

H A S Z N O S
M U L A T S Á G O K.

A' Hazai 's Külföldi

T u d ó s í t á s o k h o z

Toldalékúl írta, 's kiadta

Kultsár István.

1 8 2 7.

Második Féllesztendőre.

P e s t e n,

Petrózái Trattner Mátyás' betűivel.

304298

 Az ártatlan méreg keverő.

Rabelais Ferencz, remek elméjű mester a' tréfás vígságoknak, Turénban 1483-dikban született. Már fiatal korában Baráttá lett, de megunván a' klastrombéli nagy tudatlanságot, a' Szerzetből kilépett, és Benedictinussá lett: de itt is szabad, és satyricus beszédeivel nem csak szerzetes társainak haragját, hanem a' Sz. Egyháznak fenytékét is magára vonta. Hogy ezen nagy bajból kimenekedhessék éjtszaka a' legnagyobb ködben pénz, és illendő öltözet nélkül Rómából elszökött. Illy módon Lyonba érvén, hogy magát fentarthassa, igen veszedelmes tsalfasághoz fogott, melly másnak torkára forhatott volna. Elment tudniillik egy kortszába, és magának egy szeg-lyukban lévő szobát adott, és egy olly gyermeket kívánt magához, a' ki írni, és olvasni tudott. Ezután több pakétákat készített papirosból, mellyeket hamuval megtöltvén a' gyermekkel azokra eze-

ket íratva : „Méreg a' Király számára”. A' 2-dikra „Méreg a' Királyné számára”; — a' harmadikra : „Méreg az Orleansi Herczeg számára”, — és így tovább a' Királyi ház egyéb Tagjai számára. — Midőn a' gyermek írását elvégezte, azt mondá a' fiúnak : „Édes fiam az Istenért ne szólj erről senkinek egy szót se, még édes anyádnak se; mert különben mind a' te, mind az én életem veszedelmében leszen”. Ezekután a' pakétákat utazó tarrisznyájába rakván ebédet kívánt, a' Körtsmárosól.

Mig Rabelais ebédelt, a' gyermek, édes anyjának, a' Körtsmárosnének, a' dolgot elbeszéllette. A' jó körtsmárosné megijedvén, 's gyanúját nevelvén az útasnak veszedelmes külső tekintete, azonnal a' városi Tisztsegnél jelentést tett. A' városi Tisztviselő sietve pandurjaival a' körtsmát körül vette, és minnekutánna Rabelaisnak néhány rövid kérdéseket tett volna, és megvizsgálván butyorát, abban a' méreg pakétákat szemlélte volna, minthogy Rabelais a' kérdésekre csak bizonytalan feleleteket adott, erős őrizet alatt azonnal Párisba küldötte. — Rabelais jó nyerges lóra ült, útközben hetsületes étele itala volt, annélkül, hogy csak egy krajczárjába került volna, és rövid nap múlva Párisban a' Király elejébe állittatott, a' ki őt igen jól ismérte. A' Király azt kérdezé, hogy mi volna az oka, hogy ő illy nyomorúlt állapotban legyen? Erre a' Tisztviselő Tiszti jelentését a' méreggel töltött butyorral együtt bemutatta.

— Rabelais ezután elbeszélé a' Királynak, miképpen kényszerítették légyen Rómát elhagyni, és egyéb eseteit; megkóstolván továbbá a' Király előtt mérges pakétait, magát minden gyanúból kimosta.

Ezen történet az udvart annyira mulatta, hogy sok ideig a' közönséges beszélgetésnek tárgyává lett. — De illy tréfa másnak életébe kerülhetett volna.

Kökeritz Lauzitzban magyarul folytatja pörét.

Kökeritz Gergely' Szász Nemesnek 1550-dik esztendőben más nemes emberrel az Alsó Lauzitz Ország Birája előtt pöre volt. Minthogy az ellenfél' Prókátora, Strauch Lörintz, védelmezése közbe sok deák szót kevert, mellyeket Kökeritz nem érthetett, megboszonkodván tsatskáságán, azt mondá a' Prókátornak: „Ne beszéljen az Úr olyan nyelven, a' mellyet én nem értek”. Erre Strauch Prókátor ezeket viszonzta: „Járt volna az Úr úgy, mint én, fiatal korában az oskolába, és a' deáknyelv megtanulásaért annyi verést kapott volna, mint én, most bizonyossan megértené a' deák szót”.

Kökeritz erre elhalgatott, és nem sokára a' Biróság elül eltávozott egy kevés időre, midőn pedig vissza tért, Strauch ellen Magyarul folytatta vitatását, és midőn ez a' Biróságnak panaszképen elő adta, hogy ő ezen

beszédből semmit sem értene: akkor Köke-
ritz azt felelé neki. „Lett volna az Úr úgy,
mint én fiatal koromban, a' keresztes hadak-
kal Magyar országban, — és, ha az Úr ma-
gamként ottan a' kotsisoktól számtalanszor a'
szénás villával kéntelenítettett volna oldalait
a' kékségig döngettetni, úgy bizonyosan ke-
gyelmed is értené a' magyar szót.”

Arany, és Platina bányák jövedelme az Orosz Birodalomban.

Az Urali arany-bányákból közelebb múlt
esztendőben 231 Pud, 25 font, és 35 Solot-
nik arany; és 13 Pud, 20 font, 31 Solotnik
Platina ásattatott ki.

A' Sz. Péterváradí Tudományos társaság
több font Platinát Londonba, a' Királyi Tu-
dományos társasághoz; úgy Párisba is a'
Nemzeti igyekezet elősegítésére össze-gyűlt
Társasághoz; valamint Svécziában Berzelius-
nak is a' végett küldött, hogy vizsgálódásai-
kat nagyobb mennyiséggel folytathassák; mert
a' Mineralogusoknak mind eddig olly kevés
ilyen ércz küldetett, hogy tökéletesen meg
nem vizsgálhatták.—Londonból már igen ne-
vezetes felfedözések közöltettek a' Sz. Péter-
vári Társasággal.

Legrégibb Rózsa-tőke.

Hannoverában, Hildesheim városában,
a' legrégibb fehér Rózsa-tőke vagyon. Ezen

Rózsa-tőke, mellynek gyökerei a' Háptalanbeli Kripta nagy óltárja alatt vagynak a' boltozat, és 5—6 láb vastagságú falon keresztül, mint a' szőlő-venyige, karókra kötve a' templom fala napkeleti részét egészen belepi. A' magossága 20 lábnyi, és ugyan annyi lábnyi szélességre terül ki. Minden esztendőben virágzik 's terem. Már 1078-dik esztendőben a' helybeli Püspök, mint a' természetnek érdemes ritkaságát a' Templom falához czövekellette.

Természeti, és Mathematikai új felfedezés.

A' Müncheni Újság Junius 25-éről ezeket közli: Gruithuisen Dr. Úr a' Müncheni fő iskolában Astronomiát Tanító, azt fődözte fel; hogy a' mozgásban lévő testeknek nehézkedő ereje igen változik, úgy hogy az egyszer'smind eltérítőnek és egybengyűjtőnek is látszik. Ezen találmány Huyghen Úrnak azon felfedezésével, hogy a' testek lóbállódásakor az ő nehézségök' közép pontja a' centrumon kívül jár, a' fent említett Tanító Urat arra vezérlette, hogy ő a' napnak, planétáknak, és a' hóldnak tengely járására különösen öszve munkálkodó erőt fődözne fel. Melly felfedözését több másokkal ő nem sokára különös kis havi írásban bővebben megfejteti, és a' természeti Tudomány, és Matematika rendszabásai szerint előterjeszteni ki-

vánja. Mostani jelentését tsak azért teszi közönségessé, hogy ezen nevezetes találmány első felfödözőjének ismértessék.

A' Birmáni Követségnek tudományos haszna.

A' Birmáni Udvarhoz rendelt Anglus követség a' tudományos ismértek gyarapítására is ügyelvén Wallich Dr. által 12,000 —13,000 olly nevezetes ritka plántákból álló gyűjteményt szedetett, mellyeknek majd $\frac{1}{3}$ része még eddig ismértlen volt. A' Tong Daongi hegyeken Ávátol napkelet felé 5 mértöldnyire több ismértlen Tser, Dió, és Körtve-fa nemekre, valamint töviskes szeder bokrokra akadt. — Az ásványság tudománya is számos ásvány, és kövé vált testekből össze rakott gyűjteménye által, nagy tökéletesedésre fog jönni.

Rejtett szó:

Víz az anyám, levegőbe megyek, 's én nem-
zem anyámat;
Vedd fejem', erdőnek régi lakossa vagyok.

Jegyzet: A' 52-dik Számbeli Rejtett szó: Szíj, ij.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(2.)

Magyar Muzsika.

Bétsben Mechetti Péter művészi boltjában, 's Pesten Lichtlnél megjelent: I) Pannónia, vagy válogatott Magyar nóták gyűjteménye Fortepiánóra. 4-dik Füzet árra 54 xr. pengőben. — II) A' Magyar Dallos Fortepiánó mellé alkalmaztatott eredeti énekei, szerzette Róthkrepf Gábor 1-ső Füzet, árra 1 for. pengőben.

Az első munkának classicus értéke közönségesen megismertetett. — A' másodiknak megjelenése annyival inkább kedves lehet, minthogy ilyen egyszerű, 's magát különösen kedveltető stylusban mindeddig nemzeti énekeink nintsenek. Ezeknek tárgyai classicus költőink munkáiból vannak véve, u. m. 1) Tsata Dal, Gróf Teleky Ferentztől. — 2) Lukáts éneke, Kisfaludy Sándortól. — 3) Zrínyi Ilona Sonettje, Szemerétől. — 4) Ifjú Remény, Kisfaludy Károlytól. — 5) Örömeink változása, Döbrenteytől. — A' két első

darab népdaljaink stylusában készült, 's kar-
énekekre is használható; valamennyit pedig
Gitár kíséretre is könnyen által lehet ten-
ni. — Kivánni lehet, hogy e' munkát a' Ma-
gyar muzsika kedvelők, de kivált Hazánk
Szépei: és Nemzeti Szinjátszóink, kik annak
többszöri hasznát vehetik, pártfogolva ter-
jesszék, 's az által a' Szerzőnek már több
Füzetekre nevékedett gyűjteménnyre szapora
kiadatását eszközöljék. — Az említetteken ki-
vül találhatni még mind a' két munkát: Po-
zsonyban T. Cservenka Károly Ügyész Úrnál;
Sopronyban T. Tibolth Mihály Úrnál, N. M.
G. Széchényi Lajos Plenipotentiáriusánál;
Kaposváron T. Rapocsfy Fiscális Úrnál. —
Maga a' Szerző is fogad el rendeléseket Sop-
ronyon által Horpátsra intézendő frankiro-
zott levelek által, ha a' kívánt munkák arra
előre kezébe szolgáltatik.

A' Borbély Asszonyok.

Az első nemzetségbeli Királyok alatt
Francia országban közönségesen az Asszo-
nyok borotválták a' férjfiakat. A' menyekző
után más nap az asszonynak kötelességében
állott, a' házassági egyesség megerősítésére
urának szakállát leborotválni. Ezen szokás,
melly 3-dik Childerich idejéig közönségesen
divatban volt, még mai nap is (déli Francia
országban) gyakoroltatik. Azomban nem újság
ezt német országban látni; sőt hazánkban is

van példa, hogy az asszonyok nem csak férjeiket, hanem idegeneket is pénzért megbo-
rotválnak.

A' Péntek veszedelmes nap.

Közönségesen tudja vagyon, hogy a köz népnek az esztendőnek több napjaira bizonyos előlitélei vagynak. Minden napok között Pénteket legszerentsétlenebb napnak állítják. Spanyol országban majd minden ember meg vagyon arról győztetve, hogy a' Péntek szerentsétlenséget hozó nap, és ám- bár Királyi parantsolat azt rendelé: hogy a' hajók minden haladék nélkül, nem tekintvén a' napra, szednék fel vas-matskáikat, és folytatnák útjokat, még is majd közönségesen mindnyájan a' hajós Kapitányok, félvén a' Pénteki naptól, akár a' hajós sereg' közös akaratja tekintetéből, akár a' szerentsétlenséget hozó pénteki nap végett, vagy hogy a' közben jöhető szerentsétlen esetek' felelet terhétől tartanak, Pénteken nem szoktak megindulni.

Némelly emberek, ha pénteken betegségbe estek, igen megszoktak ijedni. Ha pénteken ezen, vagy pedig más bajba jutottak, 's ha pénteken a' Pört elvesztették, illy esetekben az előlitélet még mélyebben meggyökerezett bennök.

Angliai Bolondok.

Londonban Dr. Black Úrnak az Örültekről írt értekezése (Dissertation on insanity) másodszor megjelent. Ezen munkájában a' Szerző azt állítja, hogy Angliában sokkal több bolond vagyon, mint akármely más országban. Különösen a' fajzatbeli bolondság olly szapora, hogy az említett Orvos Úr igen szükségesnek tartja, hogy törvény által tiltatnának el olly személyek, mellyek illy betegségben szenvednek, a' házassági egybe kelésektől. De a' mint látszik ezen javallat még el nem fogadtatott. — Az értekezésben különös formában, és táblákban a' Bedlami Bolondok házában előfordúlt 3000 Örültekek betegségeik leírása foglaltatik. Londonban és külső várossaiban azon Bolondok száma, kik külömbféle betegházakban, és Orvosoknál tartatnak 1000-re megyen. Bedlamban közönségesen 250, és ezek közül 100 gyógyíthatatlan bolond vagyon bezárva. Ezen Bolondok házába 15. esztendőök elforgása alatt 2829 bolond volt zárva; ezek közül 1 volt 10 esztendőn alól; 132, 20 esztendőn alól; 813, 30 esztendőn alól; 908, 30, és 40 esztendő között; 652, 40, és 50 esztendő között; 266, hatvan esztendőn felül, és 78 azon alúl valók voltak. Ezen jegyzék következtében ezen szerentsétlenségnek inkább a' férfi kor vagyon kitéve. Ugyan a' fent említett számú bolondok közül 723 dühös; 826 tsendes; 823 ön gyilkosságot végbe vinni ki-

vánó, és 20 tsak ugyan ön gyilkosságot végbe vitt bolond találtatott.

Ezen előszámlálás szerint úgy látszik, hogy a' dühösség, és kétségben esés, az Örülteknek legfőbb Charakteri vonása, valamint az ostobaság is a' gonossággal egyesülvén gyakran az örültséget szüli. Ezen számos szerentsétlenek örültségeknek okai Bedlam Dr. Úr szerint ezek voltak: 206 szerentsétlenség, bosszúság, és gond végett örült meg; 90 vallásbeli eszmélkedés, és a' Methodista eretnekséghez való ragaszkodásból; 74 szerelemből; 9 szerelem féltésből; 8 nagyra vágyásból; 15 szerfelett való szorgalmatos tanulásból; 51 reménytelen ijedségtől, 58 mértékletlen italtól (részegségből) 110 hidegleléstől; 79 gyermek ágybeli bajok végett, és végtére 10 szorultság végett bolondult meg. Az Örültségnek azomban közönséges okai az elmebomlás (Melancholia) és lépkórság (Hypochondria) voltak, mellyek közönségesen örültségre vezetnek, 115 egyéb okát az örültségnek nem találták, mint azt, hogy már a' nemzetségekbe belé rögzött betegség volt, 12-nél törés és ficzamodás; 14-nél tisztátalan betegség; 7-nél gyermek himlő; 5-nél hamar elszáritott, és meggyógyított daganatok voltak az örültségnek okai. Ezen 15 esztendei Örültek közül 924 tökéletesen meggyógyult, 1694 gyógyithatatlanul maradt, 535 ismét megbolondult, és 250 meghaltak.

Igen kívánatos volna, ha ezen jeles Szerző az örültek számához megjegyzette volna:

hányan voltak közülök munkás életű, hány henye, 's tsavargó életet viselő emberek? bizonyosan úgy találtak volna, hogy az utóbbiak száma számossabb vólt.

Kutyákkal való halászat.

Angliában a' kutyákat nem csak eger-
rek fogására tanítják, hanem halászatra is.
Irlandban, mint segédek, segítik a' halász-
okat a' halak fogásában. A' napnyúgoti Tar-
tományban a' Szemlinghal igen szapora, és
ekképpen fogják a' kutyákkal halászók. Tud-
niillik a' kutyák a' vízbe ugorván, a' Szemling
halakat a' háló felé kergetik, a' honnan azok
ki nem szabadúlhatván megfogatnak.

Jeges mezők, és hegyek.

The Pacifik Anglus Kereskedő hajó nem
régiben Liverpoolból New-Yorkba, keresz-
tül hajózáván a' nagy zátonnál (Bank) (az éj-
szaki szélességnek 41—50-dik grádusa alatt)
szörnyű nagy jég térségre akadott, melly az
emlitett zátonnak napkeleti részén a' széles-
ségnek mintegy 45-dik grádusa alatt, és a'
hosszaságnak 49, és 62-dik grádusai között
úszkált. Többen ezen jeges mezők közül úgy
látszottak, mintha zátonyos helyek a' homok-
ra szorúltak volna, mert meg nem mozdulá-
nak; a' többi jég darabok mozgása azomban

igen látszatos volt. A' hajó födelén lévő Tisztek egy ilyen jég darabot megmérték, és azt a' tenger vize színétől 244 lábbal magosabbnak lenni találták, az egész jég darab egy óriási nagyságú fellegrvár omladékához hasonlított. A' többi jég mezők egyes templomokhoz, roppant házakhoz, és tornyokhoz hasonlítanak, mellyeknek allját a' tenger dühös habjai megrongálták. Külömbféle időszakokban a' hajóhoz is közelitettek némelly jég darabok, mellyeket alkalmasint a' tenger habjai a' nagyobb darabokból elmostak. Az útasoknak különös szerentséjére a' levegő tiszta és kellemetes volt, mellyért éjjel, 's nappal az árboczfa kosarából vigyázhatott a' strázsa. A' hőmérő 2—3 nap a' fagyaló pont alatt állott. A' hajó kötelei jéggel voltak bevonva. Ezen kereskedő hajó Kapitánya Crocker Úr, a' ki egyik a' tsendes Océán legrégibb hajósi közül és már 158-szor hajózott az Átlási tengeren keresztül, azt állítja, hogy soha illy nagy jeges mezőket, és jeges hegyeket nem látott. A' Pacifik hajó tezejéről vizsgálódó utazók a' szörnyű tünemény látásától, mellyet soha nem is képzeltek, egészen el voltak rémülve.

Új Tsillag-vizsgáló torony.

Pitrat Úr Lyonban, a' város éjszaki szélén fekvő 300 lábnyi magosságú dornbon 300 lábnyi magosságú tsillag-vizsgáló tornyot kezd

építeni, melly 1830-dik esztendőben fog meg-
készülni. Az épület aljának átmérője 30
láb, melly 20 lábnyira tsutsosodik; 12 láb-
nyi szélességű garádits fog belülről egyészen
felvezetni. Ezen épület a' Lyoni épületek kö-
zül, a' mellyek 170 lábnál nem magossabbak
igen ki fog tűnni, és a' tsillagok vizsgálásá-
ra igen hasznos lesz. A' torony számára
különös jó, és ritka tsillag-vizsgáló szereket
kiván Pitrat Úr vásárolni. Minthogy Lyon
vidékén igen sok hegyek vagynak, úgy re-
ményli, hogy messzebbre terjedő közléseket
és észrevételeket tehet.

A p r ó s á g.

Melly nagy sebességgel lehet a' Telegráf
segedelmével távolabb helyekre is h ir a d á s o -
kat küldeni, elegendőképen meg lehet abból
ítélni, hogy Lilléből 2, Calaisból 4, Stras-
burgból 6, Toulonból 14, Bayonnéból 7 mi-
nutumok alatt érkezik meg Párisba a' Tele-
gráf által e' tudósítás.

Rejtett szó:

Egy fele zöld növény: de fanyar, más fúr,
farag, épít;
Együtt még most is búra fakasztja szived.

Jegyzet: Az 1-ső Számbeli Rejtett
szó: Gőz, őz.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(3.)

Hazai tisztelet.

Ttes Rummy György Károly Úrnak,
a' Filozofia's Szép tudományok
Doctorának; a' Filozofia, His-
toriák, Classica Literatura, a'
Mezei gazdaság hajdan nyilván-
való Tanítójának, érdemes Ha-
zánkfiának, két Ts. Királyi me-
zei Gazdaságbeli Társaságok ál-
tal lett megditsértetése.

Bétsi Tsászári Királyi mezei gazdaságbeli
Társaság, közelebb múlt Junius 7-dik napján
János Tsászári Királyi Fő Herczeg, mint a'
társaság védőjének felséges személyes jelen-
létében, Gróf Goez Elölülő Úr előlülése
alatt közönséges Gyűlést tartá. Arra a' Nagy
Méltóságú Elölülő Úr által Ő Ts. K. Fő Her-
czegse kívánságára Rummy György Károly
Úr meghívattaték, és Hazánkat érdeklő két
rendbéli gazdasági tárgyról, úgymint a' ha-

zánkbeli közönséges legelőkről, a' bivalok neveléséről írt értekezéseit volt szerentsége a' jelenlévőknek legnagyobb megelégedésökre felolvasni; valamint Vedresházi Vedres István Úr, isméretes híres mezei gazdánk által feltalált, és elkészített szél - malommal öszve-kötött egy lóval hajtható, nagy tséplő masina alkotását a' társaságnak röviden elejébe terjeszté. Melly két rendbéli értekezéséért, és ezen új magyar tséplő masina közléséért, nem tsak a' Társaság jelenlétében Rummy Károly Úr a' Nagy Méltóságú Elölüllo Úr által szóval megditsértetett; hanem ugyan attól Junius hónap 16-dik napján illy értelmű levéllel tiszteltetett meg:

„Nro 303. Nemes Nztes és Vitézlő Rummy György, Károly Úrnak a' Filozofia Doctorának, hajdani Tanitónak, és több Társaságok Tagjának's a' t. — Nemzetes Úr! Azon értekezéseivel, mellyeket Uraságod az idevaló gazdaságbeli Társasággal folyó hónap 7-dik napján tartatott köz gyülekezetében külömbféle gazdaságbeli tárgyakról közölt, Uraságod a' Társaság nevében általam kijelentett köz kívánságnak egészen megfelelt, és a' társaság köszönetét megérdemlette. Ezen értekezéseivel közölt tapasztalásai: „a' legelő, és annak jussairól, valamint a' bival nevelésről” ámbár leginkább Magyar ország alkotmánya, és helyheztetése szerént vannak kidolgozva, mellyektől ezen Tartomány, környülállásai miatt, nevezetesen külömbözik, még is minden időben a' mi vidékünkre nézve is hasz-

nos útmutatásul szolgálhatnak. Különösen Vedres István Úrtól feltalált, és Uraságod által röviden elő adott tséplő masina, a' Társaságnak figyelmét magára vonta, és örömmel várja annak bővebb rajzolatját, és leírását. Igen kíváncsi volna tehát minden biztonnyal, ha Uraságod szokott készségű közbenjárása által ezen masina kisdedmássához (modellájához) annak leírását idején korán megkészhethné, és a' legközelebbi közgyűlés alkalmatosságával a' Tagoknak megtekintésére bemutatni méltóztatnék. Ki különben különös tisztelettel maradok Uraságodnak kész szolgálója Gróf Goesz Péter”.

Ugyan T. Romy Károly Úr, a' Tsászári Királyi Morva-Sléciai Gazdaságbeli Társasághoz küldött azon értekezésére, melyet: „az időjárás előre való jövendölései bizonytalanságáról” írt, és a' Társaság megvizsgálása alá terjesztett, ugyan közelébb múlt Junius hónap 12-dik napjáról a' Társaságtól megditsértetett, 's egyszer'smind értésére adatott, hogy értekezése a' Társaság havi irásában már közre is botsáttatott.

A' Házassági szeretet' ritka példája.

Folyó esztendei Mártius hónapban Köszegen egy pár megélemedett házaspár Granecker Pál, a' külső Tanátsnak tagja, és hitves társa Mária, született Szigethy, kik 48 esztendeig példás és fedhetetlen házassági

életet viseltek, mellyért is Polgár társaiknak köz figyelmét, és szeretetét magokra vonták, két nap egymás után meghaláloztak. Mint-hogy egész házassági életökben egymást hiven szerették, a' mit Kőszeg városának egész közönsége bizonyít, öreg napjaikban is egyebet nem kívántak, mint együtt meghalni, és holtok után is egy sirban nyugodni. Az ő kívánságok bétellyesedett; mert Martius 10-dikán reggel a' 72 esztendőös öreg feleség, és más nap virradóra a' 75 esztendőös tisztes ősz férj boldog halállal kimultak. Mártzius 18-án a' házassági szeretetnek ezen ritka példái számtalan nép késéretével egyszerre a' temetőbe vitettek, és két fiaik, 's leányaik jelenlétében a' megindúlt kesergő sereg könyv záporai között, egy sirba egymás mellé temetettek. Már ezek felett helyesen mondhatjuk: „Mors ipsa jungit amantes: maga a' halál sem választja el a' szeretőket”.

Nemes szóváltás.

Egy bizonyos városban sebes lépésekkel sietett egy kólduló mester-legény a' város kapujához, mert a' bezáratásra már a' haranggal jel adatott. Útközben egy megélemedett öreggel össze jött, a' ki hasonlóképpen a' kapu felé sietett, de gyengesége miatt minden erőltetése mellett sem haladhatott; a' fiatal mester-legény karon fogva igyekezett a' jó öreggen segíteni: de minden igyekezetek mel-

lett sem előzhették meg a' város kapujának bezáratását. Zárva találván a' szegény öreg a' kaput, keservesen elfakadt sírva: „Jó legény! úgymond, én egész nap tsak két krajczárt koldúlhattam öszve, és ime most annak felét is oda kelletik adnom; Istenem! milyen szerentsétlen ember vagyok én!” Ne búsulj öreg atyám, mondá a' mester-legény, én hat krajczárt kéregettem öszve, fiatal legény vagyok, az Isten majd tsak mutat valahol munkát; ne, itt van minden pénzem. Adass magadnak egy pint bort, hadd legyen jó napod, én majd tsak elédegelek egy pár napig a' nélkül is. Erre kifizetvén a' kapu felzárásáért esendő pénzt, kiballagott az öreggel a' kapun: a' kapun kívül is folytatták nemes szóváltásaikat, az öreg el nem akarta fogadni a' mester-legény ajánlását, azt állítván, hogy ő abban sehogy sem egyezhet meg, hogy ő jól lakván, más érette kéntelenítették koplalni”. Ezen nemes szóváltáshoz egy Gránátéros érkezett, a' ki a' két nyomorgókat már régen hallgatta; és hallván nemes viszonzásaikat illy nemes ajánlást tett: „Hej Bátya! ötsém! mitsoda betsületes emberek vagytok ti? (a' midőn megindult szíve könnyeit nem tartóztathatván, tsak hullogatta pödrött bajúzára köny-tseppet) itt van egy ezüst huszas, a' mellyet én Vasárnapra tartogattam, hogy a' szív vídámító boros kantsó mellett felejtsem bajaimat, de lemondok ezen feltett szándékomról, illy betsületes nemes szívű emberek' szükségben való létele hallására. Itt van a' huszas tsak

vegyétek el, és ne vonogassátok magatokat". Mind az öreg, mind a' mester-legény ezen új vetélkedő társokon nem győztek elegendőképpen tsudálkozni, és szívbéli köszöneteken kívül megindult szívek egyebet ki nem ejthetett. A' Granatéros azonban sietve elléptetett a' Strázsa-házhoz vig füttyörzés között. Valyon melyik volt a' három nemes-szívű között nemesebb gondolkozású?

Útazó Tyrolisi énekesek.

Bizonyos elszegényedett Tyrolisi familia, két férfi, és két leány testvér néhány hónapok előtt azon tsekély reménységgel, hogy majd úton énekelve eltarthatják magokat, Párisba érkezett. Az ő nemzeti öltözetjek a' Francziákat egészen megbájolta, de még inkább a' szép 's öszve hangzó éneklésök. Egy előkelő asszonyság, a' ki ezen énekeseket az Elyseumi mezőkön hallotta, tsak hamar arra határozta magát, hogy muzsikai mulatsága alkalmatosságával vendégeit ezen jövevény énekesekkel meg fogja lepni, azért őket a' muzsikás akadémiára meghívta. Az énekesek közül az egyiknek különös szép test alkotása a' köz figyelmet magára vonta, valamint az énekesnek is olly annyira megkedveltettek, hogy rövid idő múlva az előkelő Párisi házakban mintegy a' finom izléshez megkívántatott, hogy ezen Tyrolisi testvérek a' muzsikai akadémiákban jelen legyenek. — Gróf

Apponyi Tsászári Királyi Austriai Követ Párisban, őket különös pártfogásába vette, és a' Tyrólok kik énekeiket együgyű mandolin kíséretével adják elő, olly annyira el vannak foglalva, hogy naponként három négy helyen is kénytelenítettnek a' kíváncsi Francziákat énekeikkel mulatni. Elejénten 40 Frank jutalommal kielégítették; és ugyan azért ezen óltsó estvéli mulatság igen kapós volt, külömben Párisban minden egyes különös jártasságú muzsikusz egy Akadémiától 100 Frankot szokott kapni jutalomul, azomban a' Tyrólok is, kik csak anyanyelvökön tudnak beszélni, 's énekelni, francziául egy szót sem értenek, elhiresedéseket használni kezdek, és már közönséges béreket minden éjjeli mulatságért 40-ről 80 Frankra rugtatták. Ezen fiatal kellemetes énekesek Párisban szerentséssé tehetik magokat, és rövid idő alatt szép somma pénzt gyűjthetnek össze. Így kedvez gyakran reménytelen útakon, és esetek által a' szerentsé az embereknek. Ha azon előkelő aszszonyság az úton éneklőknek kellemetes hangján meg nem indúlt volna, bizonynyal Páris városának oszlopos palotái küszöbén be nem járúlhattak volna, és jövedelmek, melly a' mellettek elmenő adakozóknak kis pénzetskéjéből állott volna, alig lett volna minden napi kenyerek megszerzésére elégséges. A' napokban ezen testvér énekeseknek szerentséjük volt Berry Herczegnénél, és a' Palais royalban az Orleáni Herczegnél is énekelni. Mint hogy ő Magasságaik minden nálok magát

mutató virtuosust gazdagon szokták megjutalmazni, a' Tyrolisi familia is minden estvére 500 Frankot kapott jutalomúl. Ezen Ziller völgyi lakosok eránt napról napra nevedik a' köz hajlandóság; és valamint bátor és terméshétes magok alkalmaztatása; úgy természetbéli okosságok azt még inkább neveli. Többi között azt beszéllik ezen fiatal énekeskről: midőn a' Királyi Udvarnál énekelnének a' Dauphin-né a' ki németül is beszél, azt mondá az egyik énekesnek: „Tudja-é azt, hogy én a' Tsászárjának rokona vagyok”? erre az énekes azt felelé: „Úgy tehát bizonyosan igen jónak kell a' Dauphin-nénak lenni”.

Rejtett szó:

Félsz tőlem? — félhetsz, gonosz! ámbár testi
erőm nints;
Két részem vagyon, és az mind test; elseje
elő,
Vigyázó; másik, mint én, utálatos, ámdé
Sok vad nemzetnek kívánt ísemegéje ebédnél.

K. T.

Jegyzet: A' 2-dik Számbeli Rejtett
szó: Moh-áts.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(4 .)

 Zöld főzelékek' télen által való el-
tartásának módja.

Zöld főzelékeket, úgymint zöld borsót, babot, télen által is úgy, hogy azok olly frissek legyenek, mintha akkor szakasztattak volna le a' szárazokról, e' következendőképpen lehet fentartani. Az említett zöld főzelékek-
ből annyit, a' mennyit ki ki télre eltenni szándékozik, szép tiszta napon, midőn a' nap legjobban süt, leszedvén, gyöngén öszve hánnyva, hogy egymástól meg ne melegedjenek, haza kell vitetni, és itt minekutánna egyenként száraz ruhával letörültettek, több üveg palaczkot, a' mennyire lehet, rázás által jól meg kell velék tölteni. Midőn már elegendő palaczk vagyon megtöltve, azok új dugókkal erősen bedugatnak. Elkészülvén ekképpen a' palaczkok, azokat réz katlanba kell rakni, és azt hideg vízzel annyira megtölteni, hogy a' palaczkok nyakig ússzanak a' vízben; ezután tsendes tüzet rakván a' kat-

lan alá, míglen a' víz forrásba jön, melly állapotban $\frac{1}{4}$ óráig kell a' vizet megtartani, azután kikaparván a' katlan alól a' tüzet, a' palaczkokat mind addig benne kelletik hagyni, míg a' víz annyira még nem hidegszik, hogy azt a' kéz megszenvedhesse. Ekkor kiszédvén a' palaczkokat, azoknak dugóit erősen be kell szurkolni, hogy a' levegő be ne nyomúlhasson. Ezek után hűs helyre, a' vagy pinczébe lehet a' palaczkokat rakni, és bizonyosan az ekképpen gőzben főzött zöld főzelékek egész télen által friss állapotban fognak maradni.

(Ez az a' nagy titok, mellynek felfödözéséért Appert Franczia 12000 Frank, mintegy 12000 forint V.Cz. jutalmat kapott az Országoló-széktől *).

Virág kiállítás Bétsben.

Folyó esztendei Aprilis végével több virág kedvelők öszve állottak Bétsben, és azon közönséges kívánság' eszközölhetésének tekintetéből, hogy tudniillik a' különös szépségű

*) Illy módon minden gyümöltsöt is télre el lehetne készíteni, 's friss állapotban akkorra is fentartani. — Ezen megjegyzéssel, hogy így a' gyümölts, ha meghámoztatott, természeti ízét megtartja, a' mi a' cukorral befőzött gyümöltsökben rendszerént megváltozik, sőt, ha szorosan nintsenek bedugva az üvegek, meg is penészedik. — Megjegyzésre méltó, hogy az üvegek torkát, ha szűkek, üveg dugasszal; ha pedig széles nyakúak, két rétvű marha hólyaggal kell bekötöni.

ritka virágok kiállittathassanak, alá irással kezdének pénzt gyűjteni. Ezen szándék olly hamar betellyesedett, hogy közelébb múlt Május hónap kezdetén minden várakozás fellett Herczeg Schwarzenberg Jó'sef üveg-háza, az úgy nevezett Rennveg útszában, a' nyári palotája mellett lévő kertben, a' legszebb, és legritkább virágzó plántákkal rendbe rakatnék meg; úgy hogy ezen meleg házban valamint a' plánták betséghez értő fűvészt, úgy a' tudatlan tsak szemre, 's szagra itélni tudó nézőt, a' legnagyobb gyönyörűség ellepné.

Az intézet első alkotójira nézve különös jutalomúl szolgálhat azon kegyes részvétel, mellyel az Uralkodó Tsászári Királyi Ház ezen kiállitást megajándékozni méltóztatott. A' leg-hiresebb, 's legszebb plánták tulajdonosainak kiosztott jutalom-bér után 9-kén Ő Felségök személyesen Sofia Fő Herczeg Asszony-nak, a' Korona Herczegnek, Ferencz Károly, Antal, és Lajos Fő Herczegektől késértetvén ezen kiállitott virág gyűjteményt megsejmel-ték, és a' meleg-házban sokáig mulatni méltóztattak.

A' jutalmak ekképpen osztattak ki: az első jutalmat nyerte Antal Tsászári Királyi Fő Herczegnek *Diplothemium littorale* nevezetű plántája. A' második jutalmat nyerte Báró Hügel Károly Úrnak *Erica tubiflora coccinea*, a' harmadik jutalmat nyerte Báró Welden Úrnak *Primula longiflora*, a' negyediket Kol-be Úrnak *Azalea ponticája*, végre az ötödi-

ket Báró Prónay Úr *Campylia carinata* plántája.

Új Üstökös Tsillag.

Gambart Úr Marzellyben Junius 21-ikén, Párisban Nicolet Úr Junius 21-ike éjtszakáján egy igen kis, és szabad szemmel nem is látható üstökös tsillagra akadtak. Junius 21-diki éjtszakán ezen tsillag igen közel volt az Epszilon tsillaghoz a' Cassiopea képbén 2 grádussal, 's 2 minutummal a' felkelés alól jobbra, és $62\frac{1}{2}$ grádusára az éjszaki eltérésnek. Ugy látszik hogy ezen üstökös - tsillag hamar eltűnik.

A' patkánynak hajlandósága az emberhez.

Több állatoknak az emberhez való hajlandósága tudva vagyon. Új példáját mutatta 1825-dik esztendőben ezen hajlandóságnak a' Genevai tömlöczben egy fiatal patkány, midőn a' rabbal annyira megbarátkozott, hogy annak kezéből ennék, és ha a' rabnak dologra kellették menni, a' patkány annak inge, és melyrevalója közé bűjt, és ott órákig nyugodalmasan megmaradt, mintha leginkább a' rabnak szíve körül szerette volna magát megvonni, vagy inkább azért, mert a' Rab job' kezével dolgozván, ott legnyugodalma-

sabb, 's legmelegebb helye is vólt. — Egykor mulató társát keményen megfenyíté a' Rab, 's az utóbb több hónapokig nem mutatta magát, de végre még is elő jött. — Kitöltvén a' rab szenvendésének idejét könnyes szemekkel vált el magános óráiban olly kedves hiv mulató társától. A' szegény patkány megváltván Urától, se nem evett, se nem ivott többet, és annak ágyától egy lépésre sem távozott. Három nap múlva pedig avult posztó rongyba tekerődzve dögölve találtatott.

Ezen történet igazságáról Aubernal Úr a' Genevai Fenyítő-ház Felvigyázója tett bizonyosságot.

Lubomirska Herczeg Asszonyinak nagy bátorsága.

Gróf Segúr emlékezetes irásai között Lubomirska Herczeg Asszonyinak következő bátor tettét is említi. Egykor egy szánkával a' Herczeg Asszony az erdőben szánkázott, a' midőn a' sűrű fák közül véletlenül egy nagy medve elő dobbant, a' lovak megijedtek, és a' szánkát felfordították. A' Herczegnének szolgálja kivont karddal ment a' közelítő medve ellen; de csak hamar eltörvén kardját, a' medve nagy körmű lábaival az inast körül övedzé. Az alatt a' bátor szívű Herczegné a' szánkából kiesett 's a' hó között heverő két pisztolyra akadott, ezeknek sárkányaikat felvonván, bátran a' medvéhez kö-

zelített, és füleibe sütötte mind a' két pistolyt, melyre a' medve a' Herczegné lábaihoz rogyott.

Spanyol nemzeti Táncz.

Fandango, isméretes Spanyol tánczról Spanyol Országban regélik: hogy egykor az Országlás ezen tánczot, a' mellynek tsintalan mozgása öszve szerkesztetése az erköltsiséggel ellenkeznék, Spanyol országból kitiltatni kívánta. Az e' végből kiküldetett Birák öszve gyűlnek, a' pör elkezdődik, 's akkor jut egy Birónak eszébe, hogy törvénytelen tétel volna, a' vádoltatott felet kárhoztatni a' nélkül, hogy az ki ne halgattattnék. A' Birónak kívánsága helyesnek ismértetvén, annak elfogadása meghatározatott. Ugyan azért egy pár Spanyol tánczost rendeltek a' Törvényszék elejébe, és ezeket a' muzsika zengései szerint a' Spanyol Fandango Táncz minden kellemeinek előadására intették.

Ezen gyönyörű tüneményt a' Birói komorság ki nem állhatta, a' ránczos homlokok kisímúltak, és a' jelenlévők' arczaik vigszágot mutattak. Ő Méltóságai felkelének birói székeikből, és a' szép muzsika, de annál még gyönyörűbb táncz tactussát kezeikkel, 's lábakkal verék, a' Törvényszék palotája Tánczszálává vált, 's a' Birák a' tánczosoknak szép arcvonásaikat követték, — és így Fandango továbbá is Nemzeti táncz maradt.

Szibériai számkivettettek.

Szibériát kormányozó kiküldöttségnek Tiszti jelentése szerint, 1822-dik esztendőől fogva az Orosz Birodalom' belső részeiből Szibériába számkivettetteknek száma 9000-ről 12000-re szaporodott. A' számkivettettek katonai őrizet alatt Kázánba, és onnan Szibériának határáig Tatárok által kísértetnek. Innen még 4000 Verstre (Orosz mértföldre) fekszik rendeltetésöknek helye, melly utat különösen a' végre rendeltetett késérő sereggel, melly 1 tiztből, 2 káplárból, 25 gyalog fegyveresből, és 4 Rozákból áll, szokták eljárni. Minthogy a' mostani szállítások nem úgy, mint az előtt, 60—70, hanem 200 számkivettettekből is állanak, a' fegyveres kíséret még nem gátolhatja, hogy többen a' számkivettettek közül el ne szökjenek.

A p r ó s á g o k.

Junius 13-ik napján Utrechtbe négy Rajnai hajón 7—800 Német vándorló férfiak, asszonyok, és gyermekek érkezének, a' kik Amsterdámon keresztül Amerikába szándékoznak letelepedés végett utazni.

Junius 15-kén Nápolyból írják, hogy az Otrantoí vizekben a' parttól 3 mértföldnyire egy iszonyú nagyságú döglött halat találtak, mellyet elejenten távúlról a' szél által záton-

ra vetett hajónak gondoltak lenni. A' döglött halat zsirja kedvéért nagy fáradsággal a' vízből kivonták, és hogy a' rothadni kezdett test bűdösségét hamar elnyomhassák, a' húsát ledarabolták, úgy hogy csak a' tsont-váza maradt, az egész fej, 's több tsontok a' hal testéből a' Nápoli Zoologicum Museumba fognak vitetni, ezen hat 90 palmus (4 palmus 1 láb) hosszúságú, 60 pálmus vastagságú és mintegy 1000 mázsa nehézségű volt.

Jun. 5-dikén Ő Felségök a' két Szicíliai Király, és Királyné, valamint a' Szalernói Herczeg, és Herczegné Pompejihe mentek, hogy jelen legyenek némelly régiségeknek kiásásán, mellyek igen sokat ígérnek.

Négy hajó Jamaikából London felé evezvén, és 100,000 font Sterlingnél többet érő terhet hozván, út közben a' vízbe süllyedett, de az emberek megszabadultak.

Rejtett szó:

Kaszál biz' ő, de nem rétet,
Simit, de nem asztalos;
A' feje a' lábába száll,
Mégis fejednek káros.

Tr.

Jegyzet: A' 3-dik Számbeli Rejtett szó: Ör-dög.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(5.)

Nagy Méltóságú Báró Négyesi Szepes y Ignác z Úrnak az Erdélyi Püspökségről a' Pécsire lett általtétetésére.

Pécs! tedd-le méltán felvett gyászodat,
A' felleg eltűnt, melly nyomott, egedről;
Mosolygva néz rád szebb napod keletről,
Felejtsd lesújtó és nagy károdát.

Szepes y váltá-fel Királyodat;
Esméri Honnunk Ötet láng eszéről,
Erkölcsi, 's testi tündöklő diszéről,
Jobb nem vehette-fel kormányodat.

Ó! jöjj hamar Reád váró Megyédbe;
Vágyódva vágyunk dűlni szent öledbe,
Vezess az Úrnak áldott útain.

Rontsd a' mi rontást vár, 's építs közöttünk;
Legyen szabad Veled soká örülnünk,
'S mind végig élj a' béke' karjain!

Egyed Antal.

Egy Giraffának Párisba érkezése.

Azon gyönyörű Giraffa (Teve párdutz), melyet az Egyiptomi Vice Király több Afrikai igen ritka állatokkal együtt a' Francia Királynak küldött, Junius 30-kán délután 5 órakor tartotta Páris városába pompás bemenetelét. — Darfúri Szeretsen Atir, és Sennaari Mór Hassan, kik a' Vice Királytól felvigyázására rendeltettek, Török tsalmás nemzeti öltözetekben vezették egy sinoron, az Egyiptomi pusztáknak ezen gyönyörű lakosát, kiket más két szeretsen követett. A' város falainál az állatról az utazó terítő, mely Francia ország czimereivel ékeskedő viaszos vászonból volt, levétetett, és ezen ritka állat, mellynek Marszelből Párisig való útja olyan volt mint valami diadalmi fényes menetel, az Sz. György külső város falaihoz elfogadtatására rendelt 25 városi lovas policzia által, a' városba késértetett. Marszelből Párisig fel felváltva mindég három lovas policzia kísérte, hogy a' tolongó kíváncsi népet rendbe tartsa, és a' Girafa útjában ne hátráltassék. A' bemenelt egy kotsi kezdette, mellyen Mohammed Ali, a' Király számára külömbféle ritka állatokat küldött, ezen ült amaz ismeretes nagy természet - vizsgáló Geoffroy St. Hilaire, a' ki egészségének feláldozásával a' Giraffát szakadatlanul útjában követte, s tsak egy két Francia mértföldre Páris városától, állott el szándékától fia kérésére, midőn már a' betegsége annyira nevedett, hogy

élete halálos veszedelemben forgana Európában a' Párisi Fűvész kertben lévő Természeti gyűjteményben legelőször lehetett kitömött Giraffát látni. Későbbben több Természetbéli gyűjteményekben úgymint most Bétsben is szerzetek kitömött Giraffákat. Eleven Giraffát azonban a' Romaiaknak Afrikának meghódítása óta Európa nem látott, hazájában Afrikában az egyenlítőn innen, 's túl is, mint hogy ezen állat igen félénk, futó, 's nagyon ritka, természetét még most sem vizsgálhatták meg. — Közönséges nagysága egy tökéletes korú Giraffának lábtúl mérvén fejjig 10 láb; ezen Giraffa azomban minthogy még tsak 2 esztendő lábtól fejjig 12 lábnyi magosságú, reménylhető, hogy nagyobbra is fog nőni. Mind addig tejnél egyéb eledelt nem kapott; a' mint mondják ez a' felvigyázók félénk gondosságából történt, kik féltették a' tsetstől elválasztani, azomban már most kezd fűvet is rágni, és szemeket enni. A' szőre olyan fótos mint a' Párdutzé, ugyan azért Párdutztevének nevezik. Páris várossába való bemenetele az ő, 's késérő felvigyázóinak külsője, a' városi lovas politzia, 's a' temérdek tóduló néptekintete, igen gyönyörű látás volt, a' fűvész kertben gyönyörű feje a' gesztenye fák ágait elérte, kellemetes nyaka diszessen emelkedett a' sokaság felett, szép nagy fekete finyes szemei vidámságát, 's deliségét mutatták. Atir, 's Hassan kiknek odalaikon Arabs Amuletumok függöttek, büszkélkedtek nagy földieknek szépségén, mellynek nyakát egy nagy virág-

hoszorúval czifrázták fel. Ezen Giraffa a' többi állatokkal együtt a' czitrom, és narancs fák közé rendeltetett. — Julius 3-kán legelőször vezettetett körül a' kertbe, melly alkalmatossággal 10,000-nél több nézők tódultak össze tsudállására.

Üveg' készítésének módja.

Az üveg kovaföldből, vagy követses homokból, és fahamuból készittetik. Ha a' követses homokot magában ellehetne olvasztani, az üveg-hutákban: az üveg készítéshez semmi egyéb alkotó szer nem kívántatnék; de mint hogy megolvasztása igen sok fáradságba kerül, azért sőt, különösen lúg sőt, vagy hamut, mellyben a' nélkül is elég lúgsó toglaltatik, szoktak keverni; más sóval is lehet folyóvá tenni úgy mint: a' közönséges kő-sóval salétrommal, és olvasztó sóval. A' Saletrom, mint só, akkor leginkább szükséges, ha az üveg-keverékben sok tisztátalan részek vannak: mert az nem csak az olvasztást elősegíti, hanem a' tisztátalan részeket is a' többi keveréktől elválasztja.

Az üveg készítésére legelőször az alkotó, és a' hozzá adandó szerek össze kevertetnek, és csak azután tétetik ezen keverék egy, a' közönséges kenyér-sütő kemenczékhez hasonló, égető kemenczébe, hol gyakran megforgattatván mésszé égettetik; innen ezen keverék kivételven, az olvasztó kemenczébe té-

tetik, és elolvasztatik. Az olvasztó kemencze bólthajtásra épült, mellyben egy épített padon a' leg jobb, és a' tüzet kiálló agyagból készült több fazekak egymás mellé állittatnak; ezen olvasztó tserép edényekben olvasztatik el, az üveget alkotó egyveleg. Hogy a' munkások megtudhassák, ha vallyon már folyó e' a' keverék annak kikémlélésére a' kemencze bóltozatján több lyukak vagynak készítve, mellyeket ők ablakoknak neveznek.

Ha a' keverék előlvadott, (melly a' legnagyobb melegség után is mindég egy keveset nyálkás) egy munkás vas-kanállal leszedi a' fazekak fölött úszkálni szokott habot, vagy az úgy nevezett üveg epét (mellyet az fazekások a' közönséges tserép-edények simítására, és fényesítésére használnak).

Ha az üveg-keverékben sok vas részek foglaltatnak, a' belőle égetendő üvegek zölddek lesznek. Hogy ezen ártalmas vas részeket ki lehessen vonni, és az által az üveg szép fehér színt nyerjen foszlangó követ (magnesium ochraceum) kevernek közibe, és hogy még fehérebb legyen fehér krétát is.

Az üveg-táblák az ablakok számára hosszas henger (cylinder) formákra fuvatnak, és azután az egyenesítő, vagy nyújtó kemencze egyenes fenekére, (mellynek alkotása éppen olyan, mint a' mésznek égető kemenczéé) elnyújtva rakatnak, a' honnan a' hűtő kemenczébe lassanként kihűttetnek.

Mint hogy az olvasztott üveget igen könnyen lehet húzni, nyújtani, és hajtani, azért

az üveg-hutákban különbféle edényeket szoktak belőle készíteni, úgymint, palaczkokat, poharakat, mindenféle formára; patikabeli palaczkokat, asztali ékességeket, koronás gyertya-tartókat 's több más ilyeneket.

Ha az elolvasztott üveg-keverékből palaczkok poharak 's a' t. készítettnek, egy vas-tsővel mellynek alján egy üres gomb, a' felső részén pedig fa szopóka vagyon, az említett kemencze lyukán a' vagy ablakain annyi keverék emeltetik ki, a' mennyi a' készítendő üveg edényhez szükséges, azután bele fujván a' vas-tsővben az üvegből előbb holyag lesz, mellyből különbféle forgatás 's nyomás által ollók' segítségével mind addig formáltatik, még a' kívánt formát meg nem kapja.

Hogy az üveg edények a' sebes meghűtés által még töredékenyebbek ne legyenek, mint természet szerint szoktak lenni, ezeket is hűtő kemenczékbe szokták rakni, mellyek a' nyújtó, és mészesező kemenczékhez mindenben hasonlítanak, ebben elsőbb nagyobb tüzet raknak, mellyet midőn már a' készítendő üveg-edények mind benne vagynak, lassanként mind addig meglágyitnak, míg a' kemenczébe lévő üveg edények egészen ki nem különnek.

Tseh, és Angol országban temérdek sok üveg-edényeket készítenek, és igen nevezetes ága az említett Országok virágzó kereskedésének. A' Tseh üveg-edények jobbak az Angol készítményeknél, mert ámbátor az Angol üveg is olly szép fehér, mint a' Tseh, de

mitel az Anglusok a' keverék közé ön meszet kevernek, edényeik sokkal nehezebbek, mint a' Tseheké.

Leg több üveg-huták Tseh ország belsejében az erdők között vagynak az úgy nevezett Tseh erdőben. Itt öszvesen 60. Huta számláltatik, ezek között legnevezetesebbek a' Pardubitz, Vinterbergi, Grimsvaldi, Kreibitz, 's Kamnitzi üveg-huták, a' Kamnitzi üveg-huta 1000 embernek ad dolgot.

Angliában a' hol tsak 100 egynehány esztendővel ez előtt kezdettek üveg-hutákat állítani, és tsak 1760-dik esztendőől fogva kezdenek virágozni, tsak magában Bristolban 15 üveg-huta vagyon; hol, és Londonban a' legszebb korona gyertyatartók külömbféle színű üvegekből készítettnek, vannak továbbá Liverpoolban, Newcastleban, és Leithban Skótziában.

Franczia országban, majd minden Tartományban vagynak üveg-huták a' legnevezetesebbek St. Goblinban, Rouelléban Herepiában vagynak.

Franklin Kapitánynak Expeditiója

Globe és Traveller Újság, Franklin Kapitány Úr útjáról ezeket közli: „Franklin Kapitány Úr, és utazó társainak expeditiója felől St. Mariából Aprilis 28-kán tudósítások érkeztek, az hivatalos levelek Mártius 12-én érkeztek a' tenger szorulatjához, mellyeknek

által hozója midőn Franklin várát elhagyná ; az egész expeditiót a' legjobb egészségben hagyta vól: Úgy látszik hogy az Expeditio a' víznek közösülését kifürkészvén , az a' Kopper árkoktól M' Kenzie-ig terjed : az expeditio a' napnyúgoti hosszaságnak 149-dik grádusa 48-dik minutumáig folytatta mind eddig vizsgálódásait. Ezen tenger szorulatban az éjszaki foktól terjedő köd olly nagy, 's sűrű hogy a' tenger szorulaton előbbre nem nyomulhatnak. Franklin Kapitány Úr Julius hónap folytában Saula St. Mariába váratott ; a' honnan bizonyosan Angliába vissza kíván térni.

Rejtett szó:

Ékesség az egész ; nem látod
Se kezdetét , se végét ;
Feje nélkül se hím , se nőstény ;
Mert elvették hímségét :
Vége egy viszketeges nyavalya ;
Láb nélkül vissza tavasz kitsalja.

Jegyzet: A' 4-dik Számbeli Rejtett
szó: Borbél.

H a s z n o s M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(6.)

Az ÜDNEP szóról.

Ha valamelly szó eredetéről foly a' kérdés, a' Nyelv belső Történetéhez, mellyet a' Nyelv Régi Maradványai-
ból kell megtanulni, szükség folyamodni,
A' mit e' világító fáklya nélkül mondunk, az
vagy hiba, vagy tévedés.

Az ÜDNEP szó a' nyelv Története sze-
rént az ÜD és NEP szovakból eredett össze-
vétel által. Hogy a' NEP szó a' NAP szóval
egy, a' szokásban lévő NEP-ESTIG, az az
NAP-ESTIG bizonyítja: Tsak az lehet tehát
még kérdés tárgya, mit jelenthet az ÜD szo-
vatska?

Egy XVI-dik század kezdetéből való régi
Magyar Kézirathan Tekéntetes Vadasi és Je-
szenitzei Jankovits Miklós Úr, igen nagy és
sokféle érdemű Hazánkfia, Gyűjteményében
a' Tíz Parantsolatnak harmadika: „S a b b a
t a s a n c t i f i c e s” e'kép fordittatik: „ű d n e p
p e t h ű d o l”, az az: „ű d n e p e t ű d ö l l y”.

Szokásban volt tehát őseinknél az üdölök, sanctifico; üdölsz, sanctificas; és üdöl, sanctificat's a' t. ige, melly a' sanctificatio jelentéssel bíró ÜD gyökértől származik. Így ÜD-NEP jelentene: Sanctificationis Dies-t: a' mi az üdnap szó mai jelentésével talán nintsen semmi ellenmondásban.

Az ÜD szótól ered az ÜD-Ü és UD-V (sanctificatus, beatus) szó is; e'től pedig ÜD-V-ES-SÉG, ÜD-V-EZ-EL, ÜD-V-EZ-IT's a' t. öszvetételek, mellyek hasonló jelentésekkel bírnak a' származékokban.

Feltaláltatik az ÜDNÉP szó a' XVI. századi Kéziratokban, és Könyvekben; feltaláltatik Páriz Pápai Ferentz Szókönyvében is: nem hibáznak azért, kik e' régi és hibátlan szóval ma is örömet élnek Ünnap és Innep helyett.

Ellenben, a' kik a' Szószármozást megvetik, és a' köz beszédhez ragaszkodnak, azok, bezárván szemek előtt a' fényt, régen nem értik e' szó jelentését. Már Pázmány Samuel (Schediasmata Praeludialia Cogitationum Conjecturalium. Pestini 1786. 8. pag. 763—764.) ÜNÖ-NAPOT (Diem JUVENCI) keresett, mint közelébb egy érdemes Hazánkfia, az ÜD-NEP szóban. Illyen gyávaságok nem emelik, hanem inkább leverik a' nemzeti nyelvnek tudományos esméreteit.

A' tunya kimondás szülte tehát az Ünnap vagy Innep szavakat. Ragaszkodják hozzájuk, a' kinek tetszik, ezután is:

én inkább ügyelek a' nyelv értelmességére, melly nélkül a' nyelv eltávozik fő tzelától, és egy zürzavar keverék.

H. I.

Némelly újabb tudósítások a' Giraffáról.

Párisban Julius 2-kán a' Tudományok Akadémiájának gyűlésében Geoffroy de Saint Hilaire Úr, a' legközelebbi hasznos mulatságunkban közölt, és Junius 30-ikán a' Párisi állatok' gyűjteményébe megérkezett Senaari Giraffáról nevezetes ismereteket közölt. Ő azt állítá: hogy ezen jelenlévő Giraffa nem tartozik a' Jó reménység-foki fajtához, (mellyből a' Párisi Természeti gyűjteményben egy kitömött példa vagyon), és állítását physiologiai bizonyítványokkal megerősíté. Erre Mongez Úr a' Giraffának történetét felolvasá, mellyben előbb minden pontokat elől számlált, mellyeket részint világi, részint Egyházi történet íróknál ezen ritka állatról elszórva talált. Előljáró beszédében Moysesig visszament, a' ki bizonyosan Egyiptomban ezen állatot látta, mint hogy ő második könyvében (XIV. 5.) illyes állatról legelőször emlékezik. — Továbbá előszámlálá azon hasonló értelmű nevezeteket (Synonimákat) mellyek által a' történet-írók ezen állatot értették, és azoknak állításait, kik ezen állatnak Indiából való eredetét bizonyították, megsemmisítvén, meg-

bizonyította, hogy ezen állat azon tartományokból származik, mellyek az előtt Aethiopia nevezet alatt ösméretesek valának. Végre ezen tudományos értekezésből azt is hitelesen meg lehetett tudni: hogy azon Giraffa mellyet Európába legelőször hozának, ugyan az volt, mellyet Julius Cäsar ugyan tsak Alexandriából hozatott, 's mellyet a' keresztény számlálás előtt a' 45-dik esztendőben a' Római népnek a' nyilványságos Játékokban, és Circusokban mutatott. Későbbben a' halhatatlan Zenobiának meggyőzője, győzedelmi pompás bemeueteléséhez több Giraffákat is kaptzott vala, melly alkalmatossággal a' Római nép tiz Giraffát láthatott egyszerre. — Különösen neveli a' Párisiaknak kíváncsiságokat azon környúlallás, hogy 1486-dik esztendő óta eleven Giraffa Európában nem volt, és hogy ezen Giraffa, mellyet a' Párisiak most annyira tsudálnak, az első, melly Franczia országba elevenen jött. Ezen Giraffára egész útjában, az Algiri Dey' egyik Rabszolgája viselt gondot, a' ki azon Giraffának is gondviselője volt, mellyet a' Dey Konstantinápolyba a' Török Tsászárnak küldött; de a' melly nem sokára megérkezése után megdöglött. (Most London felé is útközben van egy Giraffa, mellyet Maltából visznek ajándékba az Angoly Királynak).

A' bűdös - féregnek gőz által való ki- írtása.

New Yorkban, Sealy Úr, (London Journal of Arts and Sciences, és Dinglers Úrnak Polytechnikus Journálja szerint) nem régiben ezen útálatos, és alkalmatlan férgek' gőz által való kiirthatását felfödözé. Ő ezen munkájához egy közönséges kis réz - katlant szokott használni, lehet ezen katlanka bádogból is olyan nagy, mint a' közönséges Thea katlankák. Ezt egy kézben hordható kis kemenczéhez erősítvén, az egész készüllet olly könnyű, hogy egy kézben el lehet vinni. Ezen katlanka vízzel megtöltetvén, az abban felforraltatik, és az ebből kitóduló meleg gőz egy igen szűk tsövetskéből azon hézakokhoz, és szög lyukakhoz alkalmaztatik, mellyekben a' bűdös férgek tanyáznak, ott tartván néhány minutumig a' tsövet, nem tsak az életben lévő bűdös - férgek mind megdöglenek, hanem tojásaik is egészen megromlanak. — Mennél melegebb, és mennél jobban forr a' víz, annál bizonyosabb a' férgeknek kipusztulása.

Üveg gombú aczél gombos vagy tűző tők.

Olasz országban kisimitott aczélból készitenek $\frac{1}{2}$ — $1 \frac{3}{4}$ hüvelyknyi hosszúságú, és $\frac{1}{8}$ hüvelyknyi vastagságú gombos tűző tőket. A'

gombokat különbféle színű üvegből a' tőnek egyik végénél fogva az elolvasztott üvegbe való mártásával készítik, és erősítik a' töre. Ezen új féle gombos tűző-tő most nagy divatban vagyon, és a' tö-kereskedőknek szerfelett sok hasznot hajt.

Bőr Papíros.

Illy czimű havi irás : „A' mesterség-beli, és a' művészi előmenetek, 's példák” következő tudósítást foglal magában : „Angliában nem régiben bőr hulladékból különös új nemű papirost (feloszlató szerek segítségével) készítenek. Ezen papíros ha jól megvagyon enyvezve, 's préselve, igen puha, 's nagyon tartós. A' könyvek bekötésére, és író asztalok bevonására nagyon használható.

Ezen bőr-papíros készítése Angliában nem újság. Egy hiteles Úri ember a' kinek szerentsége volt János, és Lajos Tsászári Királyi Fő Herczegekkel Londonba utazni, azt bizonyítja, hogy már akkor ilyen bőr-papírossal bevonott székeken ült Londonban. Én magam is 1825-ik esztendőben az Unterwaldersdorfi Papíros Fabrikában ilyen bőr-papirost készíttettem. A' különbféle nemű bőr-hulladékok, valamint magánosan, úgy ronggyal keverve, különbféle papíros készítésére alkalmasak, mellyekből én mustrákat, valamint azokkal bekötött könyveket is mutathatok. A' bőr-hulladékokkal kevert közönsé-

ges papiros keverék , kipótolja minden fáradtság , és festés nélkül a' márványozott , és foltos papirosokat. Ez által a' festés megkíméltetik , a' papiros ha megnedvesítettik , színét nem hadgya , és nem is szükség megenyvezni , mint hogy a' benne foglalt bőrös részek , a' nélkül is enyvesek. Kivéssett benger (cilinder) által Marokkoi bőr gyanánt is el lehet készíteni.

Az első bőr-papirost Crätzben ez előtt kilencz esztendővel Kienreich András János Úrnak papiros-malmában készítettem. Én ezen papirost külömbféle bőr - hulladékból készítettem , még új , és avúlt talp darabokat is hozzá vévén , valamint ezen hulladékok a varga műhelyből kisöpörtettek. Ezen bőr papiros mustráit is előmutathatom. Különösen kiválogatott bőr-hulladékokból , az az a' bőrnek külömbféleségéhez képest külömbféle papirost lehet készíteni. A' bőr hulladékokból , egyedül minden ringy-rongy hozzá keverése nélkül , olly erős papiros készül , melly a' forró vízben sem ázik át.

Ezen bőr-papiros mustrákat nálam Bétsben , az O Wiedemben 145-dik szám alatt lévő házban ki ki megvizsgálhatja.

A. Tedeschi.

A p r ó s á g o k .

Bizonyos Új Hollandiai Újságban folyó esztendei Januarius 17-dik napjáról költ tu-

dósítás foglaltatik : melyből világos : hogy Lapeyrouse, 20 mértföldnyire Uj-Seelandiától a' Trappeni kettős köszikla hasadásnál, mely még akkoron egy föld rajzolatjában sem volt feljegyezve, hajó-törést szenvedett.

A' Temse vize alatt ásott úton ismét szerentsétlenség történt. A' társaság' gyűlésében meghatározottat, hogy a' veszedelem megszűnván, a' közönségnek a' bemenetel megengedtéssék. A' társaságnak két tagja más öt emberrel egy kis tsónakon bement a' még 9 lábnyi mélységű vízzel tele lévő útba; egyik felállván a' tsónakban az egyarányúságot elveszté, 's a' tsónakot felfordítván, mind a' vízbe esének; Richardson nevű, ki úszni nem tudott, ott veszté életét.

Rejtett szó:

Négy betüim' hajdan betsület vala mondani;
mostan
Többet kívánnak : kettővel toldva Apáti
Jól szolgál. Végemre vidúl a' bánatos ember.
Oh te gonosz madarász ! mit jársz léselkedve
utánam ?

Jegyzet: A' 5-dik Számbeli Rejtett szó: Gyűrű, ürü, rü, rügy.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(7.)

A' MAGYAR név jelentése

Dankovszky Gergely magyarázata szerint.

Újabb íróink közül, kikre Clio, a' Történet Musája, nem igen kegyesen pillantott, legszorgalmasabb kétségenkívül Dankovszky Gergely Úr, Posonban a' Királyi Akademiánál a' Görög Nyelvnek és Literaturának Tanítója. Ő nem egészen három év lefolyta alatt közelébb már a' HATODIK MUNKÁT adta ki a' Magyar Nemzet eredetéről és régiebb lakhelyeiről, mellyek az által igen is figyelemre méltók, hogy benne az utóbbi könyv többnyire felforgatója az előbbennek.

Azt akarta Dankovszky Úr békabizonyítani legelső értekezésében, hogy a' Magyar Nemzetnek igazi régi neve ZAVAR (Hungaræ Gentis avitum cognomen. Posonii 1825. p. 9—11.), és ő nála, a' mit mi mostanig nem tudunk, ZAVAR a'nyi, mint TURBO, TEMPESTAS. Egy másik könyvében a' ZAVAR szóból bámulásunkra ZÁVÁR (Hungaræ

Constitutionis origines. Posonii 1826. pag. 72.), az az: VECTIS lett, a' miből később, ZAVIR és SABIR átalváltásokat készített. Egyszer a' Hun ZÁVÁROK véleménye szerint a' Kubán vize felett laktak; máskor őket, mint ha Kubán IRÁK szomszédságában volna, IRÁK tartományba helyeztetí. Ilyen habzások gyenge oldalnak jelei.

Nem szándékom igyekezeteiről egész kiterjedésben szólni, mert az bővebb tárgy e' Nemzeti Újság határainál. Azt azonban, a' mit a' MAGYAR NÉV jelentéséről ír, mint-hogy egyenesen a' MAGYAR NEMZET nevét illeti, elnem hallgathatom. A' kevésből ítélhet mindenki az egésznek betségéről.

A' MAGYAR név Dankovszky Úr szerint a'nyi mint MEJ-ERŐ, az az: PECTORIS ROBUR (Hungaræ Gentis avitum cognomen. Posonii 1825. 8. pag. 17.). Nem képezhetni ennél szerentsétlenebb tévedést.

Ha kérdezzük Dankovszky Urat, mellyik Íróban találta egyenesen a' Magyar Névnek MEJ-ERŐ formáját? elkell akadnia. A' MEJ-ERŐ, Magyar név helyett, bizonyossá tehetem e'ről a' Magyar Nemzetet, sehol sem találtatik.

Ha kérdezzük Dankovszky Urat, ki-mondja a' régi kutfők közül, hogy MAGYAR a'nyit térsen, mint MEJ-ERŐ, az az: PECTORIS ROBUR? itt is elakad Dankovszky Úr, mert ezt, a' miről ismét bizonyossá tehetem a' Magyar Nemzetet, senki sem mondja a' régi kut fők közül. Hogy lehet tehát

ilyen idétlen ÁLMOKKAL minden legkisebb próba, és illő értelem nélkül megkínálni egy, az ő neve eránt igen figyelmes, Nemzetet?

Ha azt kérdezném akár melyik oskolás gyermektől: Születhetett-e az 1825—1827-ben élt Dankovszky Ur 2700-dik évben? ki-gunynolná tudatlan kérdésemet. És még is az 1790-dik év felé született MEJJ szótól eredett Dankovszky Ur véleménye szerint az EZEREDES régiségű MAGYAR név. Pirulok mások helyett, valahányszor ilyen Chronologiai Éktelenségeket olvasok.

A' Mária Királyné országlása alatt készült Magyar Szent Írásban Judith III, 11. találtatik: MEL'L'ÉNEK. Ugyan ott Esther XV, 10. MELLÉNEK. Danielnél II, 32. MELLE.

Egy XV-dik századi Kéziratban Remete Szent Pál életében olvasom: „Rezével MEL'L'ÉT vervén”.

Pesti Gábor (Nomenclatura Sex Linguarum. Vien. 1561. pag. F.) írja: Pectus, MELLY.

Verantius Faustusnál (Dictionarium quinque Linguarum. Venetiis 1595. 4. pag. 75.) találom: Pectus, MELY; Pectorosus, MELLYES.

Loderecker Péternél (Dictionarium Septem Linguarum. Pragae. 1605.) előjő: Pectus, MELY; Pectorosus MELLYES.

Molnár Albert Szókönyveiben (Lexicon Latino-Graeco Ungaricum. Heidelbergae 1621.

8. — — Francofurti 1644. 8. — — Noribergae 1708. 8.) állandóan találom : Pectus, MEL, MELY, MELLY. (Mert egy helyen az 1708-diki kiadásban MEYES, a' mint szembetűnő, nyomtatásbeli hiba).

Páriz Pápai Ferentz Szó - Könyveiben (Dictionarium Latino-Hungaricum. Leutschoviae. 1708. 8-o — — Tyrnaviae 1762. 8-o — — Cibinii 1782. 8.) mindenki feltalálhatja : Pectus, MEL, MELY, MELLY.

Szóval: sem a' Szó-könyvekben, sem a' régi Kéziratokban és Könyvekben a' XVIII-dik század előtt (úgy van) a' MEJ, vagy MEJJ szó soha elő nem fordul. Hogyan eredhetett volna tehát a' MAGYAR szó a' MEJ-ERŐ szótól?

A' mult század vége felé némelly Haza-
fiak a' MELL = PECTUS és a' MELLY =
QUIS, QUAE, QUOD névmása között kü-
lömbséget tenni ohajtván, élni KEZDÉNEK
a' MEJJ = PECTUS szóval, 's tsak az sze-
rentse, hogy ezen ujitók a' VÁLL, és ÁLL
szovakból is VÁJJ és ÁJJ szovakat nem fa-
ragának.

A' mit egy két Tudós szorongatásai kö-
zött elkezdett, azt a' Tekéntet nem sokára
erősebb lábra állitá. A' Debretzeni Gramma-
tika Szerkesztetői (Magyar Grammatika.
Béts. 1795. 8-o pag. 5. §. 10.) javaslákl:
„KÜLÖMBSEGNEK OKAERT ezt PECTUS,
jobb volna így írni: MEJJ.” De már
előbb a' haszontalan selypesítést a' nagy ér-
demű Szabó Dávid (Kisded Szótár. Kassán,

1792. 8-o pag. 149) elég vigyázatlanul fel-főgta.

Utóbb a' tiszteletre méltó Tek. Tudós Márton József bátorsága MERTE (p. o. Ungrisch-Deutsches, und Deutsch Ungrisches Lexicon. Wien 1810. 8. I, col. 187—188. II, col. 607—608.) az ősektől soha sem hallott MEJJ, — MEJJORVOSSÁG, — MEJJTSONT, MEJJFÁJÁS, — MEJJVAS's a' t. szovakat. Szó-könyvbe iktatni: de tudtomra a' MEJ szóval (egy J-vel) Dankovszky Úr előtt aligha élt valaki, noha ő is legutóbbik Munkájában (Urgeschichte. Pressburg. 1827. 8-o pag. 9.) a' MEJ-ERŐ szót ismét MEGERÉ szóvá átalváltoztatta. Ha tetszik fehér, ha tetszik fekete. Azonban így nem szabad bánni a' Históriaival.

Horvát István.

Pósták eredete.

Franczia országban a' Pósta fővarok fel-emeltetésekor a' Póstának egy kedvellője annak eredetét kifürkésztén, azt Cyrus, és Xerxes időkorának tulajdonítja. A' Persáknak régenten Kurirjai valának, kik paripájokon mind addig nyargaltak, míg az öszve nem rogyott, akkor másra ültek, és úgy folytatták útjokat. — A' Római Consulok, és Tsászárok a' Polgárokat lekötelezték az ő Kurirjaik' ruhazatjának megszerzésére, melly költséget Hádrian Tsászár, az egész társaságot illető

köz-jóbeli költségekhez foglalá. XI-dik Lajos a' Pósta járást rendbe hozá, minden két Lieues (Francia mértföldre) felváltó lovakat rendelt. Eleinte ezen Kurírok csak az udvari közöszlésekre szolgálának, de utóbb ezekből rendes Pósta állítatván, minden egyes személy tsekély fizetés mellett Leveleit elküldheti.

Nagy korú emberek.

Egy Német folyó-írásban, ritka nagy emberi kornak következendő példái vagynak, az újjabb időkről feljegyezve: 1825-dik esztendőben ősszel egy 104 esztendős asszony minden késéret nélkül Bajor országból Helvetiába utazott bizonyos fogadásának tellyesítése végett. — Bajor országban Altstein vidékén bizonyos Bruner Jó'sef 117 esztendős gyapjú gerebelő él, a' ki mindég nagy szükségben kenyérrel vízzel, és krumplival élte napjait. 1826-dik esztendőben ősszel Boroszlóban Pierre le Meunier Francia nyelv mester 107-dik esztendejében erőtlenségben halt meg. Ugyan 1826-dik esztendőben Májusban Lomnában a' Teschnei kerületben meghalt Martinek Ádám nevezetű paraszt 122-dik esztendejében. — Kamtsatkában a' Péter, 's Pál kikötő helyben 1826-dik esztendőben Aprilis 20-dik napján meghalt Goltow Iván 123-dik esztendejében éppen születése napján. — Varsóban 1826-dik esztendőben ősszel meghalt Grabeuer Anna asszony 115 esztendejében;

ezen asszony soha beteg nem vőlt, hanem fiatal korától fogva siket vőlt, 's végső esztendeiben megvakúlt. 1823-dik esztendőben Decemberben Lengyel országban Lekzyk körül egy faluban, meghalt egy 130 esztendős paraszt ember. — 1821-dik esztendőben az egész Orosz Birodalomban 945,088 holtak közül 120-an 110-dik esztendőt elérték, 49-en 120-dik esztendőt; öten 130-dik; egy 145 — 150-dik esztendőt, és egy másik 150-től 155-dik esztendőt. Az emberi élet kornak legnevezetesebb példájául szolgál Novius János, feleségével együtt, ő 172, felesége 162 esztendős vőlt, és példás házasságokban 132. esztendőket töltének együtt.

A' takarékoság' ritka példája.

Párisban, nem régiben egy idős Pap, a' kinek kopott rongyos öltözete legnagyobb nyomoruságot mutatott, az ötödik emeletben egy szög lyukban megvonva élt, és minden embert könyörületességre indított, valahára meghalálozott; és a' közönség költségére eltemettett. Midőn a' békeség Birája, a' Törvény-szék Irnokjával a' boldogúlt vagyonát feljegyezné, az olly tsekélységből állott, hogy annak jegyzékét igen hamar elvégezhetnék, és a' hátra hagyott portékákat rövid idő alatt lepetsételhatték. A' békeség Birója már indulóban vőlt, a' midőn a' Törvény-szék Irnokja, a' ki az illy dolgokban igen gya-

korlott volt, a' kandalóban egy nagy rakás hamut megpillant, mellyről azt mondák, hogy az már régen ott hever, az Irnok a' hamut felturja, 's ime aranyok mutatják magokat, mellyre szorgalmatosan kikaparván a' hamut, alatta aranyban 100,000 Frankot találtak. Milly öröm örökössének a' ki unoka ötse, egy ifú's még a' Polytechnicus oskolában jár.

A p r ó s á g.

Midőn ötödik Károly Tsászár Augsburgban volt, a' má híres és gazdag Fugger Kereskedőhöz szállott. Junius hónapnak egy rendkívül hűves reggelén megkérte a' Fejedelem házi gazdáját, hogy egy kevés tüzet rakatna a' kandalóban. Fugger egynehány kötés fabéjat hozatott, és azt a' Tsászárnak egy milliomm tallérról szőlő adóssági kötelező levelével gyújtotta meg.

Rejtett szó:

Az egésznek helye templomokban vagyon,
Kétfélekép bötsös, azért drága nagyon ;

Utolsó négy,

A' hová még,

Mindenütt vár,

Akárhol bár:

Kezdetének hárma

Van nagy ártalmára

A' lónak.

Jegyzet: A' 6-dik Számbeli Rejtett szó: Kendericze.

Kehely

Endlicher István ellenvetése a' Ravennai Philistaeusokról.

Az idősb Plinius, igen tudós és nagy tekintetű Római Író, ki felette sok régi könyveket használt, Természet Históriájában (III, 16.) RAVENNA mellékéhez PHILISTINUS ÁRKOkat (Fossiones Philistinae) helyheztet. Ugyan ő másutt (III, 14.) Olasz Országi PELESTINUS nevű NÉPRŐL említést téstén. Cátó ellenben a' Ravennához nem messze eső Pádus vize torkolatának régi lakosait gyanu alá nem eshető történeti Törödékeiben PELASGUSOKNAK nevezi.

Siciliában igen régi pénzek találatnak (Eckhel, Doctr. Num. Vet. Parte I, vol. I. pag. 264—265.) ime körül írással: ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΣ ΦΙΛΙΣΤΙΝΑΟΣ. Appiánus pedig (De Bello Civili. V, 117.) beszéli: Hogy Caesár Siciliában a' PALAESTENUSOKNAK földeiket elpusztította. Hogy ugyan Siciliában lak-

tak PELASGUSOK is, a'ról többen tudósitanak.

Nem méltó-e tehát kérdezni, kitsodák ezen Olasz országi PHILISTINUSOK, 's egyek voltak-e a' Szent Földiekkel? Méltó, ugy vélem, igen is; 's hozzánk, Pannonia lakosaihoz, a'nál inkább illik ezen kérdés, mivel egy megvetett, de még is igazat mondó **Austriai Krónika** szerint **Austriának és Magyar ország némelly részének legrégiebb lakosai a' PHILISTAEUSOK** valának. Ha **PHILISTAEUSOK** Olasz országban valóban laktak, következésképen a' **Bibliaiak** közül némellyek Európába akármelly uton által költöztek, miért ne vergődhetett volna egy némelly szakasz a' régi **PANNONIA** telekeire?

Én tehát, ki a' legtisztább és leghitelesebb kutfökből bébizonyíthatom, hogy az **IÓN**, **JÁSZ**, **PHILISTAEUS**, **PELASGUS** és **PÁRTUS** nevek mind egy nemzetnek nevei valának, midőn a' Magyar országi **JÁSZOKNAK** törvényes, diplomatikai, és történeti **PHILISTAEUS** nevekről **Rajzolataimban** rövid próbákat közölve szólottam, elnem hallgathattam a' **Ravenna** melléki **PHILISTINUS ÁRKOKAT**, 's világosan megmondottam: hogy ezeknek **Plinius** könyvében vagyon nyomok.

Tébolyodott elme szüleményének vette **Endlicher István Úr**, egy **Posonifi 's a' Bétsi Érseki Megyének áldozó Papja**, **Rajzolatai-**

mat, 's főképen a' PHILISTAEUSOKRÓL való értekezésemet. Hogy tehát világossá és szembetűnővé tenné elmém betegségét, így gúnyolá ki a' Psoni Német Újságban (Unterhaltungs-Blatt. Nro 91. den 17. November 1826.) említett munkámat:

„A' Közép Kornak Krónika Írói, kik a' Szent Írás stylusa szerént írtak, 's az Anya-Szentegyházot Isráel Népének nevezik, szükségképen Ellenségeiket, a' Vad Barbarusokat, kik őket elvesztéssel fenyegették, a' PHILISTAEUSOKNAK Bibliai nevekkel nevezni kéntelenítették; és így Horvát Úr könnyen találhatott PHILISTAEUSOKAT Ravenna előtt” *).

Fontos, valóban igen fontos felvilágosítás és ellenvetés! De legyen még is szabad a' mély böltességű Férfiutól a' következőket kérdenem, ugymint:

1.) Hogy tudná megmutatni Endlicher Úr, hogy a' Ravenna melléki Philistinus Árkokról említést tevő idősb Plinius valóban a' KÖZÉP KORNAK Írója, és különösen Krónika Írója volt?

2.) Mitsoda okoknál fogva állítja Endlicher Úr, hogy az idősb Plinius olvasta a' Bibliát, a' Philistinus Árkoknak neveket a'

*) „Die Chronisten des Mittelalters, welche im Styl der heil. Schrift schreiben und die Kirche das Volk Israel nennen, mussten nothwendig ihre Gegner, die wilden Barbaren, welche ihr den Untergang drohten, mit dem biblischen Namen der Philister bezeichnen; und so konnte Hr. v. H. leicht Philister vor Ravenna finden”.

Szent Írásból költsönözte, és a' Keresztyén Anya Szentegyházot Isráelnek nevezte a' Philistinus Árkoknak ellentételekül?

3.) Úgy szolván Plinius (meghalt 79-dik évben Krisztus születése után) a' Philistinus Árkokról, mint ő előtte már régen fenállott munkákról, melyeknek nevekről időkorában kétféle vélekedés vala a' Tudósok között, lehet-e állítani: hogy ezen árkoknak nevezetek valamelly összefüggésben állhatott a' Keresztyén Anyaszentegyházzal?

4.) Mitsoda Barbarusok voltak a' Philistinus Árkok, és hogy fenyegették az ÁRKOZ elveszéssel az Isráel Népe névvel jelelt Keresztyéneket?

5.) Ha Endlicher Úr Pliniust a' Közép Kor Írójának lenni nem gondolta felebb kiíratott sorait mázoltában, kitsoda az a' Közép Kor Írója, a' ki, mint a' Philistinus Árkoknak említőjök, eszében forgott sorait írtában? (Tudtomra Pliniuson kívül ezen Árkokról senki sem emlekezik) —

6.) Ha nem Pliniusról gondolkodott az általam közlött nagy fontosságu okoskodásában, találtatik-e Előrebotsájtása (antecedense) és a' Ravennai Következtetése között egy mák szemnyi Logikai össze köttetés, vagy össze függés?

7.) Krónikák-e a' Magyar Országi számtalan Törvények és Oklevelek, melyekben a' JÁSZOK több századok alatt folyvást PHILISTAEUSOKNAK hivatnak?

8.) Mitsoda okoknál fogva gondolja Endlicher Úr, hogy az Országgyűlésekben össze-
gyűlt Magyarok, és a' Magyar Országi
Cancelláriusok a' rokon JÁSZOKAT, édes
véreiket, BARBARUSOKNAK az az: PHI-
LISTAEUSOKNAK nevezték? Mindég az Is-
ráel Népe forgott-e ezeknek eszekben? 's a' t.

A'nak, a' kinek ilyen kérdéseket kell
és lehet tenni, méltán ajánlhatni, hogy még
gondolkodni és hallgatni tanuljon.

Horvát István.

Hires bor-ivók.

Régen tudva vagyon, hogy minden
Nemzetek között, úgy a' Németeknél, mint
a' Francziáknál Olaszoknál, és Anglusoknál
is találtattak olyanok, a' kik a' nagy ivók
sorában méltán helyet foglalhatnak.

Tiberius Lucius Piso, két nap, és éjjel
egymás után szüntelen tudott inni; Dionysius
azomban 90 napig is elgyőzte a' bort szopogat-
ni. A' Római Tsászárok' élet-írásaikban szám-
talan hires ivók nevei felvagnak jegyezve,
kiknek ivó erejek az olvasót tsudálkozásra
gerjesztik. Ezek között némelly Vers költők
is igen diszes helyet foglalnak, úgy mint Eo-
banus Hessus, a' ki egy ülés alatt egy egész
akó Danczigi Sert kiürített. Bischopsgatében
1801-dik esztendőben meghalt egy hires bor-
iszák, kinek mellyképe mái napig is a' korts-

mában fűg, a' ki húsz esztendeig naponként meglátogató a' kortsmát, onnan soha előbb ki nem tért, még 5 palaczk bort le nem öblített, melly öszvesen 35,609 palaczkra ment, ugyan azért öt palaczkos embernek hivattatott;

Kleist Dénes Kapitány Kolbatzban Pomerániában, Herczegének engedelmeiből naponként alvó italra egy töltésrben három tonna sert hozott fel a' pinczéből, kezébe egyegy tonnát, és a' hóna alá fél-fél tonnát fogott.

Tizedik Bogislaus Herczeg udvarában ugyan Pomerániában 1490-dik esztendőben, a' ki maga is óriási nagyságú ember vólt, és szörnyen tudott enni, de még jobban inni; élt bizonyos Schulenburgi Verner nevezetű ember, a' ki fejedelmét mind a' két szép tulajdonságra nézve nevezetesen felül haladá. Ez egyszerre egy ökröt megevett, és annyit ivott reá, hogy egy egész társaság megrészedhetett volna tőle.

1551-dik Esztendőben midőn Kniprodei Winrich a' német Rend fő mesterévé tétetett, igen nagy ünneplések tartatának, a' nagy vendégségnél, minden vendégnek egy ezüst billikomot, mellyben nyólcz palaczk bor fért, magának megtölteni, és egyszerre kiinni kelleték; ezen alkalmatossággal Bassenheimi Veit ezen billikomot háromszor egymás után kiűritette, melly bátor ivásáért Várnagynak tétetett.

Illyen ünneplésekre Hahn János Wilhelm, még a' múlt században Schweinfurthban, ol-

lyan billikomokat készített, mellyekből inni, és ugyan akkor mind valami pisztolyból háromszor löni is lehetett.

Új természeti tűnemény.

Palermóból Junius 21-kén ezeket írják : mármá 10 $\frac{3}{4}$ órakor reggel földindulás volt nálunk; a' Városban semmi kárt sem okozott, azomban nyughatattanúl várjuk a' sziget bel-sejéből való tudósításokat.

Kalábriából jött levelek szerint, a' víz-nek áradása által okoztatott károk sokkal ne-vezetesebbek, hogy sem gondoltuk. Tsak ma-gában Reggioban ezen kárt egy milliom du-katira betsülik; a' lakosok kivévén testeken lévő ingöket, mindenektől megfosztattak, és tsak egy jószág birtokosa 70,000 Dukatinál többre menő kárt szenvedett. Mind e' mellett az esső folyton folyvást tart, és napról nap-ra újabb szerentsétlen történetekről tudósítatunk. Reggioánál új természeti tűnemény mutatá magát, tudniillik tüzes esső, melly mind úntalan tovább terjedvén, a' lakosokat hajlékaik elhagyására, és futásra kényszeríti. Cantonánál támadt patak napról napra széle-sebb, és mélyebb; Scilla várossa a' házak-ban, és mezőkön szenvedett megbetsülhetet-len károkon kívül hét evezős hajókat, tizen-két szerentsétlen hajósokkal elvesztett. Car-a-magnola Francesco Úr, a' Lipani köszirtnél 62 személlyel hajótörést szenvedett, melly

szerentsétlenségből csak maga 12 úttalozókkal menthette meg életét. Az idő még most is igen dühös.

A p r ó s á g.

Gröningenben Sváb országban, 1530-ik esztendőben élt egy bizonyos Reim Miklós nevezetű Polgár, a' ki feleségének halála után Pappá lett. 5 fiai a' kik első miséjénél minnyáján jelen voltak. Tamás a' nagy oltárnál segédje volt, János az Epistolát, és Mátyás az Evangeliumot éneklé, (ezek hárman magok is Papok voltak) György a' készüléket tett a' nagy miséhez, Ambrus az Orgonát verte. A' mi ezen ritka történetben még legnevezetesebb, azon Misemondó könyvet, mellyből a' 70 esztendőös primitiáns első miséjét olvasá, a' boldogúlt felesége tulajdon kezével írta.

Rejtett szó:

Földbe' tenyész három, munkával földheti
tested ;

Másfele Nemzet; egész, vetemény, nints kon-
cza, sovány főtt.

L. M.

Jegyzet: A' 7-dik Számbeli Rejtett szó: Kehely.

Pentice

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(9.)

Az UNGARUS és MAGYAR neveknek jelentések Somogyi Csizmazia Sándor magyarázata szerint.

A' melly országban a' nemzeti Történet Tudomány már Verántius, Istvánfy, Bethlen, Cseles, Hevenesy, Bél, Batthányi Lajos, Kaprinai, Klimó, Székely, Kollár, Fejérváry, Wagner, Batthányi Ignácz, Pray, Kationa, Cornides, Teleky Sámuel, Koppi, Batthányi József, Vietoris, Csirbész, Kovachich, Teleky László, Marczibányi, és a' Nagy Széchényi nevekkel, mint a'nyi meg a'nyi óklevél és mindenféle régiség gyűjtöknek neveikkel, méltán kérkedhetik, — a' melly országban ma is több lelkes Hazafiak fáradhatatlan szorgalommal törekszenek uj, meg uj ókleveleket és más régiségeket öszve keresgélgni: A'ban az országban tsak feltenni sem lehetett volna, hogy benne 1826-dik évben támadjon egy olyan Történetvizsgáló,

még pedig hites Ügyész is, ki az óklevelektől és minden új Monumentumoktól irtózzék; kevés olvasásával ditsekedjék; utálja az ég felé emelkedő Pyramisoknak Hazájokból, mellyet a' szomszéd Arabsok ma is MASEB, vagy MASSAR 's a' t. Országnak neveznek, által szállittatni a' Magyar Nemzetnek hajdani őseit.

És még is Somogyi Cs. Sándor Úr, Hazánk jeles Tudósának elég hoszura terjedett Előbeszéde (Dentu Mogerek. Budán. 1820. 8-o) teljes gúnyolásokkal az óklevelek és ujonnan feltalált Régiségek ellen, 's e'nél fogva tsak azért magasztalja az egyetlen egy Hevenesyt, hogy össze szedett sok betses maradványaiból semmi következtetést sem huzott. (!) Állítja azt is Somogyi Úr, hogy az ujonnan feltalált ókleveleknek 's régiségeknek szinte úgy nintsen erőjük, mint a' nem rég feltalált Magyar országi Decretumoknak. Utóbb pedig nyilván kijelenti: hogy ő régi Tudomásunk és Porphyrogenneta Tsászár bizonyítása mellett olly tántoríthatatlanul áll, hogy a' mellől semmi ketsegtetés el nem vonhatja. — Mi nem lészen még a' Magyar Históriából, ha ilyen kemény állásu Hősök azt tovább is figyelmekekre méltatják!

Úgy vélekedik Somogyi Úr, hogy Nemzetünknek Constantinus Porphyrogenitusnál találtató *Σαβαρτοιᾶσφαλοι* (Sabartiasphali) régi neve helyett igazábban *Σαβαροισφαλοι* (Sa-

bariasphalti) nevet kell olvasni. A' Sabari-asphalti; odig a'nyit téssen, mint SABAEUS-GYÁNTÁK, mivel *ασφαλτος* a'nyit jelent, mint GYÁNTA. Ezt csak azért sem lehet tagadni, mert DENTU is, ha a' D. betűt a' GY. betűvel a' nyelv története szerént feltseréljük, és a' DENTU helyett GYENTU szovat olvasunk, a'nyi mint GYÁNTA, következés képen DENTU-MOGER Anonymusnál nem más, hanem GYÁNTA-MOGER.

Bizzuk a' GYENTU = GYÁNTA szó felkerestetését Lexiconainkban a' jöendő korra, 's mi inkább a'ról kérdezősködjünk, ha vallyon e' magyarázat ben foglaltatik-e régi tudomásunkban és Porphyrogenneta Tsászár könyvében? — Bizonyosan nem, mert egy nem új, hanem régi Magyar Krónikában, melyet már Pray, Wagner, és Cornides esmértek, és így nem az újító k találtak fel, olvasom: „Scythae nulli imperio, nisi etiam Macedonico aliquo tempore subjecti sunt, et pro toto vocamus demptos, et exemptos ab omni potestate. Dicimus eos DENTES et DENTOSITATES, quia sicut DENTES omnia corrodunt et anulant, ita ipsi omnes alias nationes vexant”. — Ez, ugy vélem, a' RÉGI TUDOMÁS. Helyes-e, vagy helytelen? azt nem üzőm fűzőm, hanem inkább azon tsóválom fejemet, hogy a' gyönyörű GYENTU szó ketsegtetése kiéptették Somo-gyi Urat erős állásából,

Az Ungarus és Magyar neveket így magyarázza Somogyi Úr könyvének 167—168-dik oldalain:

„Ugyan is midőn a' Kankarok, Porphyrogenneta elő adása szerént a' Zabarakat megtámadták, ezek TURFÁN vidékére vonultak, 's ott egyesültek a' Khinának éjszakeről terjedő UNN Szczytha attyokfiaikkal, de nem mint Zabar, hanem GER nevezet alatt is, és úgy támadt az UNN-GER elnevezés. Más része a' GÉREKNER kiljebb vonúlt a' homokos puszták felé, 's megkülönböztetett névvel MO-GER lett; minthogy KHINAI NYELVEN a' MO a'nyit tesz mint HOMOR” *).

Millyen együgyűk és könnyűk ezen tudós megfejtések! Ezekbe magam is beléjek szerettem volna, ha az érdemes magyarázó véleménye régi tudomáson, vagy Constantinus Porphyrogenneta Tsászár bizonyításán épülne; beléjek szerettem volna, ha azok, a' mik itten mondatnak, csak egyetlen egy kutfőben is (mert kutfők és próbák nélkül makacs eszem semmit elhinni nem akar) feltaláltathatnának.

*) Somogyi Úr a' 72-dik oldalon írja: „Nints tehát szükségünk sem Orosz, sem más külföldi nyelvből költsönöznünk akár Unnger, akár Moger, vagy ma már Magyar nevezetünket; mert tsak egy ezeknek eredete, 's az is NEMZETI, nem pedig IDEGEN. Első példa volna a' miénk, hogy szomszédától kérjünk magunknak nevet”. — Úgy látszik tehát, hogy Somogyi Úrnál a' KHINAI és MAGYAR Nemzet ugyan egy.

Mivel tehát ezen öröme szert nem tettem, addig is, míg meggyőződhetem, szabad-e Somogyi Urtól a' következőket kérdeni? Tudniillik:

1.) Ki mondotta valaha, hogy a' KUN és MAGYAR NEMZET neve, vagy maga a' KUN és MAGYAR Nemzet a' GÉREKTŐL eredett?

2.) Eredhettek-e a' KUN és MAGYAR nevek a' Kangar és Magyarok között történt háboru után a' IX. században, ha az Ungarus és Magyar Nevek több századokkal előbb már feltaláltatnak?

3.) Kihagyta fel a'nak emlekezetét, hogy a' Magyarok a' Kangarokkal történt ütközet után TURFÁN vidékére vonultak?

4.) Ki írja, hogy a' MOGER név a'nyit jelent, mint HOMOK-GÉR?

5.) Mellyik napkeleti Íróban olvasta Somogyi Ur az UNN-GARUS vagy UNN-GER nevet?

Több kérdésekkel alkalmatlankodni nem akarok. Inkább azt emlitem meg, hogy S. Urat én soha sem bántottam: Ő ellenben engem talán kegyetlenül is akart bántani. Mondhatom tehát egy híres hazai Költővel: „Durius indignam reddere nolo vicem”.

Horvát István.

Útsza seprés' Előfizetése.

Párisban Desfors Úrnál Entrepreneur du balayage, az útsza seprésre előre lehet fizetni. Ez a' házak előtt lévő szemetet, a' policziától meghatározott időben emberei által öszve seperteti, valamint mindenféle piszkot eltakarít, a' mellynek eltisztítását a' Policzia megrendelte. Ezen tsinosításért $22 \frac{20}{100}$ quadrátmeterért (egy meter mint egy 3 láb 4 hüvelknyi hely Bétsi mérték szerént) hónaponként 1 Frank ($25 \frac{1}{2}$ xr. pengő pénzben) fizetetik, ezen fölül egész 57 quadrátmeterig, minden meter hónaponként 4 Centimmal (egy Centim század része egy Franknak) fizettetik.

Ugyan ez kötelezi magát, 's jót áll az útszák tisztaságáért, 's ha azoknak takarítása itt, vagy ott elmulasztatott volna, helyre pótolja.

Ez nem utolsó gondolat; Szabad Királyi Pest Városában is a' főbb útszákknak öntöztetése nem a' legrosszabb, 's legutólsóbb pénz keresés módja.

A' legjobb Paraszt.

Egy Liptsei Doctornak, ki egy nevezetes paraszt birtoknak tulajdonosa volt, egy közel lévő helységben építendő templomra kellett volna bizonyos pénzt fizetni. Mint hogy azt gondolá, hogy a' falusi bíró, a' ki a' gaz-

dáktól a' templom építésére a' pénzeket beszedé, tőle is az illetőséget ki kívánná tsikarni, sokáig pörölt a' Biróval, 's haragjában ezt mondá. „Mióta élek még mindég azt halálám, hogy a' legjobb paraszt is gazember”, — erre a' kis-biró nevetve: „mi mindnyáján a' Doctor Urat a' legjobb parasztnak tartjuk”.

Beethoven híres Hang-szerkesztőnek születéséről.

Beethoven Lajos' híres Hang-szerkesztőnek mind eddig bizonytalan születését, Haslinger Tobiás Bétsi muzsikai, és egyéb művészeti szerekkel kereskedő, a' muzsikát kedvellőknek, és Van Beethoven Lajos' muzsika darabjait betsülni értőknek kedvéért nagy ügygel, bajjal kifürkészte.

Az illető városi Tiztségtől nyert hiteles bizonyítvány szerint, Bonnban, a' St. Remy Plébániában, hasonló nevezetű Koloniai Kormányzéki Kerület Polgár-mesterétől oda lerakott Szentegyházbeli Keresztelési Jegyző könyvekből világos: hogy van Beethoven Lajos, Van Beethoven Jánosnak, és Heverich Ilonának fia 1770-dik esztendő Decembernek 17-dikén született légyen.

Menage, és annak pártfogója Mortamur.

Menage „La requête des dictionnaires” czimű munkájáért, mellyben a’ Francia nemzeti Akadémiát nevetségesen leírá, ezen Tudományos Akadémiából kiküszöböltetett. Midőn Mortamur Professor ezen méltatlan végzést megérténé, azt mondá: Épen ezen munkájáért Menage Urat, büntetésül a’ Tudományos Akadémia Tagjai közzé kellett volna kárhoztatni, mint olyan férfiú, a’ ki valami szűzet megszeplősit, azzal házasságra lépni kénytelenítettik.

Rejtett szó:

Reáin vágynak a’ Poeták,
És a’ deli vitézek;
Nem ok nélkül, mert én nekik
Nagy bírt, és nevet szerzek.
Előm a’ bőröd’ rutítja;
Rözepe pénzed’ pusztítja.

Jegyzet: A’ 8-dik Számbeli Rejtett szó: Lentse.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(10.)

Próba fordítás Ovidiusból.

Phyllida Demophoon letho dedit hospes aman-
tem:

Ille neci causam praebuilt, illa manum.

M a g y a r ú l.

Phyllist Demophoon megölé vendége szerel-
mest:

Ez kezivel, de amaz nyújta halálra okot.

A° kutyákkal való gondos bánásról,
hogy a° veszedelmes dühödéstől
megőriztessenek.

Néhány esztendők óta, a° dühödt kutyák
által okozott gyakori szerentsétlenségek, min-
den kit, különösen pedig a° kutyáknak tulaj-
donosait, és azokat, a° kik vélek vagy köte-
lességből, vagy mulatságból bánnak, figye-
lemre gerjeszthetnek, hogy mind azok gondosan

elmellőztessenek , mellyek által ezen szörnyű nyavalya a' kutyákban kiűthetne , melly közönségesen az eledeltől , a' kutyákkal való hibás bánástól , felvigyázástól , és neveléstől , mint a' dühnek tudva lévő fő okaitól származik.

Többnyire a' kutyákat , majd egész napokig szabadon eresztik futkározni ; ezen tsekélységnek tetsző környülállásnak vajmi szomorú következései lehetnek ! — az ilyen kutya természetesen otthon rendes eledelét elhaggya , és azért az éhségtől kényszerítettván idegen közönséges , és vendég-házakban mind azt , a' mit tsak találhat , ha bár forró meleg legyen is , hogy más tsavargó kutya tőle el ne kapja , felfalja. De külömben is , minthogy az ilyen tsavargó kutyák minden előforduló embertől , de leginkább némelly hirtelen haragú tüzes gazdasszonyoktól igen embertelenül megfenyítettnek , midőn a' konyhából , vagy eledeles kamarából tett lopásaikon utól érettetván nem általják ezen oktalan tolvajokat forró vízzel leönteni , a' vagy tüzes fával megdöngetni. Végre a' sok tsavargás közben dühödt kutyára is akadhatnak , és attól megmarattathatnak. Ugyan azért igen kívánatos volna , ha minden Városban , és nagyobb Helységeken az ilyen tsavargó kutyák , ha bár gondatlan tulajdonosaik az ellen Zugolódának is , üttetnének agyon.

Mért nem szoktatjuk gyenge kölökségétől fogva a' kutyát arra , a' miért tulajdonképpen tartjuk , tudniillik a' háznak őrzésé-

re? a' tapasztalás minden nap bizonyosokká tesz bennünket, hogy a' fiatalságától gondosan nevelt kutya, nem is kívánczik a' háztól 's Urától elmenni, vagy, ha el megy is, attól messzire el nem távozik, és csak hamar visszatér. De hogy ezt elérhessük, már mint kölyökre gondosan kelletik vigyáznunk, hogy el ne távozzék, naponként elégséges eledelt rendes időben kell néki vetni, 's mind ezekre való felvigyázást, nem gondatlan tselédek' szabad akaratjára bízni. — Ha azomban erántok semmi hajlandóságot sem mutatunk, őket engedelmességre nem szoktatjuk, de még e' fölött koplalni is kénytelenítjük; akkor nem annyira a' kutyák, mint azoknak gondatlan tulajdonosai okai annak, hogy az illy kutyák tsavargókká lesznek, 's a' szörnyű éhségtől kényszerítettén, otthon, 's másutt is meleg eledelt felfalnak, sőt rothadt ételektől sem iróznak, mellyektől természetesen a' veszedelmes kutya-dühödésnek kikelletik ütni. Különösen a' szoptatós nőtény kutyáknak elegendő eledelt kell vetni, hogy mind telhetetlen éhségeket kielégíthessék; mind azon veszedelmes indulattól letartóztatásának, hogy szükséges eledelek felkeresése végett fáradságig ide 's tova futkározni ne kényteleníttessenek, és olyan utálatos 's veszedelmes szereket fel ne faljanak, mellyekre a' nőtény kutyáknak különösen hajlandóságok vagyon. Itt szükségképpen meg kell jegyeznünk, hogy szegény, 's szűkölködő embereknek meg sem kellene engedni, hogy több kutyákat tartsa-

nak, és azokat éheztessek, melly magában embertelenség, és a' köz jóra nézve ártalmas következtetéseket vonhat maga után.

Hogy a' kutyákkal való embertelen bánás, azoknak mértékletlen haragra való ingerelése, és gondatlan megfenyítése a' kutyákat a' dühödséghez hasonló indulatosságra gerjesztheti, azt mindennapi tapasztalásunkból tudjuk. A' kutya természetére nézve hajlandó a' haragra, úgy, hogy a' legszeledebb is ingerlések által hirtelen haragra gerjedhet, és mind az ingerlőnek, mind másoknak veszedelmes lehet. — Nem kevesebbé veszedelmes a' kutyáknak emberekre, a'vagy állatokra való uszítása, a'vagy azoknak tulajdon indulatjokból az emberekre, 's állatokra való rohanásának megengedtetése. Ezen gondatlan bánások is eszközölhetik ezen veszedelmes kutya-betegséget.

Gyakran gyermekek multságára fordítatnak a' kutyák. — Mit kell ezen szegény oktalan állatnak a' tsintalan, 's játékban telhetetlen gyermekektől szenvedni; miképpen szoktattatnak a' szüntelen tsintalan ingerlődések által a' fent említett kutyaságokra; 's hány meleg falatot faltak fel már a' gyermekektől a' kutyák!?

Azt szoktuk közönségesen állítani, hogy a' kutyának a' legrosszabb falat is tsémege, felében sült penészes kenyér, bűdös hús, avas zsiradék, és egyéb megromlott eledelokkal be kell nékiek elégedni. Nem gondoskodunk az italokról, sem télben sem nyáron; pedig

hány kutyát ért el ezen veszedelmes nyavalya éppen csak a' hosszas szomjúság miatt.

Valamint ezen gondatlan bánás a' kutyákra nézve veszedelmes, úgy a' mértékletlen kedvezés is hasonló következéseket szül. Már említénk, hogy a' kutya természete szerint tüzes állat. Ugyan hogy ne ártana néki naponként kávéval udvarolni, a' kedves ölbe üllőnek a' legjobb levessel, hussal, a' legjobb, 's legfűszerszámosabb süteményekkel, 's tsemegékkal szolgálni? Valjon nem természetes e', hogy ezen természetitől tüzes állat illy eledel által még jobban feltüzesedjék? Hány kedves ölben-üllő dühödött már meg ez által?

Közönséges tapasztalás, hogy a' kutyák mennél együgyűbb eledelhez vannak szoktatva, annál egészségesebbek, és vigabbak, fekete-kenyér mosogató vízzel leöntve, melyhez egy kis étel maradékot lehet keverni, elég tápláló eledel a' kutyáknak. De a' kutyáknak elegendő eledelt, 's bizonyos időben rendesen kell adni. Felnőtt kutyáknak napjában egyszer eledelt vetni elégséges, 's a' tsonatok ezen állatnak igen hasznos; és szükséges eledelek. Ha a' gazdája hív örzőjének olykor kedvezni kíván, sokkal hasznosabb lészen, ha kövér petsenye falatok, 's zsíros ételek helyett, tejet adat néki; főképpen a' savanyú tej igen kedves eledel, 's nyáron a' kutyáknak igen egészséges.

A' Természetnek igen nevezetes játéka.

Allen Úrnak déli Carolinában , Branwellben, 1815-dik esztendőben egy Szeretsen asszonya három gyermeket 2 fehér fiút, 's egy egészen fekete leánykát szült. Ezen 3. gyermekek olly sebesen jöttek egymás után a' világra , hogy a' szülésen jelen vólt egy asszony megijedvén, a' gyermekeket a' szoba padlóján hagyván, elfutott. Az annya a' gyermekekkel együtt meglehetősen egészségbéli állapotban lévén , két hét múlva egészen helyre állítottatott. A' két fiú még most is él , és idejökre nézve igen eleven elméjűek , a' fekete leányka azomban az anyjának gondatlansága miatt, ki inkább kedvellette a' fiait, tsak 8 hónapig élt.

A' földni való Tserepet tartósabbá tenni.

Mellin Gróf, 1799-dik esztendőben próbát tett, a' tserép megerősítésével. Ő a' tserpeket mellyeket még melegen a' kemenczéből kiszedetett kátránnal (Kulimással) befestette, és megszáritatta ; próbálta ő ezen tserpeket utóbb a' napon is megszáritani. Az első módhoz 5 embernél többre nem vólt szüksége, ezek közül kettő a' bémázolással, és hárman a' tserép adogatásával, és a' bémázolt tégláknak a' kemenczébe egy szögletbe való rakásával foglalatostkodtak, a' hol még

ollyan meleg volt, mint valami gőz-fördőben. Illy módon 6 óra alatt 4000 darab tserép bemázolásával elkészültek. — A' Tserepek olyanok valának, mintha barna olajos festékkel a' vagy firnaiszal lettek volna bévonva. Ezen két rendbéli próbához nem kívántatott egy egész hordó kátránnál több. Húsz esztendő elfolyta alatt még csak egy tserép sem pattant le a' födélről, pedig azon ház, melly ezen tartósabbá tett tserepekkel födöztetett, éjszak felé a' legrosszabb helyheztesben volt. Közönséges szurok olajjal feleresztve, 's jól felfőzve hasonló tartósságot ad a' tserépnek. — Illy szép próbának következtetésében kívánatos volna ha ahhoz értők felszámlálnák, hogy vajjon mi kerülne többbe, a' tserép megerősítésére fordított Kátrán, a' vagy a' tserép födélnek 20 esztendő alatt való megigazitása? — minthogy ezen tserepek még 20 esztendő elforgása után is minden legkisebb sértés nélkül voltak, előre is látható, hogy ezen mód a' tserép tartósságának eszközzésére igen hasznos, 's ajánlható.

Újabb felfödözések Pompejiban.

Pompejiban, nem régiben egy igen nagy épületre akadának, mellyet a' Tudósok „Pantheonnak” kereszteltek. Ezen épület hosszukás négyszegű. A' legkeskenyebb részin a' bemenetel, 's a' szögletekben három kis szobák vagynak, a' középső szobában egy falban vágott ürességben Tiberiusnak, és Liviának kép

szobrai állanak, melyek ámbátor különös nagy szorgalommal, 's igen nagy mesterséggel vannak készülve, karjaik hibáznak. Tiberiusnak által vető köpönyegén még most is lehet látni a' vörös festéknek nyomait. A' fő fal igen gyönyörű ép festésekkel van feltsinositva, melyek Romulus, és Remus történeteit képezik, azon pillanatban; midőn Faustulus pásztor' feleségétől tápláltatnak. A' Pantheonban vezető galleriában több márvány táblák számokkal megjegyezve találtnak. A' számtalan képes festések között vadászatok' Tengeri szörnyetegek', 's mindenféle állatok' képzeiteit lehet látni. Az emlék épületnél egy udvar nyílik, melyet tsinos és fehér márvány talpkövön álló oszlopokkal ékeskedő tornácz körül kerít. Ezen gyönyörű tornácz közepében nyolcz oszlop alja áll, melyek alkalmasint egy gömbölyűségnek tartalékjául szolgáltak, illyent Pozzuoliban Serapis templomában is lehet látni.

Rejtett szó:

Diszeskedem vitézekkel,
Azok még inkább velem;
Fejökre rak bőv kezekkel
A' Királyi kegyelem.
Öt betűm' három elsője
Vissza felé is úgy ért,
'S főzelék; — három végsője
Jutalom szolgálatért.

K. J.

Jegyzet: A' 9-dik Számbeli Rejtett szó: Koszorú, kosz, or.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(11.)

Venczel Magyar Király' Pénzei.

Most jött ki Pesten, olly tudós Értekezése Tekintetes Vadasi J a n k o v i c s Miklós Urnak, mellyben Venczel Magyar Királynak eddig ismételten pénzeit rézre-metszett képen tudós magyarázatokkal közli. A' munka historiai, és régiségi tekintetben különös figyelmet érdemel; mert II. Venczel Tseh Királynak fiát, mint Magyar országi Királyt bővebben megismérteti, és azon körülállásokat is előadja; mellyek ezen ifjú Királynak, a' ki Fejérváratt a' Kalotsai Érsek által, minthogy az Esztergomi Érsekség üres vala, koronáztatott meg, a' Magyar Királyi székre emeltetését felvilágosítják, és midőn az országnak más tagjai magokat ellene szegezték volna, a' Pápa is Roberthez hajolván, az ő hozzá szítókat az Egyházból kiátkozta. Előadja azon körülállásokat is, mellyek követték az ifju Királynak Magyar országból való kitakarodását, 's az attyának számos seregei

által többek között Esztergom várának feldúlását. Ennek következése leti, hogy II. Venczel Tseh Király, a' Tseh Királyok között IV-dik, magával elvitte a' Magyar Koronát is, 's azt utóbb Otto Királynak által adta. — Venczel M. Királynak pénzei a' képen Nro 2, 3, 4, 5, 6. találtnak, és igen hasonlítanak a' művészi tulajdonságra nézve az előbbi M. Királyoknak, sőt Róbert Károly, és Lajos Királyoknak pénzeihez, mellyeknek rézre-metszett képeiket a' mai Újsággal közöljük, 's a' Régiségekben, 's hazai Historiában gyönyörködő hazánkfiainak, kíváltképpen a' 2, 3, 4, 5, és 6-dik képekre annyival inkább kívánjuk figyelmetesekké tenni, mivel a' 2-ik szám alatt a' Király lóháton látszik, és a' visszas oldalon kiterjesztett szárnyakkal sólyor madár áll. — A' 3-dik szám alatt a' koronás Király szemléltetik, jobbjában királyi pálczát, baljában virágot tartván, és a' visszas oldalon koronás Hárpia képe látszván. — A' 4-dik számmal jegyzett pénzen a' Király thrónuson ül, jobbjában kir. pálczát, baljában arany-almát kettős kereszttel tartván, a' visszas oldalán elvitsorított képü arcza szőlőlevelekkel körülvétetve jelenvén meg. — Az 5-dik képen a' Király ismét thrónuson ülven, jobbjában kir. pálczát tart, baljában az arany-almát, kettős kereszttel; a' visszas oldalán asszonyi figura kétséges jelekkel. A' 6-dik pénzen csak koronás fő, a' visszas oldalán vagy sertés, vagy evel képe mogyorót, vagy almát falni akarván.

Ezen tulajdonképpen Magyar forma pénzeken kívül találtak még a' réz-táblán Fri-
ziai, és idegen nemzetek' pénzei, mellyeket
itt előadni szükségesnek nem tartottuk. A'
régi-pénzek' ismeretére vágyódók ezeket az
Értekezésből, és más könyvekből is ismer-
hetik: itt csak azt nem hallgathatjuk el, hogy
Tekintetes J a n k o v i c s. Miklós Ur a' fellyebb
említett Venczel Király' pénzeit bizonyos Rin-
tsösi kereskedő Úrtól szerezte meg, a' ki
szőlő-mívelő özvegytől, mint a' Sz. Gellért
hegye oldalában találtattakat, vásárlotta meg.
Ohajtanunk kell, hogy e'féle talált pénzeket
hazánkfiai, midőn lehet, szorgalmasan sze-
rezzék meg, és a' Magyar történeteknek fel-
világosítására tudós Férjfiakkal közöljék.

Egészségbeli Mágnes.

Ezen egészségbeli mágnesről, annak alább
írt Szerzője, illy értelmű pompás hirdetést
közlött:

„Minekutánna az alább írt, Ő Felségé-
nek a' Bajor Királynak legfőbb megegyezésé-
vel az Izári kerület Királyi Kormányzékének
fő határozása által egészségbeli mágnesseinek
készítésére engedelmet nyert, bátorkodik e-
zennel a' Fő Nemességnek, és a' nagy érdemű
közönségnek egész alázatossággal már új Ba-
jor országban, egész Szász országban, Bran-
denburgban, Hannoverában, Burkus ország-
ban, és Badenben ditséretesen ismeretes egés-

ségbeli mágneseit ajánlani, mellyekkel magában Münchenben, a' Királyi Udvarnál is igen fogatos próbák tétettek. Ezen egésségbeli mágnesekhez, mellyek külömbféle nagyság, 's erő szerint készültek, egy nyomtatott útásítás fog kiszolgáltatni, a' véle való bánásról. A' mágnes darabok ára, azoknak nagysága és belső ereje szerint, a' mint a' velök élni kívánó személyek fiatal, vagy idős kora, az inkább, vagy kevesebbé gyengítő betegségek megkívánják, majd drágábbak, majd oltsóbbak, úgymint 1 f. 50 xr, 2, 3, 4, és 5 f. egész 1, 2, 3, és 4 Lajos aranyig. (Louisdor) Ezen utolsó, nehéz betegségek', és különösen ki nem irtható inak' gyeugeségei ellen nagyon határozva, úgymint a' Reuma, köszvény, podagra 's több illyetén betegségek meggyógyítására. A' fülbeli mágnesek, a' siketség meggyógyítására, ennek párja 2 for. Gyermekek' mágnesei, mellyek által a' kis gyermekek' fogainak növése igen hathatósan elősegíttetik, — fogatosan muukálkodik ezen mágnes a' fog fájás eltávoztatására, és ha fájdalmas fogak volnának, azoknak meggyógyítására, a' nélkül hogy az odvas fogakat kikellenék huzatni, a' mellyért a' szép nemnek főképpen ajánlható, mert ennek erejével fogait a' legidősebb korokig épen tarthatják. — Hasonló megbetsülhetetlen haszonnal munkálkodik a' magnesi folyam (vagy ezen mágnesekből kilóduló magnesi erő) más inbéli betegségekben különösen mindenféle Reumákban, köszvényben, podagrában, továbbá

görtsökben, gyomor görtsökben, meggyengült szemek felélesztésére is nagyon használható, valamint egyéb fej, szem, fül, nyak betegségekben.

Az emberi testben sok vas részek foglaltnak, melyeknek össze vegyítésétől származik a' vérnek vörös színe, innen lehet ezen egészebeli magnesnek tsudálkozást gerjesztő gyógyító erejét megfejtteni, melly által gyakran tsak néhány minutumok alatt, már sokáig kinzó fej, es fog-tájások, és más betegségek is meggyógyittattak. Meggyőzöttetett ezekről maga Ő felsége, az Országló Királyné is több próbatételek által. — Többnyire noha a' megbetsülhetetlen magnesi folyamnak sokféle beteges állapotokban való gyógyító ereje még tudva nintsen; arról mindazonáltal az egész közönséget bizonyossá tehetem, hogy minden, a' ki az én, tsak 2 forintos, egészebeli magnes darabjaimból egy darabot a' melyén hord, bizonyosan mindenféle guta, 's szél ütésektől ment lészen.

Barth J.
Müncheni Kemikus.

Az üveg készítésnek új módja.

Legnay Úr új mód szerint hamuzsír nélkül készít üveget, melly találmányaért Francia Országtól Privilegiumot nyert. Ezen új üveget e'képpen készíti: vészen tudniillik 100 rész, száraz kénkö savanyúságú Szék-

sót. 656 rész követés homokot, és a' levegőn
 össze omlott 340 rész meszet. Mind ezen sze-
 reket nagy szorgalommal porrá töreti, 's össze-
 keverteti. A' kályhákat, 's az olvasztó fa-
 zekakat mind addig melegítetteti, míg a' lángtól
 vörös, és fehér színt nem kapnak, ezután a'
 keveréket, mellyből kis golyóbisokat készít, az
 olvasztó fazékokba rakatja. Ezek így megtöl-
 tetvén fazekait keményen bedugatja, és a' ke-
 menczébe tolatja. Mihent ezen keverék elol-
 vad, ismét többet rakat belé a' még el nem
 olvasztott keverék golyóbisokból, míglen az
 egész fazék színig ezen üveg szerrel meg
 nem telik, ezután még keményebben tüzeltet
 a' fazékok alatt, hogy az üveg keverék men-
 től előbb elegendő folyóságot kaphasson. Ha
 a' gőz kevesedni kezd, az olvasztó fazékokból
 időről időre egy kevés keveréket ki szokott
 venni, hogy az üvegnek finomságát megbírád-
 hassa, 's e' szerént közönségesen 22 óráig tar-
 tó kemény tüzeltetés után üveg keverékje a'
 szükséges finomságát megnyeri, és azután az
 üveg-edények készítésére fordítja. Lehet az-
 omban a' nélkül, hogy megromlanék a' keve-
 rék, az üveg-edényeknek abból való készí-
 tét továbbra is halasztani.

Ezen hamuzsír nélkül készítendő üvegek-
 hez, lehet 100 rész közönséges konyha - só, **125**
 rész követéses homokot, a' levegőn
 össze omlott 92 rész égetett mésszel össze ke-
 verve venni, mellyből 16 óráig tartó olvasz-
 tás után igen finom, 's mindenféle üveg-edé-

nyek készítésére alkalmas üveg - szert kaphatni. London Journal of arts Január. 1826, Tedeschi.

A' puska-, 's durrantó por veszedelmességéről.

Számtalan, és a' közönségesen tudva lévő szerentsétlen esetek, mellyek részént a' puska - por öldöklő erejének nem tudásából, részént az azzal kötelességből, vagy mulatságból bánóknak vigyáztalanságából történtenek, fájdalom! hogy még mai napságig is sokakat nagyobb figyelemre 's vigyázásra nem gerjesztettek: illy szerentsétlenség történt közelebb mult hónapban Zágrábban, melly óvásúl szolgálhat mind azoknak, a' kik ezen veszedelmes szerrel való bánással mulatják magokat. Egy Kereskedést tanuló, 's a' szabaduláshoz már igen közel lévő ifiú, kinek legkedvesebb mulatsága volt a' puskaporból külfömbféle kissebb, és tűzi játékhoz való rakétákat készíteni, a' puskával külfömbféleképpen magát mulatni, készített magának durrantó port, mellyet ő egy bedugott üveg palaczkban szorgalommal tartogatott. Néhány napok múlva ezen porból készített magának durrantó golyóbiskákat. Midőn kárhozatos mulatságát elvégezné, 's a' palaczkotskába még hátra maradt durrantó porát eltenni akarná, azt közönséges dugójával bedugta, azomban a' palaczk szájára ragadott durrantó

por a' dugónak dörgölése által meggyulladván, olly nagy és veszedelmes durranású ki-
lövést okozott, hogy nem tsak a' palaczkots-
kának ezer darabra tört tserepei a' szeren-
tsétlen ifiúnak mind képébe ugornának, 's azt
szeme világától is igen könnyen megfoszthat-
ták volna, hanem részint egészen, részint fe-
lében két újját el is szaggatnák, a' hüvelyk
ujját pedig úgy öszvetörnék, hogy azt bizo-
nyosan le kellett vágni. A' szerentsétlen ifiú
azonnal a' helybéli irgalmas Barátok beteg
házába vitettetett, hol a' leguagyobb gon-
dossággal orvosoltatik.

Vajha nem tsak azok, a' kik iszonyodás-
sal szemmel látó tanúi voltak ezen veszedel-
mes multság által öszvevagdalt, 's szakasztat-
tott Ifiú szerentsétlenségének, hanem azok is,
a' kik ezen hiteles előadást olvassák, mind
magokban, mind másoknál, még tsak a' gon-
dolatot is az illyen veszedelmes multságra el-
fojtánák!

Rejtett szó:

Megégetik, füstté teszik

A' két tagú testemet;

Öszvezúznak, úgy használnak

Mások sokan engemet;

Három betűmmel lisztjekben

A' sütők nem szeretnek;

Négy végsőmmel mennyiséget

Tőled gyakran kérdeznek.

Jegyzet: A' 10-dik Számbeli Rejtett
szó: Bahér.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(12.)

Tóth eredetű Nemzetek' száma, Schaf-
farik Literaturai történeteiből.

A) Dél nap keleti fő ág.

I. Muszka származásuak:

1. Muszkák	—	—	32,000,000
2. Rusznyákok (hol?)	—		3,000,000
Öszvesen	—		35,000,000

II. Serbus származásuak:

1. Bolgárok (hol?)	—	—	600,000
2. Serbusok	(Magyar országban		350,000
	(Török országban		800,000
3. Bosnyákok	—	—	350,000
4. Montenegriak	—	—	60,000
5. Slavoniták	—	—	500,000
6. Dalmaták	(M. or. Dalmátiában		300,000
	(Tör. or. Dalmatiában		80,000
Öszvesen	—		3,040,000

III. Horváth származásuk:

Horvátok	(M. or. Horv. országban	700,000
	(Török	— 30,000
	Öszvesen	— 730,000

IV. Vandalus származásuk:

	(Steyer országban	300,000
Vandalok	(Karinthiában	— 100,000
	(Karnioliában	— 350,000
	(Magyar országban (?)	50,000
	Öszvesen	— 800,000

B) Éjszak napnyugoti fő ág.

I. Tseh származásuk:

1. Tsehek	—	— 2,500,000
2. Morvák	—	— 1,200,000
	Öszvesen	— 3,700,000

II. Tóth származásuk:

Tóthtok (kik, és hol?)	—	1,800,000
------------------------	---	-----------

III. Lengyel származásuk:

	(a) Lengyel ország. (hol?)	3,000,000
	(b) a' Muszka tartom. ban	1,500,000
Lengyelek	(c) Gallic. és Aust. Szlez.	3,000,000
	(d) Burkus országban	1,000,000
	(e) Krakóban	— 100,000
		9,500,000

IV. Sorbus Vendus származásuk:

Vendusi Sorbusok (sineloco et tempore) 200,000

Öszves száma az Európában, és Ásiában lakozó Tóth eredetű Nemzeteknek 55,270,000

Az arany tisztításának módja, és annak mennyisége a' világon.

Bizonyos mennyiségű arany, külömbféle ezüst, és ezüst nemű érczekkel keverve szokott lenni, és úgy látszik, mintha az ezüsttel egybeköttetésben volna, melly részekről külömbféle oszlató munkák által az olvadás útján elosztatják. Az elosztatást e'képpen vizzik véghez: az ezüstöt szalitrom, vagy, ha szükséges kén-kő savanyal elolvasztják, melly munka által az ezüst fellül úszik, az arany pedig tisztán az olvasztó edény fenekére üllepedik. Ezután ezen magában ezüstöt foglaló só újabb munkálódás által az ércznek elolvasztásával eloszlattatik.

Azon kívül találni megkénkövesített vasas rakások között is aranyt, mellyet kénesővel szoktak elválasztani. Többnyire azomban ezen legnemesebb érczet a' folyó-vizek ágyaiban találtató homoknak mosása által nyerik. A' leghíresebb arany-hordó folyók találatnak Braziliában, Új Granadában, 's Afrikában,

*) Ezen számolás tsak gondolom formán eshetett; mivel mind ezen országokban igaz rendszerént való Conscriptió a' nyelvekre néve nem volt. Külömben ez, mint Philologiai fürkészés, betsülhető: de a' Slaven Bundot maga az O. osz Császár is kárhóztatta: sőt büntette is.

vagynak a' mi Hazánkban is főképpen Erdélyben , a' fáradságot gazdagon megjutalmazó arany port hordó folyók. — Ezen fenn említett munkák után az aranyat elolvasztani , és belőle rudakat önteni szoktak. Esztendőnként az egész világon mint egy 88,100 mark (mint egy $440\frac{1}{2}$ mázsa arany ásattatik , és mosattatik ki , mellynek pénzbeli belső bötsét mintegy 74 milliion Frankra lehet betsülni. Európára ezen mennyiségből legkevesebb járúl , 's ha Magyar , és Erdély ország meghötsülhetetlen gazdag bányái , 's folyó vizei esztendőnként 5000 mark aranyat nem hoznának , a' többi Európa , a' mellyből csak 100 mark arany kerül , arany természetével nem igen kérkedhetnék. Déli Amerikában magában esztendőnként 70,000 mark arany ásattatik.

Következendő Jegyzékből , az egész világon esztendőnként ásní , és mostani szokott arany mennyiség világosodik ki :

Piemontban	—	—	25	Mark
Hercyniában	—	—	10	—
Svéczében	—	—	8	—
Salzburgban	—	—	118	—
Magyar országban	—	—	2600	—
Erdélyben	—	—	2500	—
Szibériában	—	—	5000	—
Afrikában	—	—	7000	—
Déli Ásiában legalább	—	—	2000	—
Mexikóban	—	—	6754	—
Új Granadában	—	—	19200	—
Perúban	—	—	3194	—

Chiliben	—	—	11468	—
Buenos Ayresben	—	—	2067	—
Braziliában	—	—	28100	—
Öszvesen	—	—	88,004	Nehezek
vagy is	—	—	440 $\frac{1}{2}$	mázsa

Ha ezen aranyrak bötse, az esztendőnként a' kereskedés által forgásba jönni szokott ezüst bötsevel öszve vevődik, úgy annak bötse esztendőnként 260,577,870 frankra fog menni, a' vagy közel annyi forintokra Váltó Czedulában, melly mennyiségből Európára tsak egy tizenhetedik rész, vagy is 15,513,980 Frank járúl, ennek esztendőnként mire való fordítását igen könnyen világosságra lehet hozni, — tsak az Ásiai kereskedés legalább 158 milliomm Frankot érő aranyat elnyel, melyek azon tájék Herczegeinek kintstárjaiban örökre eltemettetnek, marad még tehát 128 milliomm Frankot érő arany, mellyből 38 milliomm Gyémántokra, 's külömbféle fényüzésbéli portékákra, a'vagy azoknak helyre állítására fordittatnak. Ugyan azért egész Európában tsak 90 milliomm Frankot érő arany marad a' forgásban, 's szaporítja a' készpénzt. Ezen számolásból azt lehet következtetni; hogy 1402-dik esztendőől, a'vagy Amerikának feltalálása óta, a' midőn egyszerre szörnyű nagy mennyiségű arany, és ezüst jött a' forgásba, Európának kész pénzbéli tehetsége 26 Milliarddal 548 milliomm Frankkal nevedett; az Ásiai Udvarok kintstárjai is ezen idő szakaszban bizonyosan 45 Milliarddal, mintegy

816 milliion Frankkal nevedtek ; végre a' fényüzésre is 12 Milliardot érő aranyat kellett fordítani.

A' víznek nehézsége.

Robertson Úrnak, Angliában tett próbatételeiből, — az emberi testnek nehézségéről a' vízben, — kivilágosodott: hogy tíz ember közül, nyolcz könnyebb volt, mint annyi mennyiségű édes víz, a' mennyi azoknak a' helyét elfoglalná, és még sokkal könnyebb, mint hasonló kiterjedésű tengeri víz. Mellyből azt következteti, hogy a' tengerbe eső emberek, ha bár úszni nem tudnának is, igen könnyen megmenthetik életöket, tsak ijedtségből a' szükséges magok tartásáról meg ne felejtkezzenek. — Robertson Úr maga ismért egy 13 esztendőös gyermeket, a' ki elég veszedelmes időben a' hajó födeléről a' tengerbe esett, a' gyermek legkisebbét sem tudott úszni, és olly erős lélekkel birt, hogy a' tenger habjai között maga magát a' hátára fordítá, és így közel félóraig a' tenger színén lebegne, míglen mások által megmentetett a' veszedelemből. Ezen veszedelmes helyheztetésében a' gyermek, még olly okos volt, hogy mind annyiszor, a' mennyiszor a' tenger habjai hozzá tsapának, és vagy felemelték, vagy letsapták, lélekzetét mind addig vissza tartóztatná, míglen ismét kivergődhetett a' víz közül.

A' fontolatlan mérészségnek szomorú gyümöltse.

Néhány napok előtt (így szól egy Reval-i Tudositó Julius 15-dik napján) kegyetlenül dühödött éjszokról, és éjszak napnyugotról a' szélvész, és a' tengernek habjait a' víznek közönséges magosságán fellül hat lábnnyival fellebb emelé, éppen olly módon, mint a' Szent Pétervári áradáskor; 6-kán egy halász, tiz esztendő leánykájával nem tekintvén a' szörnyű nagy habokra, halász hálóihoz hátorkodott indulni. A' szélvész a' gyenge leánykát az evedzős üllésről a' tengerbe tsapá; midőn a' szerentsétlen atya kedves gyermekét a' habok között látná, meg nem ijedvén a' habok dühösségétől gyermeke után ugrott, és azt élete veszedelmével kívánta megmenteni, a' parton álló anyának ijjedsége, és szívbéli gyötrődése, annak reménysége, és kétségbeesése bizonyosan sokkal nagyobb vólt, mint az attyának a' szörnyű habokkal való küszködése, a' ki mindazonáltal rövid idő múlva megkapván hajainál leányát, annál a' partra kirántotta Mihent leányát annyának által adá, noha egészen erőtlenül, azonnal ismét tsónakjába üllvén, eggyetlen egy kintsének, bárkájának, és hálóinak megmentésére sietett, 's ezeket is szerentséssen megmentette, de midőn a' partra érne, már leánykáját lelketlenül találta. Az ijjedség erőt vévén érzékeny szívéen, ő is minden élet jele nélkül öszve rogyott. Az életét ugyan a' gondos Orvosok

megmenték, de eszét alkalmasint örökre elveszti.

A p r ó s á g o k.

Azon a' helyen, a' hol mostanában Odessa Várossa (Orosz Birodalomban) 40,000 lakosaival áll, még 1794-dik esztendőben tsak egy gunyhó sem vólt.

Nem régiben Straszburgban egy 150 fontos ketsegét fogtak, és most az éjszaki Departementben Conde-nál egy másikat, melly 164 fontot nyomott. Ezen maga nemében szörnyű nagyságú hal, egy Antverpből jövő, Szék-sóval terhelt hajót követett. Már régebben is a' Schelde folyóban több ketsegéket fogtak, mellyek a' sóval terhelt hajókat követték.

M e s e.

Ni tsen lába még is jár,
Szóll, noha nintsen szája;
Számot ad bár esze sints,
Ez a' világ tsudája.

Jegyzet: A' 11-dik Számbeli Réjtett szó: Dohány.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(13.)

F o n t a i n e.

Napoleon, Fountainének az első Építő-mesterének, még mint Consul, megparantso-
 lá, hogy több nevezetes épületek' plánumait
 készítené el. Az Építő-mester elkészíté mun-
 káját, de a' Consul drágállotta, és feltüze-
 sedvén olly sérelmes szavakkal élt, mellyek
 által Fontaine megsértettetvén, hivatalából
 való elbocsájtását kérte. A' nélkül, hogy
 ezen szóváltásról Napoleon valakinek legkeve-
 sebbet szóllott volna, megparantso-
 lá a' belső
 dolgok Ministerének: hogy a' leghiresebb É-
 pítő-mesterek közül 12-tőnek Lajstromát nyúj-
 taná elejébe, hogy azokat a' szükséges épü-
 letek' készítésében használhatná. A' Minister
 benyújtá a' Lajstromot; de Fontaine-nek ne-
 ve az első helyen tündöklött. „Hozza az Úr
 tsak hatnak a' Lajstromát, így szólla”: Ezt is
 megkészíté a' Minister, de itt is tsak Fontai-
 ne volt az első. „Készítsen az Úr tsak há-
 romból álló Lajstromot”! mondá kedvetlenül

az első Consul. Megkészülvén ez is, Fontaine csak most is első helyet foglalt. „Válasszon az Úr ezek közül csak egyet”. — A választás megtörtént, és Fontaine volt a választott Építő-mester. Ezek után Napoleon Fontainét magához hívatta, és tréfásan ezeket mondá a megsértett Építő-mesternek fülébe. „No! minthogy az Úr a legértelmesebb, és legbetsületesebb mindnyája közül, már csak azt kell tennem, a mit az Úr akar”. És valójában Fontaine tanácsait hasznosan követte.

A bádok Piksis.

Egy Francia katona, ki a Francia hadakkal Muszka országba ment, tsekély kintsetskáját Wilna mellett eltemette, olly szándékkal, hogy majd akkor, ha Hazájába visszatér, onnan ki fogja ásni. De a szegény katonának hadi fogságba esvén, Szibériába küldetett, a honnan csak múlt esztendő (1815) végével szabadulhatott meg. Midőn Wilnához érkezett, eszébe jutott kintse, és friss emlékezetében volt az a hely, a hová kintsét rejtette, hozzá fogván az ásáshoz tsudálkozására az elrejtett kintse helyett, egy bádok Piksist egy irással talált, mellybe pénzének, és annak 1813-dik esztendő óta járandó törvényes kamatainak felvételére, Nancyba egy megnevezett kereskedő házhoz útasíttatott. Ezen útasítást előbb csak tsalárd kijátszásnak te-

kinté , utóbb mégis az említett kereskedő-háznál megjelent , a' hol valamint a' tőke-pénze , úgy annak kamatai pontosan kifizetettek. — Ezen katona mostanában Nancyban megtelepedett , 's mainapságig sem tudhatta meg , miképpen került kintse illy tsudálatos módon ezen kereskedő házhoz.

A' mely-kép hasonlatosságának törvényes megítélése.

G. Úr Párisban , egy Arcz-festő által lefestetvén magát azt állitá , hogy nem volna a' festésben eltalálva , és ennél fogva a' Művésznék jutalmát megtagadá. A' Képiró a' Törvény-szék előtt panaszolkodott , és illy végzést nyert : „A' kép , ha mindjárt nem is olyan , mintha G. Úr elevenen beszélzene , de még is hasonlatosságával megelekedhet , és azért a' járandóság kifizetésében marasztatik”. Ezen örvendetes végzésre a' Képiró vévén a' mely-képet , arra ezeket írta : „1827-dik esztendei Junius 28-diki törvényes ítélet által hasonlónak találtatván”, szögére felakasztá.

A' Lovak' elragadtatásának meggátolása.

Hermbde Doctor Úr , a' Polgári , és falusi emberekhez szóló köz-hasznú tanácsadóban (gemeinnütziger Rathgeber für Bürger,

und Landmann) a' negyedik füzet 125-dik lapján a' lovak elragadtatásának meggátolására ezeket közli:

„Hogy a' lovak elragadtatása meggátoltassék, és azon számos szerentsétlenségek, melyek ez által okoztatnak, elkerültessenek, leghasznosabb a' lovak szem' árnyékát közönséges zsineggel, vagy, a' mi még ennél sokkal jobb, selyem sinórral úgy keresztül húzni, hogy az egyik szem árnyéktól, a' ló homlokán keresztül a' másik szem árnyékon is keresztül fusson, és így visszáson keresztül, melly sinórt a' szerszámon alkalmaztatható karikákon a' kotsis ülléséig lehet eresztetni. E' szerént azon pillantatban, midőn a' lovak ragadásnak erednek, csak az említett 'sinórt kell meghúzni, 's mind addig keményen tartani, míg a' lovak meg nem tsendesednek. Ez által a' lovak szemei egészen elzáratnak a' szabad látástól, és mihent ilyen módon a' szem árnyék-tartók öszve huzásával a' látástól megfosztatnak, azonnal letsendesednek.

Margatei Fördők.

Margate a' Kenti Grófságban Londontól 24 órányira igen gyönyörű helyen fekszik, és tengeri fürdői végett igen híres. A' fürdésre öszve gyűlő vendégek olly számosak, hogy múlt esztendőben azoknak száma 64,000-re ment, az idén legalább 70,000 fürdő vendéget reménylenek.

Eltemettetett anyában volt gyermeknek megmentése.

A' Hannoverai köz hasznú Levelek' (Gemeinnützige Blätter) kiadója Schläger Úr, az 1827-dik esztendei Aprilisi füzetben következő történetet közli, azon szükséges vigyázatnak újabb felélesztésére, hogy a' holt emberek eltemettetésökkel gondosan kellett bántani:

Saint-Genie-Lavalban, Franczia országban, közel Lionhoz, egy asszony minden órán várá gyermek születését. Montain nires Orvos, szülése segítésére Lionból meghivattatott: de midőn megérkezék, már akkor az asszony nem tsak meghalt, de el is temettetett. Megijedvén a' jó lelkű Orvos ezen szerentsétlenségen, a' testet azonnal kiásatta, és azt még melegen találta. Azomban minden igyekezete, 's fáradsága mellett sem lehetett olly szerentsés, hogy az asszonyt feléleszthette volna. Ugyan azért a' Gyermekeket igyekeze megmenteni, és olly szerentsés volt felmetszésével, hogy már a' föld alatt lévő anyában volt gyermek életét valójában megmenthette. A' gyermek él, és igen egészséges.

A' fákat rövid idő alatt nagyra nevelni.

Ha a' Szilva, vagy Tseresnye fa egy hüvelyk vastagságú, annak héjját fellülről egész

alá meg kell hasítani. Elejétén a' fának leve bőven foly ki ezen készakartva okozott seben: de utóbb igen finom bőr bevonja a' sebet, és az okozott nyílást. Illy fiatal fákön lehet több helyen is héjjaikat e' szerént meghasítani, mindazonáltal arra gondosan kelletik vigyázni, hogy ezen héj hasítás dél felül ne történjék; mert a' nap a' fátskának sebet igen kiszáριθatná, és annak héjját a' fától elválasztaná. — Közönségesen azt állítják, hogy illy módon 4 esztendő alatt a' gyümölts fák olly nagyok, és erősek lesznek, mint a' millyenek tsak 12 esztendő múlva lettek volna. — Igy nevelik nagyra Új Orleánsban a' szőrös baraczk, és egyébb gyümölts fákat. Bizonyos az, és közönségesen tudva vagyon, hogy a' fa esztendőnként, a' kérge és a' kemény fa között szokott nevededni, és hogy azon rész esztendőnként fává változván éppen annyi nyomát haggya, a' mennyi esztendőig nevededik. Legjobban láthatjuk ezen esztendőbeli nevededést, ha a' fát keresztül fűrészeltetjük, mert a' hány karikát, olvashatunk, annyi esztendős a' fa. A' fa héja meghasításának egészen a' kemény fáig kell hatni; mert a' karikák szálkáinak kiterjedését tsak így könnyítheti. Ez a' nevededésnek természeti oka.

Angliai bevitel 1790-dik esztendőtől 1826-dik esztendeig.

Az Angliai be, és kivitel fő Igazgatójától, közönségessé tett tiszti jelentés kivonása szerint: 1790-dik esztendőtől kezdve egész 1826-dikig a' ki és bevitel kivilágosodik. A' bornak bevitele ezen időközben alkalmasint egyforma: 1790-dik esztendőben a' bevitt bor mennyisége 5,778,068 Gallonokra; 1826-dik esztendőben pedig 5,310,677 Gallonoknál többre ment. Illy arányosságban vagyon a' bevitt pálinka is: 1790-dik esztendőben 1,483,513, és 1826-dik esztendőben 1,412,251 Gallonok vitettek be. Ellenben 1790-dik esztendőben tsak 346 mázsa Irósvaj; 1826-dik esztendőben pedig 201,708 mázsa vitetett be. A' kávénak bevitele szörnyen nevedett; mert 1790-dik esztendőben ennek mennyisége tsak 975,110 fontra ment, ellenben 1826-dik esztendőben már 12,728,227 font vitetett be. — Pamuk 1790-dik esztendőben $39\frac{1}{2}$ milliom font; 1826-dik esztendőben 160 milliom font vitetett be. Gyapjú 1790-ikben 3,120,000, és 1826-dik esztendőben közel 18 milliom font vitetett be. A' Nád-méz (Czukor) bevitele 1791-dik esztendőtől óta majdan kétszer annyira nevedett; a' Rum 1,545,429 Gallonokból, 1826-dikig 3,417,394 Gallonokra nevedett. A' Selyem (durva, és fonott) 1790-dik esztendőben 440,151 fontra ment, 1826-dikban már 1,963,377 font vitetett be.

Hasznos Mulatságok.

1827.

(14.)

Nyelv- vizsgálas.

Melly, és Ünnepszavakról.

I. Kérdés: a' deák „pectus” magyarul hogy' iratik helyesebben; így e' mejj? vagy így melly? — Hazánknak mostani; egyik előkelő 's valódi Tudóssa Tek. Horvát István Úr, az első ellen kikelvén, a' második helyes voltát vitatja. Lásd Hasznos Mulatságok' 1827. 2 dik fél esztendő Nro 7. „A' hol régi kéziratokból, 's Lexiconokból ki írja, hogy azokban is így írva, 's nyomtatva találtatik melly, mely 's a' t. „Hanem a' Debretzeni Grammatika szerkeztetőji pag. 5. §. 10. javaslák: külömbségnek okáért ezt: pectus; jobb volna így írni: mejj. De már elébb a' haszontalan (?) selypitést a' nagy érdemű Szabó Dávid kisded szó-tárában Kassán 1792. pag. 149. elég vigyázatlanul (?) felfogta. Utóbb Ttes Tudós Márton Jósef bátorsága merte az ösöktől soha sem hallott mejj, mejj

fájás, mejj-tsont, mejj vas, 's a' t. szavakat Szó-könyvébe iktatni". Hát, a' Sz. írásból 's másunnan felhozott mell'nek, mell'ét verve, 's mellyes, szókbán nints meg az a' haszon-talan selypítés? Biz' az l betünél lévő jel arra mutat egyedül, hogy azt annak írója is meggyengítve (lágyítva) az az selypesen ejtette ki, és nem úgy, mint ezekben: mel-lettem, melletted, mellette, mellettünk 's a' t. Az l gyengén vagy lágyan ejtve, úgy hangzik, mint a' j p. o. leány, lyány, jány, selyp, sejp, millyen mijjen. Azért ebben is meyes nem merném az y-t betű szedő hibájának állítani mint Horvát Úr; mivel j helyett y-nt látni a' régi írásokban, nem nagy ritkaság, p. o. Ármálisban Hayas, Feyes, — Hajas Fejes helyett. A' Horvát Úr vitatása hát, bár melly nyomosnak láttassék is az lenni a' kételkedőt meg nem győzheti a' melly 's mellyes helyesebb voltáról. Annál inkább nem; mivel a' mai írás módöt, a' régi sokkal tökéletlenebb kaptájára ütni nem tanácsos, épen nem.

II. Hát az ünnep, vagy innep az ünő-napból lett-é? a' mint némellyek tartják? — Épen nem. Hanem — ítéletem szerént — inkább a' régi Persa id, vagy üd, festus, festus dies, és a' magyar nap-ból, így: üd-nep, melly osztán idővel a' szájban gyakori forgása által, könnyebb kimondás okaért a' d is n-re változván, lett: ünnep, vagy innep, mint a' Török dün heri, vagy hesternus szóból: 's a' napból lett össze téve dün-nap,

végre a' mai tennap, melly tsak azt teszi, a'
mit a' Törökben maga a' dün az az heri.
Így a' Persa nyelvben sam tsizma feszítő
fa, 's nálunk egy sám-fa lett, 's tesz tsizma
feszítő fát. Így lett továbbá nálunk a' deák
cetus első tagjából 's a' hal-ból czet-hal,
balena; így a' Tót messoból, 's a' magyar
áros és szék-ből mészáros, mészár-szék.
Így a' német Suppe-ből zsufa 's a' bor-val
borzsufa, az az: bor-leves. Illyen öszvér szó
a' német nyelvben épen Walfisch; mert ba-
lena Persául vál, meilyet a' német öszsze
tett a' maga halat jelentő Fisch szavával,
hogy legyen czethalat jelentő Walfisch szava.

B. Nagy Pál.

Hosszú szőrű Juhok' tenyésztése Fran- czia országban.

Francia ország, az előbbeni időkben a'
Rása fabrikáknak közép pontja vólt, úgy
hogy majdan egész Európa ezen szövetet Fran-
czia országból szállította maga szükségeire. A'
nemzeti igyekezet' ezen elvesztett ágának
újabb felélesztésére a' mostan Uralkodó Fel-
ség (az 1820-dik esztendei Constitutionnel bi-
zonyítása szerint) Angliából egy nyáj hosszú
szőrű Juhokat hajtattott a' Leicesteri fajtából,
mellyeket az Országnak leghiresebb mezei
gazdái között elosztattott.

Ezen kívül újabban is két nyáját vétetett
a' Király' Angliában, mellyek Bakwell An-

glustól nevelt fajtából származtak. Továbbá a' Királyi Ház Ministere által több Tudósok útnak indítottak, 's azoknak kötelességül tétetett, hogy ezen hosszú szőrű Juhok' nevelését, és az azokkal való különös bánást kifürkésszék; a' gyapjúnak különösségeiről, jóságáról, és annak külömbféle fonásokra 's szövetekre leendő fordításáról magoknak ösméreteket szerezzenek, valamint azon masinák alkotását is kitanúlják, mellyeket különösen ezen gyapjú feldolgozására használnak az Angolok.

Hogy ezen Tudósok által küldendő tudósítások Franczia országban is próbáltathassanak, minthogy a' fonáshoz, szövéshez, festéshez, és egyéb munkákhoz nagy épületek, és olly tetemes költségek kívántatnak, mellyek egyes személyek' tehetségeit felyúl múnák, Ő Felsége a' Király a' Chaillot-ti szappany főző házat, a' hozzá tartozandó épületekkel, nem tsak átaladá egy Actionarius Társaságnak, hanem maga számára a' Társaság felsegállítására, és a' nemzeti igyekezet felélesztésére, 250 ezer frankon részt (Actiákat) vásároltatott.

Ezen különös nagy kedvezéseken kívül, mellyekkel az Országló-szék ezen Juhok tenyésztésében részt vett, több hirtokos Urak is vásároltattak magoknak ezen hosszú szőrű Juhokból Angliában, a' Leicesteri Grófságban, hogy ezen fajtát Franczia országban is szaporíthassák. Hennep Úrnak 1826-dik esztendei közre bocsátott tudósítása szerint,

ezen új próba már az első esztendőben olly kedvező tapasztalással örvendeztette meg a' Francziákat, hogy közönséges az a' reménység, hogy nem sokára otthon annyi hosszú szőrű gyapjút nyerhetnek, mennyi a' Hazai Fabrikákban szükséges. A' gyapjú ollyan jó, hogy a' Fabrikánsok annak hosszával, hajlóságával, fehérségével, és fényességével egészen megelégednének. Ezen különös nagy hasznú állatok, még a' nedves tájékokban is igen jól tenyésznek, és koránt sem kívánnak annyi gondosságot, mint a' Spanyol Merino fajta. Egy-egy Juhról 10—12 fb gyapjút nyirnek. Ennek fontja az első esztendőben minden tisztítás nélkül 3 Frankon 50 Sous (az az 1 for. 38 xron ezüstben) valójában igen drágán adatott el. Alkalmasint azért, mert ezen gyapjúnak nehézségéből tisztítása által legföllebb százból 20 fb veszt el.

A' Juhok magok is kétszer ollyan nehezek, mint a' közönséges Francia Juhok, ezen állatokat olly fűvekkel is lehet táplálni, a' mellyeket más fajtájú Juhoknak káros következtetések nélkül nem lehet vetni. A' legszamosabb, 's legtisztább vérű Juh nyájak ezen fajtából, a' Moulinanx-i Fáczyanyosnál, és Villepreuxban Versaillénél vagynak. Azon Juhok, mellyek tavaszkor megellettek, a' legnemesebb kosok által meghágattak, mellyeket Highanú Reeve Úrtól Leicestershirében vásároltak. Ezen Juhoknak egészségek olly kedvező állapotban vagyon, hogy azoknak fenn maradásáról nem is kétségeskednek.

Ezen hosszú szőrű Juhok' nagyobb kiterjesztésére , 's szaporítására , számosan a' bárányokkal együtt az Országnak külömbféle részeire kosokkal együtt elküldettek , és a' Birtokos Uraknak eladtak.

Péter Muszka Tsászár, és Menczikoff.

Nagy Péter , azon fáradhatatlan igyekezetű Orosz Fejedelem , a' ki szándékait tántoríthatatlan bátorsággal tellyesíté , melly azon időbeli legjelesebb emberek közé számíltathatik. Menczikoff Herczeg , (mint közönségesen tudva vagyon) igen kedves embere volt. Egykor a' Felség fáradságos munkálódása után nyugodni kívánván , megparancsolá az ör-álló katonának , hogy senkit hozzája ne botásson. Menczikoff , a' kinek mindég a' Felséghez szabad bemenetele volt , igen megsértve lenni vélte magát , hogy az ör-álló katona őtet vissza útásította. A' Herczeg erőszakkal be kívánt a' Felséghez menni : de a' hator vitéz ellent állá , és azt mondá a' Herczegnek , ha előre el nem megy , mindgyárt puska ágyával útnak fogja igazítani. Menczikoff utóbb ezen goromba megbántásáért a' Felségnél panaszolkodott , 's ez a' katonát előhivata :

Péter : Isméred ezt az Urat ?

Katona : Igen is , Menczikoff Herczeg.

Péter : Hát valójában megakartad őtet puska ágyával döngetni ?

Katona. Igen is, én a' Herczeget, úgy mint a'kár kit megpuskaágyaztam volna, ha Felséged parantsolatja ellen kívánt volna Felségedhez benyomúlni.

„Jól van siam” mondá a' Felség: „itt vagyon három pohár pálinka; no Menczikoff nyúljal bozzá, és üritsd ki ezen derék katonának egészségéért, a' kit én mostanában All-Tisztnek nevezek”. Menczikoff kiürité a' poharat. „Most üritsd ki” mondá a' Felség a' második poharat is ezen Káplárnak egészségéért, a' kit ezennel Fő Hadnaggyá teszek”. Menczikoff bosszúsággal engedelmeskedett. „Már most Menczikoff” mondá a' Felség „még ezen Fő Hadnagynak egészségéért is innod kell; mert ime Kapitányá nevezem; azután ruházd fel ötet Tiszti rangjához illő öltözetekkel, hogy legfellyebb három nap múlva előttem illendően megjelenhessen.

Tzápa hal által elnyeletett ember megmentése.

1758-dik esztendőben egy tengeri hajóslegény, a' hajó födeléről az földközi tengerbe esvén, olly szerentsétlen vólt, hogy mihent a' vízbe esett, egy ember evő tzápa-hal hozzája közelitene, a' szerentsétlen a' kétségbe esésig segítségért kiáltozott, de minekelőtte bajtársai segíthettek volna rajta, a' hal tsak ugyan el is nyelte. Értésére esvén a' dolog a' hajós Kapitánynak, ez hamarjában, alig

hogy a' szerentsétlen a' hálnak gyomrába jutott, a' halra egy ágyút elsüttetvén, azt szerentsésen úgy meglőtte, hogy a' hajós-legényt mindjárt kiokádná. Ezen szerentsétlen embert majdan minden sértés nélkül szerentsésen kifogák bajtársai, és a' hajó födelére vitték, a' hová az megsebesített, és azután agyon vert Czápa halat is, melly tíz rőf hosszúságú, és négy rőf szélességű volt kinyújtották. A' Kapitány ezen szörnyeteget, melly 3224 fontot nyomott a' szerentsétlenségéből megmenekedett hajós legénynek ajándékozá.

A p r ó s á g.

Égy Görög országi utazó a' Görög asszonyokról azt jegyzi meg, hogy azoknak igen lassú, 's ingadozó járások vagyon. Ha valamelly asszony ditsértetik, azt szokták többnyire mondani, már ez derék asszony, olyan szépen ingadozik járásában, mint a' lúd.

M e s é s K é r d é s e k.

Miért siet a' sánta kutya?
Hol fáj a' seb?
Kinek nintsen pénze?

Jegyzet: A' 13-dik Számbeli Rejtett szó: Kanász, kan, nász, szán:

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(15.)

A' Kesztyűk' Historiája.

A' kesztyű már a' legrégibb időben ismeretes öltözet volt, már Dávid a' 108-dik Zsoltárban azt mondja : hogy ő kesztyűjét Edomra vetni kívánja. Ugyan ezen nevezet előfordúl Ruth könyvében is, és hogy ez eránt legkissebb kétség se lehessen, a' Talmud világosan megfejtí, hogy avval a' kezeket szokták befödni. Homér a' tiszteletes Larekust említvén, hogy a' Rózsa' tövisi kezeit meg ne sérthessék, azt kertjében kesztyűben dolgozni állítja. Xenophon a' Perzsák elkortsosodását Cyrus halála után leírván, azt mondja : hogy meg nem elégedvén testöket, lábokat, és karokat befödő öltözetekkel, már kezeiket is prémes bőrökkel befödik.

Varro a' kesztyűk régiségét a' Rómaiaknál világosságra hozza második könyvében : „de re rustica” 's ajánlja : hogy az olaj-fagyümöltsei puszta kézzel szedettessenek le, hogy jó ízöket megtartsák. Athenäus a' Szo-

fistáknak vendégségéről azt mondja, hogy a' zabállók mindig kesztyűsen ülltek a' gazdagon megrakott asztalokhoz, hogy a' meleg darabokat felfalhassák, és a' torkosságban a' többi vendégeket fellül haladhassák. — „Valóban gyalázat (így kiált fel Musonius Rufus) hogy az egészséges erős ember kezeit lágy, 's meleg materiákkal befödje"! egyébiránt ezen szemrehányásoknak nem vólt mindenkor helye. Hát valjon öregebb Pliniusnak Irnokja rosszul tselekedett e' akkor, midőn Veszuv tüzet okádni kezdvén, kesztyűt húzott, 's úgy ír le Urának észrevételeit?

Ezen idő óta, egész a' kilenczedik századig igen nagy hézakot venni észre, a' kesztyűk Historiájában; bizonyosan ezen idő közben közönséges tárgya vólt a' fényűzésnek, mivel maga az Anyaszentegyház is tanátsosnak tartá, hogy e' részben különös rendelkezet tegyen. Vastag Lajos alatt az Ezi (Aix) 'Sinat azt rendelé: hogy a' barátoknak tsak Juh, vagy Ketske-bőrből készült kesztyűket legyen szabad viselni. A' kesztyűknek nagysága, melly a' közép századokban rendkívül nagy vólt, azóta igen nagyon megkissebbült.

A' kesztyűk több czeremoniák alkalmazásával igen nevezetes tekintetben vóltak. 1002-dik esztendőben a' Paderborni, és Moncervi Püspökök, Püspöki kineveztetésök, és beiktatások jeléül egy kesztyűt kapának. Facin azt állítja, hogy a' Franczia Király koronáztatásakor régi szokás szerént a' kesztyűnek megáldása, napkeleti szokás vólt, mellyet

bizonyos hivatalok' kiosztásakor 'szoktak gyakorlani. Későbbben megbetstelenítés , és megvetés jele volt, ha valami nemes embertől annak kesztyűi elvetettek. Így 2-dik Eduard Angol Király országlása alatt Carlisle Gróf, minthogy a' Skotusokkal alattomos levelezést üzött, halálra ítéltetett. „A' Hohér” úgy mond Walsingham „leszakasztá sarkantyuját, tzipőjét, és kesztyűjét”.

Továbbá a' kesztyűnek másik tekintete abban áll, hogy mint egy a' bajvívásnak jele volt, ezen szokást a' titkos, és babonás ítéletektől vették, melly Német országban, és Angliában sokáig uralkodott. 1816-dik esztendőben a' Lord Majornak jelenlétében két személyek e'kképpen hívták ki egymást a' bajvívásra, mint hogy egyes bajos dolgokat más-képpen el nem tudták intézni, de a' köz vélekedés kívánságokat nevetségesnek tekintvén attól elállottak. — A' mostan uralkodó Angliai Király koronáztatásakor, ezen Gothus szokás ismét megújittatott, mert egy tetőtől fogva talpig vas páncélba öltözött lovag vitéz, a' Westmünsteri udvarban minden mellette menőnek kesztyűjével órra alá ütött, és mind azokat a' kik 4-dik György Király törvényes örökösödésbeli Jussa ellen kifogást tenni bátorkodnának, bajvívásra hívta.

Ez igen régi szokás, melly Német országnak némelly részeiben még most is fenn áll, midőn minden, a' ki valamelly Uraság istállójába kíván bémenni, bizonyos büntetés alatt kesztyűjét lehuzni tartozik. A'

mi időnkben a' kesztyűk minden Historiai nevezetességeiktől megfosztattak. Nintsen olyan öltözet, melly ennél közönségesebb volna, viselik ezt mind a' virágzó Szűzek, mind a' piperés vénetskék; mind a' fényűzés rab-szolgái, mind a' mankóval sántikálló vének, úgy hogy ennek kiirtására már most az egész világ Filozofusai sem volnának elégségesek.

Író vagy Rajzoló Plajbász készítésének módja.

A' közönséges Plajbászt porrá tört ónból, mellyet kénkö, szén-porral keverve tésztává gyúrnak, szokták készíteni. Ezen közönséges plajbászt igen könnyű a' finomabbtól megkülömböztetni; mert közönségesen keményebb, és igen töredékeny. De különben arról is meg lehet ismérni, mert ezen alávaló fajtájú plajbász ha a' gyertya világához tartatik, azonnal megkezd gyúlladni. Né-mellyek gyántát is szoktak közébe keverni; ezeknek plajbászaik úgy égnek, mint a' Spanyol-viaszk, eleven lánggal.

A' finom plajbászok, plajbász ónból készítettnek. A' plajbász ón szürke színű, és közönségesen a' vas, és czinn érczek szomszédságában találhatók, már most nem is az érczekhez, hanem az égő szerekhez számláltatik.

Az író, vagy rajzoló plajbászok igen együgyű módon készítettnek. — A' plajbász ónt vékony levelekre vágják, vagy fűrészelik,

ezen levelek ismét igen vékony négyszegű rudatskákra vágattatnak, mellyek utóbb fa rekeszekbe igazíttatnak, és ugyan fa szálkával betakartatnak. Ha a' plajbász ön rudatskáknak szükséges hosszóságok nintsen, több darabotskákat szoktak egymásba rakni, de már ezen író plajbászok nem olyan jók.

A' rosszabb író plajbászok fája közé pépet szoktak nyomni, melly ha kiszárad igen kemény, és nehezen lehet faragni.

A' rosszabb plajbász ónt, mellyben több idegen részek vagynak, elszokták olvasztani, és kénkövel felereszteni, és tsak azután író plajbászokat belőle készíteni, midőn meghűlven a' keverék, azt ismét rudatskákra vágdalhatják. Illyen plajbász készül azon plajbász-ónból, mellyet Regensburgnál, és Passaunál ásnak.

Német országban különösen Norinbergában, Augsburghan, Schabachban, Fürthben, Potsdamban's több más helyeken számtalan író, és rajzoló plajbászokat készítenek.

Az Angol író, 's rajzoló plajbászok különösen azok, mellyeket Cumberlandban Keswignél ásni szokott plajbász-ónból készítenek, mint hogy igen hajlók, és finomok, a' legjobbaknak tartatnak. Ezeknek rudatskái igen vékonyak.

Maranjou legnagyobb folyó-víz a' Világon.

Maranjou, a' föld kerekiségén a' legnagyobb folyó déli Amerikának napnyugoti partjaitól 30 mértföldnyire, a' Perui Andesi hegyekből omlik ki. Innen déli Amerikát keresztül futja, a' hol szélességére nézve leginkább kiterjed. Folyásával 1350 geografiai mértföldeket fut meg. Tserdülésénél szélessége a' Mercurio-Peruano szerint már 25 vessző, Chachungánál Condamine szerint 135 ölre, Pevasnál csak egy ága már 900 öl szélességű; Yupura folyónak torkolatján alól 6 mértföldre 1200 ölre terjed szélessége. Braziliában pedig Xingu folyó is bele folyván, már szélessége olly igen nagy kiterjedésű, hogy partjait látni sem lehet. Az áradás idejkor sok helyeken úgy látszik, hogy kiterjedése határtalan. Torkolatja két ágra oszlik, a' kisebb ágát Tajipurnak nevezik, ez Parán alól 4 mértföldel, $2\frac{1}{4}$ geografiai mértföld szélességű. A' fő ága a' Macapai erősség, és Marajo szigete között alkalmasint $11\frac{1}{4}$ geografiai mértföldre terjed. Torkolatjának egész szélessége, melly között Marajo mint valami víz-álló sziget fekszik Alcedo után 40, Veigl után 60 geografiai mértföld szélességű. Illy szörnyű szélességű torkolat, ha csak 50 mértföldre vevődik Béts, és Dresda; Dresda, és Hamburg; Hamburg, és a' Main mellett lévő Frankfurt; München, és Béts; London, és Páris; Béts, és Debreczen; Pest, és Ko-

losvár között lévő köz tért befogná. Az Andesi hegyek között közel tserdüléséhez Chachungánál Condamine 28 láncz mélységűnek lenni állítja. Purusnak belé ömlése alatt 6 mértföldel, 103 öl, 618 láb, mélység alatt még a' folyó fenekére nem akadhatott, meglehet azonban, hogy a' mélységet mérő sinóron függő ón-nehezségét a' folyó-víz sebes folyásával elragadá, a' vagy sinórnak egyenes függése nem volt.

A' Krumplinak Amerikai módra való elkészítése.

Whitlaw Doctor Úr, Gills-nek kézi mestérségbeli Repertoriumjában, a' krumplinak következő Amerikai módú főzését, mint igen jó, 's legegészesebb módját a' krumpli készítésének, nagyon ajánlja. Melly ebből áll: t. i. a' krumplit 3—4 minutumig sós vízben megkell főzni, azután a' meleg vizet leszűrven a' krumpliról, arra a' fazék színéig hideg vizet kell tölteni, és 10—12 fontnyi krumplihoz egy mogyoró nagyságú óltatlan meszet a' fazékba vetni, minekutánna ekképpen a' víz jól felforrott, és a' krumplik jól megfőttek, a' víz ismét leszürettetik, és a' fazék tovább is mind addig, miglen a' krumplik meg nem száradnak, a' tűznél hagyatik, ez közönségesen 3—4 minutum alatt megtörténik. Illy módon a' krumplik, nem csak jobb ízűek, hanem sokkal egészesebbek is

lesznek. — A' kenyér sütéshez e'képpen készítik az Amerikaiak a' krumplit: felmelegítik tudniillik vízzel, mellynek azomban nem kellett forni a' katlanban. Így addig áztatják, míg meg nem púhulnak, 's ekkor megtisztítván megreszelik. Egy font krumplihoz csak egy font liszt, 1 kanál só, 2 kanál bor-söprű, és annyi víz, a' mennyi szükséges, vétetik.

Legbizonyosabban el lehet télen által a' krumplit tartani, ha megmosatván, öszve daraboltatik, és 48 óráig meszes vízben, és ugyan annyi ideig fris vízben áztattatik, és azután kálhában megszárittatik. E' szerint meg is lehet öröltetni, 100 fb krumpliból 30 fb száraz lisztet lehet kapni, mellyből különös jó ízű kenyér sül.

Rejtett szó:

Hét teszi (rég díszesbb) nevemet, most munka sanyargat;
Négy elsőm idomosbb; megnyugszom három utólsón

L. M.

Jegyzet: A' 14-dik Számbeli Kérdésekre felelet: 1) Mert félti a' többi lábait, 2) A' hol tapogatják. 3) A' kinek volt.

H a s z n o s M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(16.)

A' Himalaya Hegyek.

Ezek a' hegyek Ásiának közép pontjában vagynak, és legmagossabbak a' világon. Ezek választják Hindostánt, Tibettül, és a' Tatárságtúl. Legmagossabb pontjai a' Himalaya hegyeknek:

A' D h a w a l o g i t i hegy, melly 8556 Meter magosságú, (egy Meter 3 láb 1 hüvelk Párisi mérték szerint); J a m a t u r i, mellynek magossága 7772 Meter; D h a i b a n, melly 6585 Meter magosságú.

Chimborasso Amerikának legmagossabb hegye, tsak 6550, és Montblanc Helvetziában 4798 Meternél nem magossabb. A' legmagossabb út, melly Európában az emberek számára vagyon készítve, Helvetziában a' Cervin hegyen keresztül vagyon, melly 5420 Meterrel magossabb a' tenger színénél. A' levegőben a' levegő golobittsal utazók 7000 Meternél magossabbra még fel nem emelkedtek. A' Kondor közel, 3 lábnyi hossza-

ságú madár, 6400 Meternél fellyebb nem emelkedhetik. Humboldt Sándor, és annak társa Bonpland, a' ki még mostanáig is Paraguayban fogva tartatik, 1822-dik esztendőben Junius 23-dik napján a' Chimborassot egész 5870 Meter magosságra megjárták.

Egyik része a' Himalayai hegyeknek az Anglusoknak napkeleti Indus birtokaikhoz tartozik, és a' Kinai Birodalom pártfogása alatt lévő tartományokkal határos. Nepaul-lal viselt hadakozás után ezen kerület az Angoloknak átalengedetett.

A' levegő a' Himalayai hegyeknek aljától kezdve, a' hol a' szőlő-tőke igen szépen nevedik, egész tetejéig, a' hol csak örökös havat lehet látni, különbféle. 3400 Meter magosságra eltűnnek az erdők, 's csak alatsón gyalogfenyő galyakat, 's vörös, fekete szedert lehet látni. 4000 Meter magosságnyra nyáron gyönyörű szép zöld gyepek fűdik a' hegyet, és különös szép Európai virágokkal ékeskedik. Egész nyáj Juhok sóval megrakva ballagnak a' magas bércek között, és naponként két mértföldnyi utat végeznek. Ezen tájon fellül örökös tél vagyon, a' levegő olyan ritka, hogy alig lehet lélegzetet venni.

Ezen hegyeknek egyik része az Alpesek' gyönyörű tájékaira emlékezteti az utast, tsak hogy itt minden bércek nagyobb, és méltóságosabb. A' völgyeket számos emberek lakják, a' legmélyebb helyeken a' házaknak négy emeletjük, diszes tornáczaik, és rézsontos deszkás födeleik vagynak; a' magosabb

helyeken, a' dühös szelek miatt csak egy emeletük, és tornác nélkül valók a' házak. Ezen hegynék lakosai különösen Kanawerben igen szép szálas emberek, az asszonyoknak némelly tájakon szép fehér tündöklő bőrök van, és egész alkotásokra nézve gyönyörű Thibeti Rózsák. Az arcz vonásaik belső nemes indulatjoknak tükrö, magok viseletjekre nézve igen nyájasak, és betsület tudók. Só, és gyapjú legnevezetesebb kereskedésbeli portékájok. Hogy ezeket a' vizeken által szállithassák, kötélt hidakat készítenek, mellyek némelly helyeken csak gúzsokból vannak készítve. Szamarakra, és Thibeti ketskékre szokták a' kereskedők portékáikat rakni, és az ezeket kísérő kutyák az Új-Foundandi kutyákhoz hasonlítanak. A' Thibeti ketskék', és juhok' pásztoraiknak nintsen állandó lakások, hanem nyájaikkal hol ide, hol amoda vándorolván sátozt vernek. A' két esztendő állatoknak gyapja legbetsesebb, a' kosok' gyapját, a' juhokénál többre betsülik. A' Török kendők készítéséhez Ladak, Mahjan, Tangshung, Meshung, és Changtaling kerületekből a' legfinomabb gyapjú kerül.

A' legnevezetesebb vásárt ezen tájékban Rampurban tartják, a' hová gyakran 3000 kereskedő is öszve gyűl, és minthogy egymásnak nyelvét nem értik, kívánságaikat csak jelekkel jelentik ki.

A' Himalaya hegyek az éjszaki szélességnek 30-dik grádusától a' 48-dik grádusig, és

a' napnyugoti hosszaságnak 69 gráduşátúl, egész 118 gráduşig terjednek.

Nepaal egy részének birtoka által, az Angolok azon nemzetekkel, mellyek a' Kínai Tsászár hatalma alatt vannak, szomszédok, valamint a' Birmánok országának elfoglalása által is, melly magában olyan nagy, mint Portugallia. Idővel az Anglus Hatalomnak ezen szomszédsága, a' Kínai Birodalommal, bizonyosan újabb veszekedésekre fog alkalmatosságot nyújtani. — Lord Clive már is tsak 10,000 embert kíván, ezen új szomszédnak mennyek' országához hasonlító Birodalmának meghódítására, mint hogy a' Kínaiak a' kik az ő hódítókat, a' Mandschuki Tatárokat, útálják, bizonyosan azon hatalomhoz kaptsolnák magokat, a' melly az ő felszabadításokat ezen Tyrannusok hatalma alúl nékiek megígérné; ekkor pedig a' lázzadókhöz 10,000 Európai rendes katonákat tsatolván igen könnyen czéljokat elérhetnék.

A' Gyermekek a' Farkasok társaságában.

Nem régiben Sléziában egy Paraszt aszszony, kis gyermekét magával vivén, marháit a' falu, 's ahoz közel lévő sűrű erdő között lévő legelőre hajtá, gondos őrzése alatt a' dél megérkezett, és nyájas gyermeke társaságában tsekély ebédetskéjéhez látott, észrevévén azomban, hogy marhái nagyon közelenek az erdőhöz, mellyben tudta, hogy

farkasok tartózkodnak, felugorván ebédjétől, azoknak vissza térítése után sietett. Alig futott a' gondos asszony tsak egy pár száz lépésnyire, midőn elszörnyedve az erdőből kilopódzkodott nőstény farkast lát gyermekéhez sietni (a' kit a' kásás fazék mellett egy nagy kanállal hagyott) elkiáltja magát az asszony: de nem ügyelvén a' vérszopóné, a' lármára, felkapja derekánál a' gyermeket kanaltól együtt, és mennél inkább kurjongatott, és segítségért lármozott az elkeseredett anya, annál ügyesebben viszi a' nőstény farkas bizonyos prédáját, a' sűrű fák közé. Egészen magán kívül vissza futott most az asszony a' faluba, hogy onnan segítséget nyerjen. Azomban egy gyalog ember, a' ki útját megrövidíteni kívánván az erdőn keresztül ballagott, és az utat eltévesztette, gyermek sirást hall, azt gondolván, hogy munkásokra akad, a' kik majd útnak igazítják, a' gyermek sirás után nagy üggyel bajjal a' sűrűség között előre nyomúlt, a' honnan már a' gyermeknek ezen szavait igen értelmesen értheté: „elmész, mert mindjárt az órodra ütök”, nagy üggyel bajjal végre elérvén azon helyet, a' honnan a' gyermeknek sírását, és beszédét hallá, iszonyodással szemlélé, hogy egy gyönyörű gyermek a' földön ülve 's egy fa oldalhoz dülve 's 6 fiatal farkas kölyköktől körülvéve azoknak kapkodásaikat nagy fa-kanalával igyekszik magától eltávoztatni. Az elrabolt gyermek, melyet a' nőstény farkas kölkeinek szánt, hogy rajta tanulják prédájokat felkonczolni,

azt gondolá, hogy kutyák társaságában va-
gyon, azért vólt olly bátor, 's ha a' fiok
farkasok közül, a' kik véle játszottak, vala-
mellyik gorombán kezdett tréfálni, annak nagy
fa kanalával órrára koppantott, a' többit pe-
dig avval ijesztette: hogy „majd elmész, mert
órrodra tsapok”. Illy módon oltalmazta ma-
gát a' veszedelemben lévő gyermek mind ad-
dig, mig ezen megmentője érkezett, a' ki
agyon ütven a' fiatal farkasokat, a' gyerme-
ket siránkozó anyjának leírhatatlan öröme-
re épen által adá.

Warspite Linea hajónak utazása a' föld golobitsa körül.

Warspite 74 ágyús Linea hajó, melly
Braziliából a' legújabb tudósításokat hozta,
ez az első Linea hajó, melly a' világ golobitsát
körül hajókázta, midőn a' nyugoti hosszasa-
gának 180-dik grádusán Greenwichnél keresztül
hajókázott, azt az egy napot kétszer kelleték
feljegyezni, és ennek következésében 8 napú
olly hetet alkodni, mellyben két ked nap
vólt. Új Hollandiából Port-Jaksonból, Chilibe
Valparaizóba utazott. Ezen alkalmatossággal
Cook' útját keresztül hasította, melly új Selan-
diának két nagy szigetét, egymástúl elválasztja.
Ezen út még egészen kitanúlva nem vólt; mint
hogy eddig egyedül Cooknak útasításait követ-
ték az utazók; az általa készített földképen szá-
mos hibákra akadának. Ugyan azért nem tsak

nagy bátorság, és jártasság, hanem igen nagy vigyázat is kívántatott a' Linea hajón, hogy ezen nagyon járatlan úton, főképpen azon helyeken, a' hol a' tenger csak egy két mért-földnyi szélességű; által vergődhessen. Ezen veszedelmes hajókázást, az ellenkező szelek még inkább félősebbé tették, úgy hogy Warspite Linea hajó azon hat napok, és éjszakák alatt, melyeken ezen keresztül való hajókázást elvégezte, majd jobbról, majd balról kénytelenítették kitérni. Ellemben Rio-Janeiróból való útját olly kedvező idő, 's szelek követték, hogy a' legkisebb bárkában is bátran lehetett volna ezen utat folytatni. Az Azori szigetekről Portsmouthba csak hét napig utazott.

Különös trágya, a' borsó, és bab szaporaságának előmozdítására.

Augustusban, és Septemberben a' halas, békás, és más tavak színén úszkáló béka lentséket nagy gereblyékkal öszve kell gyűjteni, és nagy rakásokra háván, azt mindaddig helyben kellett hagyni, még öszve rothadván a' lentsék, ábból jó gané nem válik, Mártiusban, és Aprilisban ezen ganéból a' borsó vagy bab ültetésre elkészített földben, különösen a' gödrötskében, egy egy keveset $\frac{1}{2}$ hüvelyk magosságyira elosztván, arra a' főzeléket be kell ültetni, és földel megtakarni. E' szerint rendkívül sebessen fog mind a' bab, mind a' borsó nőni, és a' mellet, hogy 8

nappal előbb megérik, mind a' bab, mind a' borsó, azoknak szemei nem tsak sokkal nagyobbak, de számossabbak is lesznek. A' Hollandusok ezen különös ganét igen használják', és valójában ők termesztik a' legszebb, 's legjobb borsót.

A p r ó s á g.

Tizen nyoltzadik Lajos, hosszabb ideig Dillingenben, mint hazájából kivándorlott, lakott. 1795-dik esztendőben egy puska lövés tétetvén reá, a' golyóbits homlokát sebes futása között megérintette, Gróf Avaray a' ki a' kotsiban mellette ült, felkiáltá: „Istenem ha egy keveset közelebb járt volna”: erre Lajos: „ha egy keveset közelebb járt volna, akkor a' Franczia Királyt Tizedik Károlynak nevezték volna”. — Ki gondolta volna akkoriban, hogy 1824-dik esztendőben, tsak ugyan 10-dik Károly fog a' Franczia Thrónuson ülni?

Rejtett szó:

Két tagotskából áll: 's ha kétfelé szeled,
Úgy minden emberben részeit felleled.
Mert életet tsak e' két kis szó-tag adhat,
De egy a' más nélkül nem él, nem maradhat.
Öszve téve még is minden embernek nints;
De kinek van, hozzá közelebb senki sints.

Jegyzet: A' 15-dik Számbeli Rejtett szó: Jobbágý.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(17.)

A' Vakok' Éneke a' Felséges Uralkodó
Házhoz a' Próba-tételkor.

Tartsd meg Isten Királyunkat
A' mi jó Ferenczünket!
Adj néki öröm napokat
'S mindég több ditsőséget:
Ki erköltsnek oltárokat
Szentelt, 's hős érdemeket —
Éltesd Isten! Királyunkat
A' mi jó Ferenczünket! —

Tartsd meg Isten Királynénkat
Hazánk' édes Kedveltét!
'S a' köz-jóra áldásokat
Sugározó életét.
Hogy mindég több több bájokat
Hintsen 's áldás özönét,
Éltesd Isten Királynénkat
Hazánk' Nevelőnéjét.

Szerelminket tartsd-meg Isten!

Nádorunk', és Nádornénk'

Kik naponként olly kegyessen

'S folyton ragyognak felénk:

'S kiket magunknál szivesben

Tisztelünk, és tisztelénk,

Éltesd Isten kegyelmessen!

Nádorunk', és Nádornénk'.

Mennyei szent áldásokat

Sóhajtunk mi vakok - is,

Néktek mert nagy voltotokat

Látjuk homályunkban - is.

'S ez szünteti fájdalunkat,

Idvezlés a' Sorsnak is —

Melly éltesse Királyunkat!

'S a' Felséges Házát - is!!

Különös Dinnye.

Kalocsán e' folyó hónapban és esztendőben tsudálatos bujálkodását szemléltük a' természetnek. Ugyanis a' helybéli Uradalomnak érdemes Kasznárja Szabó Jó'sef Úr egy a' mezei, és házi gazdaságnak minden ágai-ban, igen jártas, és tapasztalt jeles férjfiú, tulajdon kertjében olly nemesített nemű sárga dinnyét termesztett, mellynek nagysága, kinél tudva vagyon Kalocsának posványos fekvése, mindenkit figyelemre, és álmélkodásra gerjeszthet. — Ezen dinnye negyven négy fontot nyomott; már ebből nagyságát gyaní-

tani lehet. Tökéletesen megérvén Augustus 11-kén a' helybéli Nemes Uradalmi Tiztség által Po'sonyba Ő Excellentiájának a' Kalocsai Érseknek felküldetett.

Vas-matskák' lánca.

Az Angol Hadi hajók' vas-matskáinak lánca, mellynek egyes szemei két mázsát nyomnak, Newkastlenél lévő nagy vas-öntő műhelyekben készítettnek.

A' Legyek' szemei.

A' nagyító-üvegen vizsgálót semmi annyira nem gyönyörködtetheti, mint a' legyek szemeinek vizsgálása; ezeknek szemei a' külfömbféle alkotású szemekhez tartoznak, és olly két fél golyobisból állnak, mellyeknek felső része tsupa rendes hat-szegű főmákra van felosztva, mellyeknek közepiben a' szemfény pontok vagynak. Minden hat szeg tehát egy szem, mint hogy a' légy szemeinek egy fél golyóbisában 4000 illyen hat-szeg vagyon, tehát 8000 szemmel vígyázhat magára. Némelly lepkének 17,000, és egy bizonyos fajtának 36,000 szeme vagyon.

Mozgó Művek.

Egy Norimbergai Művész a' Main mellett lévő Frankfurthban igen nagy mesterségű moz-

gó művét mutatá: ez egy fa figurából állott, török öltözetben, és olly mesterségesen volt össze alkotva, hogy magától minden emberi segítség nélkül nem tsak messzebbre el ment, hanem két akó vizet a' Main vizéből merített is. Ezen figura minden segítség nélkül két vízi kannával az úgy nevezett Római hegyről leballagván, a' kotsi úton keresztül a' Main vizéhez ment, itt háromszor bemerítvén a' kannákat, azután mind addig meggörbedve állott, míg a' Művész megfordítván ötét, és rajta valami elrejtett mester-művet mozgásban hozván, meglökte, ekkor a' tele kannákkal megindulván a' figura, az említett úton keresztül a' Római hegyre felment, itt letévén a' vizes kannákat, ismét meggörbült állásban maradott, melly úgy tetszett, mintha kinyugodni kívánt volna.

Egy Párisi Képfaragó egy mesterséges asszonyi kezét készített, mellyben óra-szerszám vagyon, ezen kéz néhány sorokat igen olvashatólag ír, egy két öltéseket ölt, fon, 's a' pistolyt is el tudja sütni, valamint több más hajlásait, 's munkáit az asszonyi kéznek pontosan tudja követni.

Hautsch Gottfrid, Norimbergai, a' 17-dik század' utolsó felében az akkori Francia Korona örököse számára több mesterséges műszereket készített, a' többi között egy nagy asztalt, mellyen gyalog, és lovag katonákból össze szerkeztetett két kis hadi sereg egymásnak szem közt volt helyheztetve. Mihent az asztal táblája alatt volt óra-szerszám felhúzat-

ratott, a' katona csoportok egymás ellen indultak, vágták, szúrták egymást, puskáikat elsütötték, tsapatonként külömbféle tábori forgásokat tsináltak, szóval kitsinben minden hadi munkálódásokat elvégeznének. Milly nagy mesterségben, 's nagy számolásban kerülhet ezen műhszernek alkotása?!

A' legmélyebb Bánya.

Amerikában, Új Spanyol országban, Valencia Grófnak Bányája a' legmélyebb, 's leggazdagabb az egész világon, ennek mélysége 1840 láb vagyis 306 öl.

Whitehawenben Angliában a' kő-szén bánya, melly a' tenger ágya alatt is folytatatik, 136 öl mélységű. A' Wieliczкаи só-bányák 600 öl hosszáságuk, és a' legmélyebb helyeken 119 öl mélységűek.

Legrégibb Könyvtárok.

A' mostani nemzetségbeli embereknek, tudniillik a' mostani erköltsi világunknak legrégibb könyvtárjai az Egyiptomi Piramisok.

Kép Szobrok.

Azon szörnyű nagy Elefánt, melly Párisban az Elefánt kút felett áll, 118 láb hosszáságú, és 88 láb vastagságú, magossága 182 láb.

Herculesnek óriási kép-szobra Kaszelnél Wilhelm' dombján rézből vagyon verve, 32 láb magosságú, göröntsös botja olyan vastag, hogy abban nyolcz ember igen könnyen megfér.

Boromeus Károlynak Aroná-ban a' déli Alpesek széliben álló képszobra, az állásával együtt 10 öl 4 láb magosságú.

Nagy Sándornak táborában egy építőmester Oroszlány bőrrebe takarva jelene meg, és Nagy Sándornak azon szörnyű plánumat közlé, mellynek következtetésében az egész Athosi hegyből a' Tsászárnak képszobrát kíváná készíteni. Egy erdő szakál helyett szolgált a' jobb kezében ezen kép-szobor egy egész várost tartott, és baljával egy edényen tartózkodott, mellyből egy nagy folyó víz nagy lármával omlott volna ki. Nagy lelkek számára nagy tanácsok kívántatnak!

B i l l i o m.

Egy Billiom, milliomszor milliomm (1,000,000,000,000). A' ki szakadatlanul minden perczenet alatt 8 számot elolvasna, annak egy billiom felolvasására közel 3062 esztendőre szüksége volna. Egy Billiom perczenetre 31,709 esztendő 298 nap 1 óra 46 minutum, és 40 perczenet kívántatik. Ehezképest a' mi mostani számolásunk szerint tizen hétszernél több esztendő kívántatnék, mint 1827, hogy

ezen idő szakaszból egy billiom perczenet kerülhessen. Olyan zsebóra, mellynek minden perczenet alatt orsója $4\frac{4}{5}$ -szer megfordúl, hogy egy billiomszor fordulhasson, 0000 esztendőre vagyon szüksége.

Legmélyebb Kút.

Königsteinban azon hires kőszirtes várbán, melly Dresdától három mértföldnyire fekszik, kétségkívül a' legmélyebb kút vagyon egész Európában, melly külömbféle földírók által száz rőf, de némelyektől 900 rőf mélységűnek lenni állittatik, a' víz 18 rőf magosságyira vagyon benne. Spielbergben Brünn mellett 50 öl mélységű kút vagyon.

Kosenillák.

Ezen férgekből, mellyekből az isméretes veres szín készül, egy fontra 70,000 darab kívántatik, még is Amerikából Európába esztendőnként 8000 mázsa, és így 56,000,000,000 az az ötvenhat ezer milliomm hozattatik.

Az Írós-vaj fentartásának különös módja.

Ha Írós-vajat hosszabb ideig, a' nélkül, hogy megavasodjon, kívánunk fentartani, öntsünk az Írós-vaj fentartására rendelt akár fa,

akár tsérép edényekbe forró eczetet, öblítsük ki azokat avval, és hagyjuk egy kevés ideig benne; az Írós-vaj ezen előre készület által (valamint Schläger az 1827-dik esztendei Aprilis füzetbeli Gemeinnützigem Blätter nevezetű havi írásában minden gazdasszonyokat bizonyossá tesz), nem csak lágy ízlését megtartja, hanem azt sokkal kellemetesebbé is teszi:

A p r ó s á g.

Blarembert Tanácsos Úr Odessában, igen nevezetes dolgot fődözött fel, melly által azon kérdésnek elégtétetik, melly Strabo idejétől óta annyi fürkészésekre adott alkalmatosságot. Katti-Gherri-Krim-Gherri előkelő Tatar nemzetségek' útasításai által vezéreltetvén, olly szerentsés vólt, hogy Sympheropoltól délkeletre egy Muszka mértföldre, Scilurus Királytól épített várnak nyomára akadna, mellyet Mithridates Eupator bevett.

Rejtett szó:

Sok gyermek születik bennem, 's velem;
Fejem' vágva nintsen engedelem

Annak, kit egyszer megkötöttem:

Két végsőm' a' Bölts tárgyának veszi;

Hármam vissza csak vénebbé teszi

Az embert; — időtől születtem.

K. T.

Jegyzet: A' 16-dik Számbeli Rejtett szó: Testvér.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(18.)

A^o Nádmézzel való bánásról, különösen annak tisztításáról.

Ámbátor a^o Nádmézet már külömbféle plántákból, sőt fákból is próbálták készíteni, még is a^o Czukor Nádból mainapságig is a^o legtöbb nád-méz főztetik. Ezen nád, melly a^o mi náduaktól hosszú szőrös leveleivel külömbözik, közönségesen Ásiában terem, azonban mostanában leginkább Nyugot Indiában plántáltatik. Ha ezen Czukor-nád érni kezd, kérge megbarnúl, 's valamint a^o mi Tseresnye, Barack, és Mandola fáinkból a^o virit, úgy ezekből a^o méz kiszokott szivárogni. Ekkor levágattatván, kis kévékbe köttetik, mellyekből azután egy különös malomban a^o méz kipréseltetik. — Ezen malomban közönségesen három henger (cilinder) vagyon, a^o középső henger hajtja különös erővel a^o két végsőt, mellyek közé rakatik a^o Czukor-nád. Ezen munkát nyugot Indiában egyedül a^o Szeretsenek végzik, valamint a^o nádnak plán-

tálását, és művelését is. — Míg a' rab-szolgákkal való kereskedés el nem vólt tiltva, esztendőnként közel 200,000 Szeretsen rabszolgát vitetett Amerikába ezen nádnek plántálására. — A' kinyomatott mézes lé, a' benne foglalt sok nyálkás részek miatt, igen hamar 's könnyen felforr, ugyan azért azt azonnal ki szokták főzni, és tisztítani. A' főzés között, melyet gyakorta megújítanak, szoktak meszet, és hamu-lúgot közé keverni. Ezen idegen részek' ereje által, a' lé között lévő nyálkát, 's tisztátalan részek elolvasztatnak, és az igazi nád-méz részeitől elválasztatnak. Mint-hogy a' zsíros, és nyálkás részek könnyűk, azok felemelkednek, és akkor lemerittetnek. A' földes részek mind a' nád levéből, mind a' hozzá adott szerekből a' fenékre szállnak. Ha a' Czukor-nád' leve háromszor, négyszer jól kifőtt, már akkor bizonyosan tisztátalan részeitől nagyobb részint megmenekedett, valamint a' vizes részek is addig kipárologtak. Ekkor az e'képpen befőzött Czukor-nád levét edényekben szokták hűtögetni, melly által a' nád-méz kis szemekben öszve áll. Ezen szemet nád-méz, az úgy nevezett durva por czukor, és minthogy még több idegen részek foglaltatnak benne, barnás sárga színű. Azon részét a' befőzött nád levinek, a' melly illy módon öszve nem áll, még egy kevés friss nád lével öszve szokták keverni, és belőle ama isméretes (Rum) pálinkát főzik.

A' mint mondók: a' durva Czukorban még sok idegen részek foglaltatnak, hogy e-

zektől megmentessék, a' Czukor főző házakban azt különösen tisztítani szokták. Ezen munkához szükségképpen igen jó mész-víz kívántatik, ennek megnyerésére óltatlan mészre víz öntetik, és minekutánna ez nem tsak elóltatott, hanem a' vízzel szorgalmatos keverések között jól fel is eresztetett volna, a' keverék mind addig nyugottan hagyatik, míg a' darabos részek le nem üllepedtek, és a' tiszta víz felette nem lebeg. Mintegy harmad rész meszes víz, és két harmad rész Nád-méz, réz - üstbe tétetik, 's szorgalmatos keverések között, hogy az üsthöz ne égjen, mind addig főztetik, míg az egész majdan forni kezd. Ezen meszes-víz azért kevertetik a' durva czukor közé, hogy az, az abban foglalt savanyú részeket, mellyek a' nád-méznek összeállását gátolják, magához szívja. Ha ezen folyó keverék forni kezd marha vérrel szokták össze vegyíteni, mihent a' melegség ezen vért által járta, megalszik, és könnyebb részei az egész keverék felett lebegnek, a' nehezebbek pedig az üst fenekére ülnek. Mind a' könnyebb, mind a' nehezebb részei a' marha vérnek számtalan idegen részeket vonnak ki magokkal. (A' nád-mézet leginkább tsak azért lassan kell főzni, hogy a' forrás által az idegen részeknek felemelkedések, és leüllepedések meg ne gátoltassék). Azon tisztátalan részek, mellyeket a' marha-vér, és a' meszes-víz a' nád-méztől elválasztanak, mind az üst fölül lebegve leszedetnek, mind ál-

tal szűrettetvén a' keverék egy pamuk kendőn, az üst fenekéről is letisztítatnak.

Ezen által-szűrt, 's megtisztított nád-méz lé, újlag üstbe tétetik, és keményen kifőztetik. A' még benne találtatható tisztátalan részek lemerittetnek. Hogy a' nád-méz nagyobb forrásba ne jöhessen, abba lros-vajat vetnek, ha a' nád-méz elegendőképpen befőztetett teke formájú agyag edényekbe öntetik. Ezen edényeknek csutsában egy kis lyuk vagyon, mellyet vászongyallyal szoktak bedugni. Midőn a' nád-méz meghűlt, és öszve állni kezdett azon vászongyallyát kihuzzák a' lyukból, és akkor azon durvább részek, a' mellyek öszve nem állhattak, lassanként kitsöpögnek, és ezen édes lé az úgy nevezett „Syrup”. Az e'képpen öszve állott nád-mézben még ekkor is több idegen részek vagynak, mellyek végett a' nád-méz még mintegy barna-sárgás színű. Ennek eszközölhetésére a' nád-méz süvegek' fenekére tiszta megásztatott fehér agyag tétetik, ezen nedvesség által járván a' nád-méz-süvegeket az által azon rejteketskék kinyilnak, hol a' Syrup el vólt zárva, és az is kiszivárog.

A' sárga-czukor készítésére még egyszer felfőzik az e'képpen megtisztított nád-mézet, és mind addig befőzik, míg a' Syrupnak sü-
rűségét meg nem nyeri, ekkor agyag edényekbe töltetik, mellyekbe hosszában keresztiben czérna szálak vannak alkalmaztatva, ezen szálakra üllepedvén a' nád-méz, abból az isméretes sárga-czukor kerül,

Már most a' világnak minden részeiben termesztik a' Czukor-nádat. — Európa azomban többnyire csak a' durva nád-méz tisztításával foglalatoskodik, a' legnevezetesebb nád-méz tisztítás vagyon Londonban, Amsterdamban, a' hol 100, 100, Hamburgban a' hol közel 300 tisztító házak vagynak.

Kő - Födél.

Olasz országban, Ravenna mellett, az Amalsynta Rotundának, melly 524-dik esztendőben épült födele egy felfordított tál formájú darab kőből vagyon készítve, mellynek vastagsága 4 láb, és köre 114 láb.

G ő z.

A' gőznek szörnyű rugó ereje vagyon, a' legtapasztaltabb természet-vizsgálóknak próbái szerént, a' gőz 1470-szer nagyobb helyet kíván, mint azon víz, a' mellyből került, úgy hogy egy Kubik hüvelknyi vízből, 1470 Kubik hüvelyk gőz került ki, ugyan azért a' gőz masináknak munkálódó erejét látván, csak az által magyarázhatjuk meg azon elrejtett nagy erőt, melly a' tűz-okádó hegyek folyamait kiönti.

Mennyivel nagyobb legyen a' gőznek ereje a' puska-por erejinél, Bauban Francia Ingenieurnak próbái megmutatták, midőn

140 font víz gőzzé változtatva olly lövés okozott, melly által 770 mázsából álló massa széjjel szórattatott, holott 140 font puskaporral alig lehet 300 mázsa nehézségű massát elhányatni.

A' legnevezetesebb Fabrikák' helye.

Az egész világon a' legnevezetesebb Fabrikák' Angliában Birminghamban vagynak. Ez egy Mező város, és 70,000 ember lakja.

Nevezetes Faluk, Városok, és Épületek.

Békés - Csaba, nem tsak Magyar országban, hanem egész Európában is a' legnagyobb falu, lakosai száma 18—19,000-re tétetik. — Nanking Kinában az egész világon a' legnagyobb falunak neveztetik. Az Austriai Birodalomban az Alpések aljában épített faluk között legmagosabb a' Grosz-glochneri Alpes aljában épitet Heiligenblut nevezetű falu Karnioliában, melly a' tenger színénél 719 Bétsi öllel magosabb helyen fekszik. — Ellenben Perúnak fő városa ama nevezetes Quito 1548 Bétsi öllel magosabban fekszik a' tenger színénél az Andesi hegyeknek egy gyönyörűséges, és igen termékeny völgyében. Ez a' legmagosabb Város a' Világon.

Szicziában az Aetna tűz-okádó hegynek oldalában közel a' Vulkán torkához, a' vándorlók' menedék helyéül szolgáló épület, a' legmagosabb épület az egész világon, ez a' tenger színénél 1576 Bétsi öllel magosabb helyen fekszik. Ettől az épülettől a' hegy torkáig még 220 Bétsi ölnyire kell ballagni. — Svécziában a' Bernhárds hegyén épült Ispotaly a' tenger vize színénél, 1313 Bétsi öllel magosabb helyen fekszik.

Városi világosítás.

Angliában Sheffieldben a' Városnak közepében egy 48 láb magosságú oszlopot öntöttvasból kívánnak felemelni, melynek tetejére egy szörnyű nagy gázzal megtöltött golyóbist fognak alkalmaztatni, melly az egész várost egyedül fogja megvilágosítani.

Ritka szaporaság.

Egy Nemes Ember Jamoskban, Tüblingnél déli Burkus Országban három feleségével 36 gyermekett nemzet, meghalt 90-dik esztendejében, midőn legöregebb fia már 70 esztendő volt.

1724-dik esztendőben Krakóban egy 127 esztendő ember halálozott meg, a' ki 4 feleségeivel 125 gyermeket nemzett, halálakor 87 esztendő leányát hagyta életben, a' ki nek már ekkor 12 unokái valának.

Smyrnában 1702-dikben egy Velencei Consul 118 esztendejében meghalózott, a' ki két feleségével 60 gyermeket nemzett, és ezek közül egy 84, és egy 80 esztendős fiat hagyott életben.

A' New Castlei történet egy ritka, és rendkívül való nevezetességet közöl, mellyet Harlé-nak kéziratjai is megerősitenek. Scotiában egy Takáts egyetlen egy feleségével, ugyan tsak Scotus születésű asszonnyal, 62 gyermeket nemzett, a' leányok közül tsak 4 érte el a' tökéletes kort a' fiúk közül azokban 46 éltes korra jutott.

Tochaffen Lukáts, a' ki 1612-dik esztendőben a' Montanai völgyben született, 5 gyermeket hagyott életben; ezek után 87 unokát, 456 másod unokát (kik közül első szülött fiának magának 16 gyermekei után 126 unokája volt) továbbá 543 harmad unokája volt, és így halála után maradékjai 1001 tagokból állának. Már ez olyan törzsök a' mi éltünk korában, mint hajdan Ábrahám volt!

Rejtett szó:

Tűz az anyám, — 's végem' kormossá tenni szokásom.

Jegyzet: A' 17-dik Számbeli Rejtett szó: Burok, urok, kor.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(19.)

A^o nagyravágyás, és mértékletlen pazár-
lárlás gyászos^o következései.

Jarosinszky Severin, a' ki magát tsalárdúl Jarosinszky Grófnak nevezé, mint egy 34 esztendő és Podolin nevezetű Orosz Tartományban született, vallására nézve Római Catholikus, házas, birtokos nemes ember, már fiatal korától fogva a' forgandó szerentse bizonytalan adományaira támaszkodván, megvetvén a' legjobb intéseket, és tanátslá-
sokat, igen nagyravágyó kevély ember volt.

Közelebb múlt esztendei Junius hónapban mulatság végett hazájából Bétsbe utazott, 's ámbátor magával nevezetes somma pénzt vive, és azt kártya játékkal jóval is megsaporította, még is rendetlen élete, 's megrögzött té-
kozlása által tsak hamar olly nagy pénz szü-
kibe jutott, hogy már September hónapban költsönözéseket tenni kényteleníttetnék. De még ezen állapotjában sem tudott gazdálkodni, hanem felvett élete módját folytatván,

bujaságával, 's folyton folyvást folytatott kártyázásával nagy somma pénzt elpazarlott, melly által annyira megrongálá magát, hogy néhány majdan elkerülhetetlen szükségű portékáit is elzálogosítani kénytelenítették.

Ezen rendkívül való nagy pénz szükében folyó esztendei Januarius hónap végével, az Országló-székétől hazájába való vissza költözködésre kemény parantsolatot kapott azon hozzá tétellel, hogy utóbb viselt hivataláról számadásait mellynek következésében nevezetes pénzbeli vissza fizetései volnának, mutatná be.

Ezen állapotjában hamis betsület érzésétől tartóztatván magát, senkinek sem fedezé fel, hanem azonnal azon kárhozatos tett elkövetésére elhatározá magát, hogy B l a n k P r o f e s s o r U r a t, volt tanítóját, és minden tekintetben tiszteletre méltó 70 esztendő öreget, mint hogy tudá hogy B l a n k magánosan lakik, és vagyonos ember, ötlet életétől, és pénzétől megfossza. Ezen szándékának végbehajtására Februarius 5-dikén egy nagy erős konyha-kést vásárlott, 9-dikén azon szándékából hogy vagyonbeli állapotját bővebben kitudhassa B l a n k P r o f e s s o r U r a t ebédre meghívá, és minthogy ezen alkalmatossággal megérté az öregtől, hogy vagyonja tsak Státus kötelező levelekből áll, ezeknek kezihez keríthetéséről gondoskodott. — Minekutánna előre való gondosságból ezen előtte esméretlen minéműségű, 's nemű adós Levelek' beváltásáról egy helyen bővebben értekezett

volna, azon iparkodott, hogy Blank Professor Urat azon szin alatt, minha ő is illetén Státus adóssági Leveleket vásárolni kívánna, arra bírassa, hogy megkárosítása elkerülése tekintetéből nékie adós leveleit elő mutatná. — Ezen kívánságának tellyesítése eránt is kedvező kinyilatkoztatást nyervén, már 12-ben nagy késével felfegyverkezve gyilkoló szándékkal ment a' Professor szállására. Minthogy azomban ez tsak kisebb somákról szólló Obligatiókat mutatott elő, feltett szándékának tellyesítését a' következő napra halasztá, melly napra Blank Ur azt igéré, hogy nagyobb betsű adós-leveleit is, mellyek mostanában nála nem volnának, elő fogja mutatni.

Februarius 13-kán délután 1 óra tájban nagy konyha - kését kaputja zsebébe tévén Jarosinszky, ismét Blank Professor Urhoz ment, a' ki tsak ugyan 8 darab 5 perCentumos Obligatiókat, mellyeknek öszves értéke 01000 fra ment pengő pénzben, előmutatá néki; az asztalán hagyván ezen adós Leveleit Blank, és felkelvén ülléséről valaminek felkeresése végett, az alatt Jarosinszky utána erede, 's sebesen kirántván gyilkoló eszközét, azzal Blaknak fejére hátúlról olly tsapást tett, hogy ez azonnal öszve rogya. — Hogy a' földön veriben fetrengő Blank segítségért ne kiálthasson, ugyan azon késsel Jarosinszky annak fején még több vágásokat, valamint mellyén, és ágyékán több szúráásokat tett, erre magához ragadván az Obligatiókat, szál-

lására sietett. Ez után mindgyárt kimenvén a' Városba, eladá az elrabolt Status papirosait, és mint annakelőtte, egész Februarius 16-dikáig vigan dombérozva élt, a' melly napon gyanúban esvén befogattatott — Hoszszas vallatása alatt megátalkodva tagadá vétkeket tettét, utóbb a' törvényes vizsgálódással megegyezőleg undok gyilkosságát tsak ugyan megvallá. — A' meggyilkoltatott a' Törvénysek rendelkezéséből, a' törvények' rendszabásai szerint az Orvosok által megvizsgáltatván, azt tapasztalták: hogy a' szerentsétlennek, azon nagy konyha-késsel, melly Jarosinszky-nál találtatott, fején 7 vágás, mellyin két szúrás, és ágyékán 5 olly nagy szúrás téte-tett, hogy egy az egész testit keresztül járná, külömben pedig minden egyes seb már ma-gában is bizonyosan halált okozott volna.

Melly gyilkosságért Jarosinszky fejére mondott Ítélet foglalatja ez:

Ítéltetett:

Jarosinszky Severin, tettetett Gróf Jarosinszky; az oroszva gyilkoló rablás' bűnébe esvén, ezen tette végett, nemességének, és avval a' Ts. Királyi Austriai Birodalomban egyben köttetésben lévő személyes Jussainak vesztesége mellett, a' Törvény könyvnek 110-dik §-sa a' bűnös tettekről való rendelkezésénél fogva halállal büntetessék, és ezen büntetés a' 10-dik §-us értelmében kö-tél által hajtatassék végre".

Melly halálos Itélet Bétsben Augustus 30-dik napján reggel kétfertály kilenczre tsak ugyan végre hajtatott.

A' gombák', különösen a' kutsma gomba veszedelmességéről.

Folyó esztendei Május 18-dikán nem messze Lengmoostól a' Ritteni kerületben, bizonyos tiz tagokból álló familia, akkoron szedett kutsma, vagy szömörtsök gombát, vas serpenyőbe vetvén megpirítva ebédre megették. Estvefelé ezen familiából 6 gyermek a' gomba által történt megétetésnek nyilvánosságos jelét mutatá. A' két kisebb gyermek szüntelen való rángatódzások között már 19-dikben meghalálozott, kiket 20-dikban ugyan tsak rángatódzások között ismét két idősebb 10, és 13 esztendős gyermek követte. Az Orvosi felnyitás' alkalmatosságával világosságra jött, hogy nem egyéb, hanem gomba - méreg által mulának ki a' gyermekek a' Világból. Minthogy azonban a' kutsma, vagy szömörtsök gomba (*hallus esculentus*) természetire nézve nem mérges, még mind addig bizonytalan, ha vallyon a' megmérgezés a' gombák eltévesztése által, a' kutsma gomba helyett légy gombát szedvén, történt e? a' vagy a' gombák közé kevert ártalmas férgek megevésétől származott. Az utóbbi vélekedés alkalmasint megvalósodik, mert a' meg-holt gyermekeknek fel-nyittatások

után azonnal több gombák, ugyan azon helyről, a' hol az előbbieket szedették, és minekutánna szorgalmasan megvizsgáltattak volna, ugyan valóságos kutsma gombáknak ösmértettek, de felvágván többeket a' gombák közül kalapjoknak belső ürességében részint vörös, részint zöld, részint sárga színű apró eleven pókokskákat találának hálókkal együtt, sőt egy gombában még több fekete gömbölyű formájú gombolyagotskát is mint valami kis állatnak ganéját találának.

Ezen szomorú eset által figyelmetessé tétvén a' gombákra, azokra annyival inkább szükséges vigyáznunk, mind szedetésekkor, mind vásárlásokkor, de különösen azoknak külömbféle ételekben leendő használásokkor, mert, ez nem az első szomorú történet, hanem már számtalanok, némelly emberek' vigyázatlansága miatt, életöket is elvesztették.

Statistikai Nevezetességek.

Francia Ország lakosainak száma 30 milliomra tétetik; ezek közül $\frac{2}{3}$ rész mezei foglalatosságokkal keresi élelmét, és többnyire azon földet a' mellyet mivel, mint sajátját bírja.

Az éjszak Amerikai egyesült Státusokban 9,654,415 lélek lakik, mellyek közül 1,543,688 Rabszolga (és így öt szabad lakosra 1 Rabszolga jut), a' szabad lakosok közül 2,175,055 ember foglalatoskodik mezei munkával, —

349,665 pedig kézi mesterségekkel foglalatoskodik, 78,558 a' kereskedést üzi.

Anglia lakosainak számát 14,391,631 lélekre teszik. Dupin csak 11,978,875 lélekre bletsüli, ezek mindöszve 2,941,384 familiában vagynak egyesülve, ezek közül 378,650 a' földet miveli, de az csak igen tsekély részének valóságos tulajdona, 1,350,293 fabrikabeli munkák által táplálja magát, vagy kereskedés általa 612,488 familia, mellyek ezen két munkás részekben nem foglaltatnak, mind a' két résznek nyilvánságos terheire élnek.

A p r ó s á g o k.

Egy Scotus Politikustól kérdeztetvén: hogy mondaná meg mi a' Metafizika? ő azt felelé: „midőn azok a' kik hallgatják, nem tudják, hogy az a' ki beszél mit magyaráz, és az is a' ki arról beszél maga sem tudja mi a' tulajdon maga vélekedése, az a' Metafizika”.

Az utóbbi Angol Parlamentumnak, a' legnevezetesebb készitmények kivitelének jegyzéke, bemutatattott, melly szerint 1824-dik esztendőben 1,856,201 vég kész portéka, 1826-dik esztendőben pedig csak 1,618,103 vég vitetett ki.

Azon nagy ágyú, melyet Bhurtpore városának bevételekor Lord Combermere elfoglalt, az Indiai Ármádától Ő Felségének az Angol Királynak küldetett, melly Caleutából Londonba most megérkezett: 17 Tonát, vagy 3800 fontot nyom. Ezen ágyú 16 láb hosszúságú, torkolatjánál 37 hüvelknyi az általmérője; vagynak rajta Persa felirások a' még eddig soha be nem vett Bhurtpore vára ditséretére.

Midőn Napoleon látná, hogy a' Francia Bateriaák Boulogne-nál egy Fregátát el nem érhetnek, az ellenségnek legsűrűbb tüzelései között, a' Bateriaához sietett, és elővévén jegyző-könyvét, távulságát a' Fregátának felszámolta, a' pattantyús a' kinek sokkal több puskaport rendelt a' mozsárba tölteni mint közönségesen, engedelmeskedett ugyan, de a' mozsarat vonakodott elsütni, mert igen félt, hogy szét pattan; észrevévén Napoleon a' pattantyúsnak vonakodását, maga sütötte el, és olyan szerentsés volt, hogy az ellenség fregátájának orrát öszvezúzta.

M e s e.

Pallás tanított meg engem a' szövésre,
Nints hozzám fogható a' szép reczésre;
Bár kezem nintsen is a' bél eresztésre,
Vetélő nélkül is kész lábom kötésre.

Jegyzet: A' 18-dik Számbeli Rejtett szó: Füst, üst.

M u l a t s á g o k,

- 1 8 2 7 .

(20.)

Fő Mélt. és Fő Tiszt. P y r k e r János
László Urnak, Pátriárcha Érsek-
nek, az Egri Érseki székébe, és Ns.
Heves, és Külső Szólnok eggyesült
Vármegyék' Fő Ispányi hivatalába
lett beiktatására.

Érsek Eger - Várát, látom meg lepte-határát,
Egy szép Múza Sereg, melly tsupa Versbe sereg.
Fébusz is e' mellett, mint kedvelt Társai mellett,
Lantját fen' tekeri, és tsuda módra veri.
Meg gyűlt e' tájra, kiesén a' Szónokok árja,
Jobb, és balra felé szózatit adja elé.
Mind a' két nemnek, Papi Rend, Úr 's árva sze-
génynek
Szívek örömmre fakad, Lelkek is arra akad.
A' pór nép vidúl, 's vidám kedvére el indul,
Minden ház ki terül, víg örömekbe merül.
Melly ropogás, kongás mind ez? ki, mi féle tolongás?
Jó nép merre haladsz, mondsza mi végre szaladsz?

Illy vig lépéssel ; vagy pontos előre keléssel
Hit vársz ? szólly: de mi baj ? mit jegyez en-
nyi zsibaj ?
Tán hit az Ég , Tenger , Föld , vagy kit mindenik
ember

Kedvell , érkezik Az , nem de nem ? Érkezik Az !
Az ! kinek is régen fénylik , mint Csillag az égen ,
Élete . Kedves azért Angyali életiért .
Az ! Ki is olly szépen ír , szóll , mint Tullius épen ,
Názót majd követi , Verseit úgy követi .
Nagyra menendő volt , mert Virtust Ő szerető volt .
Igy ki magát jeleli , Virtus is azt emeli .
A' Liliom Völgyén , Szepes , és a' Véneta földjén
Mindenek Attya vala , párja sehol se vala .
Szóval : Hit Felség kíván , 's vár Egri közönség ,
Most mi közünkbe kerül , Érseki székibe ül .
Jöjj hát kormányozz ; jó Érsek jóra irányozz ,
Mind a' két Szent Rend bölts szavaidra menend .
Mind a' mit építesz , vetsz , plántálsz vagy ha fe-
nyitesz ,
Kivánnuk mindég , hogy koszorúzza az ég .
Azt mi megígérjük , kik pompád sorba kísérjük :
Hogy valamíg leszünk , áldozatinkba teszünk .

E r ö s G á b o r ,
Bodonyi Plébánus ,
és felső Hevesi Herület V. Esperestje .

Magyar Országi éltés személy .

Ts. Ns. Szabolts Vármegyének Bog-
dány nevű mező városában lakott bizonyos

Asszonyi személy, a' ki Nánásról szakadott oda, neve Kováts Erzsébet, férjének neve Tót Mihály. A' személy férjhez menetelekor volt 18 esztendő, férjével lakott 43 esztendeig; továbbá bizonyos Urnál, az Ura halála után, szolgált 24 esztendeig; ennek halála után ismét más Urnál volt 7 esztendeig; meg más helyen két esztendeig; ezekután lakóképpen egy helyen 4 esztendeig, másutt 1½ esztendeig; és végre harmadik helyen két esztendeig. Ehez képest ő élt 114 esztendeig. Az idő számlálás, tulajdon vallása szerint, érdemes Törvényes Úr által jegyeztettek fel, 's hihetőkép a' Nánási Matrikulával meg fog egyezni, noha ő magát csak 109 esztendőnek tartotta. Csak e' f. esztendőben tavasszal végezte életét, és még a' mult őszkor jól bírta magát, és sem látásában, sem hallásában nevezetes fogyatkozást nem tapasztalt, csak hogy roskadó erejének gyámolítására magát pálczával támogatta. Külömben még ugyan az ősszel a' kisded gyermekkel alkalmasint tudott dajkálkodni, 's azokat kedvesen mulatni. A' városbelieknek bizonyítása szerint, sőt saját vallása szerint, mind szülőire, mind férjére nézve, szegény sorsban élt, de mindenkor józan, és tiszta életű volt; szolgálataiban pedig hívségéért mindenütt betűltetett.

Ukraini Haramiák.

Közönségesen azt tartják, hogy Muszka Országnak némelly miveletlenebb Tartományokban az utazás igen veszedelmes, az azon tájakban kóborló úton álló haramiákat igen ijjesztőknek, és vérszomjúhozóknak lenni mondják. Azonban ezen állítások koránt sem valósodnak meg. Clarke Muszka Országban keresztül a' Tatárságba, és Török Országba folytatott utazásának leírásában azt állítja, hogy sokkal nagyobb bátorságban követheti az útas a' Nogai Tatárok barlangjai között útját, mint London környékeiben. A' határ széleit Muszka Országnak, különösen Lengyel Ország felé, leginkább pedig Krementeusz, és Ekaterinoslaf között fekvő ke-
rületben, Moszkvától Perecopig vezető utat ő is veszedelmesnek lenni állítja. Az utak veszedelmességéről való előítélet magában Muszka Országban is neveltetik, a' hol a' közönséges társaságokban leginkább külömbféle újabbnál újabb haramiás történetek elbeszéléssel mulatják magokat; Clarke Ur, a' rettenthetetlen bátorságnak egy ritka példáját, mint valóságos történetet közöl, melyet maga is illy társaságban hallott.

Egy haramia csoportnak vezére, a' ki mérés tettei által magát híressé tette, és nagy kintseket öszve rabolt, egy katona által megfogattatván, az Ekaterinoslafi Tartomány' Kormányozójához vezetettetett. Ezen eseményes gonosztévő fejire nagy somma pénz

volt kitéve, és annak ígérve, a' ki őtet életben vagy halálban az igazság kiszolgáltatóinak által adná, ugyan azért közönségesen gondolák a' lakosok, hogy haladék nélkül halálig fog kantsukáztatni. Milly nagy volt ugyan azért a' katonának félelme, 's tsudálkozása, midőn egy két nap múlva a' haramiáknak ezen ijjesztő vezére, a' ki fogságából elszökött, őtet meglátogatná, és most, mennydörgő hangon ezeket morogá a' katonának: „Egyszer körmeid közé kaptál, de minekelőtte másodszor hirtokodban esnék; majd egy pár vörös tsizmát adok útra.” (A' Tatároknál valakinek egy pár vörös tsizmát méretni annyit tesz, mint fejtől fogva talpig a' bőrit lenyúztatni. — Azt állítják, hogy ezen kínzás módja, ezen haramiáknál nem ujság, az Amerikai vadak is illy módon nyúzzák le ellenségeik' fejeikről a' bőrt) Ezen fenyegetődzése után eltávozott a' haramia. A' bátor katona általlátván, hogy ezen túl ezen haramiák' vezérétől, és annak társaitól sehol bátorságban nem lehet, ugyan azért eltökéllé magában, hogy tulajdon kezeivel kíván magának elégtételt szerezni, 's az által mind maga személyét bátorságban helyheztenni, mind azon tájék lakosinak is, a' kik a' haramiák' vezérének kiszabadulása végett nagy félelemben valának, nyugodalmát helyre állítani. Hogy feltett szándékát végbevihesse, legelőször is a' Haramiák vezérének lakását kíváná kifürkészni, minekutánna e' végett hosszabb ideig élete veszedelmével fáradozott volna, egy földi gunyhóba feltalálta,

(ilyeneket Muszka Országban igen számosan lehet látni.) A' katona rettenthetetlen bátorsággal keziben tartván pisztolyát, a' gunyhóba illy szavakkal belépett: „Te nékem egy pár vörös tsizmát ígértél, én imé most azért jöttem, hogy mértéket vegyél.” Ezen szók után minekelőtte fegyveréhez nyúlhatott volna a' haramia, arra olly szerentsésen elsütötte pisztolyát, hogy azonnal kiadná lelkét. — A' katona szándékának végrehajtása után katonai szállására visszatért.

Ezen igaz történetet Clarke Ur egy Muszka Tisztól hallá.

Az Angol Fő Nemesség.

Britannia nevű folyó írásban az 1827. Januáriusi kötetben olly értekezés találtatik, melly az Angol Fő Nemességnek eredetét, és felosztásait előterjeszti. Az Író illy különös bevezetéssel él: „Ámbár az Angol Nemesség' felekezete születésére, és származására nézve igen büszke szokott lenni; mégis tagadhatatlan, hogy éppen ezen tekintetekben a' Spanyol Nemesség mellett talán az egész világon a' legszegényebb.” — Továbbá így folytatja: „Alig találunk egy nemzetséget, melly igaz Angol vérből volna, és nemzetsége eredetét ízről ízre a' Normannok' hódításán túl fel tudná vinni. — Ashburnham Károly egyedül maga az, a' ki őseit egyenes renden a' Szászok idejéig felviheti, és így maradékainak

azon betsületet hagyta, hogy igaz Angol törzsekből származtak. Ashburnham Bertrand, Harroldnak országlása alatt olly nagyon megkülönböztette magát a' Norman hódítók ellen, hogy három Grófságoknak helytartójává és Dover várának Kormányozójává, 's egyzersmind Franezia Országgal általellenben lévő ötrévpartoknak őrzőjévé tétetnék. Az Angol Fő Nemesség tsak azon familiákból áll, melyeknek fejei a' Lordok házában ülnek, és így Pairséget bírnak.

Az Angol Nemességet három rendre lehet felosztani: az elsőben foglaltatnak azok, kik a' Normannok' hódításáig, vagy azután 200 esztendőre felvihetik eredetöket. A' második rendben számláltatnak azok, kiknek felemelkedésök tsak a' Tudor, vagy Stuart nemzetségek alatt történt. A' harmadik rendbe tétetnek azok, kik az utóbbi században emeltek fel. Ezek igen számosak, és tsak ötven esztendő alatt, a' mint egy Író állítja, kis Kalmárokból, Patikáriusokból, Szappanyosokból támadtak.

Az Angol Aristokráciának elő rende, melly a' Normannok' hódításáig felviszi eredetét, igen különös keveréket mutat; mert, úgymond Brompton, a' Normandiai paraszt legény, vagy a' Flandriai takács egy kis bátorsággal, 's jó szerentsével nagy emberré lett, és Angliának méltóságos Bárójává, noha, a' mint Ordericus V talis mondja, az ő szolgálkai gazdagabbak voltak, és sok ollyan nevek, mellyek a' Tsatornán túl közönséges,

és paraszt nevek maradtak, a' Tsatornán innen (Ángliában) ditsőséges, és nemes nevek-ké váltak. Ezt mutatják a' régi nevek, úgy-mint azon személyek' nevei, kik Vilhelmmel, a' Fattyúval, a' tengeren általjöttek; p. o. Mandeville, Dandeville, Omfreville, Dombfreville, Bouteville, és Estrutaville 's a' t. — Általjában, a' mint a' Westminsteri Rewiew nem rég jelentette, ezen barbarus vereszés formára összeillettetett nevek' sokasága egész tenger. A' templomok' levéltáraiban pergamment árkusra iratva találtnak még most is ilyen nevezet alatt: Livre, vagy Livret du Conquerant, vagy is: „a' Hódítók' könyve.” Egy ilyen lajstromban hármásával találtnak ezen nevek a' végbetük összevegyésével, ú. m. Bastard, Brassard, és Baynard Bigot, Bagot, Talbot, 's a' t. Illyen név lajstrom a' hódítókról, melly igen nagyra be-tsültetik, vagyon a' Vilhelm által fundált Battle nevű Apáturságban is, mellyben legalább való értelmű nevek fordulnak elő, p. o. Fattyú Földmivelő, Pofátlan, Hüvely, Ökörszem, 's a' t.

Rejtett szó:

Első felem vérengzést szül,
 Másik pedig fő polczon ül:
 Az egész elsőben Vezér
 Volt régen, most nem annyit ér.

Jegyzet: A' 19-dik Számbeli Mese: Pók.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(21.)

Fő Tisztelendő Tóth Ferencz Úr-
hoz, midőn Superintendenssé té-
tetnék.

A' ki erkölccsel 's tudománnyal ékes,
Tudja azt Honnunk igazán becsülni.
Példa vagy Tóthom! Magad íme' erre
Most közelebbről;

Mert szelídséged magas érdemiddel
Nagy sokaknak tűnt szemeikbe, 's régen
Arra várának; fejed' ékesítsék
Hogy Thiarával.

Számos a' vokszod — be kevés maradt el!
Ám de mindennek lehetetlen — úgy van —
Tetsz'ni; a' többség köszorúz időnként
'S tisztel akárkit.

Hetveneggy 's kétszáz akará; hogy ülnél
Annak a' Nagynak, (ki Telünk' utólján
Hagyta üressén, fel az Égbe menvén)
Székibe gyorsan.

Sok Nagyok sokszor, kik is érdemelnék;
Hogy mehetnének magosabb tetőre,
Rút irigységnek dühe által éppen
El maradoznak.

Vagy találkoznak sokan, a' kik akkor
Porba' mászkálván, elejekbe hágni
Vágynak a' sokkal jelesebb fejeknek
'S céljokat érik.

Minden oldalról de levél Te nyertesebb
Mert irigy 's csúszó nem előze Téged',
E' szerencsédén ha örülnek ezren
Én vagyok egyik.

A' tanítóknak Fejedelme JÉZUS,
A' kinek szentebb tudománya benned,
Drága gyémántként ragyog életedre
Nézzen egéből!

És ezen szép Fő-papi hivatalban
Téged' éltesen sok időig olyan
Nagy szerentsével! valamellyre szíved
Vágynia tudhat.

Hív vezérlésed legyen a' Papoknak
Szíveken mindig, kik alattad a' nyájt
Mellyet is vérén maga szerze JÉZUS,
Élni tanítják.

Mint Atyát, akként szerető kezekkel
Téged' ők buzgón megölelni készek,
Légyenek, 's kedvvel nyomaid kövessék
Minden időben!

Szép virágzásban legyen a' Megyédnek
Mindenütt széllyel kiterült határa
Mondja boldognak, noha messze lakjék,
Minden! örökké!

K. S.

Carnuntum régi Római város' maradványai.

Felső Pannoniának dél napkeleti szélén (a' mai alsó német országban) ezelőtt mintegy 1700 esztendővel egy nagy, és igen erős falakkal bíró város álla, melyet a' Rómaiak Carnuntumnak neveztek.

Márma tsak igen kevés nyomait lehet látni, de ezen omladékok sem igen sok figyelemmel vizsgáltatnának, ha egy hajdani kapunak fenálló omladéka az útnak szemébe nem ötlenének, melly a' Pozsonytól Bétsbe vivő Ország-úttól tsak néhány száz lépés távolságra vagyon. Tsak ekkor veszi az ember észre hogy azon egész térség, melly az említett omladék, és Petronell nevezetű Mezőváros között vagyon, régi kőfalakkal, 's elszórt égetett téglákkal, mellyeken többnyire a' Római Legioknak száma fel vagyon jegyezve, el legyen lépve; és tsak ekkor ébred fel ezen város állapotjának, régi fényének 's diszének, szerentsétlen esetének, és elpusztulásának kitanulhatására való kívánság. Ezen Római régi városnak története, a' mennyire az külömbféle Classicus könyvekben pontonként foglaltatnék e' következő:

Carnuntum, Krisztus születése előtt 13. esztendővel a' Celták vad nemzetsége által építettett, 's már akkor nevezetes város volt, mellyben meg lehetős kereskedés üzetetett az ákással, és gyánta-kővel. Ugyan ezen esztendőben Tiberius Proconsulnak vezérlése alatt Pannoniában benyomulának, és azt elfoglalák. Carnuntum ekkor a' Rómaiak' fő kvártély, és téli szálló helyek vala. A' várost a' vad nemzetségek ellen, mellyek a' mostani Magyar-országnak Dunán innen való részét birták, keményen megerősítették. Ezen idő szakaszban Vindobona (Béts.) a' Vindusoknak lakó helye, és a' Rómaiaknak Tiberius által megrendelt vigyázó helye a' határ folyónál volt. Ujabb meg újabb győzelmekkel egész Magyar-országon, és Erdélyen keresztül hatának a' Rómaiak, miglen több tetemes veszteségek után vissza térni kénytelenítették. Ezen szerentsétlenségek után még hosszabb ideig felső Pannonia birtokában megmaradának a' Rómaiak, 's ezen idő-szakasz alatt Carnuntum napról napra nevedett mind népességére, mind kiterjedésére, 's erősségére nézve. Krisztus születése után 174 esztendővel Aurelius Marcus a' seregei által Tsászárnak kikiáltatott, ezen idő szakasz óta a' Duna partján egy kastély a' másik után emeltetett. Aurelius rendbe szedé a' vad nemzetségeket, megerősített helyeken a' kereskedést feléleszté, törvényeket osztogata, mellyek által a' fegyverrel meghódított nemzetek Jussaik majd megtsonkítottak, majd megnagyobbítottak,

míglen 180-dik esztendőben az ujabbi fel-
lázzadások miatt ismét fegyverhez nyúlni
kénytelenítetnék, ezen háborúban, leg utol-
sósor de legfényesebben győzedelmeskedett
a' Német, és Sarmata nemzeteken, melly
után Bétsbe vissza térvén, mások szerint
Carnuntba, ott 180-dik esztendőben Már-
tius 17-kén ditsőséggel tellyes életét befe-
jezé.

Krisztus születése után 375-dik esztendő-
ben Carnuntumot és Vindobonát (Béts) a'
Dunán innen lévő vad nemzetségek, Királyok-
nak alattomos meggyilkoltatása végett, tűzzel
vassal elpusztították. Valentinian Tsászár, a'
ki éppen akkor a' határokat a' Duna partjain
megjárta, ugyan Carnuntum segítségére sie-
tett, de későn érkezett meg; és noha a' vá-
rost egészen elpusztítva találá, még sem ha-
gyá el ezen a' védelemre olly igen alkalma-
tos helyet, hanem abban két hónapig lakván
új törvényeket alkotott, 's seregeket gyűjtött
az új háború viselésére, ekkor a' Carnuntnál
állott Dunai hajós-seregtse, és nagyobb része
a' seregnek Vindobonába küldetett, melly által
Vindobona ugyan annyival nevedett, a'
mennyivel Carnuntum ez által megkiszebbít-
tetett, de azért ez utóbb is igen nevezetes,
Védelem hely volt, és tsak későbbben a' Hun-
nusok, és Avarok által pusztítottatott el vég-
képpen.

Az említett kapunak maradványai (mellyeket
Pogányok kapujának neveznek) nyilványságos
jelei egykori nagyságának. A' két oszlop, mel-

lyen a' boltozat nyugszik, még mostanában is, ámbar az oszlop-fejek már leomlának, 10 öl magosságú, egy oszlop-fej néhány lépésnyire az általjárástól a' földön fekszik, ennek általmérője több egy ölnél. Az oszlopoknak belseje égetett téglából, a' külsője faragott gránit kőből vagy on építve.

Ezen kapu egyik azon három diadalmi kapuk közül, mellyek Tiberius dicsőítésére építtettek, midőn 800,000 emberből álló vad-nemzetek felzendülését Pannoniában, és Dalmatiában letsillapította, 's győzedelmei után Carnuntumba vissza tért.

A' kapun kívül még a' sántzoknak, falaknak, és árkoknak nyomát is lehet látni, a' hol a' XIV. Legionak négyszögű Castra stativa-ja volt, továbbá a' Fellegvárnak, Királyi várnak, a'vagy az úgy nevezett Praetoriumnak, a' Dunai révnek, a' Tsászári Palotának, mellyen most az Ország-út keresztül fut, nyomait lehet látni, valamint két vigyázó-toronynak (Specula) omladékait is. — A' vad nemzetségek ellen épített falnak még most is egy darabja látható, valamint a' Duna partján lévő határ árkok is Carnunttól felfelé Vindobonáig. — Egy specula Dévény felé, a' Morva vizének a' Dunába való ömlésénél 1809-dik esztendőben a' Francziák által, mint igen alkalmas Batteriának való hely, használtatott, és ez által a' Római régiségnek ezen maradványa is egészen elpusztított.

Carnuntban külömbféle számtalan régi pénzeket, faragott kőveket találtak, majd min-

den időszakaszból; továbbá külömbféle házi eszközöket, és fegyvereket, koporsó köveket felirásokkal, kép szobroknak töredékit márványból, és érczből is ásának ki, mellyek a' Tsászári Királyi Régiségek gyűjteményében Bétsben tartatnak.

A' gazdag Török' pipák.

A' gazdag Törökök pipáikkal nagy fényűzést visznek véghez. Az illyentén pipáknak száraik különösen a' nézőnek figyelmét magokra vonhatják, ezeknek szopókája fehér gyánta-kőből, a' pipaszár pedig kérges Jazmin-fából vagyon, a' pipa igen finom vörös agyagból, melly Rumiliában ásattatik, sok ékesítésekkel vagyon készítve, mellyet ők sokkal többre betsülnek a' tajték-pipánál. A' pipaszár hossza, a' gazdájának méltóságához képest majd hosszabb, majd rövidebb, közönségesen 6—7 láb hosszú. Két inas szokta az illyetén pipát nagy pompával vinni, a' pipa fenekén gyakran nagyobb könnyebbség véget két kereketskék vagynak. Nyáron a' pipaszárt meghűtés véget Kattun, vagy Mue-lin szövetekkel betakarván, vízzel szokták meglotsolni. De Török országban az asszonyok is különösen az éltessebbek dohányozni szoktak, de dohányokat külömbféle szagos füvekkel, pézmával, és aloe fával szokták keverni, némelly helyeken a' férfiak is pézmával, és ambrával szagosítják dohány füstjüket.

Ferencz Tsatornájáról.

A' Ferencz tsatornájára, melly a' Dunát a' Tiszával egyben köti; 1826-dik esztendei November 1-ső napjától kezdve 1827-dik esztendei utolsó Juliusig 1 milliom 527,264 $\frac{4}{8}$ mérő külömbféle terméket, 22,618 akó bort, 91,715 $\frac{2}{8}$ mázsa sót, és 37,254 $\frac{2}{8}$ mázsa külömbféle portékát, úgymint tűzellő fát, építő szereket, dohányt, repcze-olajt, katona öltözeteket, munitiót, házi eszközöket külömbféle élelembeli szereket 's a' t. Öszvesen 473 hajón 1 milliom 146,600 $\frac{2}{8}$ mázsát vivének, azonkívül 288 üres hajók keresztül hajókázának.

Nagy tudományú férfiú.

A' Nagy Hallert, így ír Müller János egyik levelében, valójában Európának első Tudósai közé lehetett számítani. Az ő legnagyobb bosszúsága az volt, hogy olyan könyvre nem akadhatnék, mellyet már nem olvasott volna.

M e s e.

Nézzed ezt a' tsudát, ha jól tudsz számolni: Nyolcz vagyon előtted, ki tudná gondolni?

Ámbár egész hetet elveszel belőle
Fejéből farkából hat kikerül tőle.

Jegyzet: A' 10-dik Számbeli Rejtett szó: Hadnagy.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(22.)

Különös még eddig hallatlan betegség.

Turinból ezeket írják: Augustus 9-kén Giulio di Pocobelli Status Tanácsos, Racconiggiban Garben Annát meglátogatá, a' kiről közelebb múlt esztendei September 7-dik napján a' Piemonti Újság azt a' különös ritkaságot közlé: hogy 1825-dik esztendei September 7-dik napjától fogva legkisebb eledelt sem vett magához. A' Státus Tanácsos Úr, a' beteget ágyában mozdulatlan helyheztetésben találá; képe még egészen ép, hanem szemei nagyon beesve; mellye, tzombjai, karjai, 's lábaszárai, igen soványak valának. A' fejét minden erőltetés nélkül könnyűséggel forgathatja, és valamint egészséges, úgy ezen állapotjában is, mindenkivel beszél, azokat a' kik látogatására mennek, megkéri, hogy érette imádkoznának, igérvén, hogy ő is érettök imádkozni fog. A' beteg semmi fájdalmat sem érez, víg kedvű, sorsával meg nagyon elégedve, és semminémű

ajándékot el nem fogad. Pocobelli Úr hiteles személyektől kitudá, hogy ezen 40 esztendőös leány, a' ki mindenkor példás maga viseletű volt, 1825-dik esztendei September 7-dik napján megbetegedvén, azon idő óta mostanáig legkisebb eledelt, vagy italt nem vett magához, de azólta kiürülései sem valának. — Ugyan ezen állítást megerősítik több más, 's számos előkelő Úri emberek vizsgálatai. A' Királyi Udvarból Carignan Herczeg is meglátogató a' tsudálatos beteget, valamint a' Turini Universitásnak Professora is öszvesen, az Érsek, a' ki egy ostyának egy résztskéjét kívánta a' betegnek végső szentség gyanánt beadni, de azt a' beteg semmiképpen le nem nyelhette. — 1826-dik esztendei Aprilis 13-dik napján már szóllását is elveszté, de November 15-kén ugyan 1826-ik esztendőben azt ismét vissza nyeré. — Milly tsudálatos munkálódással tartja fel a' természet ezen betegnek erejét? — megfejthetetlen kérdés, melly az Isteni gondviselés kinyomozhatatlan titkaiban elvagyon rejtve; ennek okát még egy tudós sem tudá kinyomozni.

Gáz világoztás.

Párisban a' Királyné Theátrumában Augustus 14-kén estve ismét a' levegővel való kivilágoztás elaludt, a' nézők félvén a' levegő pattanásától, sietve ott hagyák a' Szálát, a' Theátrum Igazgatása a' bemenetel árát, a'

nézőknek vissza szolgáltatá, és a' közönségnek hirül adá, hogy ezentúl a' Theátromot olajjal fogja kivilágosíttatni.

Berlinből Augustus 18-kán írják: „Tegnap estve 9 óra előtt gyönyörű estve volt, és a' Király - útszában olly kellemetes idő, hogy a' (gáz) levegő - lámpások gyönyörűségekben elaludván, bujdosni menének; de hová bujdosának? azt nem tudjuk.

Különös megköszönés.

Egy folyó-írásban ezeket olvassuk: „Az örömtől meglepve, ezennel N. N. Doctor Úr eránt tartozó köszönetemet nyilván kijelentem, a' kinek gondos fáradozásainak köszönhetem, hogy feleségem ma reggel hatodfél órakor az örökké valóságba költözködött. Tsak hijában a' mit ember feltesz magában, az Isten határozza el! — A' Doctor Úrnak ösmeretes jártassága egyetlenegy vigasztalásom”!

Jenner Doctor' emlékköve Gloucesterben.

Angliában a' Gloucesteri Katedralis Templomban, 8 láb magasságú talp-kövön nyugszik 7 láb magasságú márvány köből készített kőszobra ama híres Jenner Doctornak, a' ki a' mentő Tehén-himlőt feltalálá; ezen nagy ember emlékezetére méltó volna: hogy

mind azon szülők , a' kik kisdedeiket beoltatták , minden ifiak , és szűzek a' kik az oltás által életöket , rendes , 's szép képalkotásokat megtarták , 's leginkább a' szép Nem , a' mely egyedül ezen nagy embernek köszönheti , hogy a' természetes himlő által képe öszve nem daraboltatott , esztendőnként halálát (valamint Burkus országban némelly helyeken) gyászosan ünnepehnék. A' kép szobor az Oxfordi Universitas tagjai pompás öltözetében vagyon , egy kezében egy papirost , a' másikkban az Orvosi pálczát tartja. A' kép szobor előtt lévő rövid felírás egyebet nem foglal magában , mint magát Jenner Eduárd születése helyét , születése , és halála napját.

Hadi járások' sebessége.

A' Francziák , és Angolok' katonai lépéseik között nagy különbség vagyon. A' Francziák egy minutum alatt 70 , az Angolok tsak 75 , midőn közönséges lépést tesznek , haladnak , sebes jártokban egy minutum alatt a' Francziák 100 , az Angolok 108 lépést tesznek. Egy órában a' Francziák közönséges járásban 2964 , sebes haladásban 3900 lépést végeznek ; az Angolok azomban 3420 lépésnél , vagy 4925 Meternél (egy Meter közel 3 láb , egy hüvelyket $11\frac{1}{2}$ Lineával számítván Bétsi mérték szerint) többet nem végeznek. A' Római katona közönségesen lépve egy órában 6 Kilometert eljárt (egy Kilome-

ter 527 öl, 2 láb 4 linea, Bétsi mérték szerint). Elhagyván a' számok töredék részeit, a' Francziák sebes lépéssel 4 Kilometert, az Angolok ugyan sebesen lépve 5 Kilometert, a' Rómaiak közönséges lépéssel 6 Kilometert, ugyan a' Rómaiak sebesen lépve 7 Kilometert eljártak egy órában.

Ezen Jupin Ch. Úr által tett felszámolásból kitetszik: hogy a' Francziák, 's egyéb hadakozó nemzetek hadi haladásaiknak még jóval meg kell szaporíttatni, hogy a' Rómaiaknak sebességét elérjék.

Igen oltsó lámpás.

Egy kis darab író-papírosból olyan jó éjjeli lámpást lehet készíteni, hogy az a' legmesterségesebb, legdrágább éjjeli lámpásokat hasznára nézve felül haladja. Vesz tudni illik az ember egy kétforintos tallér nagyságú-kerekdedre metszett író-papíros darabot, és ezt közép, pontjánál keményen öszve tekeri, hogy annak tsutsa legyen. Ezen papíros darabnak köre ez által egy ezüst tizes nagyságára öszve ránczosodik, és ugyan tsak ezen ránczoknak lehet köszönni, hogy ezen lámpáska, ha az olaj többetske, annak színen lebeg. Ezen öszvetekert papíroskát, vagy findzsa aljára, vagy más illyen edénykére lehet tenni, és arra annyi olajt kell tölteni, hogy a' papírosnak tsutsa, melly ugyan magába fogja szívni az olajt, egy kis kényger-

tya fátskával, vagy egyébbel meggyújtván az olajból kinyúljon. Ezen lámpáska egész éjtszaka ég, sőt, ha egy kis olaj utánna töltetik, még tovább is. Nem gőzöl, és hogy ha fölibe a' szokott 3 lábú bádogos findzsa tartót alkalmaztatjuk, minden féle italt, igen jól megmelegít.

Hortensiával való bánásról.

Hogy a' Hortensia virágnak, olly annyira kedves kék virágja legyen, szükséges egy font vörös Timsót, mellyben vas részek foglaltatnak, ugyan annyi vas-porral keverve 10 pint vízben felereszteni, és ezen vízzel a' plántát minden héten kétszer, vagy háromszor meglotsolni. Az elültetéskor pedig a' plántát jól elkészített kertész földbe, mellyet a' köszörű-kőnek iszapjával lehet keverni, kell ültetni. Ezen bánás által számtalan próbatételek bizonyításai szerint, nem tsak a' plánta szemlátomást nevededni, hanem sokkal nagyobb gyönyörű kékségű bokros virágokat fog kapni, különösen, ha a' fent említett öntöző szert, egy kevés vízzel feleresztvén, vele a' hortensiákat rendesen öntöztetjük.

Különös Pókok.

Párisban a' St. Eustách Templomának Egyházfia semmiképpen ki nem tanulhatta

annak az okát, hogy egy bizonyos lámpása, sokkal hamarébb kiégett, mint a' többi, ugyan azért eltökéllé magában, hogy egész éjtszaka az említett lámpására vigyazni fog. Minekutánna több éjjelek által haszontalanul őrizte volna lámpását, végre észrevevé, hogy egy különös nagyságú pók, azon a' kötélén mellyen a' lámpás lógott, lele ereszkedvén az olajt lopogatja, mellynek megkevesítése miatt természetesen azon lámpásnak előbb kelleték a' többinél kiégni, és elaludni.

Ennél sokkal nagyobb Pókot fogtak 1751-dik esztendőben a' Mailandi Cathedralis Templomban, a' melly hasonlóképpen olajjal tartá magát. Moreland Úr, a' Tudományok' akadémiájának tagja, rajzolatja mellett annak leírását közre botsájtá. Ezen Pók 4 Latot nyomott, és a' Bétsi Cs. Kir. Museumnak küldetvén ott még most is láthatni.

Canning' vagyona.

A' Courir azt mondja: némelly Journal' állításaik szerint Canning Úrnak vagyona 20000 font Sterlingnél többet nem ér, ebből azt lehetne következtetni, hogy alkalmasint Canningnak vagyona csak ennyit ér, azomban ez nintsen úgy; mert ha hátra hagyott ingó javainak belső bötsét a' bélyegzés törvénye szerint valamivel felül haladó sommára kell tenni, és abból az adósságokat kifizetni, 's így félhető, hogy ezen már ma-

gában sem igen nagy vagyonnak tsak egy tízed része sem marad. Az bizonyos, hogy az özvegy özve-kelésekor Canning házához szép vagyont hozott, de az elkerülhetetlen kiadások, melyek Canning hivatalaival egybekötésben valának, ezen vagyont is igen megszürték. — Fris emlékezetben lehet még olvasóinknál, hogy ő maga a' községek' Házában azt mondá, milly nagy áldozatot tett légyen Hazájának, midőn a' nagy hasznot hajtó Indus Gubernátorság hivatalát fel nem vállalá, hogy hazájának itthon hasznosabb szolgálatokat tehessen". —

Sun szerint Canning Úrnak tiszta hagyománya inkább kevesebb lesz 4000 font Sterlingnél, mint több. Ugyan azért a' Journaloknak állításaik helytelenek, melyek azt 20000 font Sterlingre bötsülték.

Rejtett szó:

Tsak víz, 's nedvesség, mellyet hajt
Az égből a' fergeteg,
Még is másnak látszik; sohajt
Megfordítva a' beteg.

Jegyzet: A' 21-dik Számbeli Mese:
A' római VIII. mellyből hetet VII. el lehet
venni, és a' fejéből farkából hat VI. kikerül.

H a s z n o s
M u l a t s á g o k,
1 8 2 7.

(23.)

Kultsár István Urhoz, midőn
Septemb. 16-dikán életének hatvan
hetedik esztendejét bétölté.

Arra kevés gondom, Kultsár, melly évbe' születnél
Számba se kívánom venni, miolta Te élsz.
Gyermekek, és az anyók számoljanak újjal időket;
Nékem fő gondom, hogy Te sok évekig élj.
Hitvesed, és Te fíjad kívánják, 's régi Barátid
Azt velem, a' Haza is: mennyi ok élni soká!
Kívánjuk, de Te fogsz e' soká még élni? Az Égről
Fény lövel: Élni soká, Isten akarja, Te fogsz.
Ezt Epigrammának ne kereszteld; Pindus' ivója
Tud jósolni igazt, istenedésbe ha jön.
Isten van bennünk, ki igazgat mennyei lánggal,
'S messze jövőndöt is látni hatalmat adott,
Egrit hát asztalra hozass, örömünkbe' igyunk ma,
Jóra jövőndöltem: — Még Te sok éveket élsz.

Pesten Sept. 16-án 1827.

Tisztelő Barátod
Vithovics.

Igen kellemetes orvosság a' Köszvény ellen.

1800-dik esztendőben Bétsben bizonyos D. Úr 85-ödik esztendejében meghalálozott, a' ki olly nagy kedvellője vólt a' Kampániai bornak, hogy tulajdon számolása szerint abból hatvan ezer forintárát életében megivott. Ezen embernek éltes korát tekintvén, úgy látszik, mintha a' Kampániai bor az élet erőt nevelné. Párisban a' Kampániai bor, mint bizonyos gyógyító szer a' járvány köszvény ellen, különösen nagy hirbe jött, 's hogy annál inkább elhíresedjék számtalan esetek közre botsájtattak, mellyekben ezen bornak ivása használt, sőt azt is hirlelték, hogy azon tájakban, a' hol a' Kampániai bor terem, a' lakosok a' köszvénynek hírét sem hallották.

Ezen borban alkalmasint a' forrásnak meggátolása által támadó szén-savany (valamint a' savanyú vizekben is szokott lenni) munkálódhat olly hathatóssan a' köszvényes tagokra. A' Szerednyei bornak is hasonló tulajdonsága vagyon, midőn a' pohárba töltetik, gyöngy formában forr ki a' szén-savany. Cornaro többször, 's most ismét újra Bétsben kinyomtatlatott munkájában azt mondja, hogy ő ősszel közönségesen az új bor által egészségét megújítja, és ha a' melegség által egészen el-lankadott, az új bor ötet mindég megerősíté. — A' szén-savanyt magában foglaló söp-rőt még a' hideglelés ellen is ajánlották; némel-lyek a' Rák-szemben 's Magnesiában szén-

savany vagyon, de milly hathatós orvosi-szerek a' szén, és szén-savany mindenféle rothasztó betegségek ellen, arról különös értekezésemben szólni kívánok. A' legrothatabb, és bűdösebb vizet, ha szén-poron keresztül szivárogtatjuk, nem lesz zavaros, hanem tiszta, minden idegen szag, és kellemetlen íztől ment.

Tedeschi A.

A' Portzellán edények' készítéséről.

A' Portzellánnak készítése, a' legnevezetesebb mesterségek közé tartozik, készítésének módját majd minden Fabrikákban titokban tartják.

A' Portzellán félig meddig általlátható, a' törésnél tej színű, erős hangú edény, melly olyan kemény mind az aczél, és a' hideget, meleget a' nélkül, hogy megrepedezne eltűri.

Alkotó részei: nehezen elolvasztható agyag, melly ha az égetés előtt nem fehér, az után bizonyosan megfehéredik; kavits, és egy kevés Gyps, vagy Alabastrom. A' Gyps elősegíti az agyagnak, és kavitsnak elolvasztását.

Közönségesen a' Portzellánt illyen módon készítik: a' kavitsot előbb a' kályhában megpörkölik, mellyet azután vagy mozsárban, vagy malomban finom porrá törik, és szitákkal minden durvább részekről, és darabok-

tól elválasztanak. A' Gypset is hasonlóképpen kiégetvén porrá törik, vagy megőrlik.

Elkészítetvén e'képpen az alkotó részek, azok bizonyos mennyiségben összekeverve vízzel feleresztetvén téstának dagasztatnak, és mind addig a' szabad levegőn hagyatnak, miglen a' keverék rothadáshoz hasonló forrásban nem jön.

Ezen nyálkás nyúlós tézta keverékből vagy szabad kézből, vagy közönséges fazekas kerekded korongon készítik a' külömbféle formájú edényeket. Ha az edények kiszáradtak égetett agyag rekeszekben tétetnek, és az égető kályhákban kiégettetnek. Midőn ezen égetés által a' Portzellán edények a' közönséges tserép-edények keménységét már megnyerik, a' kályhából kivétetnek, és bemázoltatnak. A' Portzellán-mázt törött Portzellán darabokból, kavitsból, és égetett Gyps krystályból készítik. Ezen részek finom porrá töretnek, és esső vízzel ritka lé készítetik belőlök, mellyben az első égetésből kijött Portzellán edények bemártatnak, vagy avval bemázoltatnak, melly után ismét tserép rekeszeikben tétetvén, másodszor a' kályhába rakatnak, a' mellyben a' melegség mind addig neveltetik, miglen az edények egészen meg nem tüzesednek; és félig meddig állalláthatók nem lesznek, ez által a' máz elolvadván a' portzellán edénynek többi részeivel össze forr, és az edényeket üveghez hasonló fehér fényes keménységgel bevonja.

Végét érvén az égetés, az edények továbbra is mind addig a' kemenczében hagyatnak, még egészen ki nem hül a' kemencze. Ha a' portzellánra festés nem jön, már ekkor egészen kész, és csak a' kiálló homok darabotskák köszörültetnek le róla, az erre különösen elkészített köszörülő malmokban. Ha pedig festések tétetnek reá, ezen köszörülés után ércz festékekkel tsinos festések festetnek reá, és ekkor még harmadszor is cserép rekesztékbe tétetvén annyira égettetnek, míglen a' színek üveggé válván a' portzellánnal öszve nem forranak.

A' Portzellán készítését Á'siában találták fel, a' Kinaiak, Japánbeliek, és Perzsák sokkal előbb készítették a' Portzellán edényeket, mint az Európaiak, a' kik sokkal későbbben fődözték fel annak készítését.

A' legjobb Kina Portzellán edények, mellyből Európában igen sok hozattatott King-to chengben a' Kiangi Tartomány egyik legnagyobb Mező-várossában készítettett. Itt közel 500 Portzellán kemencze vagyon, 's mellette több ezer ember foglalatoskodik.

Az Á'siai Portzellán többnyire jobb az Európainál, de az Európai, különösen a' Ts. Hir. Bétsi Portzellán Fabrikának edényei sokkal szebb festésűek, 's formájuk.

Európában a' legnevezetesebb Portzellán Fabrikák e' következők. Szász országban Meiszenben, melly 1700-dik esztendőben midőn Botticher J. F. által annak készítését feltaláltatott, állittatott fel. Minthogy ezen

Portzellán Fabrikának lerakó helye Drezdában vagyon, közönségesen Drezdai Portzellánnak neveztetik. Ezen Fabrika napról napra nevekedvén a' későbbben felállított fabrikákat sokkal felyül haladta.

A' Bétsi Ts. Királyi Portzellán Fabrika, melly 1721-dik esztendőben Bétsben a' Rosau külső városban állittatott fel, már most mind a' Portzellánnak jó, és tartósságára, mind edényeinek különös szép formájára, de leginkább különös szépségű beégetett festéseire nézve méltán a' most divatban lévő minden Európai Portzellán fabrikákat sokkal felül halladja.

A' Berlini fabrikát 1751-dik esztendőben állították fel, itt is igen tsinos edények készítettnek.

Fürstenbergben Weser mellett, a' Braunschweig Wolfenbütteli Herczégsgben, a' Berlini Fabrika felállítása előtt, már egy Portzellán Fabrika foglalatoskodott, de portékái eleintén nem a' legjobbak valának, már most szép portékákat készít, mellyek ha bár nem olly fehérek is mint a' Bétsi vagy Drezdai Portzellán edények mindazáltal ezeknél sokkal oltsóbbak.

Ezen legrégibb Európai Portzellán fabrikákon kívül idő közben több nevezetes fabrikák emeltettek: úgymint Német-országban Frankenthalban, Bajor-országban Münchenben, Fuldán az egykori Fuldai Püspöki Megyében, Limbachban két mértföldnyire Korburtól, 's több más helyeken.

Francia-országban Párisban, 's két órányira Páristól Seversben, a' melly a' legrégibb Porcellán Fabrika Francia-országban, 's mai napságig a' legszebb edényeket készíti.

Angliában elejénte a' Porcellán Fabrikák igen rossz állapotban valának, de most főképpen a' Liverpooli, és Worcesteri fabrikák igen virágzanak.

Hollandiában igen derék Porcellán Fabrika vagyon Weespben; Spanyol-országban Segoviában, Muszka-országban Péterváradtól 6 Muszka mértföldnyire a' Newa partjainál igen híres Porcellán fabrika vagyon, mellyben Szibériából hordják az agyagot.

Végtére igen nevezetes Porcellán Fabrikák vagynak Olasz-országban, különösen Nápolyban, Mailandban, és Toscánában.

Külömbféle emberi fajzatok.

Ennekelötte az emberi nemzetet 5 fajtára oszták, úgymint a' Kaukazusi, Mongoli, Aethiopiai, Amerikai, és Malayi fajtára; mostanában Borry de St. Vincent úgy vélekedik, hogy helyesebben 14 fajtára lehetne osztani, mellyeket ő két fő osztályokra szakaszt: az 1-ső osztályba Leiotrichi síma hajú fajzatokat, a' régi száraz föld lakosait helyhezteti, és ezeket e'képpen osztja fel: úgymint, 1-ször a' Jappani fajtára, mellyhez foglalja a' Kaukazusi, Pelagiai, Celtus, és Német fajzatokat; 2-ször az

Arábiai; 3-szor a' Hindusi; 4-szer a' Szittyai; 5-ször a' Kinai; 6-szor a' Hyperhoraeusi; 7-szer Neptunusi; 8-szor Ausztráliai; 9-szer Columbiai, 10-szer Amerikai, 11-szer Patogoniai fajtára. A' II-dik osztályban Oulotrichi borzas hajú fajzatot, a'vagy Szereitsen fajt helyhezteni, és ebben 12-szer: Aethiopiai, 13-szor a' Cafferi, és 14-szer a' Melaniai fajtát említi.

Rendkívül nagy Kigyó.

A' Mexikói Újságok egy rendkívül való nagy kigyóról tesznek említést, melyet egy Anglus megvásárolván, most hazájába viszi mutogatni. Ezen kigyó 108 láb hosszúságú. Ilyen nagyságú kigyó magában Amerikában is annyiival nagyobb ritkaság, holott ehez hasonlót még eddig ott sem láttak.

Rejtett szó:

Öt bötű: a' három elsőt akármikép
Forgasd, egy; de véle szénád nem jó, nem szép.
Két, végbetűt hozzá ha kissébbítve tész,
Átkozott féreggé válik majd az egész.

Jegyzet: A' 22-dik Számbeli Rejtett szó: Hó, óh.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(24.)

Nagyságos, és Tekintetes H a d a i H a d a l y K á r o l y Ú r h o z Ő T s. K i r. F e l s é g e ' T a n á t s o s á h o z T s. N s. E s z t e r g a m , V a s , S o m o g y , M o s o n y , é s P o s o n y V á r m é g y e ' T á b l a b i r á j á h o z , a ' S z e l í d T u d o m á n y o k ' , ' s B ö l t s e l k e d é s D o c t o r j á h o z , G ö t t i n g a i K i r á l y i T u d ó s T á r s a s á g ' T a g j á h o z , a ' P e s t i K i r. M a g y a r U n i v e r s i t á s n á l a ' t i s z t a é s a l k a l m a z t a t o t t M a t h é z i s , É p í t é s é s V í z i - é p í t é s T u d o m á n y n a k n y i l v á n o s , é s r e n d e s T a n í t ó j á h o z , a z 1827-diki O s k o l a i e s z t e n d ő v é g é v e l .

A' derék nem fél az idők mohától,

A' koporsóból kitör és eget kér,

'S érdemét a' jók nemesek, 's jövőndő

Századok áldják.

B e r z s e n y i

Mint a' repülő nép' feje, büszke Sas,

A' láthatáron túl felemelkedik;

Úgy te magasb sphaerába látszol,

Nagy H a d a l y n k , e m e l ő d n i , h o g y h a

Szavadra már már játszva lehullanak
Tudatlanságunk' zárjai; 's így ditső
Fényed között merészen állva,
Hinted alá Tudomány' sugárit.

Szemléltelek, 's bámulva tsudáltalak:
„Fél századot *) már szentele a' Haza'
— Javának” — így rezget susogva,
A' Duna' partjairól Apolló.

'S megválni, mostan kéntelenítettünk
Tőled; midőn, tsak kétszer öt hó folya,
Hogy öszve-gyültünk, és naponként
Életadó szavaidra szoktunk.

Élj, érdemidnek; nemzeti fénye közt!
En hogy ha Kaukáz' bérceinek havát
Szirtjeiben nevedet kivésem.

Szalay László.

Nyelv - vizsgálás.

A' Hasznos Mulatságoknak Augusztusban
költ 14-dik darabjában (1827) ezen megújít-
ott kérdésre: „Hogy íratik helyesebben a'
„Pectus” magyarul, MELLY é', vagy
MEJJ? a' Felelet ennyiben van meghatároz-
va, hogy „Horvát Ur vitatása, bár mely

*) Ezen nagy érdemű Tudós Professor Úr az idén töl-
tötte be tanítói hivatalának 50-dik esztendejét, és
még most is friss és ép egészséggel kész folytatni ezen
ditső pályát, melyhez neki erő, és hosszú életet.
szívünkben óhajtottunk.

nyomosnak láttassék is az lenni, a' kételkedőt meg nem győzheti a' MELLY 's MELLYES helyesebb voltáról"; de a' melly állítással még, sem az nints megmutatva, hogy jobb a' MEJJ, és miért jobb; sem az, hogy a' MELLY nem jó, és miért nem jó. Erre nézve, minthogy, az e'felől kiadatott előadás szerint „az én bátorságom merte az ösöktől soha nem hallott MEJJ; MEJFÁJÁS, MEJJSONT szovakat szókönyvembe beiktatni"; nekem is illő ezen fenforgó kérdésre megszólalni.

A' felvett kérdésre, mellynek tsak ez az értelme, hogy az eddig szokásban volt 's lévő írása módja közül a' deák „Pectus” szónak, magyarul így: Mel'l', Mell; Melly, Mely; Mejj, mellyik jobb, vagyis helyesebb?—egyéb egyenes Feleletet nem adhatni ennél: Az, a' mellyikben közülök a' deák „Pectus” magyar nevezete honnan lett származásának eredeti betűi leginkább feltaláltatnak. Kérdés tehát: Mellyek a' kérdésben forgó magyar szó származásának eredeti betűi? Fel. Az M. és két lágyított LL. (de emezeket most helyesen leírni nem tudjuk). — E' szerint a' MELLY szónak öt féle írásából az Egybehasonlításnak mind a' három poltzát (graditsát) betölthetjük, így: 1-ső poltz; Mejj; 2-dik Mell, Mely, 3-dik Mel'l' és Melly, 's a' kérdést e'ként dönthetjük el: Mejj — türhető; Mell és Mely — türhetőbb; Mel'l' és Melly — legtürhetőbb.

Hogy a' MEJJ első poltztot is alig érdemel, minden vitatás, és feszegetés nélkül is látni való ; minthogy belőle az eredeti LL. betűk kimaradtak, 's azokat a' surrogatumul felvett JJ soha ki nem pótolhatják. Talán inkább lágyító betűkül vetettek ezek fel, tsak hogy a' lágyítani való betűk magok a' szóból kifelejtődtek. — Itt tehát újra két kérdés támad, úgymint:

1) Meglehet e' azt mutatni, hogy a' MELLY szóban a' lágyított két LL eredeti törzsökbetű?

2) Mi okon vehették hát fel a' MEJJ hibás írását némelly Íróink, nevezetesen, mi okon vettem fel én is azt, 's rokonait az 1802-ben kijött Szókönyvembe ezen hibás írással: MEJJ, MEJJES, MEJFÁJÁS, 's a' t.?

A' mi az első kérdést illeti: Hogy a' MELLY szóban az LL eredeti törzsökbetűk; azt ellenemondhatatlanul megmutathatni. De minthogy, egy szó kedvéért, a' Nyelv eredetének 's természetének fejtegetésére, úgy, hogy abból állításom igazsága nyilván kitesék, ezen Nemzeti Újság szoros határa miatt, itten ki nem ereszkedhetem; kéntelen vagyok, világosításul, tsak némelly sarkalatos vonásokat érdeklenni, a'ra kérvén ezen N. Újság Erdemes Olvasóit, hogy, ha Nyelvünk természeti ritka tulajdonságainak felfedezésében gyönyörködnek, és az itt mondottakról bővebben meggyőződni kívánnak, a' Magyar Nyelvnek természetéről, tulajdonságairól, 's a' t. írott Értekezé-

semet, melly rövid időn megjelen, megolvasni méltóztassanak.

A' mi Nyelvünknek egész alkatása azt mutatja, hogy ez, a' Nemzet törzsök-familiájának nyelvre lett evolúciójával együtt kezdődött.

A' Nyelvnek hangadáson kellett kezdődni. A' hangokból lassan lassan, 's több több dolgok bizonyosabb megkülömböztetésére, mind mind határozottabb hangú betűk lettek, 's a' betűkből idővel szók. Minthogy már mi Magyarok megmutathatjuk, hogy azok az egyes betűk, mellyekkel az emberek a' nyelvkezetekor, úgy szólván, beszéltek, a' mi Nyelvünkben nemcsak most is feltaláltatnak, hanem ugyanazon betűk, ebben örökösök, és eredeti értelmekben máig is hasonló nemű tárgyak és gondolatok elnevezésére szolgálnak: abból az is világosságra jő, hogy ezt a' Nyelvet a' Nemzet Eleji nyelvkezetbeli hangokból alkatták, és hogy ez, a' Nemzet tsetsemő kezdetével egykorú.

Mit tett tehát az L kezdetben? Fel. Azt tette, a' mit ma ezen szóval HEL, vagy HELY (melly maga is az L betűből lett) szorosabban kifejezünk. — Honnan lehet azt megmutatni? Fel. Onnan, hogy mind azon szókban, mellyekben a' HEL v. HELY képzete ma is meg van, az L feltaláltatik, és azokat az L-nek eredeti jelentése szerént, betüről betüre kimagyarázhatjuk. P. o. így: HOL? az az: melly he l-en, v. he l y-en? Illyen szók ezek is: el, le, ból, ról, tól, nál, fel, alá, alól,

elő, elől, hátul, belé, belől, kívül, mellé, mellett, mellől, körül, körül, 's a' t., melyekben az L—HELY képe, vagy képviselője. — Mikor p. o. azt mondjuk EL, — akkor a' személytől, vagy tárgytól indul ki gondolatunk, 's vezettetvén az E által az L-ig (HEL-ig) onnan, a' HEL-ről mozdít el a' személy, vagy tárgy felé valamit, — vagy onnan a' HEL-ről mozdul el a' személy, vagy tárgy felé valami: itt pedig LE, — az L-től (HEL-től) indul kigondolatunk 's onnan a' HEL-ről mozdít ki, vagy el a' személy vagy tárgy felé valamit, — vagy gondol kimozdulni valamit. BÖL (hol a' B eredeti, 's úgy szólván BEN-ség jelelő betű) ezt teszi: a' mi BEN van, HEL-en, onnan el. — RÖL, a' mi rajt van, onnan a' HEL-ről el. — TÖL, a' mi ott van, mint HEL-en, onnan el, 's a' t.

Hogy ezen újnak látszó szokatlan állításon a' Megütközést gyengítsem, még többet mondok. Azt t. i. hogy még a' LEN-NI (esse) szó is a' HELY-et jelelő kezdetbeli L-től vette eredetét, így: Len-ni HEL-en-ni. Ez által az L új jelentést nyert, 's létel helyegévé lett a' szószármaztatásban, p. o. sárgulni, zöldülni, drágulni 's a' t. az az: sárga, v. sárgává lenni, 's a' t. — A' LENNI-ből lett LEDNI (fieri) az az: Lenni i d ővel, a' D kezdetben iDő jele lévén (a' mit Erdélyben máig is így mondanak, és írnak, Ledni, Ledtem). Ezen LEDNI-ből vettük ki, a' szónak erejét magában foglaló D betűt, ilyen ígék alkatasára: fekededni, kevesed-

ni, öregedni, az az: fekete ledni, 's a' t. Meg van ezen időt jelentő D nyoma más Nyelvekben is (dandus, scribendus; werden, schreiben,) mellyek ezt, és több efféle kezdetbeli törzsokebetűinket, örökségül bírják, mint Elejik tollünk valaha lett elszakadásának maradványát. — Ugyan azon eredeti HELY jelelő L fordul elő a' Lelni, Találni, 's más több szókban. De mind ezek bővebb fejtegetést kívánnának.

A' feljebb mondottak szerint tehát: Valamint az L-ből, ennek lágyításával Hely lett; éppen úgy lett az Alól-ból — Ally; a' Hátúl-ból — Hátúly, vagy, ha az ú mértékét az ly-be általviszszük, hogy a' szó mértéke el ne vesszen, Hátully, és az Elöl-ből — Elej 's Melly. — És így, a' MELLY szót, lágyított L-ünk egyes betűben nem lévén, tsak a' lágyításra felvett Y-nal írhatjuk legürhetőbben így: MELLY. Q. E. D.

Hol vette magát az M a' MELLY szóban? Ez ugyan nem tartozik a' fenforgott Kérdés megfejtéséhez, 's hosszas is lenne a' ról szólni, annyival inkább, mivel ez a' betű nyelvünkben sok jelentésű. Annyit mindazáltal erről is említhetek, hogy eredete leginkább a' kezdetbeli, MI-séget jelentett, M betűből kimagyarázható; valamint ezen származtató végzetekben — alom, és — dalom, így: aLoM, az az: Lett Mi, t. i. a' törzsokebetűből; DaLoM, az az: iDövel Lett Mi, vagy a' Mi Lesz v. Lett iDövel, a' törzsokebetűből. És így: Védelem; = a' VÉD-ésből

Lett Mi; Engedelem, az ENGED-ésből Lett Mi: Birodalom, a' BÍR-ásból iDővel Lett Mi; Győzödelem = a' GYŐZ-ésből iDővel Lett Mi. Így lett a' kezdetbeli tagadás betű jeléből a' N-ből, ' ezen MI-ség jelentő M-ből a MEN.

Sibériában az élelemnek ára.

Ezen nagy kiterjedésű Tartományban, mellynek tsak nevének hallására sokan iszonyodnak, de közönségesen igen nyomorúlt tájéknak tartanak, a' pénznek tizenkétszer nagyobb betse vagyon, mint Angliában. A' Vendégfogadókban ama' híres gyalog utazó Cochrane igen derék ebédért, melly kenyérből, húsból, és főzelékből állott, ide értvén még a' sert is, a' mit megivott, soha többet 10 Kopeknél (3 krajzárnál) nem fizetett.

Rejtett szó:

Domborodik síkon testem,
De nem vagyok nehézkes;
Ha eggyel kurtábbra estem,
Agy vagyok, de nem ékes.
Ha még rövidebbre veszel,
Tőlem erdőn vizes leszel
Fejem felfüggeszti eszed
Megtoldva bőjtben megeszed.

Jegyzet: A' 23-dik Számbeli Rejtett szó: Sáska.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(25.)

Epigrammák.

Kúlsár István Úrhoz.

Szép aranyid, Kúlsár, elfogytak, mellyeket adtál
Újságidba kijött fris kicsi verseimért.
Ím költői kasom verses rajt újra eresztget;
Zsacskód készüljön nékem eresztetni rajt.

Ügyész első szótag hosszú és rövid.

Hosszú és rövid is, mint tetszik, ügyészben
az első;

Hosszan, vagy röviden szabja az ügyed'
Ügyész.

Az ember érése.

Ember igen későn, ollykor hamar érik, egészen
Nem soha, és ha megért, föld kebelébe lehúll.

Könyvem' ára.

Könyvemet én nem adom drágán, hogy meg-
vegye a' Bölcs;
Óltsón sem, könnyen hogy buta meg ne vegye.

Majdandihoz.

Legrégibb nemzetségből Majdandi eredtél,
Kérkedel: úgy van, mert senki se tudja mi vólt.

Toalett.

Hogy ha szeméremnek bizonyos jele orcza-
pirulás ;

Úgy bizonyára hiszem, Tincsi szemérmes
alak.

A' Toalett mellett elkezd orczája pirulni
Reggel , 's míg nem dül éjjel az ágyba , pirul.

Makrához.

A' sok pletyka miatt fogaid , rút Makra , ki-
húltak ,

Majd ha Pokolba kerüsz , nem csikorognak
azok.

A' négy kor.

Gyermeki kor játék , fiatalság testi kívánás ,
Férjfi haszon keresés ; 's egyre nyög , a' ki
öreg.

Külső Szólnok vára 1819.

Ott, hol hajdaniban zászlójit emelte nagy Árpád,
És Magyar országlás többes erőre kapott ;
A' hol az ozmánok' meghízott csontyain annyi
Sok Magyar áldozatul győzve letette fejét :
Ott szét hányt földet , rongyolt épületeket látsz,
És Tisza Zagyva között Szólnoki vár' fokait.
Egy kis idő múltán az utas sóhajtva mutatja
Újjal : amott állott hajdani Szólnoki vár !

Igy pusztúl sok erősséged, Haza, nincs , ki meg-
ovja ;

E' vers Szolnok várt nem , de megovja nevét.

V i d é n y i.

Különös Esküvések formái.

A' Görög Constitutio mellé , mellyet Újságunkban egészen közlöttünk , három Esküvés formája is vagyon foglalva , mellyeket itten közlünk :

1) G ö r ö g E s k ü v é s : — „Esküszöm a' Mindenhatónak , és Hazának nevében , hogy nemzetem' szabadságának , és boldogságának megerősítésére mindig segedelemmel leszek , kész lévén érette életemet is feláldozni , ha a' szükség kívánja. — Azonkívül arra is esküszöm , hogy Hazám' törvényei eránt engedelmes leszek , polgár-társaim' jussait tiszteletben tartom , 's a' polgári kötelességeket sérelem nélkül teljesítem”.

2) S z e n á t o r i E s k ü v é s : — „Esküszöm a' Mindenható' nevében , hogy a' Görög Státus alap-törvényeit ingadozás nélkül megtartom , és azoktól semmi alkalmatossággal , és semmi szín alatt el nem távozom , sem azt meg nem engedem , hogy mások eltávozzanak ; hogy nemzetemnek függetlenségét , és polgár-társaimnak közönséges , és személyes szabadságát mindenkor oltalmazom ; és hogy minden erőmből azon iparkodom , hogy a' Görögöknek közönséges , és személyes boldogságát oltalmazzam , és gyarapítsam. — E'

felett esküszöm, hogy senkitől semmi szín alatt sem egyenesen, sem mellesleg legkisebb ajándékot el nem veszek, olly végre, hogy voksomat másnak kedve szerént, és lelkiismeretem ellen adjam”.

5) K o r m á n y o z ó E s k ü v é s e : — „Esküszöm a' Mindenható' nevében, hogy a' Görög Státus' alap-törvényeit ingadozás nélkül megtartom, és azokat semmi időben, és semmi szín alatt el nem törölöm, és eltöröltetni nem engedém. Ezenkívül esküszöm, hogy minden erőmből oltalmazom, és fenntartom a' Görög nemzet' függetlenségét, és a' közönséges, 's személyes szabadságot; tiszteletben tartom minden polgároknak jussait általjában, és különösen véve; és semmit el nem mulatok a' közönséges, és különös boldogság' fenntartására, és gyarapítására megkívántató eszközök közül, melyeket a' törvények az én hatalmamba adtak”.

Különös jó szem-víz, vagy a' Kömény gyógyító ereje.

A' szenvedő emberekhez való vonzódásból, olly szem-vizet ajánlhatunk, mellynek gyógyító erejéről ama nagy Orvos, és Mezei-gazda Zeicher Ernest is számtalan próbatételek után mindenkit bizonyossá teszi. Zeicher „a' konyhára való növények tökéletes leírásában 1756”, minekutánna a' kömény plántának tökéletességeit leírná a' 391-

dik oldalon így szól: „a' kömény igen jó orvosság a' szem-betegségek ellen, azok akár gyengeség, akár homály, akár nedves folyandóságból támadjanak 's a' t. a' köményből naponként reggel egy dosist porrá törve nádmézzel vegyítve vízzel fel kell eresztetni, és az arról leszivárogtatott vízzel a' beteg szemet fürösztetni, a'vagy a' köménynek gyökerét fehér borban megfőzván, annak levével a' beteg szemeket fürösztetni. Ezen fürösztéssel egyedül egy nagy Doctornak tudósítása szerint egy személynek hályoggal bevont szemei is tökéletesen kigyógyultak.

Ezen orvosi szernek hathatóságáról Lillensterni Rühle Dillenburghban önnön tapasztalása által meggyőződött, ki a' vele élés módjáról e'képpen szól: „Egy időtől fogva szemeim úgy elgyengültek, hogy éjszakán gyertyánál a' legjobb szemüveg által sem olvashattam. Megemlékeztén tehát Zeicher Úrnak javaslásáról, a' patikából kömény-mag vizet hozattam; ebbe újjamat bemártván felső szempilláimat addig kezegettem, míg a' víz a' szemeimre jutván, azokat tsípni kezdte, akkor behúnynván, addig váraкоztam, míg a' tsípés meg nem szűnt. Az ilyen kezegetést napjában háromszor vittem végbe, rövid nap alatt reggel felkelvén, történetből az Újságot szemléltem meg asztalomon, és nem is gondolkodván szemeim' gyengeségéről, az olvasáshoz kezdék, és azt egész könnyűséggel egy darabig folytatám. Akkor vevém észre, hogy az orromon nintsen a' szem-üveg. Ezen

időtől fogva üveg nélkül olvashatok, és írhatok, 's az üveget csak szemkímélésből tészem néha fel". (Hihető, hogy az említett Úr a' kömény vízzel utóbb is néha-néha kenegette szemeit).

A' Pamuk-fonál finomsága.

Franciaországban az igyekezetnek felserkentésére esztendőnként mindenféle új találmányok, nevezetes készítmények, és a' kéziművek' tökéletesítései például a' Luver Királyi kastélyba kirakatnak. Ez megtörtént az idén is. Különös figvelmetességet gerjesztett Gombert Károly Úrnak pamuk fonala, mellyen még mikroskopiumpal sem lehetett semmi legkissebb pölyhöt is észrevenni, annyival inkább nem a' fonálban akármi egyenetlenséget. Gombert Úrnak fabrikája Párisban Sever útszában 10-dik szám alatt vagyon, és ő ezen fonalat Skócziai pamukból készítteti, és különös eszközök által olly mestersegesen viteti végbe, hogy a' fonalat Nro 300 finomságra viszi, mellynél finomabbat már szövésre alkalmaztatni nem lehet. A' kész fonalat víz-anyag gáz lángján kétszer különbféle időben húztatja keresztül, és ez által olly simává teszi, hogy annak símasága még a' munka által sem bomlik meg; de egyszer'smind, a' mi különös álmélkodásra méltó, tartósságát, és erősségét is megtartja. Ezen fonalakból új féle szövetek készíttetnek, mel-

lyeknek részei olly egyenlők, olly rendesen állók, hogy alig lehet eltalálni, mitsoda szerből legyenek alkotva.

A' Konyha-sónak ereje.

Glasgowban Skocziában valamelly asszony a' guta-ütésbe esett. Ezt látván egy ifjú hajós-legény, hirtelenében az asszonynak szájába egynehány morzsalék közönséges konyha sót nyomott, és az asszonynak testi ereje tsak hamar vissza tért. Midön a' hajós-legényt erről bővebben kikérdeznék, azt állította, hogy Madagascárban, és Napkeleten más helyeken is, ezen módon gyógyítják a' guta-ütést.

A' Luver kastélynak költsége.

XIV. Lajos midön ezen pompás, és költséges Királyi kastélyt felállította, az építésre tett költségek' számadását elégeté, ne hogy annak nagy volta előbb-utóbb kedvetlen érzéseket gerjessen. De még is most Gróf Clarac „Musée de Sculpture” nevű írásában, és Mansard Ur az ő Emlékeztető írásában világosságra hozták, hogy ezen Királyi palotának építése 1664-diktől fogva 1679-dikig 10,608,969 liverbe került, és attól fogva 1698-dikig 81,151,414 liverbe; összeséggel tehát 91 milliommál többbe került. Ha pedig

még azt is számba vesszük, hogy mennyi költség tétetett reá az újabb időkben, könnyen fel lehet venni, hogy ezen épület öszveségesen a' mai napig sokkal többbe került száz milliom livernél.

Rejtett szó:

Négy röviden táplál; a' betűk közt vége leg-
első;
Házod', 's kertednek, míg fesel, éke egész.

Jegyzet: A' 24-dik Számbeli Rejtett szó: Halom, alom, lom, ha, hal.

Igazítás. 1) Az előbbi Hasznos Mulatságok' 2-dik lapján az utolsó előtt való vers-sor egészen kimaradt; 's így kell az utolsó strophának állani:

Élj érdemidnek nemzeti fénye közt.
Én hogyha Kaukáz' bérczeinek havát
Szenvedni kényszerítve lennék,
Szirtjeiben nevedet kivésem.

2) A' Jegyzésben ugyan ott: A' tisztelt Nagyságos Kir. Tanácsos és Professor Úr tanítói hivatalában nem 50, hanem 52 esztendőt töltött, és most is, midőn még egész buzgósággal, 's haszonnal tanít, 82-dik esztendejét frissen éli. —

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(26.)

Zürich (Tigurum) városának tudós,
és közhasznú Intézetei.

A' munkás lelkek magok környékében buzgón iparkodnak minden lehetséges jót terjeszteni. Tigurum városa ezen ditsőséges pályán nevezetes példát mutatott; mert egyedül maga kebelében annyi tudós és hasznos Intézeteket állított, és táplál, mellyek egygyenként is egész kerületeknek betsületet szerezhetnének. Ugyanis a' mint a' Hesperus folyó-írás 1824-diki Aprilis 2-dikán jelenti, ezen városban nyolcz olyan Intézetek állnak fenn, mellyeknek hasznai megbetsülhetetlenek. Ezen Intézetek esztendőnként, hogy önön fenn állásokat megbizonyítsák, új esztendő napkor bizonyos kisdéd munkákat adnak ki, mellyekben vagy hazai dolgokat igyekeznek megismértetni, vagy históriai tárgyakat világosítanak fel, vagy végre valamelly természet- históriai tárgyakat adnak elő. Így 1824-ben a' Természet-vi'ssgáló Tár-

saság értekezett a' farkasokról; a' fekete kert nevű Társaság több érczes vizeket megismértetett; a' kegyes erköltsi Társaság, melly már negyvenhat esztendő óta fenn áll, közlöttes Usteri Leonhardnak életét, és érdemeit, a' ki maga a' Theológiának Tanítója volt, és 1789-ben holt meg, ő tanítványa volt Breitingernak, Bodmernek, és Gesnernek, 's Steinbrücknek, Genesner Salamonnak Hesseunek, és Fueslinek meghitt barátja, ki otthon szerzett jeles ismereteit Francia, és Olasz országban tett utazásai által kibővítette. — A' segedelem Társaság mint minden jó, és közhasznú dolgok' előmozdítójának Escher Status Tanácsos Úrnak érdemeit rajzolta le, ki olly nagy tiszteletben tartatik, hogy hazájában Biltenben az ő képét minden háznál megtalálhatni. A' Pattantyus Társaság, melly már tizenkilencz esztendő óta fenn állott, megvizsgálta, 's megigazította a' köz vélekedést az 1350-diki Februarius' 23-dikán történt összeesküvésről. A' Várásházánál lévő közhaszonra megnyitott Bibliothékának előjárói közlötték az úgy nevezett, 's a' Várás' közepén álló Hárs Udvarnak (Lindenhof) leírását. A' Mesterségek' egyesülete közlöttes ugyan Tigurumban 1774-dikben született, és 1823-ban meghalt Maurer nevű híres képiírónak életét, 's ugyan annak arczképét, 's egyik nevezetes munkáját rézre metszve. — Végre a' Musika Egyesület leírta az 1823-dikban tartatott Musikusoknak nagy gyűlését, 's

annak gőzhajón tartatott hajókázását, erről kijött Versekét, és Lausána városának tekintetét. — Ezen gyönyörű példa megmutatja, hogy egyetlen egy városnak nemes indulatú lakosi illy sokféle közhasznú Intézeteket nem csak felállíthatnak; hanem hosszú időkre fent is tarthatnak. A' hol jó szív, 's a' köz jóra törekedő buzgóság uralkodik, sokaknak ha mind tsekély áldozatjaikkal is, köz erővel nagy jót lehet tenni.

A' Münsteri fenyítékház.

Ezen fenyítékházban az 1824-diki tudósítás szerint több volt ötszáz gonosztévőnél. Ezeket az említett esztendőig igen jól tartották, sőt nekik kereseteiknek is egy részét által engedték. Ezen kedvezés a' megátalkodott rosszakat nem csak jókká nem tette; hanem arra is bátorította, hogy midőn az Igazgató őket szűkebb élelemre venné, felzendülnének. Erre nézve az Igazgató hathatós eszközök által őket megzabolázta, és tulajdonképpen olly rendre húzta, hogy nekik semmi több nem adatnék, mint a' büntetésből elzártaknak, 's a' mi a' tartás költségéből megmarada, azt az Intézet javára fordítá. Ezenkívül tellyességgel nem hagyta őket heverni; hanem mindegyiket arra szorítá, hogy mindegyiknek hasznos kézimunkát kell gyakorolni, és vagy gyapjút fonní, vagy szőni, vagy ugyan gyapjuból, és tehén-szorból palló-szőnyege-

ket készíteni, 's ennél fogva élelmőket megkeresni, hogy az Intézetnek terhére ne legyenek.

Hasonló Intézet vagyon Bönningshausenben a' tsavargók, és kóldusok számára, kik öszve szedetnek, és ezen Intézetben a' munkára szorittatnak olly szerentsés kimenetellel, hogy részszerént az Intézetben gyakorlandó kézi munkák által, részszerént utak tsinálása, vagy a' parasztoknál teendő mezei munkák által nem tsak tartásokat megkeresik; hanem a' dologhoz hozzá szokván jobb emberekké is válnak. — Melly szép példa más Országoknak is!

Útazási Nevezetességek.

Két Angol hajó Adventurer, és Beagle az Országlószék' parantsolatjára a' déli Amerika' partjainál vizsgálódásokat tett. A' múlt esztendei Novemberben indulának el ezen hajók Montevideóból, 's minekutánna igen rossz időt kiállottak volna, Januariusban Famine kikötőhelyébe érének, hol Adventurer egész Aprilisig maradott, Beagle pedig az alatt a' nyugoti partokat vizsgálta meg. A' híres Patagonoknak két különböző ember-fajtájára találtak, kik Negro foktól az éjszakai partokat lakják; ezeken kívül valami költözőkődő nép-törzsökökre is akadtak, mellyek Indusoknak, vagy FueGINEKNEK neveztetnek.

Legelőször is valami 20 Patagon tűnt a hajósok' szemibe mind lóháton, kik között 3 — 4 asszonyi személy is volt; a' legöregebb asszony valami 40, a' többi tsak 15 esztendősen lehetett. A' férjfiak mind igen fiatalok voltak, vad-bőrbe öltözködve. King Úr az Adventurer' Kapitánya, kiszálla a' száraz földre; a' Patagonok egyet sem mozdulának; hozzájuk közelébb menvén, a' legöregebb asszony' nyakába egy emlék-pénzt függeszte. Az asszony Spanyol nyelven szólla a' Kapitányhoz, 's az egyik leányára mutatván, annak számára is kért egyet. Erre a' Kapitány annak is ada egy Medályt. Most az egész familia leszálla lováról, kivévén az apát, és anyát. — A' lovaikon ülven óriásokhoz hasonlítottak, de a' földre leszállván, észre lehetett venni, mi okozta ama régi hibás vélekedést, hogy a' Patagonok óriási nagyságúak volnának; az t. i. hogy nem egyarányú nővések van; a' lábok rövid, fejök nagy, derekok hosszú; a' lábok' rövidsége lóháton nem tetszett ki: ülve is sokkal nagyobbaknak látszanak, mint állva. Tsak egyet találtak az Angolok közöttök 6 Angol lábnyit, a' többi mind 5 láb 10 hüvelyknyi volt. A' Gregory öblinél is találtak az Angolok 150 Patagont, kiknek fele férjfi volt. Ezek között is kevés volt 6 lábnyi magasságú, és tsak egyetlen egy volt 6 lábnyi $1\frac{3}{4}$ hüvelyknyi. Mind rendetlen test alkotásuak voltak, mint előbb meg volt jegyezve. Az Angol Tisztek, és hajós-

legények nem lovagolhattak a' Patagonok' lo-
vain, a' kengyel' rövid volta miatt.

A' Gallandi foknál egy hegyen a' kikö-
tő helyhez közel a' Beagle hajós Kapitánya,
Stockes, még olvasható írásokra talált, mel-
lyeket Bougainville 1767-dikben, és Cordu-
ba 1789-dikben hagytak ott.

A' Siket-Némák megítéltetése Páris- ban.

Az idén Aug. 24-dikén bizonyos Fille-
ron nevű Siket-néma Párisban az Esküdtek'
Törvényszéke elejébe állíttatott, mivel a'
múlt Januáriusban éjtszakán az Árva-háznak
ablakán betörvén, onnan eleséget, 's más
apróságokat ellopott. A' nézők vágyódása olly
nagy volt, hogy a' Törvény-szék' palotája meg-
telvén, sokakat vissza útasítani kellett; 's egy
tsalfa ember csak úgy tsinált magának utat a'
bemenetelre, hogy magát Siket-némának tet-
tette, 's ennél fogva esenkedett, hogy sorso-
sának ügye folyását láthassa. A' Törvényszék
előtt fontos kérdésnek tartatott: ha a' Siket-
némákra lehet-e a' törvénynek egész kemény-
ségét alkalmaztatni? Ezen kérdés már egyszer
bizonyos Nadau nevűre nézve tagadóképpen
állíttatott meg: ellenben nem rég Ruenben
rosz tettiért egy Siket-néma a' szégyenköre
kiállíttatott. A' jelenvaló történet, a' mint
említők, lopás vala, és a' nézőknek egész ál-
mélkodását felgerjesztette, midőn Palmier Ur,

a' Siket- némák' Intézetének Igazgatója , a' Törvényszék előtt ezen ifjút , a' ki semmi nevelést nem vett , a' feleletekre olly mesterségesen reá tudta venni , hogy minden kérdéseket felvilágosíthatott. Az ifjú árva ; nintsenek se szülői , se atyafiai , tellyességgel neveletlen maradott , és semmi keresetre magának ügyességet nem szerezhett. A' Törvényszék' Elölüllője tudtára adatta a' lopásnak büntetését , mellyről ő világos képzéssel nem birt , de mégis az Elölüllőnek feddéseit érezni látszott , elpirúlt , 's midőn a' szégyen-kőnek büntetése eleibe adatott , könyvezve megbánni látszott tselekedetét. Erre az Esküdtek' Törvényszéke ötet a' törvényes büntetéstől felmentette.

A p r ó s á g o k .

A' folyó esztendőben Jul. 11-dikén Sürrendalban Norvegiában 2 ember , és 16 darab marha megfagyott a' magas hegyek' tején. Az idő változás jég-essővel kevert hózivattarral kezdődött , melly tünemény az esztendő' illy részében ezen éjszaki tájon is példa nélkül való. Más négy ember ugyan ekkor tsak nehezen menekedett meg.

Ellenben Zarából Aug. 30-kán írják , hogy ott is a' nagy melegek után hirtelen való menydörgésre , és hosszas essőzésekre olly

nagyon elhűlt a' levegő, hogy a' miatt sok hideglelés betegek támadtak. A' meleg majd egész Juliusban Aug. 10-dikéig 27—28 grá-dusnyi volt a' Reau. hő-mérője szerint; ekkor pedig 15—16-ra szállott.

Hollandiának Frisland tartományában Damwode helységben a' Prédikátor házá-nál 8 Hollandiai rőf magasságú Hortensia virágzik; mellynek tavaly 180 bokor virágai valának, az idén pedig 380 bokorra szaporodtak.

Rejtett szó:

Egészen mézárszék vagyok én a' főnek,
Veszedelem, 's halál sok kis repdesőnek.
A' főm ereszt, fon, sző, pedig nints se lene,
Se kendere, benne terem e' mindene.
Két vég tagom olly szer, a' mellynek általa
Fogollyá lesz a' víz' számos szabad hala.
'S ezek vissza mondva egy régi nemzetnek
Elkortsult gyarmatja' nevére vezetnek.
Vég tagom olly állat, mellynek alakjába
Tsúszott az elrejtett veszély bé Trójába.

B. M.

Jegyzet: A' 25-dik Számbeli Rejtett szó: Rózsa, rozs.

H a s z n o s
M u l a t s á g o k.
1 8 2 7.

(27.)

Epigrammák.

T. Döbrentei Gábor Úrhoz.

Nincs Játékszínünk, és Játékszínbe hivatlak,
Disznó-tort ma adok, játszani, színni jere.

Méltóságos Dezsöfy József Gróf Úrhoz.

Olvasván levelid' Bártfárúl, fürdeni látszom:
Úgy, de nem a' viziben, szép eszed' árjaiban.

Évárúl.

Éva anyánk, áldott legyen a' neved! általad
élünk,

Általad emberedünk, általad Égbe jutunk.
Annyi sok áldásért, mellyet szülsz, Éva! ne
fájlald,

Hogy kis időre le volt tsukva az Édeni kert.

Czenczi Nevenapjára.

Czenczi! Neved napján nem adok Rózsákat
elődbe;
Rózsa vagy, a' legszebb, én szemeimbe' ma-
gad.
Versbül font koszorút teszek oltárodra, 's ohaj-
tom,
Élj, mint a' legszebb Vers, örök éveken át.

T. Mocsáry Antal Úrhoz.

Pénzre nem ásítok; boldogság nintsen az ércze-
ben,
A' jó szíveknek tetszeni fő örömöm.
Fesse ezen két vers, mért érzek: szívem' örömjét
Add meg, 's lelkem ezért Tégedet áldani fog.

Emberség.

Emberség, gyönyörű nevezet: mi sok Embet
utánad
Indúl, és mi kevés, a' ki nyomodba kerül.

Ostoba gyermekre.

Bölts atya gyermeke vagy: de bohó, a' hold oka
annak:
A' mikor elvoltál vetve, fogyása vala.

Bangaihoz.

A' szeretőd félénk, mint a' nyúl, hírleled; úgy
van:
Jönni ha lát téged, Bangai, meszsziire fut.

Pontyihoz.

Könyvem' igen betsülöd , mert újdonan új még,
'S Könyvtárodba tsukod , Pontyi , be a' por
elől.

Pontyi hogy így betsülöd könyvem' nem örül-
hetek ennek ;

Vagy könyvem keveset nyom , vagy azon be-
tsület.

Burdányihoz.

Mért felelek röviden néked , Burdányi , tsudál-
lod ?

Hol nintsen szeretet , tsak rövid a' felelet.

Ritka termékenységű Szőlő-tő.

E' folyó 1827-dik esztendei September
Hólnap 19-dik napján , a' midőn tudniillik
Méltóságos Buzini Gróf Heglevich Gábor Úr
Ő Nagysága , Császári Királyi Arany-kúltos,
T. N. Nógrád Vármegyének Fő Ispánnya , és
a' Nagy Méltóságú Magyar Királyi Helytartó
Tanátsnál Tanátsos , Tettes Heves Vármegyé-
ben fekvő jószágában Pétervásáran mulatván,
az ottani majorság szőlőjében a' szüretet el-
kezdetné , az ott lévő borház oldalánál neve-
kedett , és elterjedett egyetlen egy szőlő-tő-
kérül fent tisztelt Méltóságos Gróf Fő Ispány
Úr Ő Nagyságának nagy reménységű Grófi
magzattyai a' jól megérett szőlő - fűrtöket

mulatságból ön magok leszedték, 's a' legnagyobb figyelemmel megolvastán, öszvesen 810 számmal találták.

Angliában mennyi pénz vagyon forgásban.

Británia nevű folyó írásnak, f. esztendei második kötetében elő adatik a' mostan keletben lévő pénznek mennyisége. Ezen előadás annyival nagyobb figyelmettséget érdemel, mivel Angliát úgy lehet tekinteni, mint a' Világnak vásárját, hol a' termés jószágok, vagy kézi-művek, majd pénzért, majd természetekért, olly bővességgel tseréltetnek fel, mintha ezen egy Ország tartaná mindennel a' föld kerekességét. Illy nagy tserélés, és vásárlásra nézve, azt kellene gondolni, hogy ottan a' pénznek szörnyű bővességben kell lenni, minthogy a' pénz az adás-vevés tserében, legkönnyebb eszköz, a' jószágok, és portékák megszerzésére. Ezt ugyan a' többi Európai Státusokhoz képest lehet is állítani: de tulajdonképpen a' Britanniai hatalomnak nagyságát tekintvén, mégis nem képtelen nagy a' pénznek sokasága. Ugyan is az említett folyó írás szerint:

Angliai Bánknotákban	—	28000000
Arany pénzben	—	13000000
Ezüst pénzben	—	7000000
Öszvesen	—	48000000 font
Sterling.		

Ezekén kívül kell venni a' magányos személyeknek az Ország külömbféle részeiben felállított bankóikat, kik bizonyos Capitalisokat öszve tévén magok hitelességére mint privat bankó intézetek, pénz czédulákat bocsájtnak keletbe. Ezen privat Bankointézeteknek Capitalissaikról tellyes bizonyossággal szólni nem lehet: de, mivel az Országban hét száznál több ilyen bankó intézetek vannak, igen hihetőképén lehet állítani, hogy az ő Capitalissok reá megy 8000000-ra, és így a' keletben lévő papiros, arany, és ezüst pénznek tellyes summája reá megy 55000000 font.

Afrikai utazások.

Nem lehet eléggé bámúlni, melly nagy iparkodással, költséggel, fáradsággal, és veszedelmekkel igyekeznek az Angolok a' világnak ismételten részeit bejárni, 's azokról bizonyos isméreteket szerezni. Most az éjszaki polusnál az örökös jéggel küszködnek, majd déli Amerikának végső széleit vizsgálják; sőt Afrikának égető homokjától sem irtóznak, csak hogy azon roppant ismételten földnek belső részeit, 's azok' mivoltát kitanulhassák. Tudja az olvasó világ Clappertonnak, és Laingnak Afrikába tett utazásait; de egyszer'smind elszomorodva hallotta az utolsóinak megölettetéséről Európába érkezett hírt; hanem szerentsére, ez csak hír volt; és reménylhet-

jük, hogy mentől hamarább újabb tudósítást veszünk ezen nevezetes útnak további fejlődéseiről. Illyen tudósítások érkeztek volt Dickson útnak haláláról is, de azok mind meg nem valósodtak; sőt Sierra Leonából azt jelentik most, hogy ő mind azon akadályokat, mellyekkel Schah országban küszködni kellett, szerentsésen, és pedig illy módon győzte meg: Souza' pártfogása már többé nem használhatott neki, és a' Schahi lakosok ellene szegezték magokat az ő további útazásának azon szin alatt, hogy az ő Fetisök (Istenök) az ő kívánságát ellenzi. Ezen ellenvetésre Dickson arra kéré engedelmet, hogy maga részéről is szabad lenne megkérdezni a' fejér emberek' Fetisét. Ez neki megengedtetett; ezután Dickson egy Galváni batteriát felállíta, mellyet magával vitt, és a' vad-embereknek nagy gyülekezete előtt vele egy kakast megütetett, 's így a' Galváni oszlopnak hathatóságát szembetűnővé tette. Alig látták az elbámult Schahi lakosok a' megdöglött állatot ismét feléledni, fejét mozgatni, repdesni, 's onnét elszaladni, nagy ijedtséggel ők is elbámulának, így kiáltván: A' fejér emberek' Fetisse hatalmasabb a' miénknél. Dickson ezután akadály nélkül folytathatta az útját. Tsak tereh hordókat, és kalauzokat volt nehéz találni, mivel az ő nagy hatalmának illyen jeleit látván, senki sem akart neki szolgálni.

Schah, vagy Schar királyság különben Youritól, vagy Yakuritól délnyugotra tsak

valami 17 napi járásnyira fekszik, hova mind Laing Major Tombuktuból, mind Clapper-ton Hióból szándékozott jutni.

Bresiai ásások.

Azon ásások, melyeket Brésciában nem mes gondossággal két esztendő előtt megindítottak az úgy nevezett Hercules Temploma' oszlopainál, végre igen kedvező, és váratlan következtetésekkel örvendeztette meg az ásókat. Egy nagy templomnak alap-kőfalait, tornáczát, és képállásait találták fel, melyekben csak hamar egy kolossális győzelem Isten-asszony szobra, igen gyönyörű munka bronzból, és bellyebb hat Tsászár' mellyképei, egy szép Faustina, 's végre egy fogoly Királynak megaranyozott képszobra, találtattak. A' Victoria', és Király' szemei Onyx kőből vannak, 's úgy látszik, mintha ezen drága Státuákat csak őrizet képpen tették volna le ide, minthogy a' Győzelem Isten-asszony' szárnyait gondosan leszedve, és karjaival együtt a' Státua' lábainál találták. Ezen egész kintset, millyent igen ritkán találhatni, a' Bresciai Miseumba tették, 's az alatt az ásásokat nagy buzgósággal folytatják.

Londoni Templomok.

Nem régiben a' város' templomában mondott egyházi beszéd kinyomtatván, ahoz

bizonyos toldalék függesztetett, mellyben előadatnak a' külömbbféle vallásu felekezeteknek templomaik, és könyörgésre öszve gyülekező házak. Ezen előadás szerint vagyon Londonban a' Püspöki Protestans vallásuaknak 200 templomok, és Kápolnájok; a' függetleneknek 66; a' Wellesley Methodistáknak 36; az újra keresztelkedőknek 32; a' Kalvinista Methodistáknak 30; a' Presbiterianus Protestánsoknak 16; a' Római Katholikusoknak 14; a' Quäkkerekuch imádkozó házak 6; így öszveséggel a' külömbbféle vallású felekezeteknek 400 Szentegyházok vagyon.

Rejtett szó:

Három szóból állok, pihenek vasárnap;
Fejem áll hét tagból, lábom' szerzi a' nap;
Fejemet lábomtól nem nagy köz választja:
A' ki használ, magát e'hez nem marasztja.

Etsédy Gábor.

Jegyzet: A' 26-dik Számbeli Rejtett szó: Pókháló.

M u l a t s á g o k.

1 8 2 7.

(28.)

Még egy két szó a' nyelv dolgában.

Némelly akadémikus, és a' Magyar nyelv-
vizsgálók által még ki nem talált kérdéseknek
meghányása a' Nemzetnek figyelmét annyival
inkább megérdemli, mennyivel inkább bizo-
nyos, hogy Iróink, mint a' Ketskeméti pusztán
járó kotsik, valahányan vannak, ugyan
annyi utat vágnak. Ennyi felé szakadások le-
hetetlen, hogy mind igaz utat választanának.
De különben is a' Nemzeti nyelv nem olly
parag pusztá, mellyen kiki mindenfelé sza-
bad kénye szerént szabadon vágtathasson. Az
Íróknak kímélve kellene az írói szabadságot
használni: sőt néha ön kényöket az egyesü-
léshez közelítés végett feláldozni is, hogy a'
Nemzetnek olvasó részét annyi tarka-barka
orthografiával, és grammatikával ne fárasz-
szák, és tévedésbe ne hozzák. Nints a' vilá-
gon olly nyelv, mellynek tellyes Filozofiai
grammatikája volna. Le kell tehát tennünk
az absoluta tökéletességről, vagy is inkább

az arra való vágyódásról. A' Francziáknak Classicus Íróik voltak azon időben is, midőn még Akademiájok a' nyelv Grammatikáját meg nem állította; és a' Németeknek minden tudománybeli Íróik voltak, minekelőtte Adeling Grammatikája, és Szókönyve megjelent volna. Íróink tehát inkább arra törekedjenek, hogy tudományos munkákat készíttsenek, nem pedig, hogy mindég az A. B. Czén rágódjanak. Helyesen, és szépen lehet írni, akár cz-vel, akár tz-vel akár cs-el, vagy ts-el írjunk; helyesen és szépen lehet írni, akár gy-nal, akár j-ottával írjunk; valamint jó és hasznos dolgokat írhatunk, akár mell, mely, mejj, akár mellyet írjunk. Illyen orthografiai különbségek az okos Író kezében ritkán zavarják meg az igaz értelmet: de még is kötelessége az Írónak, hogy a' szó eredetére figyelmezzen, és a' nyelv-járásában lévő hasonlatosságokat kövesse. A' köz nép szája után járni az Írónak nem lehet, nem illik; mert így minden faluban más írói nyelv lenne.

Ezeket előre botsátván, közöljük még két tudós Hazafinak Értekezését a' mell szóról, hogy Érdemes Olvasóink lássák, mennyire vezethetnek egyes szókról való fessegetések, és melly bizonytalanok az illyen okoskodások:

Nyelv-visgálás.

I. Tiszteletes Tudós Kolmár Úrnak Értekezése:

Ha valyon a' kérdésben lévő szónak leírásában, mulhatatlanúl ott kelljen e' lenni az

l betűnek? ez méltó kérdés, nem is nehéz megfejtésű. Nagyobb, 's talám sokak előtt vakmerőnek látszó a' másik kérdés: hogy miért van m betű ebben a' szóban? nekem pedig ez arra mutat, hogy a' ki ezt kérdésbe tette, meg van arról győződve: hogy a' Magyar nyelvben még a' legkissebb hajszálnak is oka van — a' beszéllő emberiség Physiologico-organikai alkotásában, és a' nyelvek természeti Grammaticájában fundált oka van itt mindennek; a' mellyet osztán felnyomozni, igen jeles munka. Azonban még is azt mondom, hogy az én tisztelt Barátom, nagy fába vágta a' fejszét; mert — így menni végig az egész Magyar nyelven, és annak minden egyes szavain, a' mint ez a' most közlött mustra mutatja: már az, óriási erőt kíván. Annál szebb dolog lesz, ha az a' ma holnap születendő munka, megoldandja a' Gordiumi tsumót.

Én sokkal együgyűbben gondolkodom a' Melj, vagy Melly szóról, úgy hogy mind a' két fentebbi kérdésre egyszerre meglesz a' felelet. Ezen szónak eredeti jelentése, nem Pectus, hanem Mamma; a' melly világos attól, hogy az egész Magyar világ így beszél: kifakadt a' Melje — megkövesedett a' Melje, — megtölt a' Melje a' szoptatós asszonynak. Ebből jött ki a' másodrendű, kiszélesített jelentés: Pecrus, — per Synecdochen partis nobilioris pro toto.

Hogy a' dolognak így kelljen lenni, nyilván mutatja az a' köznép szájából immár ki-

kopott, és csak a' könyvekben, 's tudósok nyelvén forgó gyönyörű szó: Emlő — az édes anyának Emlője. Ebből készült később a' Melj szó, a' betűk helyének feltserélése által — per Metathesin, a' minémű szók számtalanok vagynak minden nyelvekben.

Mikor tehát ezt a' szót analizáljuk és chemizáljuk: meg kell gondolnunk, hogy ez a' szó se nem eredeti betű rendiben, se nem eredeti jelentésében áll; 's tökéletesen megnyugodhatunk azon, hogy az Emlő szóból származtatjuk azt. Már hát megfelelőött arra a' kérdésre, hogy miért kell a' Melly, vagy Melj szóban mind l, mind pedig m betűnek lenni? azért, mert mind a' kettő meg van az anyjában.

Ennél fogva a' Melly, vagy Melj szóval, a' mennyiben Pectus-t jelent, nem vesződöm többé, 's nem igyekezem azt mesterséges lombikban raffinírozni: hanem azt keresem, hogy mit jelent az Emlő? 's hogy jelenti azt, a' mit jelent? Emlő, ebből a' régi gyökérből van: emni, em-elni, melyekből lett későbbi kimondás szerint, enni, nyelni. Jelenti hát az Emlő azt a' tagját az édes anyának, melyből em-ik, em-öl, az az eszik, iszik, tápláltatik a' tsetset emő = tsetsemő kised. Ez az eredeti gyökér pedig: emmam, mamma, valóságos Onomarpaeon. Ennél már fellyebb nem mehet az Etymologus, 's nem is szükség tovább nyomozódnia.

Egyébaránt, minden okokat, 's ellen-
 okokat körül nézvén, nem távozhatom el et-
 től az írásom módjától, melyet azonban sen-
 kire nem kötözök: Melj, meljem, mel-
 jes — a' Jottistáknál mejj, méjjem, mej-
 jes, a' Lambdistáknál mell, mellem,
 melles. Legjobb hát a' kettőből egy har-
 madik írás módot vennünk fel, úgy hozván
 magával ezen szónak megmutatott eredete is,
 és a' zavarodás eltávoztatása; mert miért ír-
 nám én ezt így: melly? 's miért kellene
 azt a' nagy ideát jelentő szót össze zavarnom
 a' minden lépten nyomon előforduló, 's nyelv-
 ünk hang ékességit, periodusaink szép
 kerekességét sokszor elrútító pronomennel:
 melly? holott mikor valamelly szónak sok-
 féle leírása módjában válogatni lehet, mindég-
 szabad nékem a' legjobbnak látszót választan-
 nom; így hozván magával a' magyar nyelv-
 nek éppen okos, igen fundamentomos, de még
 is igen liberalis orthographiája".

II. Tisztelendő Bodrogh-Kiss-fa-
 ludi Kassai Jó'sef Úrnak érte-
 kezése:

A' minap Tudós Horyát István Úr meg-
 mutatá, hogy nem jó mejj, következőleg
 Mejerő nevezete a' Magyarnak költemény.
 Legközelebb Tudós B. Nagy Pál Úr ezen
 tárgyat vitatá, piszkálá, de nem helyesen
 petszé. Én végét kívánnám vetni ezen dolog-
 nak,

'A' köz - Szó könyvekből (communis, meg-rövidítve Komisz Lexiconokból) ki nem sűt-hetni, miképpen kelljen írni a' P e c t u s -nak magyar nevét, így e: M e l y, vagy M e l l y vagy M e l y l y, vagy Dunánn túliasann M e l l, vagy a' Debretzeni Grammatika, 's utánna in-dúlt Márton Jó'sef Úrnak köz Szó-könyveként selypítve, M e j j? — Mind a' helyes beszéd-nek, mind a' helyes írásnak talp-köve lévén az E t y m o l ó g y i a, az én Etimológiás, ma-gyarosann gyökerésző Szó - könyvemből kí-vánom kitalálni a' fennforgó kérdésre való feleletet: P e c t u s, a' mint ezt Wagner Phraseológiája magyarázja: Est anterior pars Corporis a gula usque ad ven-trem. Magyarúl ő M e l y, és Szű g y -nek írja, Slávul Pr si, könnyebb kimondással Persi. — Szűgyről hallgatvánn tsák az első magyar nevét vitatom, és azt mondom ezek-ből, hogy mind a' Diák magyarázat, mind a' Sláv szerint P e c t u s magyarúl nem egyéb, hanem első része a' testnek, ez szerint ne-vezé a' ditső Magyar Nemzet is magyarúl a' p e c t u s t; de hogy-hogy? Első szó szárma-zik El gyök-érből (mint al-ból alsó, fel-ből felső 's a' t.) A' P e c t u s tehát az emberi test-nek El je, Ele je ragasztékosan (mint mond-ják: H e g y' alja, Hegynek alja.) A' ragasz-tékot El je szótól elvetvén marad: El j, (mint alja szóból al j, a' mint ezt helyesen írja a' Debr. Grammat. is 245 lap. — De El j szokásban nintsen, hanem elejébe begyjeszti a' közönséges nyelv - szokás az M betűt, 's

igy elé-t e v ő l e g (prosthétique) lészen M e l j
Nám tudni kell; hogy a' Magyarnak szokása
mindenik mással hangzó betüből egyszermá-
szor a' szók' elejébe függeszteni ékességül hol
egygyik, hol másik betüt, a' mint ezt láthat-
ni a' Szó - könyvem' rendébenn. — A' többi
betükről hallgatvänn az M betüt hozom elé:
a' Magyarnál mindegygy: Izog, és Mozog;
eszes felelet helyett a' Székelyek mondják
mesze felelet; kihagyvänn a' mesze mellett a'
végső s betüt: mert együld meszes felelet zür
zavart okozna.) Erdélyben Odor, és Meder
vékony hangon likat téssen az egygyik a'
tsürbenn, másik a' vízbenn; magát más' dolgá-
ba ártja, és mártja közönséges szólás; Ende-
mondát a' monda - monda helyette egygyarányt
(gántsosann szóllvänn, és irvänn egygy-erántt;
Koszpitolják (azaz közönségesenn bitolják, bi-
tangolják) — Szakasztott ilylyetén képen E l j
helyett lön M e l j. Tehát mind M e l y, mind
M e l l y, mind M e l y l y, mind M e l l D o -
nán túliasan, mind M e j j, selypesen gántsos
hanem M e l j vagyon írva és mondva em-
berül."

Merész próba.

Egy Amerikai Újság (Black - Rock - Ga-
zette) Sept. 8-ikára, délután 3 órára, rend-
kívül való előadást hirdet, tudniillik: hogy
egy hajó, Michigan nevű, 136 tonnás, ama
hires nevezetes Niagara vízómláson ál-

tal fog menni. A' hajónak minden nyílásai, lyukai szorosan bé lesznek tsinálva, dugva, és reménylik, hogy a' 160 lábnyi függőleges (perpendicularis) mélységbe sérelem nélkül le fog zuhanni, minthogy az alatt lévő víz-meder 5—600 lábnyi mélységű, 's a' hajó nem fogja érni a' víz fenekét. A' hajót egész a' víz-omlásig tsónakok fogják húzni, hogy a' legjobb útba igazítsák. A' nézőjáték nagyobbitására a' hajó tetejére medvéket, kutyákat, 's több e'féléket akarnak rakni, mellyek, a' mint reményleni lehet, az esést sérelem nélkül kiállják.

Új Találmány.

Bizonyos Cooper J. M. nevű Giant-halli ember (Éjszaki Amerikából) egy új masinát talált fel, melly által négy ember három negyed hüvelyknyi vastagságú víz-tsapot 120 lábnyi horizontális távolságra, és 90 lábnyi perpendiculáris magasságra fetskendezhet. A' masinának szekér-kerék formája van, melly a' vízbe tétetik. Ez, a' mint látszik, sok esetekben a' vízi-puskákat szükségtelenekké teszik.

Rejtett szó:

Nem kedvelsz? méltán; — maradék vagyok.
Elseje nélkül

Arcza — nem arcza; ravasz néha magára vesz.

Jegyzet: A' 27-dik Számbeli Rejtett szó: Hét-köz-nap.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(29.)

Öröm - Dall Nagy Méltóságú Cziráki,
és Dienesfalvai Gróf Cziráky
Antal Úrnak, Fő Ispányi Szé-
kébe történt beiktatása' Ünne-
lésére.

A' piros Hajnal' hasadásakor ma
Egy kies Tsillag kegyesen virított
A' Meleg-hegynek magosan kiterjedt
Orma' köréről.

E' jeles fényből kilövelt sugárzat
El derül tüstént Megye' tág határin,
'S mint egy Üdvözlő jelenik meg e' nagy
Ünnepi díszre.

Most tehát nyissunk hevesült örömnél
Szívet, örvendjünk szabadon, CZIRÁKY
Az, kinek régen szeretett, 's ohajtott
Tsillaga tűnt fel.

Ő az a Fény, melly egyedül reményünk'
Vágyat most élteti, melly kegyelmet
Ömledz 's buzgó örömöknek áráját
Önti Megyénkire.

Ő az, a' kit mint Haza - és Magyarfit
A' Magyar tisztel, Koronás Királyunk
Érdemit tudván, különös kegyekkel
Nagyra magasztal.

Üllj tehát széken ama' boldogultnak,
A' kit úgy, mint egy köz-atyát szeretttünk,
A' kiért vérünk buzog, és nevének
Bókol örökre.

Őt Te vagy méltó egyedül követni,
Érted a' szívünk egyedül sohajtott,
A' nagy Ürményinkhez is egy hasonló
Tsak Te lehettél.

Benned a' Vallás, Tudomány megesmert
Pártolót hirdet, Neked a' kegyesség
A' köz emberség' java Érdem' Emlék-
Oszlopot állít.

Téged a' nyájas lebotsájtkozású
Kellem, a' mindég egyenes kinyílt szív,
A' nagy ész, mind annyi sugárok' égi
Fénnye ragyogtat.

Ősi szent Törvény', az arany szabadság'
Gyámja, a' rést nem kereső igazság'
Örje, a' dúsnak, 's nyomorultnak is Véd-
Angyala vagy Te.

Így mi mindnyájan eme' sok tökélyet
Benned esmérvén, különös hatalmú
Bájjalat, hódolva ragadja hozzád
Köz bizodalnat.

A' való erkölts ugyan önn magának
Már elég Kints, és Jutalom, de mégis
Érdemén bővít, mikor a' höz érzés!
Tiszteli nyilván.

Mondom: és a' Nap ragyogó sugárral
A' homály éjnek komorit leg ottan
Széljel osztatván, kiderült Megyénkre
Fénylik az Égből.

Íme felnyitjuk kebelünket önnként,
O! siess, kérünk, közibénk; bizottan
A' miképp' hozzád fiaid leszünk, Te
Légy Atya köztünk.

A' ki tündöklesz Haza' Fő Igazság'
Érdemelt poltzán, kezed itt is áldást
Omlat, itt újjabb koszorúk virúlnak
Homlokaidra.

A' Te bölts Kormányod alatt az erkölts'
Illatos rózsái kinyílnak, a' rosz
Inger elnémúl, egyedül az érdem
Nyer jutalom-bért.

Így midőn már a' keleten mosolygó
Febus a' nyugtáig arany reményű
Szép időt, 's kellem - napokat jövendől;
Azt meg is adja.

Most tehát örvendőve fogadjuk Ötet,
Mint Atyánkat, mint kebelünk' Fejét, mint
Egy kegyes Bírót, hanem a' hogy illik
Hunnusi hangon.

Illy közös hangzat valamennyi szívet ,
Hol Magyar vér buzg , hidegebbet is még ,
Egy való érzésből eredt Öröm' jel-
Szóra riasszon.

Éljen , és éljen szeretett CZIRÁKYNK ,
A' kit e' szent nap közelebbre vélünk
Öszve köt , Ház' -édesivel sok áldott
Éveket éljen.

készítette
Korher János ,
Al-Szolga Biró.

Befezése a' 24-dik számban közöltt
Nyelv-visgálásnak.

2) Mi okon vehették fel a' MEJJ hibás
írását némelly Íróink , 's nevezetesen , mi
okon vettem fel én is azt 's rokonait az 1802-
ben kijött Szókönyvbe ezen hibás írással:
MEJJ, MEJJES, MEJFÁJÁS, 's a' t.?

Fel. A' MEJJ szót MELLY helyett má-
sok is, szintúgy, mint én, megtévedésből, és
így hibázásból vették fel.

K. Mi tévelyíthette ezen hibás írásmódra
Íróinkat?

F. Tudós Szabó Dávidunkat egy részről
talám az, hogy a' magyaroknak nagy része
valósággal úgy mondja azt már ma, mintha
ez a' szó: Mejj betűkből állana. A' magya-
rok nagyobb része pedig valaha, hihetőkép-
pen a' Tanítók által szoktattatott el ezen hi-
bás kimondásra.

Elveszvéen t. i. több egyes betűink az által, hogy a' Deák Abécében csak 25 betű van, 's még azok közül is 3, 4, nálunk hasznavehetetlen; a' mi Nyelvünkben pedig 31 betű kívántatik meg: ezt a' hijánosságot kettős betűk által kénytelenítették kipótolni. A' kettősök közül négynek meglágyítására az Y-t vették fel. Ebből idővel a' lett, hogy a' legkényesebb 's egyszer'smind legkényesebb kimondású lágyított L betűt a' Tanítók könnyelkedése, (könnyebbség keresése) Oskoláinkban, itt, tsupa L-nek, illen, ollan, mellem; amott Lj-nek, illjen, olljan, melljem; másutt ismét tsak J-nek, ijjen, ojjan, mejjem, olvastatta; külömben is megfoghatatlan lévén mind a' Tanítók, mind a' Tanulók előtt, mi módon lágyíthassa meg a' három tagból álló nehéz nevű Y az L betűt. — Így vagyunk most háromféle olvasásokra nézve mind azon szónak, mellyekben lágyított L fordul elő. Minthogy pedig az Ly helyett egyenesen tsak J-t olvasni legkönnyebb; nem tsuda, ha ez leve legközönségesbé, 's annak írása egyszer'smind az egy-máshoz hasonló szók megkülömböztetésére is, így akart betsúszni.

Más részről a' Melly-nek (Pectus) a' Melly (qui, quae, quod) névmása írásától leendő megkülömböztetése is okúl szolgálhattott tehát, hogy Tudós Szabó Dávid így vegye fel szótárába: Melly, Mejj, emlő; és hogy a' Debretzeni Magyar Grammatika szerkesztetői is emezt jóvasolták.

Engemet végre a' MEJJ szónak ezen hibás írással lett felvételére (1802-ben) a' következendők birtak.

a) A' feljebb előadott kimondásra függesztett figyelmezés:

b) A' tekintetre építés, (Praejudicium auctoritatis) mely hibától a' fiatalabb kor ritkán ment.

c) Más hasonló példa Nyelvünkben. Ezeket p. o. Tojni, Tojás, Tojó, kétségkívül, megkülömböztetésre mondjuk és írjuk így, ezektől: Tolni, Tolás, Toló, vagy a' mint Erdélyben írják, Tolyni 's a' t. 's a' miért Páriz-Pápai Dictionariumában is így találjuk: Tolyom, t r u d o; Tolyó, Tolyható 's a' t. a' mellyeket, minthogy a' Tol, és Tojik ígék egy gyökerűek, 's benne az L eredeti betű, ha valaha a' lágyított L-re az Ly helyett egy betűnk lenne; akkor nem j-vel, hanem azon lágyított L-lel kellene írunk.

Egyébaránt, mivel a' született Magyar mindég örömet kivonta magát az alól az Oskolai nyűg alól, hogy tulajdon nyelvének grammatikai tanulásával bajlódjék; éppen nem tsuda, ha a' Magyar írásmód eleitől fogva sokféle változtatásokon ment keresztül, 's ennyire eltarkult, mellynek hibait, időről időre, csak egyes Íróink próbálgatták kények szerint foltoztatni, 's e' miatt sokszor nehéz némmely szónak még az eredeti miségére is ráesmeri. — Most már az Egésznek helyrehozását nem egy Író, vagy Tudós vihetné véghez; hanem egyesített erővel és tudománnyal

ához értökből válogatott Társaság, melynek munkáján az egész Nemzet megnyughatnék.

Márton Jó'sef.

Sindiah Indus Fejedelem' halála.

A' még egyetlen egy független Maratti Fejedelemnek, Sindiah-nak haláláról a' Kalkuttai hivatalos Újság a' f. e. Apr. 19-kén ilyen tudósítást közöl: „Ezen Fejedelem már jó idő előtt beteges kezdett lenni; de olly kevésbé vélte még halálának közel létéét, hogy az előtt csak kevésbé a' mi Residensünknek (kis Követünknek) vendégséget akart adni. A' holt testet az égető rakásfára vitték India' tábori szekrényének szokás szerént való, és érdeklő czeremóniájával, melly Todd Moraj bizonyítása szerént a' régi Gothusok között is szokásban volt. Egy szófán ülve, mintha életben lett volna, födetlen ábrázattal, sok drágaságokkal felékesítve, a' Státus elefántjai, és udvari pompás lovai utánna menvén, lassan vitetett a' holt test. A' késérő asszonyok közül egyik minden módon meg akarta magát égettetni, hanem mégis a' mi Residensünknek hathatós előadásaira letette szándékát. Sindiah már 15 esztendősen korában több mint fél Hindostánnak Ura volt; hanem szerentsétlen politikai szövetekezései arra vitték őtet, hogy ugyan azon játékszínen, hol előbb ő volt az uralkodó lélek, végre

tsekély, személyt játszott. Illy fonák környül-
állások között nem lehet azt annyira tsudálni,
hogy előbb némelly kegyetlenségekre vete-
medett, mint azt, hogy gyakrabban azzal
magát bé nem motskolta. Utolsó napjaiban
egy általjában a' tsendességre tért. Azonban
józan elméjének bizonyoságául szolgálhat azon
környülállás, hogy, midőn szerentsétlen szö-
vetségesei, Peischva, Holkár, és a' Be-
rári Rádzsa a' játékszínről eltűntek, ő tud-
ta még egyedül bizonyos politikai lételét fen-
tartani.

A p r ó s á g.

Az Afrikai partoknál keringő Franczia
hajók 1824-diki April. 10-dikétől fogva 1827-
diki Jun. 1-ső napjáig 59 hajót, többnyire
Braziliait fogtak el, 's azokról 9733 rabszol-
gát szabadítottak mng.

Rejtett szó:

Furtsa madár az egész; vég-vesztve szerelmes
ajándék;

Tagját váltva pedig gyermeki kézre ta-
lálsz.

L. A.

Jegyzet: A' 28-dik Számbeli Rejtett
szó: Salak, alak.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(30.)

Újonnan talált Mammuth-tsontok.

Mind a' régi, mind az új világban nagy figyelmetességet gerjeszt a' Mammuth nevű Elefánt-fajta állat' tsontjainak feltalálása, annyival is inkább, mivel e'féle állatot elevenen most a' földszinén nem találhatni. Ezen tsuda nagy állatnak e' folyó esztendőben Julius hónapban Amerikának New-Jersey tartományában némelly tsontjaira találván, álmélkodva látták, hogy az alsó álla-tsontja három lábnyi, és hat hüvelyknyi hosszaságú; a' felső álla-tsontjának hatulsó része pedig három lábnyi, és nyolcz hüvelyknyi hosszaságú; azon lyuk, mellyen az életér által megy két hüvelyk szélességű. Ennél fogva ezen állatnak vér-erei sokkal vastagabbak lehettek, mint a' legnagyobb lóé. A' fogai egészek, 's azoknak mázza tellyes épségben vagyon, 's úgy látszik, mintha világos-kék, eres, márvány volna. A' záp-fogai közül egy-egy $3\frac{2}{4}$ hüvelyknyi vastagsága, 7 hüvelyk hosszasága, és 4

font nehézségű. A' harapó-fogainak környéke két lábnyi, és hét láb hosszáságú, noha már úgy látszik, mintha elől el is vólna kopva. A' háta' gerinczének egy íze $7\frac{2}{4}$ hüvelyk, ha a' hosszában vesszük az által mérőjét, és 15 hüvelyk, ha keresztben vesszük az általmérőjét. A' lapoczka tsontja 3 lábnyi hosszáságú, és 2 lábnyi szélességű. A' czomb forgója laposának általmérője 10 hüvelyk. Szár-tsontja 2 láb, és 10 hüvelyk hosszáságú, és külső köre 20 hüvelyk. Azon tsontnak feje, melly a' far-forgójában vagyon, 2 lábnyi, és 6 hüvelyknyi; azon vége pedig, melly a' térd-forgójánál vagyon, 3 láb, és 6 hüvelyk külső körében.

Bétsben is e' folyó esztendő Augustus hónapjában a' futtató úton (Rennwege) a' homok-ásás közben találtak vízözön előtti állatoknak tsontjaira, és fogaira, mellyek szinte Elefánt fajta állatokra mutatnak. Az egyik Mastodon Angustidens nevű állat tsontja; midőn pedig a' Természeti Kabinet Igazgatójának rendeléséből tovább ásnának, még két állatok tsontjaira akadtak, mellyek szinte úgy vízözön előtti állatok, t. i. Anthro-Cootherium, és Tapirus giganteus. Ezen figyelemre méltó tsontokról különös értekezés készítette, melly az Oester Beob nyomtató műhelyében kinyomtatva találtatik.

A' Charentén épült drót-híd.

A' Louvrei mutatványok között a' többek között láthatni azon vasdrót-hídnak a' Modelljét is, melly nem rég Jarnacon a' Charantén által felállittatott, 's mellynek hossza 70, széle pedig $7\frac{2}{4}$ metert tesz, 's nem tsak gyönyörűn, hanem bátorságosan is vagon építve. Az út, és Hid-építésnek Kormánnya ezen híd erejének kitudása végett igen szoros próbákat rendelt. Ezen hidra t. i. 100,000 Kilogramnyi teher tétetett, és 24 óra folyásig rajta hagyatott a' nélkül, hogy a' híd' megsértődésének legkisebb nyoma is látszanék, vagy tsak egyetlen egy drót is elszakadott volna. Reggeli 5 órától fogva setét estig 1000 – 1200 ember állott a' hidon. A' mesterségnek ezen győzödelme Jarnacban September másodikán nagy ünnepléssel tiszteltetett meg. E' hídát Puenot Ur Építő-mesternek köszönik, mellynek fogamatja annyival is kedvezőbb; mivel hasonló próbatételek külömbféle helyeken fogamat nélkül maradtak.

Nevezetes utazás.

Orenburgba nem rég húsz idegen Muzelmánnok érkeztek, a' kik Orosz országon által Mekkába szarándokoskodnak, 's a' kik között Islamita, és Dungan nevet viselő Chínai alattvalók is találtnak. Ezek hatan vannak, úgymint: Abdulkajun Chodjuból, Mulla

Ramazan, és Schénsehdin Linadjuból, Kitab Fu-Sia-neből, Ajub Leangdjuból, és Kul-Mehemed Sudjuból. Ők tehát mindnyájan Gan-seu tartományból valók. Abdulkajun közép Asiában három esztendeig bolygott, míg az Orosz határ-szélekre jutna. Az ő útjáról való tudósítása több tekintetből igen méltó a' figyelemre. Kodjuból Sudjuba való útazása tizennyolcz napba került. Onnét huszonnégyszer óra alatt a' nagy falnál lévő Dzia-kui-guang határ széli erősségbe jutott, hol az útasok' utilevelei megvi'sgáltatnak. Innen tizenhét nap alatt a' Chinai Turkesztánban, vagy kis Buchariában Kami, vagy Komun városába ért. Ez a' város akkora lehet, mint Kokán, lakósi Mandschuk. Ettől tizenkét napi járásra esik Karaschara, Kalmuk lakósival, melly olly nagy, mint Khiva, és Chinai őrizet alatt vagon. Eddig jó volt az út, csak hogy imitt amott homokos, és száraz. Ő innen kilencz nap alatt Turpánba, onnan pedig tizennyolcz nap alatt Kaschgárba jutott. Midőn ő ezen az ő szülő földjétől kilenczvenkét napi távolságra lévő városba ért, észrevévén Hódscha-Dschangirnak, ki a' Chinai Turkesztánban rettentő hadi sereget állított fel, közelgetését, Jarkentbe futott. Nem sokára kiűtött a' háboru, és sok Chinaiakat kivégzett a' világból. Ezen utazó Rokanon, Bucharán, Khiván keresztül jutott Orenburgba. Bucharában azt hallá, hogy a' pártütés elnyomattatott, 's hogy a' Chinából érkezett számos hadisereg a' lakósnak felét megölte. Dschangir pedig a' pász-

torkodókhoz (Nomades) futott a' szomszéd hegyekbe. Abdulkajum a' muhamed vallásu Chinaiakat, vagy Dungánokat bizonyos vi-rágzó nemzetségtől származtatja, melly közép Ásiában kis Buchária, és Kokán között élt, és a' Chinaiak előtt már tizennyolcz század-nál is régebben isméretes volt. Ez vala a' Kan-dsini ország, mellyben egy magát min-den pásztorkodó nemzetségtől tellyesen meg-külömböztető kereskedő népség lakott. Ezer esztendeig voltak ők Chinával kereskedésbéli öszveköttetésben; a' Bagdádi Khalifátság' fel-forgatása után ezen már a' nyolczadik szá-zadtól fogva Iszlamismust valló nemzetnek sor-sa is külömbféle változásokat szenvedett. So-kan közülök kivándorlottak Chinába; a' Siak uralkodása alatt pedig még más nemzetségek is jöttek hozzájuk közép Ásiából. A' Dunga-nok már most Chinaikul beszélnek, és a' Chi-nai Kormánnyal meg vagynak elégedve. Ők se nem tobákolnak, se nem dohányoznak, ré-szegítő itallal sem élnek, élelmek ló hús, és Rumis (forrott téj). Törökül is értenek, de írni tsak egy tud.

Akropolisi madár Marzelyben.

Most Marzelyben közönségesen ezen történettel mulatják magokat az emberek: t. i. hogy valamelly ifiu ember Borely d'Isoárd Úrnak jószágán vadászván barázda bélyegető madarat lőtt, 's midőn a' lövésnek helyét né-

zegetné, szárnya alatt egy darab papirost találá,
mellyen ezen négyellő Francia vers vala:

Deja s' eteint pour nous la dernière esperance;
Bientôt va succomber l'étendard de la foi,
Oiseau, sois plus heureux, que mois;
Et puisses-tu revoir la France!

Acropolis le 2. Avril 1827.

Magyar értelme ez:

„Már ki aluszik reánk nézve a' végső reménység; nem sokára meggyőzöttetik a' hitnek zászlója; Madár! légy szerentsésebb, mint én; vajha megláthassad Francia országot”.

A' papirosnak hátulján Görög nyelven ezen megszóllítás volt: „Bujdoss oda, repülj, és élj a' szabadságért: mi itten érette éhhel meghalunk”.

Ezen levelkét tüstént Borely Úrhoz viték, u. m. a' Görög kedvellők intézete Elöl-üllőjéhez, 's midőn az apró írást többen vizsgálnák, arra hajlottak, hogy az Moliere nevű ifiúnak írása, kit valamelly jeles Generális ajánlott vala a' Görög Eggyesületnek. —

Ezt a' Constitutionel Újság beszéli: a' Quotidienne pedig azt teszi hozzá: hogy minden tsuda formának látszik, a' mi most napkeletről jön; nem rég egy madár érkeze Francia verseket, és Görög írást hozván szárnya alatt. Ez annyival tsudálatossabbnak látszott, hogy a' madár olly kedveskedő volt, és éppen a' Görög Eggyesület' Elölüllőjének

kertjében szállott meg, 's ott hagyta magát
agyon lövetni. (?!)

A p r ó s á g o k.

II. Fülöp Spanyol Király igen kedvelte,
és gyakorolta a' képírás mesterségét. Ő a' tu-
lajdon kezével festett képeket idegen név alatt
az Országának más részeiben eladatta, 's az
abból bégyült pénzt a' szegények között ki-
osztatta. „Ezen alamisna, így szólla akkor, tu-
lajdon kezeim' szerzeménye”. Az ő képeit az
Ország Nagyai drágán megvették.

A' Berlini Újság említi, hogy Aken Úr
a' vad-állatokat, mellyeket már több eszten-
dők óta mutogat, sokszor negyven nyolcz
óraig is étlen, és szomjan hagyja, hogy a'
koplálás által felgerjedvén bennök az enni
vágyás, annál mohóbban falják étkeiket, 's
így a' nézőkben nagyobb gyönyörködést ger-
jesszenek. Ugyan ollyankor fejét az Orosz-
lány' szájába is teszi, melly vakmerősége ter-
mészet szerint inkább irtózást, mint kedvet
szerez.

Staunton György Úr Chináról adott tu-
dósításában jelenti; hogy ott százhatvan ezer
keresztény vagyon, és 1824 esztendőben e-
gyedül Se-Suen tartományban 46,287 volt.

Most Nagy Britanniában 15,000 gőz-masina vagyon a' külömbféle Fabrikákban, 's egyéb intézetekben. Ezen masinák között vagynak némelyek, mellyek 600 lónak erejével felérnek; de ha csak annyira vesszük is általjában, hogy egy egy masina 25 lóval fel ér, feltéven azt, hogy egy ló $5\frac{1}{2}$ embernek erejével bir, tehát öszveségesen Nagy Britanniában a' masinák 375,000 lónak erejével birnak, és így 2,000,000 embernek erejét kipótolják.

Lilleben arra szoktatják a' matskákat, hogy petsenyét forgatnak; de ennél még ritkább történet, hogy Falkirkben Skotziában az árendásnál egy patkány az egész háznépkel úgy társalkodik, mint akármelly matska, 's a' mi még különösebb, egereket is fog.

Rejtett szó:

Nints egyedül, nagy teste, fejét felhőkbe borítja;

Fő nélkül, egyedül lenni, maradni szeret.

Jegyzet: A' 29-dik Számbeli Rejtett szó: Tsóka, tsók, katsó.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(31.)

Parry Kapitánynak idei útazása, az északi földsark körül.

A' Globe, és Traveller folyó hónap 2-dikán így írt: Mi Parry Kapitánynak utolsó kiküldetéséről szolló tudósítás töredékjéhez jutottunk, de a' mellyből fájdalom azt látjuk, hogy ezen kiküldöttség a' nagy reménységű várakozásnak éppen meg nem felelt. A' Hecla hajó Angliából lett eltávozása napjától, egészen a' Laplandi tenger partokhoz Hammerfestbe lett érkezéséig legkisebb nevezetességekre sem akadott. Az utóbbi helyen számos irom szarvasokat, tsúszkálló czipőket, és jeges-tengeri tsónakokat szállítottak a' hajóra, és ezután folytatták útjokat a' Spiczberg felé. Az öbölbe való menetel nagy rakás jegekkel el völt zárva, és Hecla itt is, valamint már több napokkal ezelőtt egyedül tsak a' jeges zajjal kéntelenítettett küszködni. Ugyan azért itt az útasok elhagyván a' hajót, a' jeges-tengeri tsónakokba szállottak. Mint-

hogy azomban a' jég majd betördösött, majd megindult, a' szánkákat, tsúszó tsónakokat, és iron szarvasokat nem használhatták. A' Hecla, a' mellyet az alatt a' jeges zaj egészen körül vett, Junius 8-án valahára ismét megmozdúlhatott, és délfelé tartván a' hét szigetekig előre nyomúlhatott: de itt vas-matskái-nak levetésére alkalmas helyre nem akadhátván, kénytelen volt ismét Spiczberg felé vissza térni. — 19-én újabban próbálták a' tsúszó, vagy szánka tsónakokon útjokat folytatni az útasok, de a' jég több helyeken elvált repedezve, és koránt sem volt olly erős, mint az útasok vélték. Ugyan azért a' szánkázás igen veszedelmes volt, és gyakorta napjában huszszor is kikelletett rakodni a' tsónakokból, és ismét berakodni. — A' jég táblák közül egy sem volt olly nagy, hogy annak kiterjedését három Angoly mértföldre lehetett volna betsülni. Midőn az útasok a' szélességnek 82-dik grádusához (8 grádusnyira az éjszaki föld sarktól) érkeztek, igen nagy zápor essők által hátráltattak útjok folytatásától, (melly az éghajlat illy magas fekvése alatt hallatlan tűnemény). Ezen essőzések által a' jég annyira meggyengült, hogy az útasok igen gyakran tsúszó tsónakaikkal a' mélységbe süllyedének, és tsak különös ügyességű vígyázattal menekedhetének meg, a' minden pillantatban előttök álló haláltól. Mind ezek a' veszedelmek azomban az útasokat feltett szándékjuk' követésétől el nem ijesztették, hanem észrevévén a' jég mezőknek útját t. i.

hogy azok délfelé tartanak, útjok folytatásától elállani kényszerítették, mert a' jég olly sebességgel kezdett indulni, hogy egy nap a' legnagyobb ügyességgel 18 mértföldnyire folytatott nyomorúságos utazás után azt tapasztalák, hogy déltől csak 5 mértföldnyire távozhattak el. Parry Commandore a' jeges zajnak megindulását, és délfelé való tartását csak azon pillanatban adá az Expeditiónak tudtára, midőn az élelemnek fele már elfogyott; ugyan azért minden további kedvező kilátásokról közönségesen lemondának. Különös szerentsének lehet tekinteni, hogy a' jeges zajnak útját idején korán kitudhatta az Expeditió, és hogy az délnek tartott; mert ha kelet felé veszi útját, úgy az Expeditio a' legnagyobb veszedelemben forgott volna; mert a' legénység közül számosan megbetegedvén, a' Seb-Orvosok állítása szerint ezen nyomorúságos útnak folytatására egészen alkalmatlanokká lettek. Az utolsó napokban a' legénység eledele 8 lat marha-hússal, 9 lat kenyérre, 1 messzely Rhumra, és egy pint Cocoára szállítottott. Midőn a' szánkás tsónakok a' jeget elhagyván, szabad 's tiszta vízre jutottak, 56 óráig havas 's zúzmorás szélvész által üldöztetvén, csak legnagyobb erőlködéssel folytathatták útjokat. A' legénység között súly betegség tapasztaltatott, ennek eltávoztatására, hogy el ne hatalmazzon, egyetlen egy mód volt, csak hamar vissza térni. Ezen sok akadályok, és váratlan szerentsetlen történetek között sem tsüggedett meg

Parry Kapitánynak szive , úgy hogy ezen ferjiúnak álhatatossága , és erős lelke sok fáradságainak kedvezőbb kimenetelét érdemlette volna. A' legnagyobb széllesség a' hová a' kiküldötség előre nyomúlhatott, 82° , $45'$ (tehát 7° $15'$ nyira voltak a' föld sarkátul).

A' Puska-por készítésének módja.

A' közönséges Puska-port Salitromból, kénköből , és fa-szénből készítik. A' salitromot, kénkövet, és fa-szenet előbb külön-külön vagy malmokban , vagy mozsarakban finom porrá törik. Ezen munka után az alkotó részek bizonyos mennyiségben öszve vegyítetvén , azok ismét különösen a' puska-por készítésére épített malmokban újlag finom porrá őröltetnek. Hogy ezen éghető szerek az őrlés, és törés alkalmatosságával meg ne gyúllad hassanak, és általok a' puska-por malmok, és benn dolgozó emberek fel ne vettessenek, gyakran vízzel meglotsóltatnak. Megnyervén a' puska-por' részek, a' megkívántató finomságokat, a' keverék gömbölyű lyukú szitákba tétetik, és nehéz fa-tálakkal lenyomattatván szitáltatik; a' fa-tálak a' gömbölyű lyukakon kinyomván a' nedves puska-por keveréket, abból kis dara-kása formájú szemetseké válnak. Ezen nedves puska-por szemek vagy a' napon, vagy befűtött üveg-házakban megszárittattnak. Az utóbbi mód veszedelmesebb az elsőnél, és azért az ilyen meleg-

házakban a' kemenczék egy darab öntött vasból szoktak készíttetni, melyet mésszel kevert agyaggal vastagon bevonnak. Megszáradván a' puska-por szemek, ismét megszáttatnak, és ez által a' közötté találató poros részekről elválasztatnak.

Minden Birodalomnak, és Országnak, majd számosabb, majd kevesebb puskapor malmai vagynak, a' mint nagyobb, vagy kisebb szükségei megkívánják. A' legnevezetesebb puskapor mindazáltal Párisban, és Danczkában készíttetik.

Az Indigó finomsága' megpróbálásának módja.

Schläger az 1827-dik esztendei közhasznú leveleinek Februariusi 6-dik füzetében, az Indigo megpróbálására következő hasznos módot ajánlja: a' megpróbálandó Indigóból egy gran nehézségű finom porrá tört Indigó pohárba tétetik, melyre 2, vagy 3 gran erős kénkö savanyt kell tsepegtetni, 's avval jól eldörgölni. Elolvadván e' szerént az Indigó por, azt vízzel kell felereszteni, és egy magos korong formájú pohárba tölteni. Meg lévén ezen munkálódás, a' keverék közé kisebb mennyiségben forró mészt kell keverni, 's mennyivel több fog ebből kívántatni, hogy az indigónak kék színét szép zöldes sárga színre átal váltóztassa, annyival finomabb az Indigo.

A' Kerti-gaz' kiírtásának módja.

A' buján termő, 's majdan kiírthatatlan kerti gaznak tökéletes kivesztésére, a' földmivelés előmozdítására öszve állott Morva-Sléziai Társaságnak folyó esztendei Februarius hónap 8-dik számú közlésében az ajánlatik, hogy a' gazt közönséges sarlóval kell levágni, melly gyakran olly köszörű-köhöz fenyegetik, a' melly kénykő savanyban elolvasztott vással (vas Vitriollal) megnedvesítve vagyon. Ezen módot Davy hires Angol Kemikusnak számtalan próbatételei, és tapasztalásai is ajánlják, a' kinek állítása szerint a' vas Vitriol bizonyos plánta méreg. — A' lekaszált plántának ketté vágot nedvesség' edényei, magokba sziván az érczes sót, az által megmérgecsittetnek, és kivesznek. Déli Franciaországban Pamieres várossának egyik lakosa a' Journal du Midi-ben közönségesse teszi, hogy ezen mód által a' máskép majdan kiírthatatlan gazt kivesztette, hozzá téven, hogy legfoganatosabban munkálódik az ekképpen megnedvesített köszörű-köhöz dörgölt sarlóval való lekaszállás Májusban, midőn a' plántákban a' nedvesség legnagyobb mértékben öszve gyűl.

Bonaparte, és a' Lovag Vadász Kátóna.

Bonaparténak Mailandból egy lovag Vadász igen fontos írásokat hozott. Midőn a'

Generálshoz érkeze, az éppen akkor kívánt a' vadászatra lovagolni. A' Vadász által adván az irásokat, feleletre várt, melyet Bonaparte véle azonnal szóval közlött, hozzá tévén, hogy tsak hamar igyekezzék vissza térni. „Generalis Úram! mondá a' Vadász, olly sebesen, a' mint tsak lehet, de a' lovam, a' melyet nyakra főre hajhásztam, hogy hamar ide érkezhessenek, a' Generális Úr szállása kapujánál öszve rogyott, és megdőglött”.

„Tsak egy lovat lovagóltál agyon? mondá Bonaparte. Úgy tehát vidd el hamar az én paripámat”.

Midőn a' Vadász Generálissának ezen szabad ajánlásán tsudálkoznék, azt mondá néki Bonaparte: „Talán nagyon szépnek, és igen gazdag készületűnek gondolod magad számára lenni ezt a' paripát? — soha se gondolvéle Bajtárs! a' Franczia katonának diszét semmi sem haladhatja fellül. Azért tsak tartsd magadnak paripámat, és serényen végezd parantsolatimat.

A p r ó s á g o k.

1767-dik esztendőben Francia - országban olly különös törvény czikkely hozatott, melly által mind azok a' könyv Irók, és Szerzők, a' kiknek munkáik az emberek gondolkozását feléleszthették, halálra ítéltettek. Illy törvény szerént tsak a' hideg, és üres elméjű Irók lehetnek hátorságban a' felakasztástól.

Ceylon Szigetében a' férfiak több feleségeket szoktak tartani, ezen szokás mind a' vagyonosabb, mind a' szegényebb sorsú emberek által egyformán gyakoroltatik: azomban mégis több asszonyokat lehet látni, a' kiknek több férjeik vagynak, mint férfiakat, a' kiknek több feleségeik volnának. A' szigetnek lakossai azt tartják, hogy ezen szokás gyermekeikre nézve sokkal hasznosabb, mert több attyok lévén, ha egy közülök meg is hal, azért árvaságra nem jutnak. Ama híres Anglus utazónak Davy-nak ebben a' Szigetben egy asszonyt vezettek elejébe, a' mellynek hét férjei valának. Ugyan ezt a' szokást több Hindus felekezeteknél a' Himalaja hegyekben lehet látni.

M e s e.

Nem született az emberrel,
Mégis szükséges tagja,
Változik is még idővel,
Ezzel üt ki haragja.
Leány mázzát fitogatja,
Sok öreg már nem koptatja.

Jegyzet: A' 30-dik Számbeli Rejtett szó: Hegy.

X. Leo Pápa, és Ludovico.

Tizedik Leo Pápa kormányozása alatt bizonyos Ludovico nevezetű Rézmetsző Romában, a' ki ámbár igen tsinos munkákat készített, mégis szüntelen a' szükséggel küszködni kénytelenített, a' legtsékélyebb megjutalmaztatásokért is, tsak hogy magát táplálhassa, gyakran igen nehéz rézmetsző munkákat magára vállalt. Ludoviconak igen éles látása volt, mellyért egy középszerű Vers-Költő őtet megkéré, hogy a' Pápa ditséretére írt versei elejébe tizedik Leo Pápa mellyképét rézre metszené. Ludovico a' munkát magára vállalta, de avval a' feltétellel, hogy a' verseknek a' Pápa kezéhez szolgáltatása alkalmatosságával ő is jelen lehessen. Ezen kívánságában megegyezvén a' Költő, midőn megkészüle a' munka, mind a' Költő, mind a' Réz-metsző a' Pápa elejébe való menésre engedelmet nyerének. Minekutánna X. Leo a' számára nyomtatott különös példányt kézé-

hez vevé, és néhány verseket elolvassván, a' rézre metszett képét megtekinté, azt kérdezé a' Költőtől: „Ugyan hogy jöhetett ezen gyönyörű réz-metszés illy közönséges minden napi versek elejébe? — ki készítette”.

Ezen kérdésre Ludovico előre lépett, és azt mondá: „Én!” Leo a' jelenlévő Kardinálisokhoz fordulván azt mondá „adjatok ennek az embernek 1000 darab aranyat munkájáért”.

„Szentséges Atyám”! így kiálta fel most örömeiben a' Réz-metsző: „Háládatos köszönettel venném ezen nagy ajándékot, de én megvallom, nem merem átal venni; mert az egész a' Költőnek munkája: ő rendelé ezen képnek rézre metszését, és a' képnek minden vonásai és húzásai a' Költő verseiből vannak öszve szerkeztetve. A' nagyító üveg állításomnak igazságáról megfogja Szentségedet győzni”.

A' Pápa azonnal nagyító üveget adata magának, és valójában a' képben tsudálkozással szemlélé az egész versezetet.

„Hogy vihetted ezt a' fáradságos munkát végbe, mondá a' Pápa, annélkül, hogy szemedvilágát el nem vesztetted”?

„Az én szemeimnek semmi sem árt”, mondá Ludovico: „azoknak olly erős alkotások: vagyon, hogy én azokkal nem tsak nappal sokkal élessebben látok másoknál, de a' sötétben is minden erőltetés nélkül látok”.

Leo Pápa Ludovicónak éles látásáról magát meggyőzni kívánván, azonnal ablakinak tábláit bezáratván setétséget tsináltatott

szobájában, és asztaláról egy darab papirost vévén, Ludovicónak adá, hogy olvasná. Alig olvasa fenn szóval egy két sort a' papirosról Ludovico, azonnal elájult 's a' földre esett. A' Pápa a' setétben asztaláról a' Gubernátornak egy tudósítását találá kezébe venni, mellyben az hivatalosan jelenté, hogy Ludovico Testvére ellen, a' ki kettős viadalban ellenségét megölé, a' Törvényszék halálos ítéletet hozott volna. Az elájult Ludovicót az Orvosok ismét feleszméltették, és Leo nem csak Ludovicónak halálra ítéltetett Testvérjének megkegyelmezett: hanem gyönyörű munkája megjutalmazására rendelt pénzbeli ajándékot által adatván, azon kívül bizonyossá tette, hogy őtet pártfogásába veszi, 's mindenkor segíteni fogja.

A' szűk tsizma megmenti Gróf S. életét.

Gróf S. a' ki a' Francia Revolutio legdühösebb villongásai között Párisban tartózkodott, egy igen különös környüllásnak köszönhetette életének megmentését. Egykor éjtszaka annélkül, hogy vagyont rendbe szedhetette, vagy csak valamit legkissebbet magával vihetett volna, elfogattatott, és a' fogházba vitetett. Itt több szerentsétlenekkel az éjelt felöltözve a' kemény katonai padlaton, kevés elszórt szalmán töltötte, de hogy ezen kínos éjtszaka magán valamennyire enyhi-

tsen, szük tsizmáját lehúzá. Már korán reggel rajtok ütének a' katonák, és az akkori vér-szomjúhozó dühös bánás módja szerint többeket ezen szerentsétlenek közül a' guillotipra vezettek. Gróf S.-nek is velek kellett volna menni, de, minthogy szük tsizmáját hamar fel nem ránthatta, a' katonák a' fogházban hagyák avval a' menydörgő ki nyilatkoztatással: hogy, ha a' második tsoport foglyokért el fognak jönni, kész legyen, mert különben meztláb hurczolják el magokkal. Az alatt Robespierre letéetett, és mind azok, a' kiket ő halálra ítelt, szabadon bocsátattak, mellyek között S. Gróf is vólt, 's így S. Gróf egyedül szük tsizmáinak köszönhetete életének megmentését.

A' siket Követ.

Tizennegyedik Lajos Francia Király Udvarában a' Spanyol Követ, megúnván a' sok kérkedéseit, 's tsatsogásait a' francziáknak, magát siketnek tetteté. Így közel öt esztendőt töltött Párisban, és Verszályában. Ezen tettetett siketsége által gyakran olyanokat halhatott, mellyeket különben jelenlétében nem beszéllettek volna, és az által, hogy másokkal a' szavokat többször elmondatta, mint ha azokat nem értette volna, időt nyert, hogy azokra velössen felelhetett. — Tsak bútsúzó audientiája után vették észre a' Francziák, hogy a' Spanyol követnek igen jó halású fülei valának.

A' legjobb katonák.

Egykor Tizenötödik Lajos, Granatirosait mustrálván, egy Granatiros előtt, a' ki-
nek képe tele volt seb forrásokkal megállott,
és a' kíséretében lévő Angoly Követhoz for-
dult, és ezeket mondá neki: „már tsak ös-
mérje meg maga is Követ Úr, hogy ezeknek
a' vitézeknek képeiken írva vagyon, hogy
ők Európában a' legjobb katonák”. — „Hát
Felséges Uram” mondá a' Követ: „mit fog
Felséged azokról a' vitézekről mondani, a'
kik ezeknek a' katonáknak arcaik közé vag-
dostak”? — A' Király a' váratlan felelet által
elszéggyenedvén némán halgatott.

Párna, 's Dunya haj keményítésének
módja, hogy a' tollak keresztül
ne vergődessenek.

Egy nagy tapasztalású gazdasszony a' pár-
na, 's dunya haj megkeményítésére, és az
által a' pöhöl, 's tolnak átalvergődésének
meggátlására azt ajánlja: hogy közönséges
lassú parázson bizonyos mennyiségű viasz-
k lassanként olvasztassék el, és folyton foly-
vást való keverések között kisebb mennyi-
ségben lassanként igen erős szappany-lug
mind addig öntetessék belé, míglen a' keve-
rék a' közönséges ritka szappanyos vízhez
nem hasonlít. Ezen keverék továbbá forró-
vízzel feleresztessék, és annyi töltessék reá,

míglén az újjabb keverék a' legsűrűbb szappany vízhez nem hasonlít, ekkor a' Párna és Dunyha varrásra szánt vásznat, a'vagy más materiát, kimosván belőle előbb a' takáts kenyőtsöt, ezen keverékben kell mártogatni, és mind addig benne hagyni, míglén ezen viaszkos szappany lé a' vásznat, és egyéb materiát jól átal járta, akkor a' vásznat gyöngén kitsavarván, a'vagy (a' mi még jobb) nedvesen a' mint kiemeltetett a' léből, szárítás végett fel kell akasztani, melly alatt hogy a' nedvesség egy oldalra ne nyomúljon, és az a' másiknál jobban meg ne keménykedjék, gyakran jobbra balra kell hajtogatni a' bemártott szöveteket. Minekutánna a' szövetek jól kiszáradtak, olly hideg vízben mártatnak, melly ¹⁰⁰—ad rész gálitzkő kénkö savannyával vagyon megsavanyitva. Félórányi ásztatás után kivétetvén a' vízből a' szövetek, más tiszta vízben kiöblítettnek, 's könnyedén kitsavarthatnak, és megszáráttatnak. Végre ezen szövetek mint más fehér ruha tüzes téglázó vassal keményen kitégláztatnak. Ezen bánás által a' szöveteknek belső része sűrűen 's egy formán finom viasz hártyával bevonattatnak, mellyen keresztül semmiféle pöhöly, vagy toll által nem vergődhetik. A' párna 's dunyha hajak sem lesznek olly kemények, 's töredékenyek, mint ha a' közönséges mód szerint viaszkkal bedörgöltetnének.

Különös, új Koporsó, a' képzelt halottak számára.

Hesse, kereskedésbeli Tanácsos, Berlinben, különös koporsókat talált fel, mellyek által a' képzelt halottak, ha már a' föld alatt eltemetve volnának is, szabad levegőt szivhatnak, és felébredésöknek jelét adhatják. Ezen új találmányának megpróbálására September 10-ikén Hesse Tanácsos Úr, Új Sterlitzben Michaelis Pálinka - főzőnek udvarában, egy ilyen új készülletű koporsóban eltemettette magát, mellynek legfőbb alkotó részei két hosszú bádok, felül meghajtott tsövekből állanak; a' koporsó mély sírba leeresztetett, és két lábnyi földdel betakartatott. Ezen helyheztetésében két óráig maradt a' föld alatt, és annak elfolyta után ámbár egy keveset megüzesedve, de egészségessen, és vigan kilépett koporsójából. Az említett két bádog tsöveken kívül, nagyobb bátorság okáért még két üveggel bevont fa-tsövek is voltak alkalmaztatva, mellyek közül az egyik felett tsengetű is volt, melly által Hesse Úr a' számos jelenlévő nézőknek időről időre jelt adott, és egyszer'smind a' Thermometrum állapotját megvizsgálta, a' melly a' 12 grádusnyi külső levegő állapotjáról, időről időre egészen a' 10-dik grádusig Reaumur szerint emelkedett a' koporsóban. Hasonló próbatételének végrehajtásától, mellyet Hessen Úr a' temetőben kívánt tenni, az Országglószék által eltiltatott.

A' szőlő fürtök' fenntartásának mód- ja Palermóban.

Palermóban a' szőlő fürtöket, mésszel bevonott kosarakba szokták rakni, melyekben a' szőlő fürtök egész esztendeig fris, és jó állapotban fenn maradnak.

Epigramma.

Vég s ő kívánásom.

Szent Haza! míg éltem, neked éltem, holtom
után is

Hogy neked élhessek, versim örökbe adom.
Majd az idő ezeket ha fogával semminek örli,
Akkor is árnyékom lengjen örökre neked.

v.

Rejtett szó:

Rajta tanátskoztak rég' hős eldödi Magyarinak,
Nints feje, gyír nevezet. Szarvas hím állat
utólsó,

Vissza ehez tedd két elsőt, kar, 's fő emel,
és hord,

Tsúsz-mász három elől, még vissza is; — öt
tag egészen.

Jegyzet: A' 31-dik Számbeli Mese :
Fog.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(33.)

Indus Asszonyok' elégettetésének új példái, és az Angol Társaság' végzése.

Az Angol „Missions journal” az Indus asszonyok elégettetéséről ezeket közli. A' kelet Indiai Társaságnak egyik köz-üllesztésében, mellyben az Indus asszonyok' elégettetésének megtiltásáról szó volt, és a' mellyben ezen embertelen szokást a' Társaság kárhoztatta, következő nevezetességek fordultak elő:

„A' Parlamentombéli bizonyítványok szerint 1815-dik esztendőiől kezdve, egész 1822-dik esztendeig egyedül tsak Bengálában 5426 Indus asszonyok égettettek el férjeik holt testeikkel a' fa rakáson. Ha ezen számhoz a' Szent György, és Bombay várak Kormányshé- kéhez tartozó helyekben elégetett szerentsét- len asszonyok számát hozzá adjuk, úgy ezen embertelen szokás' szerentsétlen áldozatai kö- zül 6000-re számláltathatnak, melly által e- gyedül tsak a' Bengali Kormányshékben 5128

gyermek árvaságra jutott. Igaz az, hogy már régen fenn áll azon rendelés, mellynél fogva engedelem nélkül egy asszonyt sem szabad elégetni; de ezen rendelést külömbféle úton, 's módon ki szokták játszani az Indusok. — Számtalan példák vagynak, hogy a' tudatlanságnak illy szerentsétlen áldozatai atyafiaik által kényszerítettek ezen halálra, a' vagy az Indus törvények ellenére erőszakkal is a' lángok közé vettettek, és midőn már csak hamvait látbatták szerentsétlen rokonaiknak, borzadással térének vissza lakhelyeikre magok is a' gyilkosok. Ezen bánás módjáról több irtóztató példák tudva vagynak.

Egy gyönyörű szép özvegyet, a' ki még alig volt 15 esztendő, az atyafiai a' fa-rákához vezetének, mellyen férjének holt teste volt. Atyafiainak folyton folyvást tartó biztatásaira végre eltökéllé magát, és a' fa-rákásra lépett; de alig kezdé a' tűznek égető erejét érezni, leugrott, és az Istenre kéré atyafiait, hogy életének kegyelmeznének. De a' szerentsétlennék sirására és kéréseire nem ügyelvén atyafiai, őtet ismét a' lángok közé veték, és hogy onnan ki ne vergődhessék, nehéz fa-hasábokat vetének reá. Azomban a' haláltól való irtódzás, és félelem a' szerentsétlen fiatal özvegynék óriási erőt adott, szét hanyván a' testén lévő nehéz fa-hasábokat, még egyszer kivergődött a' lángok közül, és egy közel lévő folyó-vízbe ugrott. De ide is nyomban követvén atyafiai, Nagy-Báttya erőnek erejével a' szerentsétlent arra kívánta

birni, hogy kijöven a' vízből, ismét a' lángok közé menjen. A' szerentsétlen özvegy a' legszívrehatóbb könyörgések között kéré Battyát, hogy engedné meg, hogy hazájából mint koldus asszony kivándorolhasson, és hogy atyafiainak terhére ne legyen, idegen földön koldúlhasson magának eledelt. Ezen kérésére úgy tetteté magát a' Battyá, mintha azt elfogadná, azért azon szin alatt, mintha a' megpörkölt, 's most megnedvesített szerentsétlen özvegyet lakására vitetni kíváná, lepedőt terítettett le a' földre, de az özvegy félvén a' lángok dühétől atyafiai ígéretének nem adott hitelt, míglen Nagy-Battyá meg nem esküvék, hogy ötöt a' halálnak elfogadására nem kívánja többé kényszeríteni, hanem a' földre a' lepedőt csak azért terítettette, hogy abban haza vitesse. Ezen esküvésre megnyugodván az özvegy, a' vízből kijött, és a' lepedőre ült, de alig ült le, azonnal a' lepedőnek négy végeivel öszveköttötetett, és újlag a' lángok közé vettetett. Alig hogy a' lángok a' lepedőt elemészték ismét ki akart a' szerentsétlen ugrani, de ekkor Nagy-Battyá kirántván kardját, avval az özvegynek fején olly vágást tett, hogy az elszédülve a' lángok közé dült, és porrá égett. — Ezen gyilkosság' végrehajtói ellen mondott Itélet a' bűnös tett nagyságával éppen meg nem egyezett, mert a' szerentsétlen özvegy' Nagy-Battyá csak 5 esztendei kemény munkákban töltendő fogságra, és a' többi bűnös atyafiak még tsekélyebb büntetésekre ítéltettek.

Nem kevesebbet irtóztató e' következendő történet. Egy fiatal özvegynek atyafiai, a' szerentsétlent nem tsak tanátsadásaikkal, és biztatásaikkal, hanem Opium, és egyéb tüzesítő italok beadásával (a' mint azt közönségesen szokták az Indusok tselekedni) kívánták arra bírni, hogy magát elégettesse. Végre eltökéllé magát, és fellépett a' fa rakásra, de alig érzé a' lángnak erejét, és azt lassan lassan magához emelkedni látá, leugrott a' fa-rakásról, és egy jelenlévő Anglushoz futván, annak oltalma által atyafiaiinak dühétől megmenekedett, és időt nyert, hogy Ganges folyóba ugorhatott. „En szívesen elégettetném magam', mondá a' szerentsétlen, „de a' tűz igen lassan ég, a' lángok későn emelkednek, igazittsátok a' farakást úgy, hogy sokáig ne kellessék szenvednem, akkor ismét fellépek a' farakásra”. Az atyafiai megigérék: de midőn a' szerentsétlen ismét a' farakáshoz közelített, a' minden oldalról kinyomuló lángoktól olly annyira megijedett, hogy tovább menni nem akart. Erre megbosszongdván atyafiai, megfogák fejénél, lábánál, és nem hallgatván esdekléseire, minden irgalom nélkül a' lángok közé veték. De a' szerentsétlen ismét kiugrot a' lángok közül, és szerentsésen másodszor is Ganges vizébe veté magát. Az atyafiai dühösen utánna eredvén, rudakkal kívánták a' folyó-víz habjai alá nyomni, hogy a' vízbe fulladjon, de ezen kegyetlenség ellen némellyek ellene szegeztek magokat, és atyafiaiinak dühösségétől megmen-

tették. Rívonatván a' vízből, megpörkölt, és elégetett bőre minden oldalról darabokban lógott le. Ezen szerentsétlen teremtés olly igen meg volt kinezva, hogy attyafiai is utóbb könyörületességre gerjedének, és bévivén egy Ispotályba, rajta segitetni kívántak, de már későn volt. Az Orvosok minden igyekezetekkel sem enyhithették szörnyű fájdalmait, mellyek 20 óráig tartó kínok után ötöt az ö-rökkévalóságba által költözteték.

Poynder Úr, a' ki beszédében azt állítá, hogy maga az Angol Országglás sem ügyel soha ezen embertelen szokás kiirtására, megmutatá hogy lehet módot találni, melly által az kelet Indiai Társaság azt úgy elnyomhatja, és kiirthatja, hogy e' miatt legkissebb veszedelemtől sem félhet. Ezen állításának erősítésére egy Tartomány Igazgatójának tettét beszéllé el, a' ki egy fiatal özvegynek életét azon pillantatban megmenté, midőn már a' fa-rakásra kívánt lépni, mondván, hogy ő elégettetésében tsak akkor egyyez meg, ha egyik újját elégetvén, még azontúl is férje holt testével kívánná magát elégettetni. Az özvegy megeggyezett az Igazgató kívánságában, de az elégetett ujjának fájdalmai olly érzékenyek valának, hogy magát el nem határozhatta arra, hogy egész testében olly fájdalmakat érezzen, mellyért is eltökélt szándékától önként elállott. — Egy más alkalmatossággal két Anglus Dámának emberi gondolkodása, 's bátor elszánása illy szerentsétlen áldozatot megmentett. Mártius 28-kán a'

melly napon Poynder Úr beszédét folytatá, nyilván azt vitatta; hogy az Országlás sem Angliában, sem Indiában ezen embertelen szokás elnyomására megkivántató hasznos intézeteket mind addig nem tett, ámbár a' Nagy Britanniai Országlószék sem kilátásaira, sem bátorságára nézve legkissebb veszedelemben sem forog. Elő-hozá Lord Wellesley-nek 1805 dik esztendőben az asszonyok elégetése ellen hozott tilalmát, melly azomban tsak Lord Minto által 1812-dik esztendőben, és így nyolczadfél esztendő múlva tétetett folyamatba. — Megmutatá továbbá, hogy 1815-dik esztendőtől kezdve, egész 1823-dik esztendeig számtalan Suttas, vagy is törvénytelen elégetések történtek légyen, melly kitsapongásokért a' hűnösök soha érdemök szerint meg nem fenyítették. Így p. o. a' legnagyobb hűnösök egynehány Rupiákból álló pénzbeli büntetéssel, néhány bot-tsapásokkal a' hátokra, a' legbűnösebb tettek büntetését lerázták magokról. — Minden esetre, úgymond Poynder, keményebb büntetéseket kell az illyentén hűnösökre rendelni, annyi-
val inkább, minthogy tsekélyebb hűnös tettek megfenyítésére ennél sokkal keményebb büntetések vannak az Országlástól rendelve, melyek ámbár az Indus vallásbeli előítéletekkel megütköznek, még is mind eddig legkissebb nyughatatlanságra sem szolgáltatnak alkalmaztosságot. Így p. o. a' Braminok az Indus vallás szerint mindenféle büntetésektől mentek, az Angol törvények ezen mentséget megsem-

misítették, őket nem csak a' közönséges, de a' halálos büntetésektől sem mentették fel. Ezen új törvény miatt még eddig a' nép fel nem lázadott, sőt midőn Nicomor egy tsal-faságért már régebben halálra ítéltetett, ám-bár Nicomor az első rangu Braminok közül volt, és azon tájék előkelő emberei közé méltán számláltathatott, a' legnagyobb tsen-desség uralkodott a' nép között. — Ha tehát az Anglus Gubernátor a' lakosoknak előíté-letét félre tévén, ekkor szabadon tudott bán-ni, miért nem munkálódhatnék ő most ezen fertelmes, és az emberiséget borzadásba ho-zó vallásbeli előítélet eltörlésére egész erejé-vel? annyival inkább, minthogy az Indus val-lás törvénykönyve tsak megengedi, de nem parantsolja az asszonyoknak elégettetését. — Poynder állításai ellen számosan felkelének, de beszédök sikeretlen vala, és külömbféle ajánlásaikkal együtt elvettettek; így hosszas vetélkedő vitatások után, végre abban álla-podott meg a' Társaság, hogy kelet Indiában az asszonyoknak elégettetése egészen tiltas-sék el.

IV. György, új Linea-hajó.

IV. György Anglus Király nevét viselő új Linea hajó, melly September 22-dik nap-ján eresztetett le a' tengerre, Nagy Britan-niában most a' legnagyobb hajó. Már öt esz-

tendővel ez előtt Sir Rob. Sepping felvigyázása alatt, Parkins Úr által munkába vétett: a' hajó ugyan 120 ágyúra van készítve, de az amerikai mód szerint ezen számnál több ágyú lyuk vagyon rajta készítve, és azért szükség idejében 136, 68 fontos golyóbisú ágyúkat vihet. Hátulja gömbölyű, a' teteje 208, a' tekenője 189 lábnyi 7 hüvelyk, és 24 lábnyi mélységre ereszkedik a' vízbe. A' hajó egyéb eránt a' 120 ágyús Regens nevezetű szép hajó formájára van építve, de ennél sokkal alkalmasabbnak tartják. Midőn az állásokról a' tengerbe eresztetett, 700 embernél többen voltak a' hajó tetején. Clarence Herczeg asszony vitte végbe a' keresztelést, a' régi szokás szerint egy palaczk bort a' hajóhoz tsapván (ezen szokás azokhoz tartozik, melyeket Nelson a' Victoria födelén vitt véghez).

M e s e.

Se nem indul, se nem szóll,
 Rest, makats természete.
 Tsak verés 's erőszak teszi,
 Legyen szóllás' kezdete.
 Akkor se tudhatd, mit akar;
 Örömet bánatot zavar.

Jegyzet: A' 32-dik Számbeli Rejtett
 szó: Rákos.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(34.)

Ovid változásai.

Már több Hazafiak fáradoztak ezen remek munkának magyarosításán. Az Orras Ovidius név alatt, megjelent fordítás isméretes. Tudva vagyon a' Teremtés név alatt a' Hébében közlött kezdete. Hirből tudjuk, hogy néhai Somogyi Gedeon Úr is három könyvet fordított. De Gózon Úr példát adván a' munkából, 6 könyvet ígért első darab képpen. De mind ezen kezdetek félben szakadván óhajtunk, hogy e' szép munkát egészen birja Nemzetünk. Ajánljuk tehát az itt következő darabok Szerzőjét a' tehetős Hazafiak jóvoltába, a' ki-nek tudománnya, és kedve is volna ezen munka elvégzésére, ha illendő segítséggel gyámolíttatnék. Ezt tehát mutatóban közöljük:

B é v e z e t é s.

Lelkem az új formát öltött testekről akarna Szóllani. Isteneim! kik formáltátok, azokról

Költ munkám' bájjal töltsétek el; a' mikoron
majd
Hezdetől koromig történeteket írja le renddel.

Első Könyvből Első Rege.

Kháosz, és a' Világ' teremtetése.
Nem vala még tenger, nem föld, sem az égnek
alatta
Semmi; tsak egy szín volt még a' természet
egésszen;
Kháosznak mondták. Egy nagy's otromba kevert
test:
Nem más, mint valamelly renyhedt tere,
mellybe vegyülten
Voltanak a' dolgok' rendetlen magvai szórva.
Titán még nem adott fénylő sugárt le világnak,
Újjult szarvaival még e'kor nem vala Phoebe,
Sem pedig a' föld nem függött ölelő levegőben
Önnön sullya egyengetvén: sem messzire nyúló
Karjait a' partoknál Amphitrite nem ölté.
A' hol föld vala, ott volt a' víz, és levegő ég;
Süppedezett a' föld, valamint úszásra teremve
A' víz nem vala még; nem volt fény a' levegőben;
Ormóttlan minden, 's akadály volt egyike más-
nak;
Mert egy testben volt a' fagy's hév; nedves
aszúval;
Lágy a' nem lággyal; súlyossal az, mi súlyatlan.
E' pört a' nemesebb természet, 's Isten elóltá;
Mert elválasztá eget a' földtől, 's vizet e'től;
Majd a' sűrű égtől a' ritkább levegőt is.
Azt mikor eltára, kiragadva homály keverékből,

Helyt szaba mindennek , 's örökös renddel kö-
töze meg.

Boltozatos mennyen a' könnyű tűz kiderülve
Mint terhetlen , azon fő várban foglalja honnyot.

A' levegő e'hez közelít helyel 's nehezevel ;

A' föld már sűrűbb nálok 's eleménnyi tömöttek,

És önn súllya lenyomja , körül nedvek veszik,
alsó

Helyre ezek szálltak , 's zárják a' testi világot.

B é f e j e z é s .

Művemet elvégzém , mellyet Jupiter nyila , tűz,
vas ,

A'vagy üdökornak rágó foga el nem emészthet.

Vég napom érkezhén , tsak ezen testen gyako-
rolhat

Dúlást , 's nem bizonyos koromat zárhatja ha-
tárba :

Jobb részem de az ég' tsillagzatain felemelve

Szárnyal majd , 's e'ként örökölt nevem el nem
enyészik.

Rómának hódolt birodalmak messze határin

Minden nép' ajakán még hírem , 's hogy ha
jövendőt

A' Költő igazán mond , úgy én élek örökké". —

Somogyi Csizmazia Sándor.

A' kéz-tsókolás.

Már a' régieknél a' kéz-tsókolás tiszte-
letnek jele volt. Salamon , a' mint tudva va-
gyon , azt mondja : „a' hízelkedők jóltévöik'
kezeik tsókolásában el nem fáradnak". — Mi-

dön a' régi Indusok a' napot imádák, állandóan kezeiket a' szájokon tarták; — és azon Görögök, a' kiknek nem volt annyi tehetségek, hogy az Isteneknek drága ajándékokat áldozhatnának, a' mint Lucián mondja, — azoknak kép szobrait, és tulajdon kezeiket tsókolák. Ezen szokás a' Rómaiakra is által szállott, a' kik vallásbeli kötelességnek tarták, hogy ha valamelly Istenség képszo-
bra mellett elmenének, annak kezét megtsókolják. A' Rómaiaknál az alattvalók Elöljáróiknak kezét tartozták megtsókolni. Közönségesen tudva vagyon, hogy midőn Cato hadivezérségét letette, az alatta szolgáló vitézek egyenként kezét megtsókolák. A' régi Tsászárok különösen megkívánták: hogy az Ország' Naggyai (a' kik külömben magok is részesültek ezen megtiszteltetésben) az ő kezeiket tsókolják. Az aljassabbak térdre esvén jobb kezekkel a' Király köntösének szegését megérintették, és úgy tsókolák meg tulajdon kezeiket. Midőn a' kereszténység behozatott, a' fő Egyházi személyek tiszteltettek meg a' kéz-tsókolással, mint különös megkülömböztetéssel. V. Leo Pápa a' Római Udvarnál bevett udvariságot megváltoztatván, a' kéz-tsó-
nolás helyett a' paputs tsókolást hozá be.

A' Solano szél.

A' Solano Afrikából jövő meleg déli szél déli Spanyol országban, a' Siroccónál

sokkal nagyobb alkalmatlanságot okoz ; ő általa a' levegő mozgásában gátoltatik , és úgy látszik , mintha minden rúgó erejétől megfosztatnék. A' született Spanyolok ezt már előre megérzik , 's ugyan azért az ablak táblákat jól betsinálják , és minden munka nélkül ágyaikra fekszenek. Az Ország-úton a' kotszás megszűnik , a' boltok betsukatnak , egy embert sem lehet az útszákon , a' vagy piacokon látni , hanem csak imitt amott az oszlop sorok alatt egyegy heverő koldúst , a' ki száját zseb-kendőjével bedugva tartja , hogy tüdejét ezen igen veszedelmes szélről megoltalmazhassa. Ezen szél némellykor jó sokáig eltart , és az aljas népet majdan elbolondítja , mellynek fúvása alatt számtalan kitsapongásokat visznek végbe , mellyeket , megszűnván a' szél , utóbb megbánnak ; ugyan azért a' kortsmárosoknak kemény büntetés alatt megvagyontva , hogy mind addig míg a' Solano fúj , egy pohár bort se mérészeljenek kimérni , sőt a' Kalmárok is minden fűszer-szám eladásától el vagynak tiltva.

Különös új fegyver.

Lagage János Péter , a' Belgiomi Király kard- tsinálója , Brüsszelben , egy új fegyvert talált fel , és ő Királyi Felségének bemutatta. Ezen fegyver egy húzó rúddal felkészült puskaból áll , mellynek éppen semmi ágya nincs , és a' közönséges esső ernyő formájára van ké-

szítve, úgy hogy az egész, legkissebbet sem hasonlít valami fegyverhez. Nehezségére nézve a' közönséges esső ernyőnél tsak kétszerte nehezebb. Ezen fegyver által akár golyóbis-sal, akár seréttel 300 lépésnyire lehet löni, mint valami más puskával, még pedig olly könnyűséggel, mint a' közönséges vadász pus-kával. A' fegyver különösségeihez még az is hozzá járúl, hogy mind a' fegyver, mind a' vadász egy időben az esső nedvesítésétől is megmenekedhetnek.

Követésre érdemes példa, a' Méh-tenyésztes előmozdítására.

A' mezei gazdaság előmozdítására öszve gyűlt Morva-Sláziai Társaság folyó 1827-dik esztendei Juliusi tudósításában jelenti: hogy a' Vürtembergi Királyságban Liebenzelleben, a' méhek tenyésztésére öszve állott Actiona-rius Társaság, mellyet a' helybéli Plébánus D o s s e r 1822-dik esztendőben öszve állított, és Ő Felsége a' Vürtembergi Király a' maga pártfogása alá kegyelmessen venni méltózta-tott, közelebb múlt esztendei September 6-án őszi gyűlését tartá, a' midőn az egyes erővel tenyésztett méh-köpiük már 119-re szapo-rítottak. A' méhek fa-ládákból készült köpiük-ben tenyésztetnek, a' méhek soha meg nem öletnek. A' társaság a' méhek tenyésztése elő segéllésére olly plántákat ültettetett, mellyek egyéb hasznaikon kívül a' méheket bőven

táplálják. 1825-dik esztendőben igen gazdag méh szüret volt, úgy hogy egy Actiára, (melly 9 forinton ezüst-pénzben árultatott) 10 font szín méz jutna.

Új Hollandia virágzása.

Alig múlt el 30. esztendeje, hogy az Anglusok Új Hollandiának egyik legtávolabb fekvő terger partjánál, egy gyarmatot letelepítének (valamint a' Hannoverai közhasznú levelek folyó 1827-dik esztendei Julius hónapi füzetben, bizonyos Angol levelek után jelentik) a' hol már most minden tudományok, és mesterségek a' legszebb virágzásban vagynak. A' Sidney gyarmat fő városában, és több nevezetes városokban közönséges épületek építtetek. Az utak jó karban vagynak, szép hidak építtetek, és minden úton és módon a' kereskedés jó lábra van állítva. Jelenlévő időben már annyi gabonát termesztének a' lakosok, hogy nevezetes mennyiségben a' külföldre szállíthatnak.— A' Makquarie kikötő helynél a' Czukor-nád igen szépen plántáltatik, nem messze pedig Brisbane folyótól és a' Moretoni Bay - tól vagynak nagy térségek, mellyekben a' Czukor-nád, és a' Kávé, valamint a' Pamut is gyönyörűen nő. Az Új Déli Valesben ültetett gyümölts-fák, és szőlő-tők már elhíresedtek, mellyekből a' gyarmatnak már most nevezetes jövedelmei vagynak. Számos, és nagy Juh

nyájak ellepik a' mérhetetlen kiterjedésű legelőket, és igen finom gyapjat adnak. Mostanában a' vad pamutból *Asclepias Syriaca* egy olly materiát készítenek, melly a' selyem, és a' pamut materiák között közép helyet foglalhat, mellyből 1825-dik esztendőben nagy mennyiségben az Ilse de France vásárookra, a' jó reménység fokára, sőt már Braziliába is kivittek. Új Hollandiában napról napra többre törekednek a' lakosok, és rövid idő alatt még fényesebb előmeneteleikről fogják a' Világot meggyőzni. Ide járul a' lakosok erköltsiségeinek napról napra szembe-tűnőképpen való jobbúlása.

A' Granatéros Süveg.

Két kis Szeretsen Királyok között, egy Európai Granatérosnak süvege véres tsatára szolgáltatott alkalmatosságot. A' Királyoknak feleségeik mindnyáján vetélkedve óhajtották magokat a' ritka formájú süveggel ékesíteni, és a' többtől megkülömböztetni, mellyért számos ártatlan alatvalóiknak vérént ontották.

M e s e.

Nem tűz, nem füst, ezek nélkül
De mégis ő nem lehet.
Hol megragad, a' színekben
Tsúfító nagy kárt tehet.
Zúzd meg tsak kérlek olajjal,
Úgy bánhatsz vele, mint vajjal.

Jegyzet: A' 33-dik Számbeli Mese:
Harang.

H a s z n o s

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(35.)

Az Erdélyi Szinjátszó Énekes Társasághoz.

Játszodva jött a' hír előttek
Dallos Művészi a' rokon Hazának,
'S minden kebelbe' vágyak áradának,
Remény mosolyga ránk felőletek.

Rossini lelkén hogy lebegtetek,
És ajkatokról honnyi szók folyának,
Képét jövendőnk' tiszta nappalának
Látánk virúlva kelni bennetek.

Örömbre buzdult minden érzetünk,
Miként simúl az ősi nyelv, csudáljuk;
Ekhózza hát e' szín dicséretünk',

'S víg zajra gyúlva tapssal azt kiáltjuk:
Ragyogjon Erdély! mellybe' nemzeti
Nyelvünk virágít így kifejtheti!

Pest. Oct. 30. 1827.

Jakab.

Krumpli - Sajt készítésének módja.

Egy tapasztalt, és a' gazdaságban igen jártas Thüringiai gazdasszony, a' hol a' Krumpli - sajt készítése divatban vagyon, annak módját ekképpen adja elő:

A' vörös, és fehér krumplik közül a' legnagyobbakat, és legjobbakat kikeresvén, egy katlanban úgy kell megfőzni, hogy a' krumplik ugyan puhák legyenek, de fel ne pattogjanak, mert az által erejeből sokat vesztenének; mihent meghültek, tsinosan megtisztíttatnak, és egy teknőbe vettetnek, azután pedig vagy reszelőn; vagy egy nagy fa éken mind addig reszeltetnek, miglen a' krumplinak minden részei egyforma finomságot nem kapnak. Ezen krumpliból, ha ahoz akár tehén, akár juh savanyú tej töltetik, valamint a' közönséges sajt készítéséhez szoktak venni, három különbféle jóságú sajtot lehet készíteni. Tsak avval a' megkülömböztetéssel, hogy a' tejet a' parázson igen nagyon fel nem kell melegíteni, mert különben a' belőle készítenő sajt igen száraz, és töredékeny lesz.

Ezek után a' megreszelt krumpliból 5 fontnyit egy más teknyőbe kell tenni, és arra tsak egy font sajtá lett savanyú tejet keverni, mellyhez annyi sót, vagy ha kívántatik, anis, vagy kemény magot lehet tenni; a' mennyit a' száznak íze a' közönséges sajtban megkíván, és ez után az egész keveréket jól öszve kell dagasztani. — A'vagy négy rész reszelt krumplihoz két rész sűrű tejet is lehet

venni, de a' második mód szerént, mind a' reszelt krumpliból, mind a' sűrű téjből három egyforma részeket; vagy a' harmadik mód szerént tsak két font reszelt krumplit, és négy font vastag tehén, vagy juh tejét, melly részek mindenkor illendően megsóztatván jól öszve dagasztatnak. Ezen krumpli sajt készítésének első módja, a' szegény embereknek jó tápláló eledelül szolgálhat; a' második mód szerént készült krumpli sajtot akárki megeheti; a' harmadik mód szerént készült krumpli sajt a' nyaláunksághoz szokott szájak kedves tsemegéje lészen. Mind a' három mód szerént készült krumpli sajt a' bedagasztás után télben 3—4 napig nyugszik, nyáron pedig tsak 2—3 napig.

Ezen időnek elfolyása után a' sajt keverék ismét jól öszvedagasztatik, és a' szokott kosár, vagy egyéb kilyuggasztott formákba tétetik, hogy a' szükségtelen nedvességek a' sajtból kiszivároghassanak. A' sajtok továbbá az időnek meleg, vagy hideg volta szerént több, vagy kevesebb napokig a' formákban hagyatnak, és ezután kivétetvén formáikból deszkákra rakatnak, és langyos melegnél megszárittatnak, de koránt sem a' keményen befűtött kályháknál, vagy a' nap' hévségénél; mert ez által a' sajt könnyen felpattanna, és töredékeny lenne. Ha mindazonáltal minden elővigyázat, és gondosság mellett is megpattanna a' sajtoknak haja, ezen esetben a' sajtokat vagy serrel, vagy, a' mi még jobb, jó

sűrű téjjel, a'vagy téjfellet bé kell kenni, és ismét gondosan megszárogatni.

Elegendő szárazak lévén a' sajtok; azokat tserép, vagy fa edényekben e' következendőképpen kell rakni: Az edény fenekére egy kevés zöld tyúk - hűrt kell hinteni, melyet nyáron minden kertben bőven lehet találni, és a' téli szükségre száríttani is lehet ezen ágy állásra a' sajtok egyenként letételnek; és arra ismét tyúk - hűr hintetik, erre sajtok, és így mind addig míglén az edény meg nem telik, minden sor sajt közé tynk-hűr ágyalás tételik. Ezen ágyalás között a' sajtok 14 napig vagy tovább is tartatnak; mert mennél tovább állanak, és régebbek ezen krumpli sajtok, annál kellemetesebb izök vagyon. — Hogy még puhányosabb, és kellemetesebb legyen a' krumpli sajt, minden sajtra egyegy kanál tejfölt szőlők közé keverni.

Ha Hollandus módon nagy gömbölyű sajtot kell készíteni; akkor minden font reszelt krumpliboz $5\frac{1}{4}$ font sajtá lett juh tejet, a' szükséges só mennyiséggel kell venni, melyhez még egy rész tejfelt is hozzá kellek keverni. Minthogy azomban ezek a' sajtok még könnyebben repedeznek, és széllyel pátogzanak, a' többi sajtnál sokkal vastagabban kell téjféllet békenni. Ha a' sajtnak kérgét, vagy haját sárgára, vagy vörösre kívánjuk festeni, úgy a' téjfél közé vagy sáfrány, vagy meggy, és málna levét kell keverni.

A' rendes krumpli sajtnak ritkaságának eszközlésére, egy rész reszelt krumplihoz, 3

rész tehén, vagy Juh tejet kell venni, és a' fellül írtt mód szerént bánván a' keveréssel, azt 3 — 4 napig a' teknyőben kell hagyni, és ennek elfolyása után a' sajt-kosarakban, vagy formákban, a' sajt keverékből egy hüvelyknyi magosságra kell tenni; és erre egy kevés Bodza virágot morzsolni, vagy egy kevés szeretsen - dióval vegyített Anis magot szórni, mellyre egy szeretsen - dio nagyságú fris irós vajt egy kanállal a' sajtra kell kenni. Erre ismét egy hüvelyknyi sajt tétetik, és erre ismét az előbbi szerek tétetnek. Ez mind addig folytatatik, míg a' sajt kosár, vagy forma be nem telik. Ezen sajt ha megérik ízére nézve jobb a' Hollandus sajtnál.

Ha a' fent említett mesterséges irós vaját egyforma mennyiségben a' juh téjjel összevegyítjük, hasonlóképpen igen jó sajt lesz belőle.

Az itt előszámlált külömbféle krumpli-sajtók, a' közönségestől sokkal különböznek, mert a' krumpli sajtokban nem terem úgy meg a' Féreg, mint a' közönséges zsíros sajtkban, és egész esztendő által igen jó állapotban fenntartathatnak. sőt mennyivel idősebbek, annyival porhanyósabbak, és jobb ízük. Egyébberánt ezen sajtokat száraz helyen kell tartani, és, ha közölők egynehány kivetett, az edényeket ismét gondosan be kell tsinálni.

A' Káv é fogyasztása Európában.

1824-ik esztendőben (Schlägernek folyó Esztendei Februarius hónapbeli Köz-hasznú Levelei szerént) Európába 192 Milliom font Káv é hozatott be, mint 1825 ik esztendőben 208 milliom fontnál is több hozatott be. — Ennek hövetkezésében Európában napról napra több Káv é fogyasztatik.

A' legrégibb vörös ostyára nyomott Petsét.

A' legrégibb petsét, melly vörös ostyára nyomattatott, és eddig tudatik, azon Leve-len vagyon, mellyet 1624-ik esztendőben Krapf Doctor Speyerben az Baireuthi Her-czég ség Kormányához írt. Ennél sokkal előbb a' vörös Syanyol viaszkkal való petsételés di-vatban volt.

A' Kártya készítésének módja.

Minden kártya három öszve ragasztott papiros levélből áll. Hogy ezen munka annál hamarább vitessék végbe, a' kártya papiro-sok nem egyenként, hanem árkusonként ra-gasztatnak öszve, és csak akkor, minekutánna megenyveztettek, és megnyomtattattak, szok-ták a' papiros leveleket kártya számra széjjel vágni. A' kártyán lévő képeket, valamint a'

visszás részén a' márványozást különös formákkal szokták reá nyomni. A' színezést pedig külömbféle formákra kivágott lyukas papirosok által (patron) szokták végezni.

Minthogy ezen portéka még mai nap is igen kelendő, készítésével számtalan emberek foglalatoskodnak. A' játszó kártyák leginkább a' Német, és Francia kártyákra osztattnak, és valójában ezen két Tartományban, melynek nevét viselik, leghíresebb Kártya Fabrikák vagynak. Vagynak ezen kívül Angliában, Hollandiában, Lengyel-országban, Belgiumban is számos Kártya Fabrikák. Német-országban a' legnevezetesebbek Hamburgban, Leipzigben, Münchenben, Lübeckben, Boroszlóban, és Norinbergában vagynak, Franciaországban pedig Párisban, és Brüsszelben.

Magyarországban is ezen kézi-mesterség már annyira nevékedett, hogy nem tsak Pest: de egyéb Városokban is számos Kártya Fabrikákat lehet látni.

Nyolczadik Károly Királyi szava.

Nyolczadik Károly Francia Király egykor Rouenben némelly Udvariak által Beefort James sírjához vezetettet, a' ki mint vezére az Angoly Hadaknak, VII. Károly Francia Király seregein gyakran győzedelmeskedett, és 1435-ik Esztendőben Rouenben meghalálózott. — Az Udvariak a' Felséget arra kívánták

bírni, hogy Bedforti James emlék követ,
mint nyilvánosság gyalázatját a' Francziáknak
hányattatná el.

„Abban semmiképpen meg nem egyez-
zek! mondá a' Fejedelem,” a' Francziák olly
halottal ne viseljenek háborút, a' kitől éle-
tében reszkettek.

A p r ó s á g.

A' mostani leánykák' legkedvesebb mó-
dija, így ír egy Berliini Ujság: fejkötőkkel
takarni fejöket; — ők leginkább húzódnak a'
férjfiakhoz; — igen szeretik nagyra tartani
orrotskájokat, — fátyollal takargatják nevelet-
lenségeket, és minden matériák között, a'
bolondosabbakat leginkább kedvelik!

M e s e.

Fából vagyok, néha szőrös,
De gyakrabban meztelen.
Szóttalan is talpon állva,
Felfordítva hirtelen
Szóllni kezdek, 's elnémúlok,
Mihent a' számra borúlok.

Jegyzet: A' 34-dik Számbeli Mese:
Korom.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(36.)

A' Szép Mesterségek' Müncheni Gyűjteményei.

Münchenből September 28-ikán ezeket írják : „Hosszas várakozásunk után tegnap érkeztek ide azon tsuda szépségű Aeginiai Répszobrok, melyeket egész testi nagyságú mester-művek legnagyobb diszeinek lehet tekinteni. Öszvérek által vonatott három kotsin, Rómán, Bolognán, és Tyrolison keresztül. — Ezek a' Rép-szobrok a' Glyptothekába lera-kattak, és kinyittatván a' ládák, néhány kevés, és illy hosszú út alatt elkerülhetetlen sértegetéseken kívül, tökéletes épségben hozattak ide. — München Várossának újabbi sok gyönyörűséges épületei között, a' Glyptotheka (a' művészi mester művek számára,) mellyben négy Museumnak kintsei találtatnak, nem sokára egészen elkészül. A' közel negyedfélszáz dar. menő képző mesterségi remek darabok, mind inkább inkább rendbe szednek az e' végre épült Szálákban. Három

Szála régi művészi darabokkal már tökéletesen be van rakva, egy negyedik néhány hét múlva, és az ötödik az említett Aeginai álló kép szobrok' számára, még ezen a' télen bizonyosan megkészül. A' képek Pinakotkekája megmagyarázhatatlan sebességgel emelkedik a' földtől, úgyhogy az épület föld szini része már majdan elkészül. Az itt találtató rendkívül gazdag, és közel 9000 darabra menő ritka képes - Gyűjteményből, ezen közép Fő - Gyűjteménybe 1,300 darabok fognak kiválasztatni, ezen kívül ugyan ezen épületben fognak fenntartatni a' Rézmetzés, és Rézi rajzolat Gyűjteményei, valamint egy különös nagy betsű gyűjteménye a' régi hamu vedereken találtató képes festéseknek, és mozaik munkáknak. Még a' közelébb elhúnyt Felső kormányja alatt, Klenze elkészíté ezen a' maga nemiben ritka épületnek talp, és arcz képét. Az első emeletben kilencz föllülről világosított nagy Szálák, oldalról világosított 23 Kabinétek vagynak, mellyekben a' képes Gyűjtemény fog függesztetni. A' Szálákban a' testi nagyságú, és történetbeli; a' Kabinétekben a' kissebb mester művek fognak elrendeltetni. Az épületnek arcza külömbféle gyönyörű építő mesterségbeli formákra négy szögre faragott kövekből van építve. Az egyenes fal táblák világos sárga égetett téglából vannak építve; tsinos, és egy lénia vastagságú hézakoikkal; minden vakolás nélkül, melly az épületnek különös díszire szolgál. — Egyébiránt az épület egy nagy kertnek közepében

áll, és a' fűtésre is van alkalmaztatva. — Azon a' piacon, a' melyre az új Theátrumnak gyönyörű tornácza szolgál, a' Királyi Várnak új szárnya emelkedik fel, Királyi épületnek nevezetik. Ezen épület 670 láb hosszúságú, 105 láb magasságú, és 3 arcra tsupa négy szögű kőből van építve. Ebben vagyon a' Királynak, és Királynénak lakása, némelly üres szobákkal, és kisebb udvari épületekre rendelt épületekkel. Ezen a' nagy piacon fog azon jeles emlék alkotmány felállíttatni, melyet a' Müncheneri Polgárság a' boldogult Maximilián Király' emlékezetére, háládatosságának bizonyítására emeltet. Az emlék jel egy Thronuson üllő, 18 láb magasságú, érczből öntött kép szoborból fog állani. Klenze készíté a' Kartont, vagy is a' rajzolatot, és Rauch, Berlini kép faragó, fogja a' modellát kidolgozni.

Pergament-bőr készítésének módja.

A' Pergament bőr, Bergamum Várossától A'siában, a' hol annak készítése felfödöztetett, vagy legalább nagyobb mennyiségben készítettet, veszi nevezetét. Mostanában többnyire Juh, és Borjú bőrokből készítik: azomban Ketske, szamár, sőt sertés bőroket is szoktak Pergamentnek készíteni. A' készítés módja a' tabak bőr készítésétől nem sokban különbözik. Minekutánna a' bőroket kiáztatnak, a' meszes lében foróztattak, és a' szőr-

től megtisztítottak, rámaákban kinyújtatnak, és a' sok vakarás által, valamint a' bőrnek húsos részére hintegetni szokott grétával, a' benne találtató meszes víztől egészen megmentetnek. Ez után tajték kövel súroltatik, és vagy a' napon; vagy a' meleg szobában megszárittatik, és végre ismét a' vakaró késsel vakartatik a' bőr.

Sok Pergamentet még ezután meg is szokták festeni vörös, zöld, de többnyire sárga színre. A' pénzes táskákban lévő Pargamentet vagy ón grétával, és enyves vízzel, és azután olajos firnáissal, vagy grétával, enyv, és szappanyos vízzel szokták bemázolni. A' Pergament bőr készítőknék legnevezetesebb munkái közé tartozik a' templomi és katonai dob bőr készítése, a' borjú, és ketske bőrből. A' legszebb Pergamentet azon állatok bőréből lehet készíteni, melyek a' világra nem születtek, hanem annyok méhéből kivágtak.

A' Pergament mostanában nem készítetik olly nagy mennyiségben, de nem is olyan jó, mint az előtt, midőn a' papirosnak használása még olly közönségesen nem volt. Azon kevés még divatban lévő Pergament Fabrikák Francia, Német, és Angoly Országban vagynak, nevezetesen Francia Országban Berry Tartományban, Normandiában, Picardiában, Limousin, Dauphiné, Langendoc, és Pottonban, a' Német tartományokban a' legnevezetesebb Pergament Fábrikák vagynak Borszlóban, Frankfurtban, Danczkában, de

laginkább Schuttorfban, a' Bentheimi Gróf ságban, a' hol esztendőnként 100,000 darab nyers bőrnél több Pergamentnek készíttetik, és nagyobb részt Hollandiába jvitetik.

Napoleon, és a' Szász Paraszt.

Midőn Napoleon 1813-dik esztendőben Május 2-án a' Lützeni tsata után Dresda felé indúlt seregeivel, egy Szász parasztothoztak elejébe, a' ki éppen akkor jött ki Dresdából. Napoleon azt kérdé a' paraszttól „ha valjon a' Franczia Császárt szívesen látnák-e a' Dresdaiak”?

„A' Császárt tsak szívesen látnák, monda a' paraszt, de katonáit nem igen. A' Musz-kákat jobban szeretnék, mert ezek nem osztották olly bőven az ütlekeket, mint a' Franczia katonák szokták osztogatni”

Az okos Falusi Prédikátor.

Midőn Buttler Ormondi Herczeg, Irlandba a' végett hajózott; hogy ott Vice Királyi Hivatalát által venné, útközben a' szélvész utól érte, és hajójával Man szigetéhez tsapta. Itt Jó's e f nevezetű Falusi Prédikátor-nál igen szívesen fogadtatott. A' Herczegnek a' Prédikátor, mint igen kellemetes társaságú ember, nagyon megtetszett, ugyan azért a' többi között gazdájától vagyonabeli állapot-

járól is kérdezősködött. Mellyre minthogy ez nyomorult állapotját igen érzékenyen előadá, megígére a' Prédikátornak, hogy ő, mihent Dublinba fog érni, rólla gondoskodni fog.— Jó'sef több hónapokig tellyes bizodalommal várá új Pártfogója ígéretének téllyesítését: de minthogy minden várakozását haszontalan-
nak lenni látá, eltökéllé magában, hogy maga el fog ballagni Dublinba, és a' Herczeget ígéretére emlékeztetni. Ide érvén, attól tartott, hogy a' Vice Király színe elejébe nem juthat, ugyan azért Swist Dékánhoz folyamoda, avval a' kéréssel, hogy engedné meg nékie, hogy jövő Vasárnap ő prédikálhasson a' Káptalan Templomában. Swist a' ki a' falusi Prédikátor társaságát nagyon megkedvelé, a' kérését elfogadta. A' Vice Király a' ki minden Vasárnap egész Udvarával a' Káptalan Templomába járt, ekkor is megjelent, és közel a' prédikáló székhöz ült. Senki sem emlékezett már Jó'sef re; azomban minek-
utánna a' Prédikátor beszédjének ezen textussát elmondá: „De a' Fő Pohárnok” (Butler annyit tesz Angol nyelven mint pohárnok) „megfelejtkezett Jó'sefről. Ekkor mind a' Herczeg, mind a' jelenlévő Udvara a' Man Szigetbeli szegény Prédikátorra igen is reá ismért, és a' textussával való célzását megértvén, szép Egyházi Beszéde után Kastélyába hívatván, nem tsak gazdagon megvendégelte, hanem adott szavát, a' Herczeg nagy értékű ajándékival betelleyesítvén, az öröm-

mel eltelt Prédikátort híveihez vissza bortsátá.

A' meleg házakban a' plántákat olly annyira rongáló férgek kivesztésének módja.

Tredgold Anglus tapasztalásai szerint, a' meleg házakban a' plántákat az artalmas férgekől leginkább következő lével való öntözéssel lehet megmenteni. Tudniillik Aloet vízben fel kell eresztetni, és avval lotsolni, ezen lé a' plánta egészségére nézve legkisebbet sem ártalmas, és általa a' plántákat emésztő férgek mind elvesznek.

Hermbstädt Doctor Úr, Berlinben a' közönséges hasznú Tanács-adó Havi-írásában a' meleg házakban a' plántákat rongáló férgek kiirtására még együgyűbb 's oltsóbb módot tesz közönségesse, a' ki azt ajánlja, hogy közönséges keserű fa (quassia) raspóvalporrá tétetvén, 12 rész vízben főztessék meg, és a' plánták szára, és levelei annak levével nedvesíttessenek. Bizonyos az, hogy a' keserű fa levétől, ha vízzel feleresztetik, és nád mézzel megédesíttetik a' legyek is megdöglenek.

A' vigyázatlanság következése.

A' Tizenhetedik Században egynehány Zsidók több Tonnára menő puskaport vittek

Pragába, a' kotsin heverő puskaporos hordók
eggyikének dongája megrepedvén; azon a'
puskapor kifolydogálni kezdett, és lesvéna'
földre, egész puskaapor utat hagyott maga
után. Már messzire elhaladának a' puska-
poros kotsik, midőn egynéhány katonák, a' kik a-
zon az úton ballagának Prága felé, de a' pus-
kaporos kotsikat még tsak távulról sem lát-
ták, megösmervén a' földön heverő puska-
port, mulatság gyanánt azt meggyújtották,
a' puskaapor lángjai mind inkább inkább el-
terjedtek, és tsak hamar utól érvén a' puska-
poros kotsikat, azokat a' Zsidókkal együtt
felvetette.

A p r ó s á g.

A' mostani időben alkalmasint P a s t a
Asszonyáságnak énekes talentoma az egész vi-
lágon legjobban jutalmaztatik meg, mert az
említett Asszony Irlandban ezen a' nyáron
1200 Guineat, Leicesterben 400at, Norvich-
ban 500 Guineákat keresett.

Rejtett szó:

Hajdan földön volt, osztán levegőbe lakásom,
Mos ismét szálllok nagy zuhogással alá:
Öt betű, három előm vagy rág, vagy rossza to-
jásnak,
Három végsőmet rontja, enyészti egész.

Jegyzet: A' 35-dik Számbeli Mese:
Holats.

M u l a t s á g o k ;

1 8 2 7.

(37.)

Canova emlék köve.

Trientből, October 20-kán ezeket írják :
 „A de Fratti templomában Velenczében, azon nagy Emlék, meliyet ama halhatatlan Képfaragó Canova emlékezetére, az egész Európából, sőt Amerikából is öszve gyűjtött pénzekből készitének, a' képfaragók' műhelyét elhagyá, és most kezdik öszve szerkeztetni. Ezen remek mű Canovának tulajdon rajzolatja után készittetett, mellyet ő, egy Titian nevű földes Úrnak tiszteletére rajzolt. Az egész egy igen nagy pyramis formájú, mellyet Veronai Kőfaragó Fadiga Domonkos faragott; az ajtók arannyal futtatott érczből (Bronsból) vagynak; Canova mellyképe az emlék tetején két Fámától, a' kedvező hír' Isten-asszonyaitól tartatik, ezt Bassanói Képfaragó Bosa Antal készité. Az emlék kő lábánál a' Képirás, és Kőfaragás mesterségeit képezlő szobrokat, a' Veronai kerületben Colognán született,

és Velenczében a' Hépfaragás mesterségének ama híres nyilvánvaló Tanítója, Z a n d o m e n e g h i készíté; vagyon még az emléknél egy Oroszlány, és egy a' Hépfaragás mesterségét követő genius, mellyet Paduai születésű Rinaldi Rinald faraga; egy üllő genius ugyan Paduai születésű Fabris Jó's eftől, végre még két kis genius, mellyet Velenczében született Martini Jakab készíté. Az egész emlék-kő Harrarai márványból vagyon, a' felírás e' következendő :

Antonio Canovae
Principi Sculptorum aetatis suae
Collegium Venetum bonis artibus excolendis
Sodali maximo
Ex conlatione Europae universae
A. MDCCCXXVII.

Miképpen lehet a' tűz oltásra rendelt víz-kádakban a' víznek befagyását gátolni.

Annak elkerülésére, hogy télen a' víz-kádakban, és egyéb edényekben a' víz be ne faggyon, melly a' tűzi veszedelmek alkalmazatosságával a' szerentsétlenséget sokkal megnagyobbíthatná, a' Prágai gazdaságbeli újságokban következendő igen hasznos mód ajánltatik, melly a' köz figyelmet minden tekintetben megérdemli.

„Timsót meleg vízben feleresztvén, azt azon vízzel, melly a' kádakban, tűzi fetskendőkben, és egyébbb tűz oltására rendelt edényekben, a' házak födele alatt, és a' nyilvánvaló tűz-óltó szerek tartására rendelt lera-kó helyekben szokott tartatni, öszve kell vegyíteni. Az ilyen Timsóval elegendő mennyiségben vegyített víz a' legkeményebb télben sem fagy bé, és még a' mellett az a' különös tulajdonsága is vagy on, hogy ezen timsós vízzel sokkal bizonyosabban, és hamarább el lehet a' tüzet oltani, de nem is kívántatik belőle annyi, mint a' iisza vízből.

Milly hathatós szer légyen a' Timsó a' tűz ellen, tsak abból is világos, holott az bizonyos, hogy a' timsós vízzel megnedvesített fa ha bár meg is száradott, még is a' lángok olly hamar belé nem kaphatnak, mint a' közönséges fába. Minden firnaiszokban, mellyekkel a' házak födelét a' tűzi szerentsétlenségek elkerülése végett befesteni szokták, a' Timsó mint fő szer a' legelső helyet foglal. Ugy nem külömben azon kenőtsben is, mellyel amaz eléghetetlennek kikiáltott Spanyol Róger magát kené, hogy a' tüzes vasat szabad kezében tarthatta, Timsó vala.

De a' Timsós víz még más tekintetből is igen hasznos: a' Timsó meggátolja nem tsak a' víznek, hanem a' víz-tartó fa edényeknek rothadását is, úgy hogy azok sokkal tovább eltartanak. Ezen timsós vízzel megtöltött tűz-óltó edényeket nem szükséges időről időre fris vízzel megtölteni, ha a' víz kiszárad,

mint hogy a' Timsónak sem a' meleg, sem a' hideg nem árthat, sem annak erejét ki nem szívhatja, nem kívántatik, hogy újlag timsó kevertessék a' víz közé, hanem tsak pusztán friss vízzel tele lehet tölteni.

A' Timsónak tsekély árát elegendőképpen kipótolja az, hogy az emberi fáradságot megkéméli, mellyel a' kádaknak kimosására, friss vízzel való megtöltésére kellene fordítani: a' melly munka a' több emeletű magas házakban nevezetes költségbe is kerül, de az edények hosszabb tartása által is elegendőképpen kipótoltatik.

Minthogy a' Timsó a' Fabrikák külömb-sége szerint, mellyben főztetik, külömbféle, annak milly mértékben való vegyítését a' vízzel, tsak kitsinben teendő próba által lehet kitanúlni".

Nagy Britanniái hadi hajók.

Nagy Britanniának folyó 1827-dik esztendő kezdetétől fogva, e' következő tengeri, jó állapotban lévő, hadi hajói valának, mellyeket minden órán fel lehetett fegyverkeztetni:

7.	Linea hajó	120—ágyúra
10.	— —	104—110"
14.	— —	78—84"
61.	— —	74— "
6.	— —	66— "
94.	Fregátái	60—44"

3.	—	—	36—32''
153.	hadi	—	28—10''
a' hajó-építő műhelyekben:			
6.	Linea hajó	120—	ágyúra
1.	—	—	110 — ''
7.	—	—	84—80''
1.	—	—	76— ''
1.	—	—	64— ''
36.	Fregátái	52—	48''
47.	kisobb	28—	10''

Összesen 447 Hadi hajója vagy on, ide nem számlálván 110 megromgált állapotban lévő hajóit, és igen nagy számú 9 ágyústól lefelé 2 ágyús kisobb hadi hajóit.

Könyv-nyomtató betűk készítéséről.

A' Könyv-nyomtató betűk' alkotó részei között az ön első helyet foglal: az önöl tudniillik egy fél rész vevődik, és ehez két harmad rész piskolcz, és egy harmad rész vas kevertetik, ha egy kevés réz, a'vagy ércz is adatik a' keverékhez úgy még jobbak lesznek a' betűk.

A' betűk nem kovátsoltatnak, hanem öntetnek, hogy tsinos betűk készítettessenek leginkább jó formák, úgy nevezett betű anyagai kívántatnak. A' forma készítő a' betűket egy aczél bélyegre olly módon metszi ki, hogy az egész formájában szabadon kiálljon, ezen bélyeget kalapátsal egy darabka rézre vergetvén, az abban vert betű lészen az önten-

dőknek formája, és anyagja. Ha a' formák készek, egy jó munkás naponként 3—4000 betűt önthet.

A' mint tudva vagyon, a' betűknek már régolta külömbféle nemei vagynak.

A' legjobb nyomtató betűket Angliában Londonban készítik, vagynak jó betű öntő műhelyek Hollandiában is Harlemben, továbbá Párisban, Leipzigban, Jénában, Berlinben, Velenczében, és Bassanóban. Hazánkban leghiresebb a' Magyar Királyi Univeritásnak Könyv-nyomtató Intézetéhez kaptsolt Betű-öntő műhely, de vagynak több kisebbek is.

Sárkányok által vonatott kotsi.

A' Bucks Gazette, és Galignani, 's Messenger nevezetű Párisi Újság 1826-dik esztendei Augustus 26-án, és ebből a' „Bulletin des Sciences technologiques” havi írás 1826-dik esztendei 246-ik oldalon közönségessé teszik azon különös új találmányt, mellynek következésében, egy könnyű négy kerekű kotsit, mellyben három személyek üllének, Brisztolból Londonig két repülő Sárkány különös sebességgel vont. Ezen kotsi gyakran 18—20 Anglus mértföldnyire elhaladott egy óra alatt. A' Gloucesteri Herczeg négy lovas hintójában késérvén ezen sárkányok által vitt kotsit, tsak vágatva követhette. Crownból Twyfortig, mintegy öt Anglus mért-

földnyi útat, 15 minutum alatt elfutottak ezen sárkányok. A' fő Sárkány feje patyolathól készítve 20 láb magosságyi vólt, kívülről festett pápirossal ékesítetett, és a' földtől 170 hüvelknyi magosságon szállott; a' második Sárkányt, melly hasonló nagyságú vólt, és a' másik fölött szált, mintegy kalauznak lehetett tekinteni — Mind a' két Sárkány közepszerü erősségü sinórokkal a' kotsiba vólt fogva. Az utóbbinak sinórja az elsőnek sinórján keresztül futott, úgy hogy ezen sárkányt minden akadályok, fák, és házak elől a' gyeplő által igen könnyen ki lehetett téríteni. A' kotsi alatt egy dob formájú tartalék vólt, melly által, a' mint kívánták a' kotsiban ülők, a' sinórokat meghosszabbíthatták, vagy megrövidíthették.

Ez már valójában a' lególtsóbb Equipage vólna, és igen váratlan történet lenne, ha valaki Sárkányai által vonatott kotsijával magát a' világ előtt megmutogatná, vagy talán arra még Pátentst is kívánna.

A' Patkányok' elűzésének különös módja.

A' Patkányok' elűzésére mostanában egy új módot találtak, és azt tartják: hogy, ha a' patkány-lyukak ember-hajakkal beduggatnak, azok egészen eltűnnek, valamint, ha újlag épült házakban ember-haj némelly helyeken elszórattatik, az olyan házban a' pat-

kányok soha sem fognak alkalmatlankodni. Ezen bánásnak hasznos voltát a' patkányok' éles szaglásának tulajdonítják, mellyek az emberi haj szagát el nem tűrhetik. Igaz az, hogy a' patkány-fogók közönségesen nagy füst által szokták a' patkányok szaglását elfojtani, és magokat előttök elrejteni. — Ez valójában igen kedves, és könnyű elűző szer volna, de minekutánna közönségesen tudva vagyton, hogy a' patkányok csak hamar hozzá szoknak a' körülöttök lévő tárgyakhoz, és azoktól nem félnek, főképpen a' hol számosabban vannak, már az olyan házakban ha csak ama hires patkány-fogó Hamelnschen, a'vagy azon Anglusnak, a' ki ordas kutyájával száz számmra fogatja a' patkányokat, hajaiktól meg nem ijednek, bizonyosan más embernek a' haja szagától el nem szaladnak.

Rejtett szó:

Bokros, és zöldes hely egyik értelemben
Máskép' tsaló eszköz a' hamis emberben:
Láb nélkül visszásan munka nélkül valót
Jelent, a' heréhez egészen hasonlót.

Jegyzet: A' 36-dik Számbeli Rejtett
szó: Zápor.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(38.)

 Irlandban a' Kilnarney tónál való
Szarvas vadászat.

Irlandban a' Kilnarney tónál olly különös Szarvas vadászat vagyon, mellyhez hasonlót sehol sem lehet látni. A' valódi vadász ehhez hasonló gyönyörűséget a' világon nem találhat. Ezen vadászat a' vízen vagyon, és mind a' vadászok, mind a' számos nézők tsónakokba ülve követik a' vadat.

A' vadászat ekképpen történik: a' szarvasok azon erdőkben, mellyek a' tavat környékezik vadon tenyésznén, hajtók által hajtattak. A' tóban tsónakázók láthatják ezen szép vadakat, mint legelnek a' meredek kősziklákon növvő fűvön. Ezen erdőkben lehetetlen lóháton üzni a' szarvast; mert a' hegyeknek alja, és teteje igen sűrű erdővel be vagyon lepve, a' hegyek pedig már magokban is ollyan meredek, hogy semmi féle ló oda fel nem kaphatna. A' szarvasok is tsak ritkán ugrándoznak fel ezekre a' bérczekre.

Gyalog vagy lóháton az erdőn kívül követni a' vadászatot lehetetlen; mert ezen útat vagy az igen keskeny erdei völgyek között, vagy a' motsáros, és posványos térségen kellene folytatni; ugyan azért valamint a' vadász, úgy a' néző is egyedül csak a' tón, tsónakokban gyönyörködtetheti magát. A' kutyáknak ugatása, a' vadász-kürtnek zengése, melyet a' hegyek minden oldalról vissza hangoztatnak, a' hajtóknak öröm kurjongatásai, és dalai, a' kiket a' nézők majd csoportosan a' sűrű fa szálak körül kinyomúlni, majd ismét a' hegyek alatt a' völgyben eltűnni látnak, valójában a' jelenlévőknek leírhatatlan gyönyörűségű természeti néző játékkal szolgálnak.

Tsak egy veszedelem fenyegeti a' vadászatban mértékletlenül gyönyörködőket, tudniillik a' tsónakokból a' tóba való kifordulás.

Midőn a' szarvast már minden oldalról üzőbe vették a' hajtó emberek, 's kutyák, és ágas szarvaival a' sűrű erdőn keresztül való törésben elfáradván, félelmes hajtói elől, kik ötet nyomban követik, ki nem térhet, megijjed, és mint egy maga magával tanáskozni látszik, hogy mitévő legyen szórúlt állapotjában? és ime mire viszi az élethez való természetes vágyás! — az előtte álló tavat úgy tekinti, mint egyedül menedék mezejét, és nem lévén egyéb reménysége sugár testivel a' habok közé ugrik, és az elhagyott lakására, a' bérczeken lévő erdőkre szomorúan fel feltekintgetvén, ereje szakadtaig küszködik a' habokkal. Ekkor az irgal-

matlan vadászok körül vévén tsónakaikkal a' felénk vadat, és pányvás kötelet vetvén a' habok közül kitündöklő ágas szarvaira, öröm kiáltások között egész győzedelmi pompával a' partra kivonják, a' hol bizonyos halálát már többé el nem kerülheti. Továbbá husát pástétommá változtatván, a' mellett dözsöl a' vadak vesztésén annyira gyönyörködő vadász bámuló néző társaival, és evvel befejeztetik a' Kilnarney Szarvas vadászat.

A' Szumátrai Kámfor fa.

Ezen fa az ott lévő erdőknek Királya; gyökerétől mérve az első ágáig gyakran 100 lábnyi magasságú, és olyan egyenes, mint az árbocz. A' Kámfor a' fának üregeiben, és hasadásaiban tsomósan vagyon egész természet alkotása szerint. És éppen ebben különbözik a' Kinai kámfortól; mert ezt főzések által nyerik az isméretes (Lauras Camphoraceusból). A' Szumátrai Kámfor harminczszor drágább a' Kinainál. De ebből igen kevés hoztattatik Európába, hanem többnyire Kinába vitetik. Ezen Kámforon kívül még igen erős olaj is kerül ezen fából. Legnevezetesebb benne pedig, hogy tsak minden négy esztendőben egyszer virágzik.

A' Kolibri.

A' Kolibri fürgesége, és elevensége ezen kellemetes tsinos madárkának leírhatatlan. A' virágoknak édességeit egy secundumnál hamarabb kiszívja, és egy szempillantatnyi nyugalom nékie elégségesnek látszik lenni. Kis fészkeit különös nagy mesterséggel pamukból készíti. A' fiók Kolibrik alig nagyobbak egy borsó szemnél. Ezen madárkákat vagy lépes vesszővel, vagy a' napnak lemente után fészkeikben pusztán is meg lehet fogni. Ezen fészkekskéek tsak alacsony gallyakon, legfeljebb három láb magosságyira a' földtől vagynak. A' Szeretsen fiúk igen különösen tudják a' Kolibrikat öszve fogdosni. St. Trinidádban a' Kolibrinek két fő neme vagyon: az egyyik fajnak a' nyakatskáján lévő Smaragdos, és zöldesen fénylő tollai, a' másik fajnak gyönyörű Topázkő sárgasággal fénylő tollai vagynak, mind a' két fajtának fejetskéjén pedig Rubint színű fényes toll koronátska vagyon.

Az Indusok' Előítélete.

Ha az Indus kilépvén reggel házából valami beteges, vagy mezítelen személyt, vagy valami haragos asszonyt, a'vagy nagy orrú embert meglát, azt a' napot szerentsétlen napnak tartja. Ellenben szerentsés azon nap, mellynek reggelén egy tehenet, vagy valami jó asszonyt megláthatott, a'vagy valamel-

lyik Braminnal öszve jöhetett. Ha mind a' hármat egyszerre megpillanthatja, úgy azon napon különös nagy szerentsét vár.

Különös halotti Beszéd.

1796-dik esztendőben Meyer Gellért Superintendens, a' ki Egyházi tudománybeli szóváltásai által elhiresedett, meghalván egy gyermek - ágyas asszony az ő gyermekivel együtt, fölötte tartott halottas beszédére Moyses V-dik Könyvének 6. 7. választá mondván: „Ne vedd el az anyát gyermekével” Beszédében megmutatá, hogy ezen törvény tsak az embereket kötelezi, és hogy az Istennek Jussa vagyon a' Móses törvénnye ellenére is az anyát gyermekestől együtt kiszólitani. Bizonyára ez nem sok vigasztalására lehetett az elkeseredett férjnek.

Óriási Hangyák.

Az óriási Hangyákat Athena városa kereteiben igen nagy számmal fogdossák öszve, és mint hogy nagy hasznú állatok, nagyobb számmal Olasz-országba szállitják. Ezen haszon abból áll, hogy ezen óriási Hangyák a' Czitrom, és Narauts fákön lenni szokott számtalan kis vörös hangyátskákat elemésztik, mellyek a' gyenge gyümöltsöknek igen ártalmas ellenségeik. Egy illy óriási hangya

egy minutumban 10—12 kis vörös hangyát megöl, úgy hogy az Olaszok néhány tutzat óriási hangyával 3—4 hónap alatt egész Czitrom és Narants kerteket ezen ártalmas féregtől megtisztítanak. Az óriási Hangyák egyébiránt olly erősek, hogy a' legnagyobb darást is igen könnyen magokkal elviszik.

Különös Seborvosi munka.

Michellau Úr, igen jó hírben lévő Orvos Nemurban a' szíve körül rák nemű daganatot kapott, a' daganat annál veszedelmesebb volt; mert annak gyökere az oldalbordája alá volt elrejtve. Mind e' mellett még is Seborvosa Richerand Úr olly bátor volt, hogy ezen igen veszedelmes metszéshez segéd kezét ajánlana. Ő tehát Michellau Úrnak azon két oldalbordájáról, melly alatt a' rák daganat volt, a' bőrt, és húst lefejtvén, az említett két oldalbordát keresztül fűrészelte, és megtalálván a' daganatnak gyökerét, azt a' daganattal, és az oldalborda bőrnek egy megrodhadott részével együtt szerentsésen kivágá, és a' sebbel a' szokott mód szerint bánta. Ezen bánás módja által Michellau Úr olly karba helyezettetett, hogy már három hét múlva kikotsizhatott. Richerand Úr azt állítja, hogy ezen munkát, a' mely üregeben lévő betegségekben is lehetne használni. Ugyan az említett Seborvos Úr állítása szerint Michellau Úrnak szíve, a' munka után min-

dég e' lyuk felé nyomúlt , és ő igen könnyen megvizsgálhatta annak munkálódásait.

A' Sertések', és Malatzok betegségei ellen való orvosság.

A' Prágai gazdaságbeli Újságban , a' sertések ételhez való vágyások felélesztésére következő mód ajánltatik : tudniillik , ha a' sertéseknek barna Kehl maggal bőven meghintett írósvajas kenyér több napokig éhgyomorra egymásután adatik , az által azoknak evő kívánságok ismét megkerül. Ezen fölöttököm után tsak több óra múlva kell őket etetni. Egy maroknyi dohány hamut , avagy pipa port a' hizlalóban lévő sertések ételök közé vegyítvén , azoknak az eledelhez való vágyások szemlátomást fog nevedezni. Továbbá , ha a' sertéseknek minden négy hét alatt fejenként 8 negyedrészt könting durva Kénkövet , vagy durva piskoltzot éhgyomorra írósvajas kenyérre hintve beadunk , és italok közé gyakorta ember vizeletet , vagy lenmag kását , vagy közel három hétig naponként egy maroknyi az olaj malomban öszve törött len-magot keverünk , úgy bizonyosan a' sertéseknek az étel után vágyások megkerül.

A' malatzok görtsei ellen pedig ugyan azon Újság azt ajánlja , hogy azok gyakran a' gané levében füröztessenek meg.

Mailand.

Mailand belső, és külső városokra oszlik: de ezek is körül vannak árkolva. A' belső városban többnyire rendetlenül épült szűk, keskeny, és sötét útszák vagynak, ugyan azért első tekintetre meg nem tetszhetik az útasnak, de külömben elegendő eleven. A' külső városok különös szép rendben épült tágas útszáik által külömböztetik meg magokat, ámbár már ezekben az emberek nem zsiognak annyira. Ezekben számos kertek vannak, és ezek között a' Giardino publico a' városi közönségnek sétáló helyül szolgál. Igen kellemetlen Mailandban azon nagy bűdösség, melly a' föld alatt lévő istállókból, és ganéttartókból kipárolog. A' belső városban igen nagy az elevenség, és az igyekezet; számtalan pamuk, és selyem Fabrikákat, 's egész útszát tsupa arany-művesektől lakva láthat az ember.

Rejtett szó:

Régi Fejedelme Magyar Nemzetünknek,
És meghódítója többféle népeknek:

Ha lábát elvágod, 's végét kurtán ejted,
Többnyire e' termést barmoddal éteted:
Elejét Kalmárok, ha nagy, úgy szeretik,
Egyébként a' vargák annak hasznát veszik.

Jegyzet: A' 37-dik Számbeli Rejtett
szó: Tsere, rest.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(39.)

A' Niagara víz-szakadáson való hajó-
zásnak következése.

A' folyó második fél esztendei 28-dik számú Hasznos Multságunkban, a' Niagara víz szakadáson való le, és által hajózás' mérész megpróbálását előre jelentettük, ennek következése e' következendő: „A' néző helyre öszve gyűlő nézőknek száma közel 40,000-re ment”. Már két órakor látszott a' hajó a' víz szakadás felé közelíteni, és tsak ugyan nem sokára a' víznek erejétől elragadtatván az első szakadásba belé vettetett. A' hajó rúdja, és árboczfája, a' nagy ütés által öszve tört, a' hajó tetején lévő kutya, és bivalok iszonyuan orditottak, a' két medvék azomban tsak halgattak, ámbár igen észre lehetett venni, hogy ők sem vóltak állásokkal igen megelégedve. A' hajó az első esésnél olly fordulást tett, hogy teknyőjét is lehetett látni, azomban ismét az egyyenlőséget megnyeré, és a' második víz szakadás felé eredett. Itt a'

nézők hasonló zuhanást, fordulást, és ordításokat hallának, de már ekkor a' medvéknek sem tetszett a' különös utazás, és úgy látszott, mintha tanátskoztak volna együtt, hogy mi tévők legyenek; valamint hogy igen-igen észre lehetett venni eltökélt szándékokat, midőn úti társaikat elhagyván, együtt a' vízbe ugrának, és ámbár nagy bajjal, de mégis a' partra kiúszának. A' Bivalok egy kevés idő múlva követték a' medvék példáját, de minekelőtte a' parthoz érhetek, a' víz sebességével elkapván őket, a' mélységbe tette. Csak egyedül a' kutya véle született hívségével el nem hagyá ezen veszedelmes állapotban a' hajót, hanem szerentséjét avval megosztani kívánván, midőn a' harmadik, és legmagossabb víz szakadáson a' hajóval a' mélységbe zuhant, és ott avval együtt ízre, 's porrá töretett, és a' habok által elnyeletett.

Konstantinápoly kivilágosítása.

Mi közelíténk Konstantinápolyhoz, „így írt egy útas” éppen éjfélnél. Egyszerre éjszakról egy különösen tisztán világító tüzet látánk felemelkedni, melly a' sötét tenger partok között elvesze. A' szél kedvező lévén, hajónk nyíl sebességgel ketté vágá a' világosságtól tündöklő habokat, és mennél inkább közelíténk, annál gyönyörködtetőbb volt a' tűnemény. Az ezüst világosságú tornyai, és kupulái a' metseteknek mintegy büszkén

emelkedének ki a' tüzes tengerből, és mind a' két partról a' muzsikának és öröm kiáltásoknak visszahangjait hallánk. Végre az öbölbe való bemenetelhez érénk, és a' szörnyű kiterjedésű Fő városnak kivilágosítását egész gyönyörűségében láthatók. Legszebben volt III-dik Achmet metsetje kivilágosítva. A' metsetek kupulái egészen be voltak a' lángtól lepve, 's oldalos tornyainak minden emeletei virág koszorúkkal, és egyéb himzésekkel környékezten ki voltak világosítva. Szóval mi fáradságos éjtszakai útunknak igen gazdag jutalmát vettük, és tellyes elragadtatással térünk szállásunkra".

Kettős Tsillagról.

Párisban a' Tudományok' Academiájának folyó esztendei October 15-dik napján tartatott üllésében, Herschel Vilmos Úrnak, ama híres Astronomus fiának értekezése olvastatott fel a' kettős tsillagokról. Ő tapasztalásait 20 öl hosszúságú vissza vető (refractor) tsöyön folytató. Az első Lajstromában 322. a' másokban mellyet éppen most fejeze be 295. kettős tsillag vagyon megnevezve. Ezen újabb kettős tsillagok nem csak nagyságokra, hanem formájokra, és színekre nézve is sokban különböznek az előbbeniektől. Vagynak kettős, hármas, négyes, ötös sőt hatos tsillagok is; némelylek ezek közül fehérek, mások halaványok, sárgák, vörös-

sek, bíbor színűk, világos és sötét kékek. Többnek közülök igen nevezetes formája van. Így példának okáért egy hármasszillag egy ködös szillag közep pontjában, melly ötöt mint valami levegő messziről környékezi, egyenlő oldalú három szögöt formál. — Egy hatos Szillag öt csillagból áll, mellyek egy hatodik csillag körül félkört mutatnak. — Egy Szillagot fedezett fel továbbá melly egy nagy rendetlen formájú ködös szillagnak épen üregében áll, mellynek három oldalról nagy nyílásai vagynak, 's ezek a' felületnek közepétől egészen a' peripheriáig terjednek.

Altai Flora.

Ledebuhr Professor Úr mostanában a' Dorpati Universitas tanácsában azon Fűvészi útazásáról jelentést tett, mellyet ő Mayer, és Bunge Doctor Urakkal 1826-dik esztendőben az Országlás parantsolatjára Sibériában az Altai hegyeken tett, és a' melly útjáról ugyan ő hosszabb értekezését közre kívánja bocsájtani. Ezen tudósításából azonban világos, hogy azon plántáknak száma mellyeket Ledebuhr Professor, 's Mayer, és Bunge Doctor Urak ezen kirándulások alatt felfedeztek, legalább 1,600 darabra mennek, mellyek közül 4—500-zat még eddig a' világ épen nem esmért. Ugyan ezen tudósításból az is világos: hogy azon tudósítások, mellyeket közre bocsájtottak a' többi plánta-nemekről, és

azon helyekről a' hol azok tenyésznek, hibásak valának. „Már most úgymond Ledebuhr Professzor Úr” úgy gondolom az Altaica Florát kiadhatom, melly minden egyes környülállásokban olly rendes, és pontos, a' mint tsak kívánni lehet. Mi a' legtöbb, és legnevezetesebb plántáknak magvait öszve gyűjténk, és néhány elő példányok Dorpatba küldettek; némellyek egy ideig Bamaulban, az éjszaki szélességnek 55-dik grádusa és 22-dik minutuma alatt Tomsk Tartományba lévő, és 6000 emberek által lakott Banya városban hagyattak azon reménységgel: hogy tavasszal ezeket is Dorpatba szállíttathatjuk. A' Geografiáról, Statistikáról, Zoologiáról és Mineralogiáról utunk folytában meg nem felejtkezénk. Azon gyűjtemény, mellyet a' Tsászári Universitas számára öszve gyűjténk e' következőkből áll: 1-szor 1800 darab plánta gyűjteménye az Altaicai Florának, 2-szor 241 élő plántából, 3-szor 1341 féle plánta magokból, 4-szer 700 külömbféle állatokból, 5-szor Smaragd, és egyéb ásvány nemek gyűjteményéből, 6-szor a' Tsuktschenek koporsóiban talált némelly ritkaságokból.

Francia Kereskedő hajók' száma.

A' Gazette de France a' Francia Kereskedő hajókról ezeket közli: „A' hajózás, a' Nemzet kintsének legbetsesebb kútforrása, mellytől Francia ország tengeri kereskedése

25 esztendeig meg volt fosztva, 1814-dik esztendőtol fogva azonban annyira megszaporodott, hogy mostani állapotjának előadásával úgy remélljük Olvasóinkkal kellemetes tárgyat fogunk közölni. A' Francia hajóknak száma melyek Európán kívül külföldi hajózasokra használtatnak e' következő: I. Bordóban 210; Havreben 180; Marszellyben 170; Nantesben 110; Szent-Málóban 30; Dünkirchenben 25; Ruenben 12; Dieppben 12; Cäenben 10; Cherbourgban 10; Bulonyban és Caléban 10; Bresztben 9; Bajonnban 8; Lorientban 6; Cettében 6; la Rosellben 4; más öblökben 8; összesen 820 hajókra mégyen, melyeket egymásba számlálván 250 Tonnára, és így mind öszve 205000 Tonnára lehet betsülni. II. Nagy kereskedő hajók, melyek Európában egy Francia kikötőből a' másikba evedzenek, azokkal a' hajókkal együtt, melyek Terre-Nove-be töke-hal vadászatra járnak 1800 hajóra mennek, egyet másikával vévén 150 Tonnára, és így összesen 270000 Tonnára lehet tenni. III. Azon hajók melyek kis tengeri kereskedésekre az Európai Francia öblökben fordittatnak 5,380 hajókból állanak egyet másikával számítván 50 Tonnára ezeket összesen 260,000 Tonnára lehet számítani. Ennek következésében minden nemű Tengeri kereskedő hajók összes száma 8000; és annak terhét 744,000 Tonnára lehet számítani. A' Tengeri hajós legénység száma pedig következő:

820	hajó	egyre	egyre	13	emb.	szám.	12,300
1800	—	—	—	10	—	—	18,000
3380	—	—	—	5	—	—	26,900
							<hr/> 57,200

Az az ötven hét ezer , két százra mégyen , mellyekhez ha azon legénységet számoljuk , a' kik a' mi tengeri hadi hajóinkon szolgálnak , úgy Francia országban közel 80000-re fog menni a' tengeri hajós szolgálattokban gyakorlott legénység”.

A' hólyag kő különös gyógyítása.

A' Gazette de France jelenti , hogy : „Zach Báró Úr , a' ki eredetére nézve Magyar , s a' mái világban a' leghíresebb Astro- nomus , nem régiben Civile Doctor Ur által operáltatott , és szerentsésen meggyógyította. Ezen nevezetes embernek vizelet hólag- jában közel 40 darab kis követs volt , mel- lyeket különös szerek által elmörzsoltatván az említett Orvos , azt a' természetes úton ki- szivárogtatta”.

Két Orosz Pattantyúsnak kétszeri felvettetése a' levegőben.

Midőn a' Muszka Flotta 1770-dik eszten- dőben Smyrna előtt állott , egy tsatában az Admirális hajója meggyúlladván felvettetett.

Két pattantyús is ezen szerentsétlen felvetésben részesült, azomban egy Török hajóhoz közel minden sérelem nélkül a' tengerbe esének ; a' Törökök kifogák a' pattantyúsokat, és vasra vervén hajójokra vették ; történt azomban , hogy három nap múlva a' Muszkák meggyújtván éppen ezen hajót, a' pattantyúsok másodszor is a' levegőbe repülének, akkor is ép testtel közel egy Muszka hajóhoz leesének a' tengerbe : de lábszáraik a' békóktól annyira öszve zúzottak , hogy mind a' két lábaikat le kellett vágni. Ezt is erős lélekkel kiállván, különös hajón S. Pétervárába vitettek , a' hol bőven megjutalmaztatván sőt az Uralkodástól nagy nyugalom tartást (pensiót) nyervén az egyik még 19, a' másik 21 esztendeig élt.

Rejtett szó:

A' tehetetlen irigy elejével tölti ki mérgét ;
'S vége, ha fagy, díszlik ; az egészben pásztorok élnek.

Sz. J.

Jegyzet: A' 38-dik Számbeli Rejtett szó: Árpád , árpa , ár.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(40.)

Aurora 1828-dikra.

Nemzeti nyelvünk' virágzására kettős bizonyosság e' jelenvaló hazai Almanach; midőn nem tsak a' korosabb, és ifjabb Íróink mintegy kézenfogva jelennek meg válogatott munkáikkal; hanem az Almanach' diszesítésére készült képek is Zalán futásából választott jelenéseket terjesztnek elő, 's így nyelvünk' tsinosodását képek által is nevelik, és terjesztik. Zalán futásának mint Vitézi versezetnek érdemes Szerzője már az Áurorában Cserhalom nevezetű remek versezetével, a' Tudós Olvasóknak nem tsak tetszését; de álmélkodását is megnyerte. E' jelenvaló darabban ismét Vitézi költeménnyel jelenik meg: úgymint Eger várának Dobó Kapitány által 1552-ben lett védelmezésével, mellynek kezdetét a' lelkes Író ditsőségére ide foglaljuk:

Megnehezült az idő' viharos járása fölötted
 Oh haza! halmaidon, 's letarolt alföldi meződön
 Régi halál lakik, és dühödötten táboroz a' harcz.
 Sirhalmok hegyeid, és völgyed sírgödör, ősi
 Nagyságod' nagy romja magad, még állasz, utolsó
 Harczodat állván e' vas erőszak' ütései ellen.
 Mélyen alá szállott napodat félholdu pogányság'
 Éje borítja, 's veszö fiaid pártokra bomolva
 Egymást, és fogyaték javadat nyomorúltan emésztik.
 Büszke világrontó seregidnek híre hová lett?
 Hol van erős Pécs, hol fejedelmid' sírja Fehérvár,
 Hol Buda? Haj! vad igát hordoz, 's a' szolga Dunában
 Megdült tornyai' árnyékát borzadva tekinti.
 Még Eger áll, a' pusztá Eger, sasfészke Dobónak,
 Honnan az eltapodott haza vég villámaait ontván,
 Már nem is ön mezején, meg-meg dördíti hatalmát,
 'S száguldó törököt rettent, és táborokat dúl.

Vannak még ezen Áurórában több fé-
 nyes hírű Íróinknak jeles darabjaik folyó, és
 mértékes nyelven, mellyek az Olvasót méltó-
 képpen gyönyörködtethetik, mellyeket itt
 megismértetni a' helynek szük volta nem en-
 gedi: de neveiket legalább tiszteletből emlí-
 tenünk kedves kötelességnek tartottuk; u. m.
 Virág Benedek, Kazinczy Ferentz, Horvát
 Endre, Vitkovits Mihály, Döbröntey Gábor,
 Költsey Ferentz, Helmetzy Mihály, Kisfaludy
 Károly, Szenvey, Riss Károly, Bajza, Czú-
 czor, Szentmiklosy, Makáry, Fay András,
 Sédel, Mericzay. — A' tsinossan készült mun-
 kát, öt képek ékesítik, és kótákra tett ének
 rekeszti be. Kisfaludy Károly Úrnak,
 mint Redactornak, érdemeit ezen hetedik ívi
 darab különösen neveli. (Az ára 6 for. V.Cz

A' Tükörnek készítéséről.

Legközönségesebb értelemben tükörnek szoktuk nevezni mindazon tárgyakat, melyek a' reájok esett világosságot tökéletesen vissza vetik, és az előtte állókat leábrázolják. A' tükrök részint érczből, részint üvegből vagynak készítve; az ércz tükröket a' rézművesek, és Optikusok készítik; az üveg tükrök majd fuvatnak, majd öntetnek; az elsőbbek a' közönséges, a'vagy külön üveg-hutákban; az öntöttek pedig különösen épült Fabrikákban készítettnek.

A' tükör készítésének sok hasonlatossága vagyon az üveg ablak táblák készítéséhez, és némelly hutákban együtt készítik a' közönséges üveggel. A' tükörben többnyire tsak azok a' szerek kívántatnak, melyek a' finom fehér üveg keverékhez vetetnek, tsak avval a' különbséggel, hogy a' tükörkészítéshez veendő szereknek sokkal jobb minéműségűeknek, finomabbaknak, és gondossabban kitisztultattnak kelletik lenni. A' fuvás által készítendő tükrökhöz 100 font kavitsot; 58 font hamuzsirt; 21 font meszet; 2 font konyhasót; $1\frac{1}{2}$ font salitromot; 1 font egér-követ; 3 font 5 lat vassfény-foszlányt kelletik venni. Az öntendő tükör üveg keverékjéhez pedig (Udvari Tanácsos Schultes Úr javaslása szerint) 60 font kavitsot; 45 font hamuzsirt; 20 font meszet; 4 font salitromot; 2 font konyha-sót; 1 font egér-követ; és 8 lat vassfény-foszlányt kell öszve vegyíteni; de

ezen mennyiséget is a' durva szerek jobb, vagy rosszabb vóltához különösen a' hamuszír, és követs minéműségéhez képest gyakran megkell változtatni. Az eger-kő, és vasfény-foszlány itt is tsak a' keverék' tulajdon színének kihuzására szolgál. — Az üveg keverék ezután az mészégető kemenczébe tétetik, a' hol minden nedves részekről megszabadíttatik, és utóbb az olvasztó kemenczébe tétetik.

A' fuvás által készíttetni szokott tükrök üveg keverékjének olvasztó kemenczéje nem különbözik a' közönséges olvasztó kemenczéktől, és némelly üveg-hutákban közönségesen egy, vagy több olvasztó edény tükör üveg keverékkel töltetik meg. Az öntött tükrök üveg'keverékjének olvasztó kemenczéje tágas boltozatu, a' tűz két oldalról épített rekeszekben, mint egy keskeny útszakban ég, a' mellyekből a' füst 4 nyíláson, és egyéb tsöveken eresztetik ki. Elöl és hátul az olvasztó edények beállítására, és kiemelésére a' kemenczének szája vagyon. Minden olvasztó kemenczében 4 négyszögű fordő kádnak nevezett tserép edények vagynak, mellyeknek egyikébe 3 mázsa üveg keverék elfér, és ez éppen egy üveg tábla' öntésére elég szokott lenni. A' kemencze' boltozatjában lévő téglák, a' belső vakolás, a' tserép-edények minden üveghutában a' legjobb agyagból szoktak lenni. A' Tsászári Királyi Bétsi Tükör Fabrikában ezen készülétek már kezdetétől óta igen czélarán n fris zöld

agyagból, melyet Gottweignek (Gottwich) Suchából hoznak, savóból, és régi olvasztó edényeknek porró törött tserepeiből, és igen keveset kiégetett közönséges agyagból készí-
tik. — A' keverék az olvasztó edényekben nem tétetik egyszerre; hanem csak lassanként, midőn az edényben tett keverék már elolva-
dott, ismét több tétetik hozzá. Azomban az üveg szerek mindenkor ugyan azon men-
nyiségben vegyítve tétetnek az olvasztóba. Ezen lassú munka közönségesen 12 óráig tart, ez után 24 óráig megszáritott fa hasá-
bokkal igen eleven tűz gerjesztetik, ezután következik ismét 24 óráig a' hűtő égetés, mellyhez nagy hasáb kemény fa darabokat szoktak fordítani. Ezen égetés mind addig folytattatik míg a' keverék meg nem tisztul, és a' próba tsöppök meg nem mutatják, hogy a' keverékben legkissebb nedvesség sem fog-
laltatik, melyet onnan lehet kitudni, ha a' próba tsöppben levegő hólyagotskák nem lát-
szanak. Az üveg keverék habja, vagy epéje mint a' közönséges üvegnél lekanaloztatik.

A' Tükör üvegeknek fúvása ugyan olly módon, és épen azon eszközökkel vitetik vég-
be, mellyekkel az üveg edények készített-
nek. Az üveg kerengék itt is felhasittatván, a' nyújtó kemenczébe, és innen a' hűtőbe té-
tetnek, a' fúvás által azomban olly nagy üveg táblákat készíteni nem lehet, mint az öntéssel. Az öntésnél egy nagy öntött ércz tábla szolgál formául, melly egy kerekkel készült álláson (kotsin) nyugszik, és igen kön-

nyen lehet ide 's tova, a' mint a' munka kívánnya, egy hűtőkemenczétől a' másikkhoz húzni vonni. Ezen kotsinak könnyebb megindítására, és vonására a' Tsászári Királyi Bétsi Tükör Fabrikában vas-út van készítve. Ezen Tsászári tükör fabrikának ércz táblája az előtt tsak 130 hüvelyknyi hosszúságú, 76 hüvelknyi szélességű, és $1\frac{1}{2}$ hüvelyknyi vastagságú volt; így tehát az egész tábla 9880 □ hüvelyk kiterjedésű vala. 1806 a' Tsászári Királyi Pattantyusság Bétsi öntő-műhelyében ezen tábla elolvasztatott, és ugyan azon érczből sokkal nagyobb tábla készített, melly 145 hüvelyknyi hosszúságú, és 80 küvelyknyi szélességű, következésképpen ámbár tsak 10,145 fontot nyom ezen tábla, még is 11,000 □ hüvelknyi nagyságú. Ha már az állásnak, a'vagy kotsinak nehezsége 4500 fontra tétetik, azon kerengnek nehezségét, mellyel a' tüzes üveg keverék elegyenesítettik 748 fontal számítjuk, mind erre az üveg nehességét 2—3 mázsára teszük, úgy az egész teher 15000 font nehezségre fog kiütni. Az öntéskor ezen ércz-tábla igen közel a' hűtőkemenczéhez állittatik, és vastag ércz szegletekkel, mellyeknek magossága az öntendő tükörtáblának vastagságát szokta meghatározni, körül korlátoltatik, ezután az ércz tábla alá mind addig tüzeltetik, még a' melegség a' Reaumeur mértékje szerint 67 grádszakra nem nevededik, ekkor vas körmökkel, és különös emelő készüllettel a' kemenczéből

kiemeltetik a' tüzes olvasztó edény, és ugyan azon eszközökkel felemeltetvén, hamar a' forró ércz táblára öntetik a' lángoló üveg kerék, melly után a' fennt említett 748 font nehezségű vas kerengel elegyenlítettik a' tükör keverékje, melly által a' fölösleg lévő tüzes keverék az ércz korlát közül kiszorítottik, és különös folyosón vízzel töltött edénybe ömlik. Erre a' munkások az összeállot tükör-táblát a' hűtő kemenczébe taszítják, melly azonnal beépítettik. Ezen betaszítás avval könnyebbítettik, hogy a' kotsinak magosága a' hűtő kemencze' torkolatjával meg-eggyez. A' hűtő kemencze feneke egyenes, boltozatja pedig lapos, és egy hosszában lévő keskeny tűzellő útszátska által fűttetik, melly egyszerre két hűtő kemenczét fűt. A' tűzellés időről időre kissebb, még egészen meg nem szüntetik; a' tükör táblák mindazonáltal 8 napig hagyatnak a' kemenczében. A' négy olvasztó edények egymás után kiöntetnek az ércz táblára, a' midőn a' nehéz készületű kotsi az érczes táblával együtt majd egyik, majd másik hűtő kemencze' torkolatjához vonattatik. — Hogy minden öntött tükör táblának különös hűtő kemencze kívánatik, az az előlhozottakból világos. Ugyan azért a' Tükör Fabrikákban valamint a' Ts. Királyi Bétsi Fabrikában is több hűtőkemenczék vagynak. Ezen Fabrika azombau tsak a' téli hónapok alatt szokta tükörtábláit önteni, és ezen félesztendőben közönségesen

104-szer, az az minden öt nap alatt kétszer szokott önteni.

(Folytatása következik).

Nöstény Rhinocerus.

A' Kalkuttában lévő Ásiai Társaság által újjabban közre botsájtott Hogdson Úr tapasztalásai szerint a' nöstény Rhinocerus nem hordja gyümölsét Buffon Úr tapasztalásai szerint 9, hanem inkább 17—18 hónapokig. Ugy nem külömben ugyan Hogdson Úr bizonyosnak állítja, hogy a' nöstény Elefánt is nem 11 hónapig, a' mint eddig közönségesen vélekedtek; hanem 22—24 hónapig hordja méhének gyümölsét.

Rejtett szó:

Neve egy jó Magyar híres Vers-szerzőnek,
Láb nélkül városa az Egri Megyének.

Így végtagját húzd meg, jelent régiséget,
Az eleje pedig drága ékességet.

P. F.

Jegyzet: A' 39-dik [Számbeli Rejtett szó: Guny-hó.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(41.)

A' Tükör készítésének folytatása.

Mihent a' Tükör-táblák az hűtő kemenzéből kivétettek, a' metsző szobában szoros vizgálat alá vétetnek, és azon táblák, melyekben levegőhólyag, követs, vagy más nagy hiba vagy, kisebb darabokra darabóltatnak. Ezen darabolás, melly hasításnak neveztetik, illy módon történik: A' tükör táblán, azokon a' helyeken, a' hol a' hasításnak megkelletik történnie, tüzes vas keresztül vonattatik, melly azonnal friss vízzel megnedvesített spongyiával (szivatstsal) sebesen meghűttetik, gyakran minekelőtte a' tüzes vassal keresztül vonattatik, a' szükséges helyeken gyémántal egy linea vonattatik, melly munka által a' tükör táblát igen könnyen, ha bár még olly vastag volna is, ellehet darabolni. Végre ezen szobában a' tükör táblának szélei is megmetszetnek, és ezen metszés a' durva métszésnek neveztetik, melly után a' tükör-táblák a' köszörülő házba vitetnek. A' köszörülést kü-

lönös köszörülő asztalokon viszik végbe, mellyek víz által mozgásban hozatnak, mint valami malom kő. A' fuvott tükör táblák köszörülésekor a' felső kő mindég egyformán fel, 's vissza felé hajtatik, és így a' felső köhöz keményen enyvezet tükör táblát, az alsó köhöz enyvezett másik tükör táblához keményen oda nyomván mozgása által mind a' kettőt köszörüli. Eleinten ezen két tükör-tábla közé durva, utóbb finom futó homok hintetik, utóbb kenyőtstsel kenetik. Egy köszörüsnek közönségesen négy asztalra kell ügyelni, a' tükör táblák közé majd durvább majd finomabb homokot hinteni, vagy a' felső ingadozó követ műszer által fel fel emelgetni, az üveg táblákat kenyegetni, vagy az alsó keményen álló köszörülő asztalt jobbra, vagy balra igazítani. 8 illyentén köszörülő asztalhoz egy másik ember kívántatik, a' ki mindég csak a' tükör-táblák felgypselésével foglalkozkodik. Az öntött tükör táblákat legszebben és legjobban lehet köszörülni szabad kézből nagy márvány-kő asztalokon, mellyeknek egyenes fekvéseknek kelletik lenni. Két egyforma nagyságú öntött tükör táblák egymásra fektetnek, és egyik a' másik fölött ide 's oda vonattatik. Az alsó tábla a' márvány asztalhoz, a' felső egy kővel nehezített deszka ládához vagyon gypselve. Először gömbölyű szemű goromba köszörülő homok tétetik az üveg-táblák közé, mellyből 7 számú a'vagy annyi féle finomabb, meg finomabb homok vagyon. Négyszegű, vagy szögletes homok

szemek, a' millyenek a' porrá törött banya virágból (kvarzból) kerülnek a' tükör táblákban karmolást tennének, és soha tisztára ki nem lehetne köszörülni. A' gömbölyű homok szem ellenben a' dörzsölés által már magától is mindig finomabb lesz, még végre liszt formájú por nem válik belőle. Mihent a' homok vízzel lelotsoltatik az üveg táblákról, azonnal friss homok fa kanalakkal kenyetik a' táblákra; mert éppen a' homoknak minduntalani változása által érik el a' köszörülőök célját, hogy a' tükör táblák annál hamarább, és szebben köszörültetnek ki. Utóljára a' finomságára nézve 15 féle kenyőtsöt tesznek a' tükör-táblák közé, előbb a' legdurvábbat, és így lassan lassanként, a' mint a' munka kívánja, mindig finomabb finomabbat. A' fényesítést (Politur) a' lemosott kenyőtstsel kezdi a' munkás, és vas-rozsdával (Kolkotharral) végzi, melyet posztó darabokkal vagy kalap posztóval kenyeget a' tükör-táblákra. A' Ts. Kir. Bétsi tükör Fabrikában egy munkás csak különösen a' tükröknek a' vas-rozsda porral való bekenésével, és lemosásával foglalkozik. Egy közepszerű nagyságú tükör fényesítése négy napi munkába kerül. A' tükör tábla szélén lévő vonásokat vas levéllel köszörülik, és azután fényesítik csak. Ama híres Muszka-országi Tsászári tükör Fabrikában, a' tükör táblákat gőz masinákkal köszörülik, és fényesítik. — A' köszörülés, és fényesítés által a' tükör táblának oly egyenesnek kelletik lenni, hogy az egyenlőség mér-

tékje egy vagy másik oldalra legkevesebbet se hajúlhasson. — A' tükör-üveg tisztaságát ekképpen próbálják: A' kifényesített tükör tábla egy üres ablak rájába igazittatik, és ha az tükör- táblát egy más üres ablak rájához állítván a' néző meg nem különböztetheti, mellyik rájában vagyon a' tükör tábla, mellyik fa pedig üres, az a' hibátlan üvegű tükör tábla. Közönségesen azomban ezen próbára az üveg-tábla rézsutos fekvésben; egy fekete posztóval bevonott táblára úgy helyheztetődik, hogy a' világosság sugarjai reá essenek; ez által is kiszokták kémélni a' tükör tábla hibáit. — A' kifényesítés után az üveg tábla szélei a' gyémántal másodszor is körül metéltetnek. — Menyin, és Petit János Párisban egy új tükör-táblákat köszörülő, és fényesítő masinát fedezének fel, melly által a' tükör-táblák egymás körül forogván köszörülnek egymást.

Mostanában felfödözött új Nemzet.

A' Washington Eggyesületnek Ágense az Afrikai lakosok letelepedéséről azt is közönségesse teszi, hogy a' Guineai tenger partoktól 140 mértföldnyire Afrikának belsejében igen számos, és kimívelt nemzetre akadának, a' hol a' lovak, mint legszükségesebb állatok használtatnak, a' szántó földek sövénnyel körül véve, és a' lakosok az életnek minden szükségeivel, sőt könnyebségei-

vel vagy a' természet, vagy tulajdon mester-ségbeli igyekezeteik által bővelkednek. Vagynak náluk héti, és országos vásárok. Ezen tájéknak újabbi meglátogatása után bővebb leírás fog közre botsájtatni.

A' Gabonának ára a' Külföldön.

A' Moniteur Franciaországban közli a' külföldnek legnevezetesebb vásárjaiban a' gabonának közép árát. Ezen Lajstromából a' sül ki, hogy a' nyugotti tájakban a' gabonának ára kissébb volt, és a' déli részekben igen tsekélységgel fellyebb rugtatott. Ezeket összevesszük, Franciaország belsejében a' gabonának ára e' következők vala: azon hét Tartományokban, melyek Páris városát gabonával tartják, October 15-kén 10 Frankon és 70 Centimén (egy Franknak század részén) közép ár szerint költ egy Hektoliter mintegy 1 Pozsonyi mérő és 20 pint buza. September végével kijött vásári Lajstromok szerint ugyan azon a' napon egész Franciaországban a' búzának egy Hektoliterje közép ár szerint 18 Frank 90 Centimere tétetett. Csak Angliában ment a' búzának ára fellyebb, a' hol egy Hektoliter 23 Frankon 68 Centimen el kelt. Odessában azomban igen oltsó, és csak 6 Frankon, és 42 Centimen vásároltattik. Londonon kívül Nizzában legdrágább 18 Frank és 10 Centime.

Teve Ménes, San Roszoreban.

San Roszore egy kis gazdaságbeli Intézet közel Pizához. Ezen Intézetet még a' Medicisek állították, melly a' benne találtató ménes Intézet tekintetéből különös figyelmetességet érdemel. Közel ezen szép nagy Herczegségi birtokhoz a' tenger partjainál Ásiai eredetű Tevék neveltetnek, mellyek még az utolsó keresztes háború óta ezen a' vidéken tenyésznek. Elhagyván San Roszorét egy örökké zöldellő tölgy fa erdőn keresztül megy, 's a' tengerhez jut az ember. Itt kezdődnek a' Maremnek, az az azon homokos: de még is külömbféle füvekkel befödött tenger parti térségek, mellyek a' Tibet folyóig lefelé nyúlnak. A' Teve ménes mintegy két száz darabból álló. Itt a' hűsben szokott legelni, és mihent a' melegség nevededik, a' fent említett tölgyfa erdőbe siet, a' hol a' földtől mint egy tizenkét lábnyira a' fának ágai, és gallyai olly egyformán leaunak vágva, mintha kertész ollóval nyírték volna le az emberek. Azomban ezen Teve tsorda tsak igen tsekély hasznot hajt; mert példának okáért némelleyek közülök mindenféle gazdaságbeli munkákra fordittatnak. De többnyire a' medvét tántzoltatóknak, és ritka állatokat mutogatóknak szokták eladni. Egy igen szép fiatal Teve 8; alább való, vagy hibás öt Lajos aranyaért (Louisdor) is oda adatik. (Miért nem lehetne Magyar-ország déli részeiben tevéket tenyésztetni?)

Virág kereskedés Hollandiában.

A' virág kereskedésnek fő helyei Alkmaar, és Harlem. Ezen kereskedésnek legfőbb ágát teszi a' (Hyacinthus) Jácintus virág, és annak hagymája. A' virág kereskedés egy átaljában megtsökkent: de azért még is nevezetes. Alkmaar, és Laiden között közel 20 hold szántó föld egyedül tsak a' Jácintus nevelésére van szánva. És itt a' homokos, 's ritkás földben is igen különös sebességgel nevednek, és szaporodnak. Ám- bár azok az idők elmúltak is, a' midőn egy Jácintus különös szépségű hagymáért hét, sőt nyolcz száz forintot is szívesen leolvasának a' kedvellők, még is mai napságig is találkozik az ár Lajstromban olly Jácintus hagyma, mellyből egy huszon öt forinton egész száz forintig árultatik. Ezen Jácintus virág külömbféle nemű hagymái mai napság is nagy mennyiségben vitetnek Német, Angoly, Muszka, Svéd, Dán, Lengyel, Török-országba is, sőt némellyek a' jó reménység fokához is vitetnek. A' Tulipán hagymákkal való kereskedés is elég nevezetes, és ezeknek árok változó huszonöt forinttól egész száz ötven forintig. Harlemben, és körülötte 16, Alkmaarbon, és körülötte 7 nagy virág termesztő kereskedő lakik, a' kik Liliommal, sáfránnyal, mindenféle virág maggal, meleg-házbeli növényekkel, és gyümöltsfakkal is kereskedésöket nagyban üzik.

Különös elválasztás.

A' Montenegereknél, ha a' házasok egymástól elválni kívánnak, mind a' férj, mind az asszony atyafiaiktól kísértetve a' templomba mennek, és az oltár előtt álló helybéli Plébánusokhoz mennek. Ez egy pohár bort adtván, azt megáldja, és a' jelenlévőkre köszöntvén, azt megkóstolja, és kézzel kézre adja, utóljára a' pohár a' férjéhez jut, ha ez az alatt megváltoztatta akaratját, úgy hozza lát a' borhoz, ha pedig az elválasztást továbbá is kívánja, akkor a' poharat el nem fogadja. Ekkor a' Plébánus az asszonynak övét leoldozgatja, és annak szélét két Nász-nagy által megfogtván, egy Sarlóval hosszában keresztül hasítja, és azt mondja: „az ég elválasztott benneteket”.

Rejtett szó:

Vágd le fejem,
 'S ha bírsz velem,
 Tudom bizony, nem vagy bús;
 Fordíts, 's végem'
 Vedd el tőlem,
 Tsak olly életben lész' dús.
 Vesd negyedik tagom' elő,
 Kenyeredért görnyedek;
 Egészen pedig testeden
 Sok részetskéket fedek.

Jegyzet: A' 40-dik Számbeli Rejtett szó: Gyöngyösi.

M u l a t s á g o k ,

1 8 2 7.

(42.)

A' Magyar Theátrumi Társaságok.

A' Hazában most külömbbféle Társaságok vannak öszve szerkeztetve, mellyek közül a' Borsódi, Debreczeni, és Fejérvári vonta eddig magára a' közönségnek figyelmet. A' Borsódi mint régibb eredeti helyén, Pesten Budán mintegy hat hónapig változó helyheztesben igen dítséretessen adta elő játékait; Most kötelessége szerint a' téli szállásra Miskóltzra vissza tér. E' végből Nov. 18-dik napján Fogoly nevű játékkal rekesztette be mutatványait, a' midőn Czelesztin Úr illy érzékenyen vett bútsút a' Pesti Közönségtől:

Bútsú vétel

Mint a' haldokló sohajtásai a' körül álló jó barátokhoz — még tsak egy utolsó sóhaj-tásunk van hátra; mint az ő végső könytsepe elnehezedett szem-héjjaiból, mellyel az élet keserüségén át vergődve — mosolyog

vissza azokra — csak még egy köny tseppünk van hátra — hozzátok kevés jók! 's még megmaradt Hazafiak! mellyel háládatossagunk utolsó Jubilumát lefizesse. — A' Teremtő legfőbb remekének mondja Rajnal a' maga keserveiben, hogy érzékeny szívet adott az embernek, de valjon boldogabb lett-e ez által? — El méssz-e fiam? zokogva kérdi a' bús anya Veturia — el édes anyám! szóll a' fiú — kit megköveztek Róma Naggyai — és soha sem tértek többé vissza. — Oh be boldog az ember még is, hogy érezni tud, és busulni — ha bár az ilyen szív soha, vagy ritkán találja fel a' maga világát. — Miért borul bé délbe az ég? miért zúhan le onnan zivatar, 's jég a' jámbor lakosok' vetéseire? vagy, miért borul bé ege sokszor a' jó érzésű embernek? 's téged igaz szívű Áristides miért számkivet a' káján irigység? fejtsd meg Cynicus! ha tudod, 's ne menj tovább égő gyertyáddal. — Hiába írtad nagy Apostol, hogy tölben ne legyen a' ti futástok — lám mi nem tarthatjuk meg indulunk! de mint a' szegény Helveta, ki mikor elhadja magos köszirteit, egy síp szóra, melly keservesen fujdogálta utánok a' Hazai bánatot — ketté repedt szívvel leesik lábáról: nints olly nehéz betegség, mint a' szívé — őrizzen az Isten mindent a' Cumabeli Sybilla történetétől, ki nem tud addig meghalni, míg egy darab földet nem tesznek szívére Hazája földéből — így tekintünk — bizony így válunk el tölletek hasonlithatatlan érzésű, és szívű jó Haza-

fiak ! jó emberek ! Jóltévőink ! nem mulja
felyül ezen rátok illő nevezeteket egy Feje-
delemnek is Rend czimere. — Köszönnyük,
forrón köszönnyük emberiségtek, mellyel
példáson kimutattátok jó érzéseket a' szép,
és szelíd mesterségek eránt. Köszönnyük még
továbbra is szívesen ajánlott segedelmeteket ;
de a' sors utunkba állott, mint a' Nap fo-
gyatkozás a' szegény munkások eleibe, 's nem
mehetünk tovább szép utunkon ; mint nyár-
ba a' menydörgések kiveszik az aratók éne-
két szájokból — el kell itt örökre némulnunk
— részemről legalább örökre — de akkor
szűnnyék is meg örökre minden szív-verésünk,
mellybe valaha elfelejthetnők Jóltévőink' em-
lékezetét — 's kivált én Titeket nemes lel-
kűek — édes Jóltévőim ! Ah ! miért nem hoz-
hatom fel név szerént mindnyáját — de hi-
szem a' szemérmes jó érzésű ember nem en-
gedi ki lármáztatni magát és tetteit. — Nyu-
godjatok hát nagy tettei a' Polgároknak, 's
más Uri Házaknak erántunk kebelünkben, 's
az Isten' Könyvében. — Nem hosszabbitom
tovább elválásunk fájdalmait : de mintha
érezném, hogy soha többé nem lesz boldog
világom köztetek, olly nehéz innen lelépnem,
's ki kell mondanom kit keres a' sokaság közt
szemem, és szívem utóljára : — élj boldogul
Te Brutuszi lelkű Patriota ! ki a' Római Baj-
nok-ként kész volnál kezéd' a' tűzön süttetni
— 's akkor is azt mondanád — Fájjon ! csak
Hazám ne jajgasson ! — Annyit tettél éret-
tünk, hogy csak atya teheti azt gyermekeiér t.

— tsak Te tehetted azt, ki Hazafi Polgár Társaid előtt szószóllónk, és gyámolítónk voltál. — Fizesse meg az Isten! 's ha itt nem (mert az érdem itt ritkán találja fel Hazáját) ott egy jobb világban vedd legszebb jutalmát jó érzésednek az Isten kezéből! mindnyájan — Isten hozzatok!

A° Tükör készítésének folytatása.

A° tükör-tábláknak fehér ón amalgammal való bevonása, vagy magokban a° tükör fabrikákban, vagy kisebb tükör fabrikánsok által, a° kik az üveg-táblákat az üveg-hutákban össze vásárolják, vitetik végbe. Ezen munkához igen sima, és külömbféle nagyságú márvány táblájú asztalok használatnak. A° Ts. 's Kir. Bétsi Tükör-fabrikában lévő márványasztal 130 hüvelyknyi hosszúságú, és 80 hüvelyk szélességű, melly közel a° közepe alatt álló kereng által majd egyik, majd másik oldalra lehajtatik, hogy a° fölösleg reáöntött kényeső leszivároghasson. Az ilyen tökéletes egyenlő helyheztetésben álló asztalra egy fehér ónlevél tétetik, és egyenesen elnyújtatik, melly közönségesen sokkal nagyobb, mint a° vele bevonandó tükörtábla. Ezután az ón levél kényesővel bekenettetik, és arra még annyi kényeső öntetik, hogy az a° levél széleinél néhány-lineákkal magassabb legyen, de ugyan akkor egy lineával az kényeső felett támadott rozsdá hártya levona-

tik. Ez után a' tükör táblát a' fehér ón levélre (mellynek már most alkotó részei 73 rész fehér ónból, és 27 rész kényesőből állanak) tétetik; mint hogy az kényesőnek belső nehezsége sokkal nagyobb az üveg-tábláénál, az üveg tábla csak úszik felette, és ugyan azért ha az ón levél fölébe rendessen eligazított nehezekkel lenyomattatik, mellyhez közönségesen ónból öntött, és kalapposztóval bevonott kerengeket szoktak használni. Mint hogy a' tükör-táblának megnehezítése után a' márvány asztal egyik oldalról felemeltetik, a' nyomás által kinyomuló kényeső annál könnyebben lefuthat az asztról, az asztal lábai alatt álló kényeső edénybe, a' honnan kivétetvén, további használatra megtisztittatik. Nagyobb tükör-táblák' ón levéllel való beragasztása' könnyebbitésére különös rámakat használnak. 50 □ Decimeter tükör-tábla a' Francia tükör Fabrikák' számolása szerint 2,025 Gramma amalgamát kíván. Az ón levéllel bevonott táblák 24 óráig a' nehezék alatt marad; második nap a' megnehezített tükör tábla egy oldalról felemeltetik, és ekkor ismét a' fölösleg való kényeső lefut. Egyenesen felfelé csak hosszabb idő után álitattik fel.

A' tükör-tábláknak a' fehér ón levelekkel való beragasztásán kívül még más módja is vagyon a' tükör-táblák beönözésának, melyet Lesevre tükör fabrikáns Párisban talált fel. Ő a' tükör-táblán egy lyukatskát is be-

tud ónozni, annélkül, hogy mellette folt látszanék. A' nedvességet ő bizonyos firnaiszos kenyőtsel távoztatja el az ónozástól. Verrea Ur azt tanátslá, hogy a' tiszta fehér ón helyett a' fehér ón a' közönséges ónnal vegyítessék, mellyhez ő 65 rész fehér, és 35 közönséges ónt vétetni rendel. Üres üvegek beónozására is közönségesen olly amalgamát szoktak készíteni, melly 2 rész kényesőből, 1 rész vízmútérczből, 1 rész ónhól, és 1 rész fehér ónból vagyon öszve szerkesztetve. Előbb egy olvasztó edényben a' közönséges, és fehér ónt öszve szokták vegyíteni, mellyhez a' vízmútércz kis darabokban tétetik, és ha ezen érczek mind elolvadtak, akkor öntetik hozzá a' már előre megtisztított kényeső, melly után jól öszve kevertetik a' keverék egy vas kanállal, és lekanaloztatván a' keverék habja, bizonyos gráduedig kihütetik, melly előkészület után az előbb előre kitisztított, s szorgalmasan kitörülgetett üres megmelegített üvegedényekben töltetik, és keresztül folydogáltattatik. Ezen munka éppen ollyan bajos, mint a' hátra kanyuló üvegeknek megónozása, mellyek üreges tükröknek szoktak használtatni; ezeknek megónozására az Angolyoknak különös fortélyok vagyon.

(Folytatása következik).

Követésre méltó példa.

Nagyon Tisztelendő Molnár Péter mostani Nagy Váradi Plébánus Úr, mint az Isteni, és a' Vallás eránt való különös, és követésre méltó következő példát jelenti: T. Ns. Újváry Godfrid Ferencz nyugalomban élő Kapitány Úr az Istenhez való szeretettől, és Vallásbeli kegyes indulatáttól vezéreltetvén, Testvérének Újváry Sigmund Póstmester Úrnak halála után reá szállott örökségből 1813-dik esztendőben Margittai Katolicum Templom számára egy kisebb harangot öntetett. 1823-dik esztendőben hat változású orgonát ugyan azon Templom számára hat száz Váltó forintokon megszerzett. 1824-dik esztendőben pedig két új sárga, és fekete színű Zászlókat 230 frton, ugyan azon Szentegyháznak tsináltatott.

A' halottas koporsók besrófoltatásáról.

A' halottaknak koporsóik mint tudva nagyon beszoktak szegeztetni; — ugyan kitagadhatná, hogy a' kalapátsnak koppanása a' beszegezésnél, melly közönségesen csak kevéssel az eltemettetés előtt szokott történni, azoknak szíveikben, a' kik az elholtat igazán kesergik, kellemetlen, és borzasztóképen vissza hangzanak! — Egy Francia útas azt mondja, hogy Angliában a' koporsók besró-

folttatni szoktak , és ez által a' koporsónak kellemetlen vissza hangzása a' beszegeztetésénél elkerültetik. — Mért ne vehetnénk mi is fel ezen szép szokást?

A' Himalaja Hegyek' magasságáról.

Hodgson , és Hebart Angoly Kapitányok, a' felső Ásiában lévő Himalaja Hegyek' legnevezetesebb tsutsai magosságának meghatározására, azokat geometriai módon felmérték. Ennek következtetésében a' Himalaja Hegyek legmagossabb tsutsa 25,580, a' legalacsonyabb 16,040 Angoly lábnyival magassabb a' tenger színénél , ezen Hegyeknek több mint 20 tsútsa felülhaladja Chimborasso magasságát, melly az előtt a' föld kerekségén lévő hegyek között legmagassabbnak tartott.

Rejtett szó:

Három tagból állok, első tagom teszi,
Halnak nemét, másik embert ékesíti,
Harmadiknak tsak úgy lészen jó értelme,
Ha e' két tagomhoz ragasztja az elme,
'S akkor tiz betűmmel teszek olyan helyet,
Hová szegény, gazdag, koldús, Király siet.

Jegyzet: A' 41-dik Számbeli Rejtett szó: Köröm.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(43.)

M. Theátromi nevezetesség.

Az Erdélyi Szinjátszó énekes Társaság, mellynek Pestre lett jöveteléről a' Hazát tudósítánk, a' Sevillai Borbély nevezetű nagy Operával kezdvén mutatványait, azolta mind Pesten, mind Budán számos híres Magyar Operákkal gyönyörködteté Hazánk ezen két városainak a' muzsikát, és Szép mesterségeket betsülni tudó számos lakosait, valamint a' nemzet pallérozódásán örvendező jó hazafiakat. November 17-dikén ismét a' Sevillai Borbélyt adá, mellynek első előadásáról egy a' Theátrumhoz, énekhez, és muzsikához értő idegen a' Pesti német Iris nevű folyó-írásban következő megbírást tettett közönségessé:

„Pesten September 28-án 1827.”

„A' Sevillai Borbély Magyar nyelven, egy társaságban lévő magyar Énekesek, és Énekesnék által adatott. A' Társaságnak az adandó darabról adott szemérmetes tartózko-

dású jelentése után valóban sokkal tsekélyebb játékot várhatánk. Azon eleven résztvétel, mellyel ezen gyönyörű Országnak nemzeti nyelve néhány esztendőök óta kimiveltetett, és elterjesztetett, — a' kíváncsiság, és, — a' mint közönségesen majd minden új mutatóványoknál történni szokott, — a' gunyolásra való vágyás a' Theátrumot fölösleg betöltötték. Egy két második, és harmadik rangú losikon kívül sehol sem látott az ember legkissebb ürességet is. A' nézők valamint azok, a' kik a' Hazafiúságtól lelkesítetvén a' legszerentsébb előadást kívánák, úgy azok is, a' kik gunyoló, 's kissebbítő kimenetelt jövendölének, tellyes várákozásban valának, hogy vallyon egyik vagy másik várákozásában nem lészen e' hijánosság.

A' kárpit felemelkedék, és íme mi olyan személyeket látánk, a' kik azon helyvel, mellyre fellépének, azon tárgyal, mellyet mutatniok, és azon móddal, mellyel azt előterjeszteniek kellett, sokkal jártassabbak valának, hogy sem azt magunknak képzelhettük volna. Illy előkelő nagy Opera, valamint a' muzsikára, úgy magára a' darabnak mesteriségére nézve is az olly Művészeknek óriási feladás volt, a' kik Franczia, és Olasz-országgal nintsenek olly szakadatlan, 's elbonthatatlan egyben köttetésben, mint a' mi német Énekeink, a' kiknek a' követésre alkalmas, állandó, és tökéletes mester példái vagynak, a' kik a' Magyar-országnak majd a' középszerűsége alúl álló tartománybeli városaiban

igen szorúlt művészi pályájokon semmi másban, hanem csak tulajdon személyes jeles művészi tehetségeikben, (geniéjekben) és a' mesterségben lévő kedvökben bizakodhatnak.

Ezen szempontból bíráljuk mi meg őket, és ugyan csak ezen pontból lehet minden kedvezés, vagy gunyolás nélkül őket megítélni. Ha már ezen fő szükségnek elő hirei, mellynek hijánosságát sok legjobb karban lévő német szín, és énekes játszó házaknak is szemre lehet hányni, az elszokott fülek, 's szemek meglegedésének megnyerésére szolgálhatnak, valjon mért nem lehetnénk mi az egyes személyek játécai megbírálásában is igazok, a' kik a' Magyar Játékosok közül még eddig; legtöbbre vitték mesterségöket. — Almavivának (Páli Úr) szép hangja vala, de még sok kimívelésre, sok oskolára vagyon szüksége, hogy ezen Rollában a' Mester énekesek mellett méltó helyet foglaljon, — igaz az is, hogy Figarónak (Szerdahelyi Úr) sem Bariton, sem Tenor éneklése nintsen, és hangjának kevés élességét még elszoktatnia kellett, hogy annak tökéletes kellemetességét megnyerhesse; igaz hogy Baziliónak (Udvarhelyi Úr) és Bartolónak (Szilágyi Úr) sem az egyes énekekben, sem a' közös dallokban hangjok ki nem emelkedett; igaz végtére, hogy valamint Rosine, (Dériné) úgy az játékban előjövő Dáma (Borsai Klára) tökéletesen hibátlan hanggal nem énekeltek; — de éppen olly visszahúzzhatatlan igazság az is, hogy az egész Társaságnak valamint hangja, úgy játéka bennünk azon

kivánságot gerjeszté, vajha mindennemű Operáink soha rosszabbul ne adatnának; hogy az egyes Tagoknak jártassága a játékban, különösen Figaróé a' Borotváló Jelenésben, valamint a' többi Tagoknak öszve munkálódásai, ha már illy tsekély gyakorlás után, mint a' millyen ezen játékot megelőzé, már ennyire ment, valójában jövődre még többre is menend azt bizonyosan reménylhetjük. Igaz az is, hogy illy szörnyű nagy játék színen, mint a' Pesti Theátrumé, már erősebb hangú, kiműveltebb művészek sem győzhettek meg minden előforduló nehezségeket; végre az első jelenés által okozott benyomás az Országnak első városában olyan lakosok előtt, a' kik a' szép mesterségek virágjaival, és érett gyümöltseivel szövetségben vagynak, már az is sokkal nagyobb ditséretül szolgál, hogy sem illy igyekezet mint ez, mellyet az egész olly annyira ditséretes nemzet díszére, és örömére előmozdítani bátorkodtak, ha sem ezen nemzet áldásában, sem annak örömében legkissebb részt sem kívánnánk is venni, megvethetnénk, vagy a' gyűlöletes gunyolódás tárgyává tehetnénk.

A' fordítás átaljában igen jó, némelly helyeken a' Magyarinak gyakori, és semmiféle Európai nyelvre nem követhető különös szava járása magát az eredeti munkát felül halladá.

Nem látjuk okát mért nem jelenthetnénk ki megérdemlett ditséretét a' játszó személyek külső alkotása, 's öltözete eránt. Amaviva,

valamint Rosine már az első jelenésekor nagy mennyiségű felfegyverkezett, és szabad szemek figyelmét magokra vonák. — Soványabb Bartolot, — és ez valójában mind belső mind külső Karakterje, lassubb (pedant) ének mestert, fortélyosabb Figarót olly könnyen gondolni sem lehet, mi megkettőztetjük olly könnyen kívánni sem lehet; mert ugyan mit nem kívánhat valaki, a' ki Pesten Bétset, Bétsben Nápolyt, Nápolyban pedig maga sem tudja mit keres?

Fabbrig.

Irlandnak legújabb Statistikai leírása.

Egy Londoni Havi Irásban Irlandról ezeket olvassuk: „Irlandnak népessége rendkívül nagyon nevedett. 1669-dik esztendőben tsak egy milliomra ment lakosainak száma, 1754-dikben két milliomra, 1800 ikban négy milliomra, és a' most folyó esztendőben már nyoltz milliomra nevedett. Irland föld színe 32,202 □ Angoly mértföldre terjed, a' Paraszti telkek 11,943,000 szántó földből állanak. Irlandban négy Tartományok, 32 Grófságok; 294 Báróságok; 2278 Plébániák; 1,142,602 házak vagynak, mellyekből 791-dik esztendőben tsak 702,099 állott vagyon. Továbbá Irlandban 1,312,032 familiák, 3,41,926 férfi, és 3,450,901 asszonyi lakosok vagynak, 1,138,060 ember a' szántás 's étéssel, 1,170,044 ember a' kereskedéssel,

és kézi mesterséggel keresi kenyerét, 528,702 jövedelmeiből; 16,307 szolgálatból él; 15,000 meggy esztendőnként azoknak száma, a' kik bűnös tetteikért elzártnak. Azoknak száma a' kik ostobaságok, vagy örültségek véget elzárva tartattnak, 1482-re tétetik. — Irlandnak a' Parlamentumban 100 Képviselői vagynak, mellyek 210,341 voksolók által választatnak; a' Nemesség csak 212 személyekből áll, tudniillik 1 Herczegeből; 14 Marquisból, 76 Grófból; 48 Vice Grófból; 70 Báróból; és 4 Patrítziusból. Négy Nemes az nadrag-kötő, 10 a' Bath rendének, és 18 a' Szent Patrick rendének vitézei. Az Irlandi Nemesek közül 63 az Angoly Pairs titulusát megnyerte. A' 212 Nemesek tiszteletbeli neveztetéseiket ekképpen nyerék: 5-en mint a' Királynak Testvérjei, 8 különös Felségi kegyelemnek jeléül; 8 mint Nemes szüléknek fiatalabb fiai; 11 mint a' Statusnak szolgálai; 7 tengeri szolgálatjaikért; 23 a' katonaságnál tett szolgálatjaikért; 6 mint Diplomaticusok, 11 mint törvény-tudók, 12 házasság által, és 121-en szörnyű nagy kintseik végett. Irlandban 5317 személyek a' Poliziára ügyelnek (Constables név alatt). Vagynak Irlandban 11,823 oskolák, 338,875 tanuló ifiak, és 207,793 leány tanulók. A' Statusnak, és egyes személyeknek vagyona öszvesen 563,660,000 font Sterlingre betsültetik. A' hasznót nem hajtó vagyon 87,000,000 font Sterlingre, a' közönséges vagyon pedig 90,000,000 font Sterlingre tétetik. A' forgásban csak 4 mil-

liom kész pénz, és a' Dublini Bankban 5,000,-
000 font Sterlinget érő papiros pénz vagyon.
Az egyes Személyek Bankjaiból 2 milliion
font Sterlingre menő papiros czédulák vagy-
nak a' forgásban. — A' Váltó levelek men-
nyiségét, mellyek hasonlóképen forgásban
vagnak, 1 milliion font Sterlingre teszik. A'
Státus jövedelmei még soha annak kiadásai-
ra elégségesek nem valának. A' kiadások 20,-
836,438 font Sterlingre; a' jövedelmek a-
zomban levonván a' felemeltetés költségeit az
utolsó 20 esztendő óta soha 7 milliion font
Sterlingnél többre nem mentek. Ugyan azért
költsönözésekhez fogtak, mellyek ezen szá-
zad kezdetétől fogva nevezetesen szaporod-
tak. 1716-dik esztendőben a' Státus adósága
16,106 font Sterlingnél többre nem ment,
1762-dikben már 223,433 font Sterlingre,
1794-dikben 1,969,975 font Sterlingre, 1800-
ikban 22,000,000 font Sterlingre, 1810-ikben
75,000,000 font Sterlingre, 1817-dik eszten-
dőben pedig 134,602,709 font Sterlingre
ment, ettől az időtől fogva Irlandiának Stá-
tus adósságai Angoly országgal öszve kap-
tsoltattak".

Dupius Delcourt Úrnak útazásáról a' levegőben.

Dupuis Delcourt Úr, a' ki Páris mellett
lévő Tivoli nagy kertből egy levegő golyó-
bittsal (Luft Ballon) nem régiben felrepült,

a' Párisban lévő Oságok közül egyet magával akart vinni; de a' Politzia meg nem engedé. Ezen levegői útjáról kiadott jelentésében ezeket tette közönséggé: „Öt órákor 20 minutumkor felemeltetém magam, a' napot melly Tivoliban már lealkonyodott, tsak hamar ismét meglátám; minthogy azomban feledékenységből semmiféle vizsgáló eszközket nem vittem magammal, nem lévén sem idő, sem lév-mértékem, sem mágnes tűm; olly magosra nem emelkedtettem golobitso-mat; hanem midőn közel 15 — 1800 Toisen (9 — 10.000 láb) magosságnyira felemelkedtem volna, megállapodtam. Ezen magosságban már igen hideg volt; ugyan azért, valamint egy sötét fellegért, melly közé gyűltem, magamat alább szálítattam.

(Folytatása következik).

Rejtett szó:

Két betűmet kereskedő
Jószágában szereti;
Más kettőmet Böltselkedő
Beszédében sürgeti;
Mondj egészen: föld nyilását
Elődbe ábrázolom;
Fő nélkül élted' folyását
Visszafelé hangozom.

Jegyzet: A' 42-dik Számbeli Rejtett szó: Menyország.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(44.)

Dupuis Delcourt Úrnak útazásáról a'
levegőben.

(Folytatás).

Huszonöt minutum után felemelkedésem-
től számítván már egészen homályos lett, 's nap
nyugott felé az égben igen sötét, és sűrű fel-
legek valának, 's a' föld ollyannak látszott,
mint egy nagy kék síkság, a' mellyen én
éppen legkissebbet sem vehettem észre; még
a' vizek sem vetették vissza tükrös fényességö-
ket; ugyan azért leereszkedésem igen bajos
volt; mind e' mellett mégis levegő golyóbi-
tsomat 2500 lábnyira a' földhöz le ereszt-
gettettem, 's már itt a' házak' ablakaiban vilá-
gosságot láttam, és igen jól hallottam mind
azokat, a' mellyek a' földön történtek; a'
harangok kongását, a' kutyáknak ugatását,
és az embereknek kurjongatásait. Nem kép-
zelheti az ember, milly tsendesség vagyon
a' levegőben, és milly különösen terjed
a' hang. Két fertály hétre úgy tetszett,

mintha több órányira terjedő erdő felett le-
begnék; ugyan azért leereszkedék, és az erdő
szélén szerentsésen elértem a' földet. Itt nem
messze voltam Morfontainetől a' Seini kerü-
letben, melly mint egy 13 órányira fekszik
Páristól, melly útát én egy óránál kevéssel
több idő alatt végeztem el".

Navarino vár, és kikötő hely.

A' Navarini kikötő helyet az omladék-
ban álló Ó Navarini vártól már messziről
meglehet ösmérni, melly egy magas köszik-
lán a' kikötő helynek nyugotti oldalában va-
gyon. Ha a' hajók délről evedzenek be a' ki-
kötőbe, igen különös teke formájú torony
ötlik szemekben, mellyet Pilaf Tepe-nek, (az
ösmeretes riskása ételtől) neveznek, ez az
új várral egyenlően emelkedik fel. A' hajó-
sok ezen toronyra igen vigyáznak; mert a'
kikötő nyugotti szélén a' víz nem olyan
mély, és csak kis tsónakokkal lehet beved-
zeni. — A' Navarini kikötő hely bizonyos-
san a' világon lévő legszebb kikötő helyek-
hez tartozik. A' kikötő helyet egy mély és
tágas hajlás, melly Moreában vagyon, teszi,
mellyet Sphagia (vagy mint régenten nevez-
ték Sphakteria) hosszú sziget zár bé. Ezen szig-
et még a' Peloponezusi háború óta az ak-
kori vitéz ellent állás végett ösmeretes, mel-
lyet az abban bezárt 450 Spartaiak az Athe-
na, és Messenabéliek sokkal nagyobb ere-

jök ellen megoltalmaztak. Még most is látszanak a' falaknak omladékai, mellyek az ostromoltattnak utolsó menedék helyül szolgálhattak. Ezen sziget a' tenger habjainak ereje által három, vagy négy részre elszakasztatott, melly szakadásokon keresztül, ha nyugodalmas a' nagy tenger, a' tsónakokkal az öbölbe evedzhetnek. Ezen szigetnek egyik elszakadt részében vagyon egy Török szentnek a' sírja. Közel a' kikötő hely közepéhez áll egy más kis sziget, vagy inkább kőszikla. Jobbról a' Navarini vár mellett kell evedzeni, mellyet a' Görögök Neo Castro, új várnak neveznek; ez egy magas helyen közel két dűlő földre fekszik a' parton álló lerakó házaktól; a' várhoz vezető út a' Török temetőn megy keresztül. Közel a' vár kapujához egy igen nyomorútt Görög falu fekszik, melly legalább ez előtt olly állapotban volt, mint akkor, midőn a' Velenceiek birták, tudniillik dűlő félben. Ó Navarin várának maradványai egy rozsz Kastélyból, melly egy délről meglehetősen meneteles; de keletről, és nyugotról igen meredek falat formáló dombnak tsutsára vagyon építve. A' régi város a' déli meneteles részén volt építve, és majd keskeny három szögű formára épült fallal körül véve. Ezen Kastélyból a' Sphahltria szigete keresztül délfelé igen messzire szolgál kilátás a' kikötő helyhez, és a' mostani Navarin várossához; kelet felé nagy részét régi Messeniának a' teke formájú dombal keresztül lehet látni, melly ámbár a' tenger

pontjaitól egy mértföldnyire fekszik; még is jelül szolgál a' kikötőben evedző hajóknak, nyugotról Prote (vagy a' mint az Olasz föld képeket látjuk feljegyezve Prodano) szigetet, végre nyugott keletről Petrachoris, és Leukos falukat lehet látni.

Muszka Bányák' jövedelme az idén.

Folyó esztendő első hat hónapja alatt a' Muszka Bányákból következő mennyiségű nemes érczek ásattattak ki: 140 Pud, 28, font 11 Solotnik, mintegy $4926\frac{1}{2}$ Berliini font arany, és 15 Pud, 19 font, 70 Solotnik, vagy is $541\frac{1}{2}$ Berliini font Platina ásattatott ki, 34 századrész az aranyból, és 7 század rész a' Platina mennyiségéből a' Korona Bányáiból került.

Cherokis Amerikai vad Nemzet' Constitutiója.

A' Cherokis Amerikai vad nemzet a' Londoni Újságok' bizonyítása szerint Constitutiót ada magának. Ezt a' tartománny határ széleinek megállapításával kezdé; továbbá három fő hatalmatságot alkota, a' törvény hozó, végre hajtó, és a' Birói hatalmasságot. Az első hatalom bizonyos választott tagokból álló Testre vagyon bízva, mellyhez minden kerületből két esztendőre két Tag vagyon a'

közönség által választva. A' végre hajtó hatalom egy négy esztendőre választott vezérnek kezében vagyon, a' kihez három Tanácsos, vagyis felelet terhe alatt lévő Minister vagyon kaptsolva. A' Birói hatalom három fő Birák által gyakoroltatik; de ezek is tsak négy esztendőre vagynak választva. Ugyan ezen Constitutió által a' Cherokisok tarmományában a' szabad vallásbeli gyakorlás, valamint az öszve esküttek Intézete is megengedtetik. Papnak mindazonáltal a' Tanács ülésben nintsen helye.

A' Könyv-nyomtató mesterség feltalálójának emlékköve.

Folyó esztendei October 4-kén Mainzban a' helybéli művészek eggyesülete', és Gutenberg udvarának tulajdonosai' közös kívánságára a' Könyv-nyomtató mesterség feltalálójának emlékezetére azon udvarban, melly az ő nevét viseli, az ő kép szobra felállított. A' mesterműv Scholl Jó'sef igen jeles helybéli kö-faragó által készítettett, 's a' munka közönségesen igen nagyon ditsértetik. A' kép-szobor talp kövét diszesíti azon felírás, mellyet ama Tudós Wittig Jov a' Mainzi Universitásnak Rectora 1507-dik esztendőben készített, és ugyan azon a' helyen felállított; de a' melly a' Polgári háború dühösségének áldozatjává lett. Tsak a' végét változtatták a' jelenlévő alkalmatosságra. A' felírás ez:

Joanni Gensfleisch - dicto Gutenberg-
 Patricio Moguntino, — qui primus omnium
 litteras — aere imprimendas invenit, — hac
 arte de orbe toto-bene merenti, in nominis
 sui memoriam immortalem — societas ar-
 tium Moguntina — et possessores — Curiae
 Gutenbergensis — posuere IV. Nonas Octob-
 ris Anno MDCCCXXVII.

vagy is magyarra fordítva:

Gutenbergi Gensfleisch Jánosnak — Mainzi
 Patriciusnak — ki a' Könyv-nyomtatás' mes-
 terségét feltalálván, — ezen mestersége által
 magát az egész világ előtt érdemessé tette, —
 neve' örökös emlékezetére — a' Mainzi
 művészek Társasága, és a' Gutenbergi Cu-
 riának tulajdonosai — emelték October 4-ik
 napján 1827-dik esztendőben.

A' Norvégiai fa-házak.

Norvégiában a' fa-házak oltsók, és me-
 legek, a' falak olly erőssek, hogy legkisebb
 hideg be nem nyomulhat a' szobákba; ezek
 a' házak gömbölyű gerendákból vagynak ösz-
 ve szerkesztetve, mellyek között lévő hézagot
 gondosan mohval betömögetik, azután az
 egész házat jó vastagon degettel (kulimázzal)
 bemázolják, és mind belőlről, mind kívül-
 ről bedesz-kázzák. A' szobák végre péppel be-
 mázoltatnak, vagy festett papirosokkal be-
 vonatnak, és egy magas négyszögű kályha
 által fűtetnek. Az illy házban a' legkémé-

nyebb télben is igen jó melegségben lehet az ember.

Egy Matska megmenti gazdájának életét.

Bizonyos ember olly nagy álomba merült, hogy közönségesen holtnak tartatnék. Már a' koporsóba kívánák a' megholtnak tartott alvót tenni, midőn kedves matskája reá ugrött. A' félig még akkor is részeg vörös orrú sírásók olly kegyetlenek valának, hogy a' szegény matskát is a' koporsóba bezárnák, és úgy elmenének. A' matska ez alatt a' képzelt halottnak hasára ült, és azt így jól meglegejtette. De tsak hamar a' siránczó seereg megjelent, és a' koporsót a' helybéli szokás szerint a' szomszédban lévő templomba vitték. Ezen rázás által a' képzelt halott egészen felelzmelt, 's jól hallván a' halottas énekeket, észre vette, mitsoda veszedelmes helyheztetésben légyen; ugyan azért, hogy magát kijelenthesse, kedves matskájának farkát rángatni kezdé, 's ez olly szörnyű lármás nyafogást vitt végbe, hogy az ájtatos éneken elmerült siránczók figyelmét magára voná. A' koporsó tehát kinyitatték, és ime a' halott kedves matskájával együtt kilép a' koporsóból! — Ez időtől fogva az ember még húsz esztendeig élt.

Különös Seborvosi munka.

Ha a' Benduinok, vagy az Arábiai pusztán lakozók golyobis által úgy megsebesítettnek, hogy a' golyóbis a' hús közül ki nem fordul, következő mód szerint szokták azt testeikből kihuzatni. Vesznek tudniillik egy zöld békát, melyet a' zöldellős posványokban nagy mennyiségben feltalálhatnak, és felvágván a' békának a' hasát, azt olly módon kötözik a' meglövetett ember sebére, hogy a' béka sebe az ember sebére reá feküdjék. A' haldokló állatnak görtsös mozgása a' megsebesített ember' inaival közösülésbe jöven, a' golyobis ezen ingatás által minden nehézség nélkül kifordúl a' sebből.

Rejtett szó:

Bölske, feszítsd meg eszed! három betű,
még is azonban

Négy értelme: bogár-fészek, — veszedelme
madárnak, —

Állati belső rész, — vagy láb teszi. Vége
romolni

Nem tud. Vissza felé volt Themse vidéki
Minister.

Jegyzet: A' 42-dik Számbeli Rejtett
szó: Árok.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(45.)

A' Tigris vadászat Indiában.

Adventures of Naufragus-ban következőkép vagyon Tigris vadászat leírva: „Értésünkre esék, hogy egy Tigrist öt mértföldnyire tölünk a' czukor-nád földekben láttak. Azonnal az Elefántok felszerszámoztattak, és mi is elnyargalánk rajtok. Denison olly Elefánton vólt, melly már a' vadászathoz vólt tanítva, és a' puska lövésektől nem félt; Riago, és én egy olly Elefánton, a' melly még soha vadászaton nem vólt. Az Elefánton lévő toronyban három golobissal töltött puskát, egy pár pistolyt, és két lántsát találánk. — Alig hogy elindulánk, száz Indus, többnyire lántsákkal felfegyverkezve lépegetésünk közben futva utól érének, és a' reménylendő vadász multságban annyi kedvet mutatának, mint a' mi parasztjaink Angliában a' róka vadászatokon. Vélünk egyetlen egy kutya sem volt, de ez az Indus vadászatokon nem újság; mert ámbár felső In-

diában ezen vadászaton igen alkalmas, és különös fajta kutyák vagynak; déli Indiában mindazonáltal a' kutyák olly hitványak, hogy éppen semmire sem lehet őket használni. Sőt ide hozott Angoly vadász kutyák is, melyeket Calcuttában gyakran 100—150 Pistolyon is (egy Pistoly 7 for. 46 xr ezüstben számítván) eladni szoktak, néhány hónapok alatt mint más Európai állatok egészen elkortosodnak. — Sok hajtóknak öszve sereglése egy czukor nád földnél, és némelly fiatal legényeknek a' közel álló kókusz-fákra lett felmászása elegendőképpen megmutatá, hogy már a' vadászatnak helyét elértük. Az Elefántok is megéreztek az ellenséget, és külfömbféleképpen aggodalmokat kijelentették. A' mi Elefántunk igen nyughatatlan lett, hordyogott, bömbölt, megállott, és úgy látszott, mintha vissza kívánt volna térni. A' másik tanult Elefánt ellenben magossan feltartván órrát, kettőzötetett lépésekkel ballagott, 's szemei a' viadalra való vágyástól fénylének. Végre meglátánk a' Tigrist egy czukor nád mellett, és az adott jelre mindnyáján egyszerre elsüténk reá fegyvereinket. A' lövés után sokáig tsendesség volt, és éppen ismét tölteni kívántuk fegyvereinket, midőn egy irtóztató ordítást hallánk, melly bizonyos jele volt annak, hogy a' vad-állatot megsebesítettük. Dennisonnak tanult Elefántja nyugodalmasan állott, 's felfelé tartott órával; kész volt magát védelmezni, vagy a' Tigrissel megmérkezni. De annál félénkebb vala a'

mi Elefántunk. Ezen szegény állatnak lábai, és egész teste reszketett, és megfordulván, a' trombita harsogásához hasonló lármával, és tsudálkozásra méltó sebességgel futott velünk vissza. A' mi helyheztetésünk félelmes vala, és tsak nagy ügygel bajjal maradhatánk meg az Elefánt hátán. Az állatnak nehéz mozgása által a' toronyban egymás hátára hanyattunk, és áldottuk az Istent, midőn még is tsak annyira is letsendesedett, hogy egy keveset hátra tekinthettünk.

Ezen kinézésünk a' toronyból gyönyörű vala, a' Tigris mérges dühösséggel ellenségeire vissza tekintvén, farkával oldalait tsapkodta, és szörnyű szökésekkel a' térségen keresztül a' közellévő erdőbe futott, a' hová Dennison Elefántjával, és az Indus vadászok gyalog követték. Nagy ügygel, bajjal tudta a' vezető Elefántunkat vissza fordítani, a' melly félénk tekintetével elégségesen kijelenté, hogy a' történeten annyira megilletődött, mint mi magunk, a' kik a' hátán valánk; mint hogy azomban sem jó szóval, sem ütéssel meg nem lehetett az állatot előre indítani, eltökéllénk magunkban, hogy a' töltött fegyvert magunkhoz vévén, gyalog fogjuk a' tigrist követni. Leugorván azért hajlékunkból, Barátunk után futánk, és az erdőnél a' hol a' Tigris a' gallyak között elbujt, utól érvén ötöt Denninson az ő Elefántját letérdepeltette, és mi lajtorján a' tornyába béléptünk, a' hol mindnyájunknak elég helyünk völt. Miglen mi a' Tigris előtt állánk, több Indu-

sok hátulról folyvást tüzeltek az állatra, hogy a' sűrűségből kihajthassák. Ez alatt irtóztató orditásaival jelentette, hogy újlag is megsebesítettett. Végre a' fájdalom, és a' kétségbeesés erőt vett rajta, és újlag szörnyűképpen elordítván magát, a' sűrűségből borzadásra gerjesztő bögéssel kiugrott, és tátott szájjal, mintegy lángoló tüzeességű szemekkel tíz lépésnyire az Elefántunk előtt megállott, a' ki már felfegyverkezett orrával ellenségére várakozott. Majd egy minutumig mind a' két állat tátott szájjal állott egymás előtt, és mérges szemmel egymásra megvetőleg tekintgetének. Ekkor elsüténk mi puskáinkat a' Tigrisre, és ugyan ezen pillanatban nyomult az Elefánt is elő, és a' Tigrist, a' ki éppen akkor reánk akart ugrani, orrával olly kegyetlenül megtsapta, hogy az a' földön heverni kényszerítettett. Erre frígyes vadásznak megmagyarázhatatlan sebességgel orrával fel-emelé, és lábával olly kegyetlenül öszve nyomá, hogy béle a' sebeken keresztül kinyomula. Ekkor az Indusok reá rohanván lántsáikkal megölék, és a' vadászatban olly annyira felhevülének, hogy még akkor is midőn az állat már megdőglött, lántsáikkal ötet szurdalni meg nem szűntek. Az elhaló állatnak jajgató ordításait fájdalmas volt hallani, úgy hogy valójában mindnyájan megsajnáltuk. Tsudálkozásra méltó azon gondosság, mellyel az Elefánt orrára vigyázott, valamint rendkívül való okossága, és pontossága a' viadalban, mellyben megfontolt for-

gásokkal nagy bátorsággal, és hidegvérűséggel ellenségeivel megmérkezett. — Méltán mondhatjuk: az Elefánt a' teremtésnek valóságos tsudája! —

Az elhervadt plánták felfrissítésének módja.

A' New London Mechanics Register, a' 24-dik szám alatt a' 77. oldalon következő módot ajánl azon plánták felélesztésére, és frissítésére, melyeknek törzsöke, szárai, ágai, bimbói elhervadának:

Minekelőtt alkohollal tökéletesen be-sziziatott kámfor olvasztást kell készíteni, ezen olvasztásból azon víz mennyiséghez, melly az elhervadt plánták felfrissítéséhez elégségesnek lenni gondoltatik, minden két lat vízre négy tsöppöt kell tsöpögtetni. Mihent a' Kámfor a' vízzel öszve vegyül, azonnal egy vékony erős hártvátska támad a' víz színén, ezt gondossan a' vízzel öszve kevervén, rövid idő múlva a' Kámfor kis iszap darabotskákként fog a' vízben úszdogálni, végre tökéletesen öszve vegyülvén a' vízzel abban elfog tűnni.

Az elfonnyadott, vagy hervadt plánták ezen kámforos vízben mártanak, úgy hogy a' víz által egészen ellepetessenek, ezen vízben két vagy három óráig benne hagyatnak a' plánták; melly áztatás által az öszve fonnyadott levelek ismét elterjednek, a' le-

konyuló száruk felemelkednek, valamint az öszve ránczosodott törzsök héjjak ismét a' plánta élet levélvel megtelve lesznek. Ez után a' plánták jó földbe elültetnek, és hőven megöntöztetvén, a' nap-sugarjaitól megőriztetnek mind addig, miglen új gyökereket nem eresztenek a' földbe.

Ugyan illy módon lehet az elhervadt gallyakat, 's kisebb fákat is felfrissíteni.

Ha az elhervadt plánták legfellyebb négy óráig tartó ásztatás után sem frissülnek fel, már azokat minden esetre tökéletesen elholtaknak kell tartani. Ellenben ha a' beásztott plánták életre jönni észrevétetnek, mint hogy a' Kámfor igen nagyon élteti a' plántákat, három, vagy legfellyebb négy óránál tovább nem kell őket a' kámforos vízben hagyni.

A' Persiai Király udvari zsebelése.

Ha a' Király (Sah) észre veszi, hogy országának Naggyai közül valamellyik mód nélkül meggazdagszik, következő mértéketes huza-vonással él. A' gazdagodó Ország Naggyának tudniillik egy pár hétig, vagy hónapig udvari konyhájából egy tál ételt küldtet, mellyért az ekképen megtiszteltett Ország Naggya mind annyiszor a' mennyiszer ezen felségi ételt veszi, 1000 darab aranyat tartozik fizetni. — Ezen végből a' Sah naponként valamellyik külső hatalmas-ság követségét is szokta megvendégtetni

illy gazdagodó naggya által; továbbá vagy hetenként többször Sahot játszik, vagy fogadásokat tesz több ezer aranyokban. Mind a' két esetben természetesen a' színlelt kedves udvari emberének vesztenie kell. — A' kit azomban a' Sah egyszerre tönkre kíván tenni, ahhoz tsak ebédre meghivatja magát; ezen megkülömböztetés a' Persáknál olly nagy, és ugyan azért annyiba kerül, hogy a' leggazdagabb is kóldússá lesz általa.

Ananás Ing.

Mitsoda? az Ananás gyümölcseből készült ing? — lehetetlen! de tsak ugyan ezek az ingek Ananás vászonyból készíttetnek. De hát ezen vászon miből készül? — Az Ananásnak igen finom, és igen erős szálkáiból. Braziliában, hol az Ananás szabadon nagy mennyiségben terem, különösen Thonlandban készítenek belőle ingeket is, mellyeknek vászna elejéntén sárgás, de utóbb tökéletesen megfehéredik.

Statistikai észrevételek.

Angliában az alsóház biztosságának jelentése szerint azon somma pénz, melly 1776 a' szegények tartására fordított, olly erányban vagyon azzal, melly 1785-dikben ugyan azon tzelra szenteltetett, mint 17 : 18-

hoz. Annak 1785-től fogva 1803-kig történt szaporodása olly erányban áll, mint 21 : 53-hoz ; 1803-tól fogva pedig 1815-dikig, mint 53 : 81-hez. A' segítségben részesültek száma 1803-diktól fogva 1815-kig olly erányban vagyon, mint 7 : 9-hez. Melly szerént a' szegények tartását illető adó negyven esztendő alatt négyszeressen ; husz esztendő alatt pedig kétszeressen nevelkedett. 1803-diktól fogva 1815-dikig a' szegények száma mintegy harmad résznyire nevedett ; valamint Angliának egész népessége $\frac{1}{3}$ szaporodott. 1804-ben Angliában, és Valesben a' szegénység' segítségét tárgyazó földbér 38,000,000 font Sterl. ; 1815-ben pedig szinte 52,000,000 font Sterlingre ment. Angliának, és Valesnek népessége 1801-ben 10,942,645 ; 1811-ben 12,596,803 ; 1821-ben pedig 14,381,631 lélekből állott. Ez irtóztató szer ; mivel az iparkodásnak minden tökéletesülése mellett sem halad elő hasonlóképpen a' nemzeti gazdaság.

Rejtett szó:

Bajt jelent eleje, vége erősséget,
Állítsd össze, majdan tesz vízi népséget.

Jegyzet: A' 44-dik Számbeli Rejtett szó: Lép.

M u l a t s á g o k ,

1 8 2 7.

(46.)

Méltóságos, és Fő Tisztelendő Lai-
csák Ferentz Úrnak, a' Nagy-
Váradi Püspöki székhelybe első beüllé-
sére Nov. 18-ikán 1827.

Isten! borulva omlok le elődbe,
Imádván tsodálom Tetteidet;
A' por nem is hat a' mély titku ködbe,
Melly fátyolozza bölts végzetidet,
'S kit nem rég vitt el szent czéled magával,
Vissza tér az áldás koszorujával.

Megyém! oszlik az éj bibor egedről,
Szelid vidámság szállja meg kebledet,
Lágy érzés szikkasztja kisírt szemedről
Az elvált Nagy után hult könnyedet,
'S hol eddig dult a' komor bú hatalma,
Most ünnepel az öröm Diadalma.

Ezerszer üdvözlégy Megyénknek Attya,
Jöttöd repesztí a' gyász fellegét.

'S a' népnek örvendő éljen szózatya
Viditty a' Várad kiderült egét.
'S hol eddig dult a' komor bú hatalma,
Most ünnepel az öröm diadalma.

Repdeső szívvel könytelte szemekkel
Mosolyog a' szenvedő emberiség,
Körül ölelve biztos reményekkel,
Nem érzi terhét, mely görbeszti még.
'S könnyült kebléből így zeng fel szózatya,
Ezerszer üdvözlég Megyénknek Attya.

A' Tudós férfiak koszorújokra
Égi malasztú fény özön terül,
Nyugott vidámság üll bölts homlokokra
Ő szívek nem földi érzésbe merül
'S tisztos kérőknek így hangzik szózatya;
Ezerszer üdvözlég Megyénknek Attya.

Nagy Férfi! én is e' Dallal köszöntlek
Mint Magyar Szentegyházunk oszlopát,
Kit körül ragyognak a' fénylő érdemek;
'S mint Nagy-Várad ditső Apostolát,
'S azt is úgy zengem, mint bív nyájad szózatya
Ezerszer üdvözlég Megyénknek Attya.

'S azon emlékre, melyet érdemidnek
Tiszteletére szívünk rég emelt,
'S melyet örök jeléül nagy tetteidnek,
A' szeretet, és hála rég megszentelt,
Ott neved, és égi erköltsid sugára
Mindég mosolyog az idő mohára.

Huszly Károly
Titoknak.

Angliai, és Americai Bajvívások.

Coke szerint a' bajvivást Anglia törvényei tiltják, és fenyítik, sőt kötelességévé teszik minden bajviváson jelenlévőnek azt elhárítani. Ha ő ebbéli kötelessége' gyakorlásával a' bajvivókat megsérti, azoknak ő ellené semmi törvényes követésök sem lehet; de ha azok őtet megsértik, ő néki törvényes jussa vagyon az elégtétel követésére. Mind e' mellett a' kettős viadal gyakran Angliában kivált I-ső Jakab, és mind a' két Károly Uralkodása alatt legnagyobb divatban volt. II-dik Károly alatt a' viadal segédek (secundansok) a' fő bajvivókkal együtt viaskodtak; és minthogy kardoskodási készségökért választattak, az ő rendjek nagyon veszedelmes volt. Ezt olvassuk Carlislei Lord Howardról, a' ki II-dik Károly alatt egy nagy mulatságot (fête champêtre) adott Spring Gardensben Charing-nál, hogy közötté, és a' szabad életű Shrewsbury Hertzegné között buja szövetséget szerezzen. De a' vidám, és ketsegtető Sidney körül lebegte a' Hertzegnét, és annak egész figyelmét magára vonta ő kegyelméről. Minthogy ő ez által az egész ünneplést nevetségessé tette; nehezen tartóztathatták vissza ellenkezőjét azon vad tselekedettől, mellyel szívét a' társaság előtt keresztül döfné. Más nap a' Lord Sidneyt viadalra hívta. Amaz Dillont választotta segédjének a' ki sugár kis ember vala ugyan; de igen ügyes, és tüzes kardoskodó; emez pedig Rawlings ifjú Urat

vette segédül, a' ki éppen ekkor jutott egy 10,000 font Sterl. jövődelmü birtokba. Sidney több helyeken megsebesített: segédje pedig által döfött szívvél a' földre rogyott. — A' szerentsétlen Shrewsbury Hertzeg későbbben annyira felhevült, hogy az betstelen Buchinghamot, felesége kerítőjét hívná ki kettős viadalra. A' Hertzegné lovász álban követte kedventzét, 's lovát tartotta, míg az az ő férjét meglámadta, és megölte. Az erköls-telen Uralkodó a' Királynénak minden ellen-zése ellen Buckingham Hertzeget ezen vad-tette után is kiterjesztett karokkal fogadta. Az utolsó 60 esztendő alatt Angliában 172 kettős viadal történt, mellyben 344 személy részesült. Ezek közül 60-en ölettettek meg, Három bajvivásban mind a' két vivó elesett; 96-an megsebesítettek, és pedig fele veszedelmessen, 188-an sértetlen maradtak. E' szerint a' bajvóknak ötöd része életét veszté, közel felét pedig az ellen vivók golyója találta. Ezen bajvivások közül 18 visgálat alá vétetett, a' részvevők közül hatan feloldoztat-tak, heten szándéktalan, hárman pedig igye-kezett öldökléssel vádoltattak; kettőt közü-lök elvesztettek, nyoltzat pedig külömbféle időre tömlőtzebe vetettek.

A' búza' alkotó részei.

Minden gabona nem között az őszi, és ta-vaszi búza bir leghathatóssabb tápláló erővel,

Ebben vagyon minden más növényi élelem között legnagyobb mértékben a' növény-
enyv, vagy nyuló-alak (colla, gluten vege-
tabile), melly valóságos állati tulajdonság-
gal bír, és a' téjnek turó - alakjához, és a'
hús' izom-rostjaihoz (Fibrae musculares) na-
gyon hasonlít. Hermbstädt Fridrik felbontá-
sa szerint 16 lat búzában 1 lat, és 2 könt.
nedv, 11. lat, és 2 könt. liszt, és 3 lat korpa; 16
lat lisztben pedig 5 lat növény-enyv, 2 könt.
és 10 grán tojásfejér alak, 1 lat és 3 könt.
növény-nyálka, 2 könt. nyál-tzukur, 6 lat,
1 könt. és 15 grán keményítő, 1 lat, és 30
grán rostalak (materia fibrosa), 1 könt. 5
szemnyi víz van. A' két könting, melly hibázik,
résztént azon illat olajt teszi, melly a' buzá-
ban még vagyon ugyan; de a' lisztnek bon-
togatása alkalmával elrepül. Ezen balsam az,
mellynek a' kenyér - sütéskori felszabadulása
a' különös jó kenyér-szagot szüli.

A' tzeklä' alkotó részei.

A' tzeklänek nyoltz tized része víz, és
csak két tizedrésze teszi annak valóságos szá-
raz alakját. Száz rész tzekläben ezen köze-
lebbi részek találtnak: 80 nedv, 4, 5 je-
gedhető tzukur, 3, 5 nyál tzukur, 1, 25 nö-
vény - tojásfejér - alak, 1, 25 mézga nemű
nyál, 0, 50 lug-szer, és külömbféle savak,
6, 25 száraz rost, melly egy kevés keményí-
tővel (amylum) tojásfejérrel, és növény ros-
tal vegyes.

Irtóztató kegyetlenség.

Bizonyos közelgető innepen pompásan kívánván megjelenni bizonyos Pádvai Nemes 1671-ben, egy Pádvai Kőfaragóval megalkudott, hogy az az ő kotsijának ékesítésére valami tzifraságokat készíttene. Ez megigéré, hogy a' kívánt munkát bizonyos meghatározott időre elkészíti, de mind e' mellett szavának nem lett ura. Erre felbosszonkodva elmegy a' művészhez a' megtsalattatott Nemes, de őtet otthon nem lelven hízeltetésével reávette annak feleségét, hogy az ő két gyermekét vele a' házához menni engedné; mivel jelenté, hogy ő azokat megakarná ajándékozni. Mihelyt haza értek, mindjárt a' kotsijához vezette az ártatlanokat, 's oda szegezte őket, a' honnan a' tzifraságok hibáztak. Erre elküld a' Kőfaragóért azon izenettel, hogy sietve jöjjön hozzá; mivel két képről kívánná ítéletét hallani, mellyeket éppen most vett. Képezhetni a' szerentsétlen atyának fájdalmát, és dühét, ki mindjárt megölte volna gyermekei gyilkosát; ha őtet nem tartóztatták volna. Azonban meglakolt gonosz tettéért a' gyilkos; mert bár nagy nemzetségből vala is és nagy tekéntettel birt: tsak ugyan a' Törvényszék ítéletéből elevenen elégettetett.

Az ének ereje.

Egykor ama híres énekes Farinelli egy fogságba esett ifjú hős' személyében lépett

fel a' játékszinre, és azon harágos, és kegyetlen Tiránnak, ki őtet kedveltjével együtt fogságba ejtette, egy igen lágy hangzatu énekkel esdeklett részvételéért, és kegyelméért. A' Tirann' személljét viselt színjátzó Farenelli szivemelő hangjaitól egészen meggyőzöttetvén, a' helyett, hogy annak kérését rol-léja szerént megvetné, sirva fakadt, és őtet karjai közé szorította.

Dinnye tzúkor.

Különös figyelmet érdemel azon tudósítás, hogy Payen Úr Frantzia - országban a' Páris környékén termett dinnye-nedvből gyönyörű fejér jegedt-tzukrot készít. Mind e' mellett még is a' hazafiúság érdeme szerént tudnunk kell, hogy a' dinnye-tzukor feltalálásának eleve Magyar Hazánkban született; minthogy Dr. Romy Úr már több esztendőkh előtt mint a' híres Keszthelyi Georgikonban a' gazdaság', és műtudomány Professora, nem csak a' Prágai gazdasági Újságban; hanem Pethe Ferentz Úr' „Nemzeti Gazda” nevű folyó-írásában is felszóllalt a' dinnye' tzukorral bőv nedvéből, különösen a' görög-dinnye (cucurbita citrullus) levéből való tzukor készítés ügyében; mivel észrevette, hogy valamelly felvágott érett görög - dinnyének a' tzukorral bőv nedve már a' tányéron tzukor-rá hégedt. A' Chemia, és Technologia kedvellői nem megvető munkát tennének, ha e'

dolgot Hazánkban, hol a' dinnye nagy mennyiségben, és jósággal terem, szoros próbára vennék.

A' Kinai hegyi riskása' érdeme.

A' Bresciából ujonnan érkezett tudósítások szerint az idén is megkülönböztette magát Olaszországban termésére nézve a' hegyi riskása a' motsáritól; mert, ámbár e' folyó 1827-dik esztendő a' ri's termesztésre általában kedvetlen vala is, úgy annyira, hogy hihetőképben a' sűrű ködök, és harmatok miatt, Rosa Úr jelentéseként a' motsári ri's termesztők az elvetett mag' mennyiségét is alig nyerhették vissza; mindazonáltal a' Kinai hegyi ri's ezen elementomi esetektől menten maradott, és ha bár nem olly elégleg, és gazdagon is; de tsak ugyan türhetőleg fizetett. Ezen természet adomány mindenütt megterem, valahol a' szőlő gerezd tökéletesen megéri. Jó vólna Hazánkban is közhasznu próbára venni!

Rejtett szó:

Ez magában kis tűz: de nagy károkat űz;
Fej nélkül halakban, hej! van nagy divatban.

Jegyzet: A' 45-dik Számbeli Rejtett szó: Búvár.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(47.)

Nagyságos Bárczai Bárczay Pál
Úrhoz Ő Cs. K. Felsége Tanátso-
sához 's T. Pest Vármegye Első
Al-Ispányához.

Kevélyen jár a' bűn virtust tapodva,
'S kérkedik, ha sír a' nyomattatott;
De a' Nemes, kit a' jaj meghatott,
Megáll felette szívben szomorodva.

Lelkében ottan szent érzelmi kelnek,
'S az emberiségnek fő béllyege,
Mint a' tavasznak tiszta kék ege,
Enyhülést ad a' dagadó kebelnek.

'S mikor hegedve van mély vérezése,
Emberi tett fénylven az emberen,
Övé ekkor a' mennyek' érezése.

'S Jutalmaz nem más, — hála' könnyi lésznek
Tettid' érezve a' buzgó eren,
Mellyek Tégedet még nagyobbá tésznek.

B. K.

Chiossich János 110 esztendő's katona.

A' száz esztendő'n fellyül haladt kor már magában ritkaság ; az pedig , hogy vataki katonai szolgálatban száz esztendő'nél több időt töltjön , a' legritkább tünemények közé tartozik. Néhány évek előtt illy elvénült bajnok halt meg. Chiossich János eredetére Dalmata vala , 's 1702 December 26-dikán látta hajnalát. Már 1710-dikben hét esztendő's korában a' néhai Tsászári Starhenberg gyalog ezeredben mint sípos szolgált. Minekutánna ezen szolgálatban férfiukorra jutott , 1725-ben köz-legénnyé tétetett , és 1750-ikig ezen állapotban maradt. Triestből az ezered egy részével bizonyos küldöttséget Amerikába kísért. Ő VI-dik Károly alatt Magyarországban a' Török ellen , 1741-ben Mária Theresia alatt a' Burkus ellen ; 1742-ben pedig a' Frantzia ellen Tseh-országban , és 1744-ben Német Al-föndön harczolt. Ösméretlen okokból elhagyta a' Tsászári szolgálatot , és a' Velentzei Köz-társaság seregeihez állott. Közlegényként állott be Magnobissi , és Papadopolo ezeredébe. Legtovább flottán szolgált , és Emo Generállal a' keresztes táborban a' Tunisiak ellen ; valamint más tengeri táborokban is , részt vett. Ezen szolgálatját , a' nyugalmat nem óhajtván , szinte 1807-dikig folytatta. Már ekkor csak ugyan a' Velenczénél lévő Muranói katona kórházba ment , a' hol is 1820-dikban Május 22-dikén ereje fogytában elvégezte élete' 117 esztendő's pályá-

ját. Így ő szárazon, és vizen, sovány katonai élet módon, sok nyomoruságot, 's külömbféle nehéz klimai változást kiállván, tellyes 87 szolgálati esztendőt számlált; a' kórházban pedig 23 esztendőt töltött, 's ekképpen 110 esztendeig katonáskodott. Ő utolsó vénségéig egészséges vala, 's nagyon egyszerűn, tartózkodva, és tisztán élt, 's jó kedvű volt. Figyelemre méltó, hogy attya, nevezetszerént Chi-ossich Bertalan 105; egy nagy bátya pedig 107 esztendeig élt.

A' Költő álmában.

Néhai Göttingai Professzor Wöhner gyakran beszéllé magáról, hogy néki bizonyos gondolatnak két Görög versel való kitétele feladatott légyen. Ő ezen munkával egy pár nap szorgalmatossan foglalatoskodott ugyan; de hasztalan; mert a' föladata gondolatot a' kifejezés erejének kára nélkül két versbe nem foglalhatta. Ezen két vers' fölitalálásával vesződvén, elalszik egy éjtszaka. Azonban tsenget, felveri szolgáját, gyertya-világot, papirost, pennát, 's téntát parantsol, és leírja a' már álmában keresett, és fellelt verset, 's azt az asztalon hagyván, reggelig alszik. Midőn reggel felébred, semmit sem tudván arról, a' mi az éjjel történt, újra erőlködik, hogy a' föladata verseket kitalálhassa; de hasztalan. Fölkel tehát, és íróasztalához megy; 's ím ott találja az éjjel készült, igen jól el-

sült két verset, még pedig saját keze-írásában. Azonnal kiáltja szolgáját, 's kérdi, honnan került azon levél, mellyen a' két rend írva vagyon? Ez elmondá néki a' történetet; ő azonban arra semmiképpen nem emlékezett; noha biztonnal állítá, hogy azon estve semmi erős italt nem ivott, és józan elmével feküdt le.

A' kis-tolvaj.

Midőn a' Dresdai Fő Prédikátor Reinhard még Wittenbergi Professor volt: ezen városhoz közel egy kis falusi házat birt, hol philosophusi tsendességben legboldogabb óráit töltötte. Egykor ezen majorotskába tett útjában két tudós barátját utól érte, kik őtet, éppen midőn véletlenül közökbe akart keveredni, kopogásáról észre vették, 's feléje fordulván barátságosan köszöntötték. „Eresszük közünkbe, mondá tréfálva egyik tudós barátjai közül, e' kis-tolvajt”! 's félre állt; melly tetét tarsa is követte. „Ej! ej! felszóllal hasonló tréfás hangon a' kis termetű Reinhard, Uraim! ugyan egyszerre megmutatták az Urak, hogy nem Theologusok. Talán nem jut eszökbe az Uraknak, hogy a' két tolvaj nem közben; hanem Urunk, 's Mesterünk körül kétfelül függött?”

Méz - sör.

A' Méz-sör vízből, és mézből készül. Mennél jobbat, és erősebbet akarunk készíteni, annál több mézet kell tennünk a' vegyülethez. A' vegyíték lassú tűznél forraltatik, 's mind addig lehaboztatik, még a' folyadék nem tökéletesen tiszta. Hogy erejedzésbe (fermentatio) menjen, ser, vagy borihlesztőt kell hozzá adni. Ha már elvégezte forrását, jól bézárt hordókban tartatik, még annyira megérik, hogy használhassuk. Mennél tovább áll ezen érlelő állapotban, annál jobb, és erősebb lesz. Kellemes íz végett külömbféle fűszer adatik hozzá, p. o. szegfű, fahéj, 's más e'félék. A' jó Méz-sör, vagy Méh-sör erejére, 's kellemére nézve még a' jó bornak sem igen enged elsőbbséget. Legtöbb Méh-sör Lengyel-oszágbán, Lithvániában, és Hazánkban készül, hol a' méhek mind önként, mind pedig gondviselés mellett nagy mennyiségben diszlenek, 's mézelnek. Azonban Méh-sör majd mindenütt készítettik, valahol tsak dívatban vagyon a' méhtartás. A' már úgy is tudni való, hogy a' szelidebb ég alatt termő növények' illatjából gyűjtött mézzel sokkal kedvesebb ital készül, mint a' melly ellenkező esetekben, és környületekben gyűjtetik. Az elsőség, valamint más alkalmaztatásban, úgy itt is a' szűz-mézé, mellyet a' fris raj, midőn az az anyai kasból kikél, gyűjtöget, 's melly fejez tisztasággal, 's hathatós illattal diszeskedik.

Bonaparte kinyílatkoztatása Desaix haláláról.

Bonaparte nagyon különös tisztelettel viseltetett Desaix Generalis eránt, a' ki életének legszebb virágjában ragadtatott el. Midőn Marengonál éppen a' legvérengzőbb tsatában (Jun. 14. 1800) annak haláláról tudósítottatott, így kiálta fel: „Ah! mért nem érek reá, hogy őtet megsirathatnám?”

Midőn ezen tsatában ármádája hátrálni kezdett: annak bátorságát ezen megszóllítással ébresztette: „Gyermekim! megemlékezzetek, hogy én a' tsata-mezőn szoktam hálni!”

Ugyan ezen ütközetben olly előre bátorkodott, hogy a' golyóbisok körülötte füttyöl-nének. A' körülötte lévőek figyelmetessé tették őtet a' veszedelemre; de ő nekik ezt felelé: „Az az én szerentsém, melly titeket véd”.

Szép vallástétel.

A' hadi tulajdonok, mondá Bonaparte, csak különös környületekben, és bizonyos időkben szükségesek; de a' polgári erköltsök, mellyek a' valódi Felsőséget díszesítik, mindenkor, és minden környületekben legfontossabb befolyással vagynak a' köz boldogságba.

Tsonka hős, és musikus.

Midőn ama mérész Berlichingeni Götz Landshutnál a' kezét elveszté, bizonyos vashól készült mesterséggel forgatta kardját, és noha megvala tsonkitva: még is szint úgy féltek tőle ellenségei, valamint az előtt. Illy szerentsétlenség érte Desmasures Frantzia musikusust is; ki szinte hasonló segítséggel élt. Ő 1780-ban Rouban organista volt, 's a' vadászatot indulatossan üzte. Egy puska, melly történetből a' kezében elsült, a' balkezének három végső ujját elszakasztá. Mind addig meg nem nyúgodott; mig elvesztett ujjait mesterségesekkel ki nem pótolta, 's azokkal olly ügyessen nem musikált, mint előbb természetes újjaival.

A' Gyertya mint ítélő-biró.

A' Birmánok birtokában bizonyos Isteni ítélet uralkodik. Mind a' fölpörös, mind pedig az al-pörös ugyan egyforma, 's egyenlő nagyságu gyertyát vesznek a' kezökbe, 's azokat egyszerre meggyújtják. A' kinek a' gyertyája előbb elég, bűnösnek ítéltetik.

Vér-savóban talált olaj.

Nem régen bizonyos Angoly Orvos egy ember vérének a' savójában olajt lelt. Ezen

beteg nagy ivó vala, valamint mások is mértékletlenül éltek az erős italokkal, kiknek a' vérökben olajt találtak. Ezen történet Trail Úr gondolatja szerint különös figyelmet gerjeszt az erős italokkal való mértékletlenségre, és azon esetekre nézve, melyekben némelly emberek tsudálatos módon magoktól elégték.

A' legifjabb szerzőné.

Koppenhágában él most a' legifjabb szerzőné, nevezetessen Lund Virgilia Kristina, ki már 9 esztendős korában „Klotilda, vagy „Egyért ketten” nevű Familia rajzolatot kiadta; nem sokára pedig egy drámmát szerze. „A' fölfödözött hirtelenség” tzime alatt.

Rejtett szó:

Büszke Magyar az egészszel,
De bezzeg nem elejével;
Az ékesít, és ez epeszt;
Azt láthatod, nem látod ezt.
Vége víztől meg nem vállhat,
Vissza fa-emésztő állat.

Jegyzet: A' 46-dik Számbeli Rejtett szó: Szikra, ikra.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(48.)

Nyelv-vizsgálás az Esperest szóról.

A' Tudományos Gyűjtemény ez hanyatló 1827-dik esztendőben kibotsátott egyik kötetjében a' más Nemzetek' szavaikból vétezt szavakról lévén emlékezet, ez vólt fel téve: a' Presbyterből lett Esperest.

Hogy az Esperest név a' Presbyterből lett, igen nehéz által látni. Hogy az E betű a' P elejébe tétetett, az a' régi Magyarok szokásával igen megegyez; nem szerettek azok a' szó elején két consonanst együtt mondani; hanem elejébe, vagy közzé szoktak egy vocalist tenni: de már az S hogyan ment oda? Az s t ebben a' szóban Presbyter messze van egymástól, hogy lehetett ezt a' végén egymás mellé tenni? — De még ebben is fenn lehet akadni: a' Presbyter név közönséges mindennel, valakik a' szent hivatalra rendeltettek, és Misét szolgálhatnak; de már az Esperest név felljebb valót jelent. — Mint-hogy tehát mind ebből a' névből: Presbyter

nehéz ezt kivenni Esperest, mind az azt viselő személynek sorsa, fellyebb való annál, a' mit ez a' szó Presbyter jelent, úgy gondolkodom: A' kit a' Magyarok Esperestnek neveznek, azt a' Németek Erz Priesternek mondják. Meg van ez még ma is a' Németeknél. Nem régiben Német-országból jövő hónapoként járó tudósításokban feltételezt egy kegyes Püspöknek Megyájében kibotságot Pásztori-levele; feltételez abban az Esperest kötelességét, nevezi azt Erz Priesternek. — Hazánkban hirdették, és sok ideig terjesztették a' Kristusról való Tudomán, t Német Tanítók. Rétség nélkül az a' rend volt közöttök, a' melly volt Német-országban. Hihetőbbnek vélem tehát ezt a' szót: Esperest, ebből eredettnék lenni: Erz Priester. — Mikor ezt a' nevezetet hallották Erz Prieter; ők szokások szerint mondhatták így: Erz pirist, az rz helyett könnyebb kimondásért mondhatták s betűt: hogy pedig az i betűk é-vé változzanak, a' nem szokatlan volt a' Magyaroknál, annyival inkább, mikor az első vocalis e betű, mint ebben is: Sebastianus, Sebestyén, az a vocalisok é-vé változtak.

Sch.

Az uszó-kertek.

Mexiko városának legkellemetesebb ritkaságai közé tartoznak az uszó-kertek. Tsak

a' természet maga adhata ezen fő városnak illy meglepő elsőséget. Ezen kertnek eredete azon előbbi nagyon szűk időkre tartozik, mellyekben a' Mexikóiak a' tizennegyedik század' kezdetén a' Colhuáni, és Tepanecani nemzetektől meghódítottak, 's az ő tengerökon olly szoros határok közé zárattak, hogy majd nem száraz föld nélkül szűkölködven, tápláltatások végett mesterséges termő földet kellett alkotniok. Fűzfaból, gu'sló gyökerekből, és külömbféle motsár plántákból nagy kasokat fontak tehát, mellyeket könnyű bokrokkal még sűrűbben öszve foglalván, termő földdel befödtek, 's kukoritzával, és kerti növényekkel béültetve a' vízre eresztettek. Ezek valának azon első földek, mellyek a' víz fölött lebegvén, Mexikónak szűk élelmet nyújtottak. Későbbben, minekutánna Mexikó nagy, és hatalmas lett, az úszó földek mulató, 's virág kertekké váltak, melly formában máig is gyönyörködtető tárgyai a' gazdagabb lakosoknak. A' legszebb, 's illatozóbb virágokkal béültetett kies ligetek a' tágas tengeren megfoghatatlan könnyűséggel, és szinte bujálkodva virítanak. Az e'féle nagyobb uszó-kertek közepén egy árnyékos fa, vagy pedig egy tsinos sátor, melly az eső, és zivatar ellen menedékül szolgál, szokott lenni. Ha a' birtokos Chinampáját (uszó-kertjét) tovább akarja mozdítani; vagy maga, vagy pedig, ha a' kert nagy volna, többed magával egy kis tsónakba ugrik, 's uszó-kertjét oda vezeti, a' hova kedve tartja. Naponként számos ha-

jók eveznek a' tsatornán a' város piaczára leggyönyörűbb virágokkal, és zöldségekkel, melyek az úszó kertekben termesztettek, hol a' termékeny, 's szüntelen elég nedvvel bővelkedő földben mindenféle növény jól díszlik. Chinában is nagynak úszó-kertek, vagy inkább talpak, melyeken a' birtokosok földmívelést űznek.

A' Kolompír liszt kiszítése.

A' Kolompír tsutsor' (*solanum tuberosum* Lin.) földalatti gyümöltsei liszttel, 's különösen a' liszt keményítő részével bővelkednek úgy, hogy azok, kivált ha száraz helyen, 's nem éppen nedves esztendőben termesztettek, közel harmadrésznnyire tápláló alakból állanak. Belőlök külömbféleképpen szokás ugyan lisztet készíteni; de a' leggazdaságosabb mód abban áll, hogy a' lisztnek szánt kolompír megfaggyon, azután pedig felengett állapotjában nedveitől sajtolás által megszabadulván, illendő módon öszve apritassék, 's megszárittatván, megöröltessék. Az így készült kolompír liszt nem csak sokáig el áll, hanem gabona liszttel keverve nagyon jó ízű kenyeret is ad; a' búza-kenyér' kiszáradását, 's innen származható kedvetlenségét pedig igen mérsékeli. Az igaz, hogy ezen liszt éles; de azon jó tulajdonsággal is bír ám, hogy a' tésztának keménységet ad; melly szerint az azzal vegyített gabona lisztből tojás nél-

kül is elég alkalmas gyúrt tészta ételt készíthetni.

Az erőltetett kora virágzás.

Bizonyos kertész nem régen föltalálta azon módot, melly szerént három hét alatt tserépben akármiféle virág hagyma tökéletes virágzásra kényszerítettik. A' dolog abból áll, hogy a' virág tserép közel felényire oltatlan mésszel töltsék meg, mellyre azután jó kerti föld tétessék; hogy a' tserép tele legyen. Már most a' virág-hagyma ültetessék el, 's a' föld mértékletes nedvességgel tartassék. A' meleg, mellyet az oltatlan mész okoz, szüntelen fölemeli a' fölötte lévő földet; de ezt mindennap lekell tömni. Ez által azt nyerik a' virág' kedvelők, hogy igen rövid idő alatt, és az esztendőnek szokatlan részeiben gyönyörködtetésükre legszebb virágok nyillanak.

A' Chinai játékszínek.

Timkowsky Úr az Orosz Missionariusokkal 1820-ban Pekingbe tett utazása leírásában a' Chinai játékszínekről e' következő rajzolatot adja: „Pekingben hat játékszín van, mellyekben majd mindennap déltől fogva estig mu'sikával, és énekkel vegyült víg, és szomorú játékok adatnak elő, mellyekben a' leányi, 's asszonyi rollékat külö-

nös ügyességgel az ifjak játszák. A' mi drammai reguláink, különösen a' tselekedet, személy, és időbeli egység a' Chinai színjátzók előtt esméretlenek. Ők a' hősnek nem egy bizonyos meghatározott tettét veszik játékok tzeljául, hanem annak egész élete folytát tárgyazzák; melly szerént annak első jelenése Chinában, a' második pedig Mongol országban történik. Ők előbeszédet szoktak tartani, és midőn valamelly személy fellep a' játékszínre, nagyobb érthetőség végett nevét, és rolléinak Characterét; mert egy játzók gyakran több személyt is visel, úgy hogy elég-szer 20 személyből álló darabot tsak öten játzának, a' községnek el mondja. A' színjátzók az egész országon vándorolnak, és tsak a' fő városban, és néhány nagyobb városokban vagyon állandó játék helyök. Kevés Költő dolgozik a' Theátrom' számára; mert az Chinában nints szabadságban, hanem tsak türettetésben.

A' világító üveg.

Valamelly kis tiszta fejer üvegbe, mellynek hosszas formája vagyon, egy borsónyi darabka gyulványra (phosphorusra) annyi forró fa-olaj töltetik, hogy az üveg harmadrésznyire teli legyen; azután pedig a' dugaszszal béfojtatik, és tsak akkor nyittatik ki; midőn annak világítása szükséges; hogy t. i. akkor a' külső levegő beléje hathasson. Mi-

dön annak világítására nints szükség, ismét bédugattatik. Ha éjjel kinyittatik, tehát az abban lévő üres térség olly világosságot ad, mellynél a' zseb-órán a' számokat meglehet ösmerni. Hideg időben az üveget a' kézben meg kell melegíteni. Egy üveg, éjjelenként használtatván, tizenhat holnapig elszolgál.

A' Temperamentom megesmerése.

Egy Olasz Orvos azt állítja, (mint nem állítanak gyakran a' Tudósok, kivált az Orvosok!) hogy az ember nevetéséből könnyen kitalálhatni annak a' temperamentomát. Az ő vélekedése szerént a' vermes hi hi, a' cholericus he he, a' phlegmaticus ha ha, a' melancholicus pedig ho ho hangokkal nevet. Ezen Orvos olly erőssen meg van győződve véleményye felől, hogy ő lehetetlennek mondja a' megsalatkozást a' nevetés említett hangjaiból vett temperamentom ösmérés' ügyében, ha az ember azokra jól figyelmez.

A p r ó s á g o k.

Des Cartes (Cartesius) jó barátjai társágában a' maga Philosophiai munkáját közönségesen Románnak nevezte. Ez valóban olly példás tartózkodás vala, melly a' későbbi Philosophusoknak is diszökre válnék.

Cumberlandban Alstonban él egy ember, ki a' mult tizenkét esztendő alatt naponként 24 üveg Álé-sört, és 12 üveg Rumot ivott meg. E' szerént tellyes számmal 61,320 pint Álét, és 30,600 pint Rumot emésztett el a' megjegyzett idő alatt.

Az Aiguilloni Herczeg igen nagy megvetéssel beszélt egykor bizonyos közönséges társaságban azon Tudósokról, a' kik pénzért írnak. „Hát Nagy Méltóságod, kérdé a' társaságban jelen volt Rousseau, miért eszik”?

Ama híres nyelv-visgáló Justus Lipsius egész Tacitust tudta könyv nélkül, 's magát abból igen veszedelmes próbára vetette. Ő tudniillik azt egészen felakarta mondani, úgy hogy valaki kivont karddal állana mellette, a' ki ötet agyon szúrná, ha felmondásában egyetlen egy hibát ejtene is.

M e s é s K é r d é s e k .

1. Mi az? Bár mindennap kezedben forgasd, még sints, 's nem is lesz vége?
2. Mi az? Bennünk támár, tölünk fát?
3. Mi az? a' ki mindég hallja a' prédikálást, még sem indul meg.

J e g y z e t : A' 47-dik Számbeli Rejtett szó: Bajús.

M u l a t s á g o k,

1 8 2 7.

(49.)

A' nemes országos Tisztviselő.

Egykor Nagy Péter Tsászár a' Tanátsban bizonyos végzést alá írt, mellynek következésében a' Pétervári, és Novogrodi kerület' Föld birtokosi jobbágyaikat a' Ladogai tsatornához tartoztak volna dologra küldeni; noha azon vidéket a' háború nagyon elpusztította, és népetlenné tette. Dolgoruki, ama lelkes Hazafi, 's a' Tsászár kedvelt embere, nem vala ekkor a' Tanátsban. Más nap hogy a' gyűlésbe ment, eleibe adták a' végzést aláírás végett; de ő azt tellyességgel nem akarta aláírni: „Mert, úgymond, ez által mind a' két vidék, melly már ugyis sokat szenvedett, végső veszélyre jutna; melly dolgot tehát a' Tsászár eleibe kellene terjesztenie”. Tanátsos társai azonban azon töprenkedtek, ha vallyon nem volna e' késő az előterjesztés; mivel a' végzést a' Tsászár már aláírta? Felelet helyett Dolgoruki kapja a' végzést, 's ketté repeszti. Még mindnyájan tsu-

dálkozásba merülve valának az ő mérészségén, midőn maga a' Tsászár megjelent. Reszke-
kedve mondá meg néki egy a' Tanácsosok
közül, mi történt légyen. A' Tsászár harag-
ra gerjedvén irtóztató hangon ezt dörgé Dol-
gorukihoz : „Szemtelen ! nem tudod, hogy
a' te mérészséged életedbe kerülhet” ? —
„Igen is, felele Dolgoruki hideg vérrel ; de
azt is tudom ám, hogy Péter nem akarja
tizenkettődik Károly nyomdokit követni, 's
tulajdon Státusait népeitől megfosztani. Meg-
gondolta-é jól Felséged ! minő néptelenek
ezen vidékek ? melly nagy nyomorúságban
sínlődnek azoknak lakósi ? melly elégtelen a'
népség a' földnek legszükségesebb mivélésére
is ? Nem dolgozhatnak e' a' Ladoga tsa-
tornán a' Svéd hadi-foglyok, kik mind eddig
hivalkodva töltik idejüket ?” A' nagy lelkű
Hazafinak ezen beszédére kiderült a' Tsászár'
homloka, haragja letsillapodott, 's többé
nem lett szó a' végzésről.

A' legdrágább Kávé.

A' legdrágább kávé hihetőleg az volt,
mellyet első Fridrik Wilmos Burkus Király
Uralkodása alatt Halberstadthan Báró Geu-
der Kormányszéki Igazgató vendégével együtt
ivott. Az ő házába, melly bizonyos templom-
hoz közel vala, szüntelen bésütött a' nap.
Egy heves nyári napon vidéki jó barátja lá-
togatására érkezvén, nála ebédelt. A' szom-

széd templomban új Orgona állíttatott fel, melly délután próbára vétetett. Mind a' gazdának, mind pedig a' vendégnek kedve duzzant az orgona próbát meghallgatni; melly szerint a' templomban lévő boltozatos karba, melly a' Báróé vala, együtt elmentek; a' mi köz napon, mellyen Isteni szolgálat sem tartatott, történt. Minthogy a' boltozatban kellemes hűs vala; a' Báró oda viteté a' kávé, mellynek elköltésére a' naptól által hatott palotában kedvező hely nem volt. Megitták a' kávé a' nélkül, hogy tetteiken valaki megbotránkozott volna. Azonban egy Ügyész, kinek e' dolog tudtára esett, e' tételt az Istenháza megszenteltetésének tekintvén, föladta, 's hatalmasan sürgette, hogy a' karban kávézott Urak, ugymint a' szent hely megförtöztetői megbüntettessenek. Báró Geuder a' Király vallási buzgását meggon-
dolván, helyesnek találta, hogy a' követelt büntetést kielégíttse; 's így kifizette a' reá, 's vendégére vetett ezer taller bűn- pénzt mind maga, mind vendége nevében.

A' Bonaparte nemzetségről.

A' (Bounaparte) Bonaparte nemzetség, Florentziából ered, a' hol a' 13-dik század közepéig tartózkodván, a' kormányzásban is részt veve. Ezen nemzetségnek egyik ága Corsikába vándorolván, ott megtelepedett, és ezen ágból származott Napoleon, a' ki már

Corsikában is a' birtokos Nemesek közé számmittatott, valamint hogy Ajacciónál tsak ugyan jószágá is volt.

1768-dik esztendőben a' Genuai Köz-Társaság eladá Corsika szigetét a' Franczia Királynak, a' ki 1769-dik esztendőben Junius 9-kén katonáival az egész szigetet bevette. — Ugyan 1769-dik esztendőben Augustus 15-én született Napoleon Bonaparte, az atya Bonaparte Károly volt, a' ki 1747-dik esztendőben Ajaccioban született, a' hol Törvénytudó, föld birtokos, és polgári katona volt, valamint minden Corsikainak annak kellett lennie; megholt 1785-dik esztendőben Februarius 24-én Montpellierben. 1767-dik esztendőben Mártius hónapban Ramolino Letiziával házasságra lépven, véle nyoltz gyermeket nemzett, mellyek között Napoleon a' második volt. Napoleon atyjának egyik testvére San Miniato al Tedescoban, a' Toskánai Nagy Herczegségben, Kanonok volt, a' ki Napoleonnak kereszt-attya volt, és minthogy ennek kereszt neve is Napoleon vala, a' gyermek is azt a' nevet nyeré. Letizia Ramolino is nemes szüléktől származván 1750-dik esztendőben August. 24-én született, és mánap-ságig mostoha testvérjeivel Fesch Kardinálissal, és több gyermekeivel Rómában lakik. Gyermekei illy rendbe születének: Jo'sef, Napoleon †, Lucian, Elisa †, Lajos, Paulina †, Karolina, Hieronymus.

Napoleonnak első Felesége Maria, Jo-seffa, Rosa, Tascher de la Pagerie Franczia

Házból volt, és 1763-dik esztendőben Junius 24-kén Martiniqueban les trois Isletsben született. Az anyja mint özvegy állandóan ebben a' szigetben élt, és 1807-ikben Julius 1-ső napján meghalt. 1779-dik esztendőben Joseffa Vice Gróf de Beauharnois Sándorhoz ment férhez, és ötet Eugen fiúval, és Hortensia leánykával megörvendezteté; de férje a' Franczia Revolutió alatt 1794-ikben Julius 23-ikán mint az első Rhénusi armádának Commendáns Generalisa az élők közül kivégeztetett. 1796-ikban Mártius 8-án elvévő az özvegyet Bonaparte Generális, és 1809-dikben a' Tanátsnak rendelésére tölle elválasztatván, 1814-dik esztendőben Május 29-én meghalt.

Második felesége a' mi Felséges Királyunknak Leánya Maria Luise Austriai Ts. Királyi Fő Herczeg Asszony volt, a' kivel 1810-dik esztendőben Martius 11-kén eljegyeztetett. Ezen Felséges Hitvessével nemze egy fiút, a' ki 1811-dik esztendőben Martius 20-kán Párisban született, és a' Kereszttségben Napoleon, Ferencz, Károly, Jó'sef nevet kapa, és mint Franczia Ország Korona Herczege Rómának Királya nevezettel ékesítetett *).

*) Most Bétshen él Reichstadti Herczeg név alatt. Bonaparte Jó'sef Survellier Gróf neve alatt Éjszaki Amerikában lakik, és nagy földeket bir. Bonaparte Lucian Rómában Tudós munkák írásával foglalatoskodik, és az ő fia Pál Görög Országban ment vitézkedni, 's oda meg is érkeze Cochrane unokájával: de azt hírlették az Újságok; hogy ő pisztolyát forgatván magát véletlenül agyon lötte.

Végre Bonaparte Napoleon, mint közönségesen tudva vagyon, 1821-dik esztendőben Május 5-én Szent-Ilona Szigetében végzé életének híres pályáját.

Erasmus Roterodamus Meséje.

Midőn Erasmus Roterodamus Franciaországba ment, első Ferencz Királynak mesében jelentette magát, mellynek ez az értelme: Fölséged elejébe egy idegen akar járulni, ki olly földről jön, melly alacsonyabb a' víznél, 's mellynek lakósi tulajdon annyokkal tüzelnek. Ez az elmés jelentés különösen ingerlé a' Király újság kívánását, és az ismétlent azonnal elejébe botsáttatá. Szinte elhűlt, midőn benne ama híres Erasmust látta, 's legelső kérdése is a' mese megfejtését tárgyazta. „Az én föladásom, felelé Erasmus, tellyes igasság; mert Hollandiát már régen elborította volna a' magasabban álló víz, ha azt a' költséges gátok nem védenék. Azon kívül a' Hollandusok majd tsupa Tözeket (Turfát) égetnek, melly a' mi kedves anyánkból, a' földből, ásattatik.

Természeti ritkaság.

Pensylvaniában Wolfs-Creekben egy Irlandi eredetű Kelly nevű Asszony egyszerre öt élő gyermeket szült, de a' kik még is tsak

ugyan születesök után nem sokára meghaltak. Ő onnan való elútazása előtt nem sokkal ket-
tős magzatot szült: New-Yorkban pedig már
az előtt egyszer öt gyermeket hozott e' világ-
ra, és így 18 hónapok alatt tizenkettőt szült;
de a' kik mind éretlenek voltak. Ezen asz-
szony nagyon virgancz, és egészséges, 's még
csak két esztendeje mult, mióta férjhez ment.

Szél-adó.

A' külömbféle adók közül említést érde-
mel egy különös adó, mellyet a' Congói Ki-
rály szokott népeire vetni. Ő néha sétálásra
olly időt választ, mellyben a' szél erőssen
fúj. Ekkor ő turbánnyát csak könnyen teszi
fel egyik fülére, és ha azt a' szél lekapja,
tehát azon lakosokra, kik felől a' szél fúj,
adót vet.

A' szorgalmatos kertészkedő.

Skocziában 1703. halt meg Sir Grante
Archibald, a' ki tellyes életét a' gyümölts-
fák nevelésére szentelte, és a' mint megvan
bizonyítva, negyven nyolcz milliion fát ülte-
tett el. Aldásban virittson az ő emlékezete!

A p r ó s á g o k.

A' vadászati kedv az Angoloknál valóság-
gos neme a' dühösségnek. Azzal minden ko-

rú, és nemű személy bajlódik; sőt a' testi hiba, 's gyöngeség sem vet neki határt. Saundexson Cambridgei Math. Professor, a' ki szeme világát elveszté, még vénségében is vadászott. A' paripája megvolt tanítva arra, hogy az inassa paripáját kövesse, 's ő ki-mondhatatlanul örült a' vadászok lármájának, és a' vadász ebek ugatásának.

A' Svetziai hegyi pásztorok gyorsasággal, és ügyességgel; a' siksági parasztok pedig erősséggel díszeskednek. A' Luzerni Kantonban egy az utóbbiak közül igen nagy szíves-ségből egy papot, a' kit köszönteni akart, olly keménnyen megölelt; hogy ötet agyon szorítaná.

Rejtett szó:

Neve mind magános, mind szíves embernek,
E' nélkül nints íze az ember' élteinek,
Végtagját fordítva hogyha hangoztatod,
Benne sok dolgoknak gyűjteményét látod;
Ha első tagját is szívvel vissza ejted,
Áh, szegényt inségben sinlődni szemléled.

Jegyzet: A' 48-dik Számbeli Mesés-kérdésekre feleletek: 1) Karika-gyűrű. 2) Szózat. 3) A' prédikáló-szék.

Igazítás: A' 48-dik Számbeli 2-dik kérdésnek így kellett vala lenni: Mi az? bennünk támad, tőlünk fut?

Az Orosz Birodalombeli állatok.

Az Orosz Birodalomban külömbféle állatok vagynak, mellyek gyakran egészen más színekkel, és tulajdonságokkal birnak, mint a' nálunk élők. Így Szibériában sokszor találtnak kék matskák, és fejer nyulak. Fekete nyulakat is leltek már Orosz Birodalomban, mellyek azonban ott is ritkaságnak tartatnak, és a' Természeti gyűjteményekben is helyet foglalnak. Irkuczkban, és Nertsinszkben egészen fekete Mókusok tanyáznak, sőt tiszta fejeerek is találtnak; de ezek már ritkább állatotskák. Szimbirszk, és Kázán vidékein fekete hörtsököt láthatni; a' fekete, és fejer róka pedig éppen nem ritkaság Szibériában; ha bár felette drága is. Mezen körül az Arkangyali Helytartóságban bizonyos apró, de nagyon erős ló-fajta vagyon; melly eredeti hazáját annyira szereti; hogy messze földre eladattatván, már az első alkalmatosságot arra használja, hogy magát kira-

gadván, hazájába vissza térhessen. Sziberiában a' közönséges Szarvas-marhán kívül szarvatlan tehén fajta is. vagyon. A' Kirgisi juhok különös nagyságuk', fejük görbe, alsó ajakok előre duzzadt, fülök nagy, és lefűgő, a' nyakokról egyszerű, vagy pedig dupla szőr-czölompök lógnak le, farkok helyett iszonyú gömbölyeg, vánkos forma kövérség tsomójok vagyon, melly gyakran 30—40 fontot nyom, és 20—30 font faggyút ad. Gyapjok kóczos, elég hosszú, és kivált a' hátulsó részökön nagyon szőrrel vegyült. A' kosoknak általlyában szarvok vagyon, sött találtnak, mellyeknek mint Islandban, 5—6 szarvok vagyon.

Bizonyos módja a' jó alma-fajta szerzésnek.

A' legjobb alma-fajták is, a' mint ezt a' köz tapasztalás bizonyítja, az oltás által izenként annyira elfajzanak, hogy végre a' legjobb fajták egészen elenyésznek. Ezen kárnak úgy lehet elejét venni, ha az érett almának magvai gyakrabban vettetnek, mint eddig, 's a' vetésre csak gömbölyeg magvak vétetnek, mellyek közül minden jól megérett almában egy kettő található. A' többi lapos magvakból származó gyümölts-fák vissza esnek előbbi vad állapotjukba.

A' por-tobák szívás gyógyító ereje.

Bizonyos könyvben, melly Házi-gazda (Hauswirth) név alatt a' múlt század végén Líptsében kijött, a' tobáknak különös gyógyító erőt tulajdonit annak szerzője, melyet tulajdon szerentséjére önnön feleségén tapasztalt, kit ő 18-dik esztendő's leány korában vett el. Ennek himlőzésétől fogva türehetetlen rohdadt bűz foglalta el az orrát, 's a' taknya hasonló volt az enyvhez, és zsebkészkenyőjét olly erősen öszve ragasztotta, mint a' valóságos asztalos-enyv. A' szerentsétlennek bus férje Német-országnak majd minden jelesebb Orvosit, különösen ama híres Hannoverai Orvost Werlhofot, szívesen megkérte, hogy sajnos állapotjában segítséget nyújtánának; de hiában. Végre a' melly tanátsot távul keresgért, lakó helyén Líptsen fellelte. Elbeszélé t. i. bizonyos Líptsei Orvosnak felesége' baját körül-állásosan. Az Orvos értvén, hogy a' nyavalyán sem Werlhof, sem más Orvosok nem segíthettek, éppen elakart bútsúzni a' vigasztalatlán férjtől, 's im eszébe jut, hogy jó volna megtudni, ha a' menyetske tobákol-e, vagy sem? Midőn tagadó feleletet vett az Orvos, mintegy parantsolva ezt mondá a' „Házi-gazda" szerzőjének: „Vegyen a' feleségének pikszist, és tobákoltasson vele. Én ugyan az Urat a' felől bizonyossá nem tehetem, hogy ez a' mód használni fog; azonban a' próba nem fog ártani". Az elbúsult férj követte ezen

Orvosi tanácsot; és néhány hetek múlva el-
enyészett felesége' orrának rodhatt büze.

A' kémény gyúlladás letsilapítása.

Gyakran megesik, hogy az égő szerek-
ből kifejlett korom kozmás - olajjal (oleum
empyreumaticum) együtt annyira bélepi a'
kémény' belső részét, hogy ezen korom meg-
gyúlván, irtóztató veszedelmet okoz, kivált
ha a' kémény tisztítás ritkán, és nem elég jól
vitetik végbe. Két könnyű módja vagyon a'
kitört gyúlladás elfojtásának, mellyek közül
egyik abban áll, hogy a' kémény nyílásai-
nak bizonyos táró táblája legyen, melly vas-
rúdból álló nyelénél fogva késedelem nélkül
bézáródhassék, ha a' kéményben gyúlladás
történik. Ez a' bézárás már magában elég
arra, hogy az égés letsilapodjék; minthogy
ez által attól a' levegő, melly nélkül az égés
lehetetlen, elzárattatik. A' másik mód kén-
gyertyával történik. Mihelyt t. i. meggyúllad
a' kéménybeli korom, azonnal másfél, vagy
két font kén-gyertyát megkell a' kémény alatt
gyújtani. Az abból kibomlott kén-gőz, melly
a' kéménybe felemelkedik, kizárja abból a'
levegőt, és mivel a' kén-savany gőzben az
égés lehetetlen, elalszik a' veszedelmes ko-
rom tűz. Ezen segéd módok annál inkább
megérdemlik a' figyelmet, mennél bizonyos-
sabb, hogy az égésnek hathatóssága által a'
kémény gyakran széllyel pattanik, és a' tüzet

egyszerre az épületnek távolabb részeire elszórván, az egész födelet lángba borítja.

A' fejér lóhere alkotó részei,

A' fejér lóhere, melyet egy két eszten-dős legelőről vevén, Dr. Crome Úr felbon-tott, száraztól, levelestől, és virágostól vé-ve: 80 század rész vízből, 1,07 zöld kemé-nyitőből, 1,51 tojás-fejér alakból, 0,21 gyán-tás részekből, 1,52 nyálkás cukorból 2,40 szappany-, vagy szivadék-alakból (materia ex-tractiva), 0,83 tojás-fejér alakkal össze kap-tsolt gyulvány savanyos mészből, és 11,46 kanafból (fibra) állott. Mellyből kitetszik, hogy annak csak $\frac{1}{5}$ vólt száraz szer, 's annak is csak $\frac{8}{19}, \frac{54}{100}$ része birt tápláló erővel,

Éjszak-Amerika' hadi ereje.

Az Éjszak - Amerikai egyesült Státusok' Ármádája egy General Majorból, két Bri-gadás Generálisból, egy segéd Generálisból, két Generál Inspectorból, két Generál Kvár-tély-mesterből, egy Generál Profunt-mester-ből, 's így tíz Generálisból áll. A' General-stab 115 Tisztet számlál. Az Ármádának négy pattantyús Regimentje vagyon, mellyeknek mindegyike 48 Tisztjeivel együtt 545 ember-ből áll. Gyalog Regimentje 7 vagyon, 's mind egyik, Tisztjeit is oda számlálván, 514

emberre megy. E' szerint tehát az egész Ármáda telleyes számmal 6184 emberből áll; de a' kik közül tsak 5719 áll fegyver alatt. A' népesség akkora, mint Burkus-országé ($11\frac{1}{2}$ Millio), mellynek fegyveres hadi ereje mégis 300,000 emberre megy.

A' Hold.

A' holdról szóló tudósítások kifejtődzenek mesés alakjokból, és a' valósághoz naponként közelebb jutnak. Már nem régebben Münchenben Doctor Gruithuisen bizonyos sánczokkal körül vett erősséget födözött fel a' holdban, más ég-vi'sgálók pedig, kik közül bizonyos Dessau Patikáros, név szerint Schwab különös említést érdemel, ezen holdbéli alkotmányt szinte feltalálták. Ezen utóbbi egy $3\frac{1}{2}$ lábnyi Frauenhofer messze ható tsövéen 5 új sánczot födözött fel ezen erősségnél, mellyek ismét más keresztben lévő sánczokkal kaptsoltatnak öszve. Az egész sáncz egy öszve omlott szürke kerekded hegynek déli részén áll. Doctor Gruithuisen még más épületeket, 's utszákat is vett észre, mellyekből bizonyos értelmes valókra nézve, kik ezen miveket alkották, helyes következtetést tehetni. Runowsky J. R. Úr Berlinben szinte bizonyos folyó-víz ágyat, mellyet már előbb Gruithuisen feltalált, a' hold-testnek közepén szembetünőképen látott; valamint sok gödröket is vett észre; de a' mellyeknek mi-

vólta bizonytalan. Pastorff Titkos Tanácsos Úrnak a' fia Bucholzon sok egyenes barázdákat, mellyeket alaton sánczok követnek, 's mellyek bizonyos sík, és lejtős termékeny hold-vidéket külömbféle négy-szegletű formákra osztanak, vett észre ugyan azon a' helyen, a' hol előbb Doctor Gruithuisen ezen ritka alkotmányokat már látta.

A' dühösség mérgét szopók.

Lyonban három asszony vagyon, ki a' veszett eb-harapásától származott sebeket kiszopják. Az első szopásért tíz, a' más ízbéli kiszívásokért pedig öt öt frankot kapnak. Minthogy a' dühös kutya mérge hihetőleg csak akkor veszedelmes, ha a' vér-edényekkel közösül; ezen mérég szívás az egészen sértetlen szájjal veszedelem nélkül megtörténhetik ugyan; de az ínynak igen könnyen megeshető legtsekélyebb felrepedésében is felette veszedelmes.

Astronomiai Óra.

Lepardes Úr Párisban bizonyos Astronomiai órát talált fel, mellyet helyesebben barometromi órának kellene nevezni. Ennél gyönyörűbb tűneményt még nem láttak a Frantiák. Ezen óra bizonyos falusi tájt ábrázol, egynéhány házakkal, fákkal, és háta megett

lévő hegyekkel ékeskedve, mellyeket az ég magas boltozatja borít bé. Midőn szép idő vagy; minden tárgyat világossan láthatni; a' nap bétölti fénnyével az eget, a' madarak énekelnek, 's a' bokrok, és tsepöték tellyes pompában állanak. Midőn esős idő következik; az ég bésötétedik, a' madárcák a' fák-gallyai közé repülnek, és az egész kép béhomályosodik. Illy alkalmaztatása vagy; ezen óra-mívnek az időnek minden változásaira nézve. A' szél-vészt, esőt, jégesőt, szóval az idő változásnak minden tünetényit elől álitja kitsinyben az Astronomiai óra, még az ég-dörgést, és felhő-szakadást is. Már előre örülnek a' Frantziák a' télnek, mellyen az Astronomiai órában szinte hó fog esni, midőn kint havazni fog, sőt még a' hó-súvatokat, és fergetegeket is előfogja állítani Lepardes Ur órája.

Rejtett szó:

Öt betűmnek három végsője nem érez,
Mégis történetből gyakran meg is vérez.
Az egészet olvasd, a' mint néked tetszik,
Egyre megy, kardjokat a' Törökre edzik.

Jegyzet: A' 49-dik Számbeli Rejtett szó: Barát.

M u l t a s á g o k,

1 8 2 7.

(51 és 52.)

A' Haza attya.

Második Fridrik Burkus Király kedvetlen tudósítást vévén azon károkról, melyeket a' folyók kiáradásai okoztak, szomorún lépett be ebédlő szobájába, 's a' vendégeinek azonnal elpanaszkodta, hogy a' birtokaiban történt károkról éppen most vette a' legszomorúbb tudósításokat, 's a' mi legnagyobb szerentsétlenség, éppen olly állapotban, midőn kész-pénz nélkül szükölködvén, segítséget nem nyújthat megkárosodott alattvalóinak. Legnagyobb kedvetlenséggel ült az asztalhoz, 's a' gondokba annyira elmerült, hogy egy szót sem szóllana. „Azonban egyszerre felvidúlnak arcz-vonásai, 's örömében hirtelen felkiált: Éppen most jut eszembe, hogy 95,000 tallér áll szabad elintézésemre, 's így a' szerentsétleneken segíthetek. Híjjatok be N. (a' kabinéti Titoknokot), ezen pillantatban itt legyen”. — A' Titoknok megjelent, kivel a' Király, ott hagyván az asztalt,

bizonyos mellék szobába tért, hol a' Titoknokkal több Kabinéti parantsolatokat iratott, mellyekben az említett pénz kiosztását rendelte el. Mindjárt Staféták hordották a' Királyi kegyes rendeléseket a' szerentsétlenek felsegitésökre. Fél órai foglalatossága után legvidámabb kedvel tért vissza a' félbe szakasztott ebédre, 's érzékeny öröm váltotta fel előbbi aggodását. Champagniai bort hozatott, 's képtelen volt azon vigasztalást eltitkolni, mellyet a' szerentsétleneknek nyújtott segedelemből nyert.— Ö az ebédjét is oda hagyta, 's egy pillantatot sem mulasztott el, hogy mennél szaporábban segíthessen a' kárvallott emberiségen, 's annak szenvedéseit mennél gyorsabban enyhíthesse.

A' hív Szeretsen dajka.

Midön 1770. esztendőben Sz. Domingo szigetében a' rettentő föld-indulás dühösködése irtóztató pusztításokat vitt végbe, Port-au-Princeben bizonyos Szeretsen dajka az Urasága házában egyedül vala otthon a' dajkállása alatt volt kis gyermekkel. Midön az épületeket a' föld-indulás szinte fenéig meg rázta; minden ember futással igyekezett életét, és épségét megmenteni; de a' jószívű Szeretsen dajka nem futhatott el, ha tsak a' reá bízott kedves kintsét a' bizonyos veszélyben nem akarta volna hagyni. Sietve szaladt tehát a' szobába, hol az ártatlan legmélyebb

álompa merülve feküdt. A' melly pillantatban bélépett a' szobába, azonnal béomlottak a' ház-falai. A' jó dajka magáról elfelejtkezvén; és tsupán kedvelt tsetsemője megmentését óhajtván, gyorsan befödte azt tulajdon magával; melly szerént az ő teste holtos meghajlása által az ártatlant megmentette ugyan a' bizonyos veszedelemtől, de jószívűsége, és kötelességbéli hívsége tulajdon életébe került; minthogy ötet a' béomlott épület falak annyira megsebesítettek, hogy nem sokára, úgy, mint a' hívségnek betses áldozatja, elhagyta földi pályáját.

Természet historiai Újság.

Az Ambra eredetéről a' tudományos vi'sgálódások legszorgalmatossabb igyekezete mellett is tsak tsupa sejdítésekkel birunk. A' szürke szagos Ambrának származásáról Glasgow Mechanics-Magazine nevű írásban az 1826-diki folyamatban 117-dik szám alatt bizonyos felvétel (Hypothesis) találtatik, melly szerént az bizonyos döglött tengeri-hal' kövér viasszának (adipocire) tartatik. Az Amerikai Újságok szerént minapában Új-Orleansban bizonyos óriási nagyságu tengeri állat ásattatott ki a' földből, mellynek egy tsont-barázdájában a' szürke szagos Ámbrához tökéletesen hasonló materia találtatott.

A' Japáni vakok.

A' vakok közönségesen rendkívül való jó emlékezettel birnak. Erre nézve Japánban a' fontos történetek emlékének fönntartása a' vakokra bizattatik. Az Ország' év-könyvei, a' nagy emberek történetei, a' familiák levéltárai semmivel sem bátorságosabb emlék jelek a' Japáni híres vakok' emlékezeténél, a' kik ismereteiket egymással költsönössen közlik, és olly historiai előadásokat készítenek, mellyeknek kiki tellyes hitelt ad. Vagynak bizonyos Akademiák, mellyek megtiszteltetésekot osztogatnak, és mellyekben nem tsak emlékezeti gyakorlások tartatnak; hanem azon kívül a' szerzett esméretek versekbe foglaltatnak, és a' melly szép, és ditséretes dolgot jelent a' Történet, az a' költői, és mûsikai mivézségnek minden ékességeivel felruháztatik. Vagynak Elöljáróik, és Tisztjeik is, 's közönzégesen igen nagy tiszteletben tartatnak.

Napoleon beszélgetése Hanauban.

Midőn Napoleon 1812. esztendőben az Orosz Birodalomból vissza útaza, estve Hanauba ért, 's ott, mig lovakat váltottak, bement a' kortsmába, a' hol ötet senki sem ismérte. Megszóllíta egy idegent, 's kérdé tőle: „mi újság vagyon”? Ez azt felelé, hogy sok újságnak kell lenni; mivel minden igen nagy

tsendességben vagyon. „Hogy hogy”? kérdé Napoleon: „Mivel nem tudni, hol van Napoleon” felelé az idegen. „Azt ő maga tudja legjobban” mondá Napoleon. Hanem az Újságaink igen nyomába járnak; de az Orosz újságokat ide senki sem járátja, és mivel ezek hallgatnak, ő bizonyossan vagy meghalt, vagy fogságba esett, vagy más valamely szerentsétlenségre jutott. „Tréfa, Barátom! úgy-mond a’ Tsászár, Napoleon nem vesz el golyóbis által; mert őtet az ellen védelmezi az Isten, fogságba sem esik; mert az ellen Gárdái őrzik. Közönséges szerentsétlenségre sem jut; mert őtet az ellen esze védelmezi, ’s ő felségessen fogja elhagyni élete’ játékszínét.

A’ Kolompirnak jó ízben való eltartása.

Tapasztalásból tudjuk, hogy a’ kolompir tsirázása által részei vegyületében változást szenved, és ízetlenné válik. Ezen változásnak tehát úgy vehetjük elejét, ha a’ kolompirt tsirázhatásától megfosztjuk. E’ végből azt mosás által a’ földtől jól megtisztítván, valamely edénybe rakjuk, és forró vízzel leforrázván néhány minutumig abban hagyjuk, azután pedig a’ vizet róla leszűrven, megszáritjuk, és vagy a’ pintzébe, vagy a’ verembe, hogy meg ne faggyon, elteesszük. A’ forrázás által a’ kolompir’ bimbóiban szunnyadozott életerő megfojtatik, ’s így a’

tsirázásnak, melly által annak alkotó részei változást szenvedvén, izöket elvesztenék, eleje vétetik, úgy hogy a' kolompir a' tsira megfojtása által alkotó részeinek egyenlő állapotjában marad, és a' külső hatalmak' befolyása ellen érzéketlenné tétetik.

Pamuk kötél Fabrika.

Észak Amerikában a' Rhode-Islandi Statibusban bizonyos pamuk-kötél Fabrika nyerte el az iparkodásbéli jutalmat. A' próba-tétel megbizonyította, hogy a' pamuk-kötél sokkal erősebb, és tartóssabb a' kender kötélnél; melly szerént öltöbbságát is tekintetbe vévén, mind a' hajók, mind pedig a' kézimívesek számára alkalmas lehet. Ha szokásba jön a' pamuk-kötél, a' pamuk termesztés bizonyossan fontos kiterjedést nyerend. Egyiptom, Nubia, Szenhar, és a' Világ' tenger szigetjei majd annyi pamukot fognak teremteni, mint a' mennyi Americában terem. Provenceben, és Korszikában is lehetne gyakorolni a' pamuk termesztést.

A' Kutya dühösségének megismérése.

17. Hogy bizonyossá tétessünk a' felől, ha vallyon valamelly kutya, melly valamelly embert, vagy házi-állatot megmart; de azután megölettetett, valóban dühös volt-e, vagy

sem? annak a' fogait, száját, és ínnyét egy kevésbé megsült, vagy fölt hússal meg kell dörgölni, 's azt azután más élő kutyának kell vetni. Ha a' döglött kutya nem volt dühös; emez megeszi az eleibe vetett húst; ha pedig dühös volt, akkor ez elfordulván a' hústól, ordítva elszalad.

Statistikai észrevételek.

Francia-országnak a' népessége 30 millió lélekre megy, mellynek $\frac{2}{3}$ a' földmivelésből él, 's a' földet, mellyet mivel, jobbára tulajdonosi jussal bírja.

Az észak Amerikai egyesült Státusok népessége 9,654,415 megy, kik közül 1,543,688-an rabszolgák; melly szerint minden öt lakósra egy rabszolga esik szabad Amerikában. A' szabad lakosok közül 2,175,055 mező-gazdasággal; 349,665 kézi-művekkel; 78,558 pedig kereskedéssel foglalatoskodnak.

Anglia népessége 14,391,631 személyre tétetik, de Dupin szerint csak 11,978,885 megy, és 2,941,384 familiát tesz, mellyből 378,650 a' földmivelést űzi; de annak igen tsekély része föld-birtokos; 1,350,293 kézművesekből és kereskedőkből áll; az a' 612,488 familia pedig, melly a' két feljegyzett foglalatoskodó familia számán kívül vagyon, ennek terhére esik.

Hagelstam előadása szerint Svéd-ország népessége 1825-ben 2,537,781 ment, melly-

ből 1,781,008 a' földmivelést üzik. Skotzia lakosinak a' száma Sinclair szerint 1,804,824 megy, kik közül 3,060 nagy jövedelmű birtokosok; 6,181 pedig középserű föld birtokosok. Minő tsipős erányban van ezen 10,150 birtokosok száma azon 1,704,674 lakosok számával, a' kik föld birtok nélkül vagynak.

A p r ó s á g o k.

A' Dánok, és Svédok között 1715. Jan. 18-dikán a' hadi foglyok kiadására nézve olly egyesség tétetett, hogy minden rangu hadifogolynak az ára meghatározatnék. A' Fő hadi-vezér 8000, tengeri Fő vezér 6000, a' köz-ember, akár gyalog, akár lovas, vagy tengeri katona volt is, $2\frac{1}{2}$ tallerra betsültetett. Minő egyenetlen az ember értéke e' világon!

A' Francia zenebona ideje alatt 24,428 törvény hozattatott.

Rejtett szó:

Sem sártól, sem portól engem nem kimélnék,
Pedig hasznos vagyok, akármit beszélnek:
Első tagját húzd meg, éneklő kis állat,
Másik olly idő-pont, melly soká nem állhat.

Jegyzet: A' 50-dik Számbeli Rejtett szó: Görög.

Vége a' második fél Esztendőnek.

M u t a t ó T á b l a

a' Hasznos Mulatságok

1 8 2 7

Második Félésztendejére.

I. A' Magyar Nyelv.

1.) Dallok.

	Lap.
A' Vakok Éneke a' Felséges Uralkodó Házhoz a' Próbatélkor	129
Az Erdélyi Színjátszó Énekes Társasághoz	273
Méltós. és Fő Tiszt. Laicsák Püspök Urhoz	361
Nagy Méltóságú Báró Szepessy Ignác Püspök Urhoz	33
Nagyságos Bárczay Pál Urhoz	369

2.) Ódák.

Fő Tisztelendő Tóth Ferencz Urhoz, midőn Superintendenssé tétetnék	161
Nagyságos Hadai Hadaly Károly' tiszteletére	185
Öröm Dall N. M. Cziráky Antal Gróf Urhoz	225

3.) Epigrammák.

A' négy kor	194
Az ember érése	193
Bangaihoz	210
Burdányihoz	211
Czenczi neve napjára	210
T. Döbrentei Gábor Urhoz	209
Emberség	210
Éváról	209
Könyvem' ára	193
Kultsár István Urhoz	177-193
Külső Szolnok vára	194
Majdandihoz	193
Makrához	194

T. Mocsáry Antal Urhoz	Iap.
Méltós. Dezsőfy József Gróf Urhoz	210
Ostoba gyermek	209
Pontyihoz	210
Toalet	211
Végző kívánságom	256

4.) Nyelv-vizsgálás, Értekezések a' M. Nyelvről, M. Intézetek.

A' Magyar név jelentése	49
Auróra 1828-ikra	314
Az Ungarus, és Magyar neveknek jelentése	65
Az Üdnap szóról	41
Nyelv-vizsgálás Melly, és Ünnap szavakról	105
— — — a' Mejj szóról	186
Még egy szó a' nyelv' dolgában	217
Nyelv-vizsgálás az Esperest szóról	377

II. Szép Tudományok, és Mesterségek.

1.) Poesis.

Fő Méltóságú Pyrker Urnak Egri Érseki Hivatalába lett béiktatására	135
Ovid változásai	265
Próba fordítás Ovidiusból	73

2.) Szép Mesterségek.

A' Telegrafról	16
Magyar Muzsika	9
Magyar Theátrumi Társaságok	229
Theátrumi nevezetesség	338
Utazó Tyrolisi Enekesek	22

III. Természet Tudomány.

A' búza alkotó részei	364
A' fejeér lóhere alkotó részei	397
A' czevla alkotó részei	365
A' gombák' veszedelmességéről	149
Altai Flóra	308
A' Kolibri	300
A' hólyag kő' különös gyógyítása	311
A' temperamentum' megismerése	383
Birmáni Követségnek tudományos haszna	8
Dupius Delcourt utazása a' levegőben	345
Gőz ereje	141

Igen kellemetes Orvosság a' Kőszvény ellen	Lap. 178
Különös Seborvosi munka	302
Legyek' szemei	131
Nőstény Rhinocerus	320
Óriási hangyák	301
Uj Üstökös tsillag	28

IV. Rézi, 's egyéb hasznos Mesterségek.

A' földnivaló tserepet tartósabbá tenni	78
A' Nádmézzel való bánásról, különösen annak tisztításáról	137
A' Porzellán edények készítéséről	179
A' tükörnek készítéséről	315—321—332
Az arany tisztításnak módja, 's annak mennyisége a' világon	91
Bőr Papiros	46
Indigo finomsága' megpróbálásának módja	245
Iró vagy Rajzoló Plaibász készítésének módja	116
Kártya készítésről	278
Könyvnyomtató betűk készítéséről	293
Krumpli-sajt készítésének módja	274
Pamukfonál finomsága	198
Párna, 's Dunya haj' keményítésének módja	253
Pergament-bőr készítésének módja	283
Puskapor készítésének módja	244
Üveg készítésének módja	36
Üveg készítésnek uj módja	85
Üveg gombu atzél gombos vagy - tűzőtök	45

V. Házi 's Mezei Gazdálkodás.

A' bűdös féregnek gőz által való kiirtása	45
A' fakat rövid idő alatt nagyra nevelni	101
A' Kinai hegyi riskása érdeme	368
A' Krumplinak Amerikai módra való elkészítése	119
A' meleg házakban a' plántákat olly annyira rongáló férgek kivesztésének módja	287
A' sertések, és malatzok betegségei ellen való orvosság	303
A' Zsízszik ellen	104
Az elhervadt plánta felfrissítésének módja	357
Az erőltetett kora virágzás	381
Az Irós-vaj fentartásának különös módja	135
Bizonyos módja a' jó almafajta szerzésnek	394
Dinnye tzukor	367
Házai tisztelet	17
Hortensiával való bánásról	174
Hosszú szőrű juhok tenyésztése Franciaországban	10

	Lap.
Kerti gaz kiirtásának módja	246
Kolompír - liszt készítése	380
Konyhasónak ereje	199
Követésre érdemes példa a' méhtenyésztés előmozdítására	270
Különös trágya a' borsó , és bab szaporaságának előmozdítására	127
Méz - sör	373
Szólló fürtök fenntartásának módja Palermoban	256
Zöld főzeléknek télen által való eltartásának módja	26

VI. Új Találmányok , és Felfedözések.

A' dühösség mérgét szopók	399
Afrikai utazások	215
A' hold	398
A' kemény gyulladás letsillapítása	396
A' Lovak elragadtatásának meggátolása	99
A' Niagara víszakadáson való hajózásnak következése	305
A' Patkányok elűzésének különös módja	293
A' portobák szivás gyógyító ereje	395
Astronomiai Óra	599
A' víznek nehézsége	94
Blarembor Tanátsos Urnak felfedözése	136
Bresciai Ásások	215
Coopernek uj masinája	224
Gáz világosítás	170
Halottas koporsók besrófoltatásáról	335
Igen oltsó lámpás	173
Kettős Tsillagról	507
Kutyákkal való halászat	14
Különös jó szemviz	196
Különös uj fegyver	269
Különös uj koporsó	255
Mérész próba a' Niagári víszakadáson való hajókázásról	224
Miképpen lehet a' tűzoltására rendelt víz kádakban a' víznek befogyását gátolni	290
Mozgó művek	131
Parry Kapitány az éjszaki földszark körül	241
Sárkányok által vonatott Kotsi	294
Természeti , és Mathematicai uj felfedözés	7
Ujabb felfedözések Pompejiban	79

VII. Élet - irások.

A' Bonaparte Nemzetségéről	387
Beethoven hires Hang - szerkesztetőnek születéséről	71
Canning vagyona	175
Lapey rouse hajótörése	48

Nagy tudományu férfit	Lap.
Reim Miklós Gröningai Polgár	168
Sindiah Indus Fejedelem halála	64
	231

VIII. Külömbféle Értekezések.

A' gazdag Törökök pipáik	167
A' Kesztyük hi-toriája	113
A' kutyákkal való gondos bánásról, hogy a' dühödés-től megőriztessenek	73
A' Péntek veszedelmes nap	11
Billiom	134
Egészségbeli Magnes	33
Endlicher István ellenvetése a' Ravennai Philistaeu-sokról	97
Legrégibb vörös ostyára nyomott Petsét	278
Venczel Magyar Király pénzei.	

IX. Historiai, Topographiai, és Statistikai Nevezetességek.

A' Chinai játékszinek	321
A' gabonának ára a' külföldön	325
A' Könyvnyomtató mesterség feltalálójának emlékköve	349
A' Muszka Bányák jövedelme az idén	348
A' Münsteri fenyítőház	203
Angliában mennyi pénz vagyon forgásban	212
Angliai bevétel 1790-dik esztendőről 1826 esztendeig	103
Angliai Bolondok	12
Angliai gőzmasinák	240
Angliai készítmények kivitele 1824 — 1826	151
A' nemes Országos Tisztviselő	385
A' Norvégiai faházak	350
Arany, és Platina bányák jövedelmei Orosz Birodalomban	6
A' szép Mesterségek' Müncheni Gyűjteményei	281
Az Angol Főnemesség	158
Cherokis Amerikai vad nemzet Constitutioja	348
Chinában mennyi Keresztény lakik	239
Ejszak - Amerika' hadi ereje	397
Ferencz Tsatornájáról	168
Franczia kereskedő hajók' száma	309
Franklin Kapitánynak expeditioja	39
Görög aszszonyokról	112
IV György uj Lineahajó	260
Himalaja hegyek' magasságáról	171—336
Irlandnak legújabb Statistikai leirása	341
Kávé fogyasztása Európában	278
Konstantinápolyivilágosítása	306

	Lap.
Kosénillák	135
Külömbféle emberi fajzatok	183
Legnevezetesebb fabrikák' helye	142
Leg régibb Könyvtárok	133
Londoni templomok	215
Mailand	304
Maranjon legnagyobb folyóvíz a' világon	118
Margetai fürdők	100
Mostonában felfedezett uj Nemzet	324
Nagy-Britanniai hadi hajók	292
Navarino vár, és kikötőhely	346
Nevezetes faluk, városok, és épületek	142
Nevezetes utazás	235
Német Vándorlók Amerikába	31
Odessa Városa 1794-dik esztendőben, 's mostanában	96
Posták eredete	53
Siberiában az élelemnek ára	142
Siberiai számkivetettek	51
Statistikai észrevételek	359
Statistikai nevezetességek	150
Teveménies San Roszoreban	340
Tót eredetű nemzetek száma Schaffarik literaturai történeteiből	89
Uj Hollandia Virágzása	271
Uj Tsillag vizsgáló torony	15
Ukraini Haramiak	150
Utazási nevezetességek	204
Utsza - seprés előfizetése	70
Városi világítás	143
Vasmatkák láncza	131
Virágkereskedés Hollandiában	327
Warspite 1. hajónak világ utazása	126
Zürich Városának tudós, és hasznos Intézetei	201

X. Természet, 's Mesterségbeli Ritkaságok, és Tsudák.

A' Charenten épült drót hid	235
A' Költő álmában	371
Akropolisi Madár Marselyben	237
A' leg ifjabb Szerzőné	376
A' leg mélyebb bánya	133
Ananasz ing	359
A' Szorgálmatos Kertészkedő	391
A' természetnek igen nevezetes játéka	78
A' világító üveg	382
Az orosz Birodalombeli állatok	393
Az úszó kertek	378
Bhürtporei Ágyu	152

	Lap.
Chiossich János 110 esztendő s katona	370
Eltemtetett anyában volt gyermeknek meg mentése	101
Giraffa Párisban	34-43
Jeges Mezők, és hegyek	14
Julius 11-diki nagy hideg Norvegiában	207
Képszobrok	133
Kőfüdél	141
Különös Dinnye	130
Különös még eddig hallatlan betegség	169
Különös Pókok	174
Különös seborvosi munka	352
Legmélyebb kut	136
Legrégibb Rózsá-tóke	6
Magyar Országi éltes személy	154
Nagy koru emberek	54
Nápolyi döglött hal	31
8 rőf magasságu Hortensia	208
Rendkívül nagy kigyó	184
Ritka szaporaság	143
Ritka termékenységu szőlőtő	211
Solano szél	268
150 fontos ketsége	96
Szél - adó	391
Temse vize alatt ásott utról	48
Természeti ritkaság	390
Tsonka hős, és Musikus	375
Ujonnán talált Mammuth tsontok	233
Uj természeti tünemény	63
Vér - savóban talált olaj	375
Virág kiállítás Bétsben	26

XI. Nemzeti szokások, régi Epületek, 's Helyirások.

A' Borbély aszszonyok	10
A' gyertya, mint ítélő bíró	375
A' kéz tsókolás	267
Angliai, és Amerikai bajvivások	363
A' Persiai Király udvari Zsebelése	358
Az Indusok elő- ítélete	300
Canova emlékköve	290
Carnuntum régi Romai Város' maradványai	163
Görög esküvések formái	195
Indus Aszszonyok elégettetésének uj példái	257
Jenner Doctor Emlékköve Gloucesterben	171
Különös elválasztás	328
Luver Kastély' Költsége	199
Spanyol nemzeti táncz	30
Szarvas Vadászat Irlandban	297
Tigris Vadászat Indiában	354

XII. Ritka Történetek, 's elmés Apróságok.

	Lap.
A' bádok piksis	98
A' Cumberlandi nagy ivó	384
A' fontolatlan merészségnek szomorú gyümöltse	95
A' granatéros süveg	272
A' gyermek a' Farkasok közt	124
A' legdrágább Kávé	386
A' legjobb Katonák	253
A' legjobb Paraszt	70
A' melly-kép' hasonlatosságának törvényes megítélése	99
A' mostani leánykák' legkedvesebb módija	280
A' nagyravágyás, és mértékletlen pazarlás' gyászos következtetései	145
A' patkányok' hajlandósága az emberhez	28
A' puska, 's durrantó por' veszedelmessége	87
A' siket Követ	252
A' Siket-néma' megítéltetése Párisban	296
A' Svécziai ügyesség, és erő	392

XIII. Mesés Kérdések, Mesék, és Rejtett szavak.

1.) Mesés Kérdések.

120 — 392.

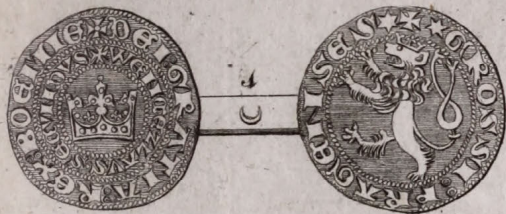
2.) Mesék.

A' Romai VIII., mellyből lehet VII. el lehet venni, és a' fejéből farkából VI. kikerül 268. — Fog 248. — Harang 264. — Korom 272. — Kulats 280. — Óra 96. — Pók 152.

3.) Rejtett szavak.

Árok 344. — Árpád, árpa, ár 304. — Babér 80. — Bajusz 384. — Borbél 32. — Burok, urok, kor 136. — Buvár 368. — Dohány 88. — Füst, üst 144. — Gőz, őz 8. — Gyöngyösi 312. — Gyűrű, ürű, rű, rűgy 40. — Hadnagy 160. — Halom, alom, lom, ha, hal 192. — Hegy 240. — Hét-köznapi 216. — Hó, óh 176. — Jobbágy 120. — Kanász, kan, nász, szán 104. — Kehely 56. — Kendericze 48. — Koszorú, kosz, or 72. — Köröm 328. — Lentse 64. — Lép 360. — Menyország 336. — Moháts 16. — Ördög 24. — Pókháló 208. — Rákos 256. — Rózsa, rozs 200. — Salak, alak 224. — Sáska 184. — Szikra, ikra 376. — Testvér 128. — Tsere, rest 296. — Tsóka, tsók, katsó 232. — Zápor 289.

II. VENCZEL CSEH KIRÁLY.

IFIÚ VENCZEL MAGYAR K.PÉNZEI.

FRISÁKI PÉNZEK.

IDEGEN PÉNZEI SZOMSZÉDJAINKNAK. 1100 - 1350 ESZTÉNDEIG

